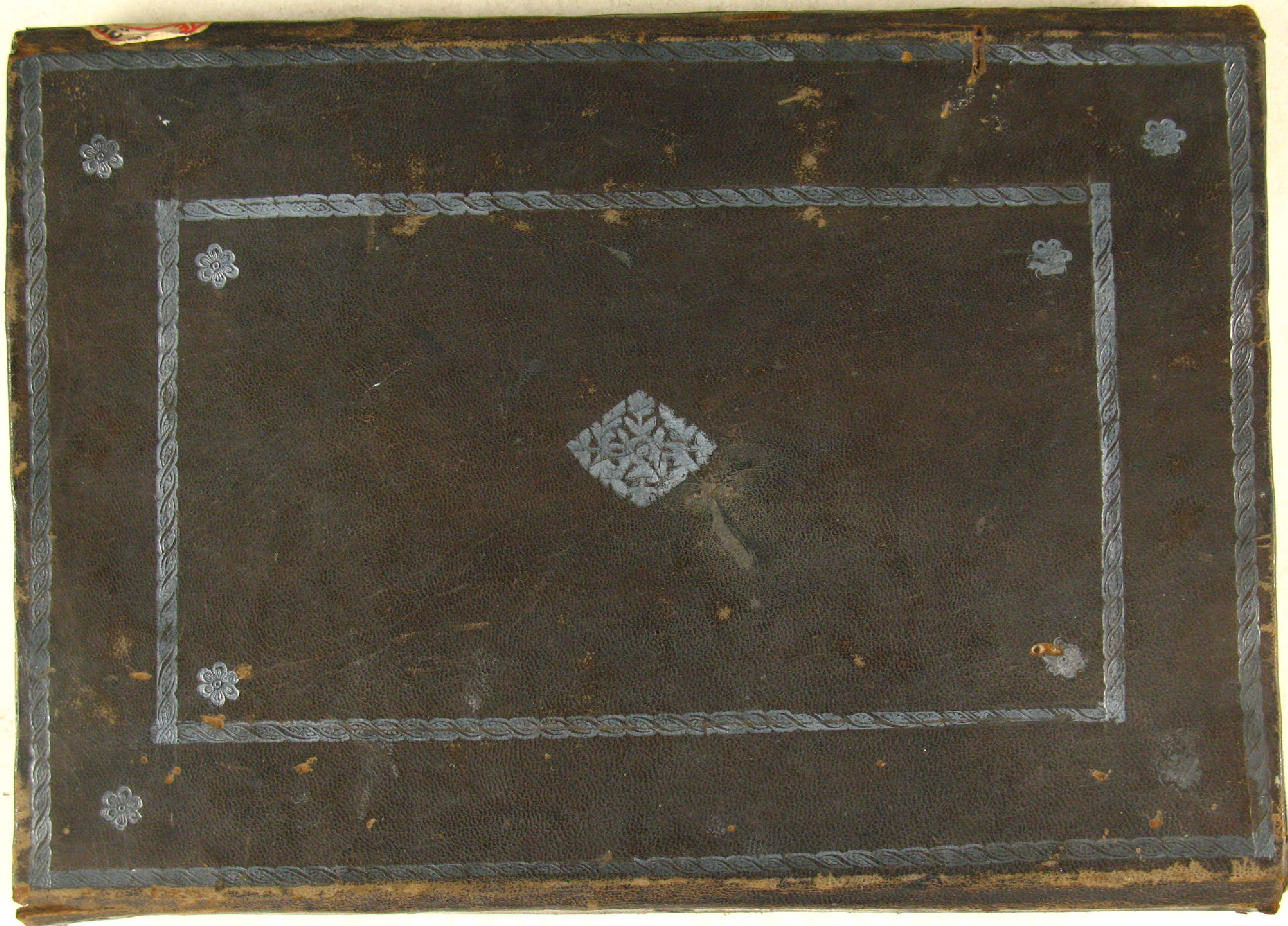

قد سلك في سلك ملك الفقير
الى رحمة ربه القدير السيد عبد الله
الراجي رضاء الرب القدير
لسنة سبع وستين
ومائتين والف
في شهر شوال

قد وقف هذا الكتاب
في كتابخانه حسني
باشا [illegible]

* ❊) بسم الله الرحمن الرحيم (❊ *

الحمد لله الذى جعل اشعار البلغاء مشرحة لفؤاد بنى آدم* وكمل كلامهم بانزال القرآن العربى المحكم * والصلوة والسلام على سيدنا ورسولنا الذى به نظام ابيات العالم* المبين اهم مشكلات الامم * بيت قصيدة الاتقياء والاصفياء* صدر جريدة الاولياء والانبياء * مظهر انا انزلناه قرأنا عربيا* مظهر ورفعناه مكانا عليا* افصح الفصحاء * ابلغ البلغاء * متمم مكارم الاخلاق* مكثر يمافى الانفس والآفاق * بيثرب التنزيه والتوحيد * ببطحاء التجريد والتفريد* مطلوب جميع الطالبين* مخاطب وما ارسلناك الا رحمة للعالمين* وعلى آله ذوى العصمة والاطهار* واصحابه المعصومين والاخيار (وبعد) فيقول الفقير الى ربه القوى المتين * ابو العصمة مصطفى عصام الدين* عصمه عن جميع الآفات فى كل آن وحين * ان الابيات فى التلخيص وشرحه المختصر* مشكلة الصيغ معضلة المبانى* متباينة المرادات متفاوتة المعانى* مشحونة بالمزايا والاستعارات* مملوة بالبدايع والاستعمالات* بعضها متعلق ببعض العلوم والحكايات* لاجرم اردت ان اكتب عليها شرحا تركيبا لحل الفاظها ومبانيها * وكشف اعرابها ومزاياها ومعانيها * فاتخذت مأخذا

لحصول

لحصول هذا الخطب العظيم والامر الجسيم المطول والاطول وحاشية السيد السند وحاشية حسن چلبى وملاخسرو وحاشية الخطايى وشرح المسالك والتنصيص والمعول للوحدى ومعاهد التنصيص للازهرى والعباسى وشرح ابيات المفتاح لابن الخطيب محمد المرستى وشروح المفتاح وشرح ابيات الايضاح وبعض الكتب الكلامية والحكمية والتواريخ والامثال واللغة كشرح المواقف وشرح الهداية وتاريخ ابن خلكان وفرائد الخرائد والقاموس والصحاح فالتقطت درر العبارات من هذا الحياض* واخذت غرر الاشارات من تلك الغياض* ماصرفت الامن كيس اصحابها* ومابذلت الامن جيب اربابها* بيدانى نظمتها بسلك تركى لطيف وتعبير منيف وتقرير شريف مع غاية الانتظام ونهاية الانسجام خاليا عن الاصطلاحات الباردة والالفاظ الشاردة فكتبت اولا بحر كل بيت وتقطيعه مع ماطرأ عليه من العلل والزحافات اهتماما لتصحيح الفاظ الابيات ثم بينت قائله لحصول الاعتماد على من استشهد به لدى المحاورات ثم حررت مااقتضاه من الاعراب واللغات والاستعمالات والضروب والمزايا والنكات والاستعارات والاستشهادات ومما يتعلق ببعض العلوم والحكايات لتكميل الارادات ثم زبرت معناه مساسا بالفاظه على قاعدة النحاة (وسميته التنصيص المنتظر فى شرح ابيات التلخيص والمختصر) فالمرجو من اهل الكمال والفضلاء ومن ارباب الحال والكرماء ان يسبلوا الغطاء على مافيه من الخطاء اذ القلم قد يسهو وقد يطغى لكن بعد امرار النظر وبعد ملاحظات وفكر فان من لم ينظر فيه بامعان الانظار لايطلع على مافيه من الاسرار ومن المعلوم ان التعصب والانكار يحجبه عن مشاهدة رياض امتلأت من الازهار ولطائف الثمار* اللهم بارك لنا فيما رزقت ولاتضيع اشجارا اورقت ومتع بظلالها الطالبين واذق لذائذ ثمارها الحاضرين والغائبين آمين ياواسع اللطف والكرم ويارب العالمين (مقدمه) قال الفاضل الوحدى فى المعول فى شرح ابيات المطول اعلم ان اشعار الجاهلية تجب معرفتها كما فى دلائل الاعجاز وتفرض كفاية كما فى التهذيب وكذا اشعار المحدثين لتوقف حق معرفة القرآن وقد صح انه صلى الله تعالى عليه وسلم كان يسمعه وكان اصحابه يتناشدون بينهم حتى فى المسجد من غير نكير من واحد كما فى الشمائل وقد جاء فى الحديث الشعر بمنزلة الكلام فحسنه كحسن الكلام وقبحه كقبح الكلام كما فى جامع الصغير (ثم ان العروض من جملة العلوم الادبية النافعة كما فى القسطاس وشرح

المفتاح الشریفی والحاشیة السیرامیة وغیرها کیف وانما یجاب عما اشتبه علی بعض الملاحدة الطاعنین بالقرآن العظیم والفرقان الکریم کما فی المفتاح

*) شربنا واهرقنا علی الارض جرعة * فللارض من کأس الکرام نصیب (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (شربنا) فعولن (واهرقنا) مفاعیلن (علالار) فعولن (ضجرعتن) مفاعلن مقبوض (فللار) فعولن (ضمنکاسل) مفاعیلن (کرام) فعول مقبوض (نصیبو) فعولن محذوفدر قائلی یمین الدوله سلطان محمود سبکتکین در دیو نقل اولنور شربنا دیوب صیغهٔ نفس متکلم مع غیره یی اختیارنده نکته منفردا شربده اولان لذتدن احبا ایله شربده اولان لذت الذو صیغهٔ توحیدده کی بوی ترفع وتعززدن اجتناب ایدوب خاصیت سکر اولان تنزل وتذللی اختیاردر وشربنا نك مفعولی محذوفدر تقدیری شربنا خمرا دیمکدر ومحذوف اولان خمر اولدیغنه قرینهٔ مقالیه اوجدر بری صیغهٔ شربنا وبری جرعة وبری کأس در واهرقنا لازمك ملزوم اوزرینه عطفی قبیلندن اولوب شربنا اوزرینه عطف اولنور اهرق هراقتدن مأخوذدر هراق کسرها ایله دوکمکدر علی الارض اهرقنایه متعلقدر جرعة نصب ایله اهرقنانك مفعولیدر (جرعة ضم جیم ایله باده وآبك بقیه سنه دیرلر فللارض مقدم خبردر فاسی اهرقنا علی الارض جرعة قولنی تعلیل ایچوندر بو کا اصطلاح بدیعده مذهب کلامی دیرلر من کأس الکرام مؤخر مبتدا اولان نصیبه متعلقدر (کأس باده ایله سرشار اولان قدحدر خفی بیورلمیه شربنا واهرقنا وجرعة وکأس میانلرنده صنایع بدیعیه دن مراعات نظیر واردر (کرام کریمك جمعیدر لفظ کریم کاهیجه صورت حسنه یه اطلاق اولنور (ماهذا بشرا ان هذا الا ملك کریم) آیت کریمه سنده اولدیغی کبی وکاهیجه نسب عالی یه اطلاق اولنور رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلمك یوسف علیه السلامك حقنده (یوسف اکرم الناس) بیوردقلری کبی که مراد شریفلری نسب ایله دیمکدر وکاهیجه شیٔ عزیزه اطلاق اولنور (ان اکرمکم عندالله اتقاکم) نص کریمنده اولدیغی کبی وکاهیجه جلیل وخطیر اولانه اطلاق اولنور قصهٔ سلیمان علیه السلامده اولان (انی القی الی کتاب کریم) قرآن کریمنده اولدیغی کبی امامشایخك کلامی بوراده بودر که کریم عصیان ایده نی عفو ووعدینه وفا واعطا ایتدکجه آرتوره نه مقدار ویردی وکیمه ویردیکنده مبالات ایتیه وکندونك غیری یه رفع حاجت ایدرایسه

راضی

راضی اولمیه وکندی یه رجا ایده نك رجاسنی ضایع ایلمیه ووسائل وشفعادن اغنا ایده اکر بونلر کندی یه تکلفسز جمع اولورسه جواد حق وکریم مطلقدر وبو صفاتك اضدادیله متصف اولان لئیم مطلقدر بعضیلر من غیر طلب معطی اولان ذاته دیرلر دیمش (نصیب بهره معناسنه در وقاعدهٔ فن قوافی اوزره بانك ضمه سنی اشباع واجبدر وجمیع قوافی بونك کبیدر کرك ضم وکرك فتح وکرك کسرا اولسون (معنای بیت) بز کریملر باده یی ایچدك وبقیه سنی یره دوکدك زیرا اکریملرك کاسه سندن یرك دخی بهره سی ونصیبی واردر پس بو بیت ایله شاعرك مرادی کندونك کرم او کارقومدن اولدیغنی بیاندر معلوم بیوریله که شیخمك شیخی احمد ملوی مختصر دیباجه سی شرحنده فللارض قولنك فاسی اصلنده واوایدی صکره سعدالدین تبدیل ایلدی دیوب بیته شویله معنی ویررکه انلرك بزه یعنی کاسهٔ سرشاری نوش ایدنلره نسبتی ارضك نسبتی کبیدر پس بزم انلره فضلمز کأسك ارضه اولان فضلی کبیدر وبو کلام تمثیله اشارت طریقیله حکایه در استعارهٔ تمثیلیه اولمقده صحیح اولور

*) سعد الزمان وساعد الاقبال * ودنی المنی واجابه الآمال (*

بو مطلع بحر کاملك ضرب مقطوعنده اضمار جائز اولاندندر تقطیعی (سعدززما) متفاعلن (نوساعدل) متفاعلن (اقبالو) مفعولن مضمره ومقطوعه (ودنلمنا) متفاعلن (واجابهل) متفاعلن (آمالو) مفعولن مضمر مقطوعدر قائلی دانای صمدانی سعدالدین تفتازانی در دیو نقل اولنور سعد ایله ساعدنك بیننده تجنیس زائد وار در الزمان سعدنك فاعلیدر زمان متکلمینك عندنده امر موهوم متجدددر که انکله امر موجود متجدد تقدیر اولنور وحکما عندنده فلك اعظمك حرکه سنك مقداریدر وبعضك قتنده فلك اعظمك حرکه سیدر وبعضیسنك عندنده فلك اعظمك کندودر وبعضیلرك قتنده حقیقتی معلومه دکلدر کذا فی شرح المواقف وساعد سعد اوزرینه معطوفدر ساعد مفاعله دن صیغهٔ ماضیدر اعانت ایتدی دیمکدر الاقبال ساعدنك فاعلیدر (اقبال دولت معناسنه در ودنی یاقربنه یابعدنه معطوفدر (دنی صیغهٔ ماضیدر قریب اولدی دیمك در مأخذی دنودر (المنی تقدیرا مرفوع دنانك فاعلیدر (منی ضم ایله منیه نك جمعیدر مقصود معناسنه الزمان الاقبال المنا ده اولان الف لاملر مضاف الیهدن عوضدر تقدیرلری زمانه اقباله مناه دیمکدر وضمیرلری ممدوحه عائددر واجابه بودخی یاقربنه یابعدنه

معطوفدر اجاب افعالدن صيغهٔ ماضى در وضميرى ممدوحه عائددر الآمال
اجابه نك فاعليدر آمال مد همزه ايله امل كلمه سنك جمعيدر مطلب ومأمول
معناسنه (معناى بيت) ممدوحك زمانى سعيد اولدى ودولتى مساعده واعانت
ايلدى ومقصودلرى قريب اولدى ومطالب وآمال اكا اجابت ايتدى
مرادى ممدوحى اوصاف مذكوره ايله وصفدر خفى بيورليه بيت سابق
و بو بيت مختصرك ديباجه سنده اولمغله محشيلردن بركيمسه شرحنه تصدى
ايتدى اما شيخمك شيخى احمدملوى مختصرديباجه سى شرحنده بو بيته شويله
معنى ويرر كه زمان كندنه خيرك ظهوريله سعيد اولدى وزمان بكا مطلوبمى اقبال
ايتدرمكله موافقت ايلدى واميدوار اولديغم شيئك امارتنك ظهورى قريب
اولدى ومأمول اولنان شى زمانه موافقت ايلدى سعادتك زمانه ومساعده نك
اقباله واجابتك آماله اسنادلرى مجاز عقلى درومراد زمانك اهليدر ومنانك دنوى
حذف مضاف قبيلندن اولوب زمانك دنويدر واحتمالدركه استعارهٔ
مكنيه طريقيله سعادت واقبال وآمالى كندندن طلب اولندقدنصكره سعيد
ومساعد ومجيب اولان انسانه تشبيه ايتمش اوله وافعال مذكوره تخييل اولور

*) وفرع يزين المتن اسود فاحم * اثيث كقنو النخلة المتعثكل (*

بو بيت وبيت آتى بحرطويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وفرعن) فعولن
(يزيننلمت) مفاعيلن (ناسو) فعول مقبوض (دفاحمن) مفاعلن مقبوض
(اثيثن) فعولن (كقنونخ) مفاعيلن (لتم) فعول مقبوض (تعثكلى)
مفاعلن مقبوضدر بونلرك قائلى شعراى جاهليه دن امرئ القيس نام شاعردر
معلقات سبعك برى اولان قصيدهٔ مشهوره سندندر وفرع ده اولان واو
رب معناسنه تكثير ايچوندر (فرع فتح فا وسكون راء مهمله ايله صاچدر (يزين
زينتدن مأخوذ صيغهٔ مضارعدر وفرع لفظنك صفتيدر ياخود
خبريدر (المتن يزين نك مفعوليدر و الف لامى مضاف اليهدن عوضدر
تقديرى متن المحبوبة ديمكدر متن ظهر معناسنه در (اسود فاحم نصبى
جرينه محمول فرع لفظنك صفتيدر واضافتى مشبه بهك مشبهه اضافتى
قبيلندندر كوركبى سياه ديمكدر اطولده بين وظاهر ديمكدر رديدى (اثيث
صفت بعد صفتدر كثير معناسنه كقنو ده اولان كاف معناى كثرتى تشبيه ايچوندر
(قنو كسر قاف وسكون نون ايله خرما صلقمنه ديرلر نخله خرما اغاجنه ديرلر
بس قنو نخله يه كوره كرمه عنقود كبيدر (المتعثكل نخله نك صفتيدر متعثكل

كسرى

كسر وفتح كاف ايله ذات اغصان ديمكدر معناى بيت چوق صاچ محبوبه نك
ارقه سنه زينت ويرر اويله صاچكه كوركبى سياه ياخود سوادى بين
وظاهر در واغصان صاحبى خرما اغاجنك صلقمى كبى چوقدر

*) غدائره مستشزرات الى العلى * تضل العقاص فى مثنى ومرسل (*

تقطيعى (غداء) فعول مقبوض (رهومستش) مفاعيلن (زراتن) فعولن
(اللعلى) مفاعلن مقبوض (تضلل) فعولن (عقاصفى) مفاعيلن (مثنن)
فعولن (ومرسلى) مفاعلن مقبوضدر غدائره مبتدادر ضميرى بيت سابقده
اولان فرع لفظنه راجعدر غدائر هاء وايتنه كوره حبيبه يه عائددر غدائر غديره نك
جمعيدر بلوك بلوك اولان صاچه ديرلر بوكا ذوائب وذؤابه ده ديرلر وحدهٔ
فاضل تنصيصنده تاج الاسامى وقانوندن نقل ايدوب غديره يى كيسوى زنان
وكيسوى بافته ايله وصورت واوده همزهٔ مرسومه ايله اولان ذؤابه يى كيسوى
مرد ايله تفسير ايلدى (قاعده) اكرمفردده ثالث واقع اولان مدزائد اولورسه
فعائل وزنى اوزره اولان جمعده همزه يه قلب اولنور قلاده وقلائد صحيفه
وصحائف رساله ورسائل عجوز وعجائز كبى واكرمفردده ثالث واقع اولان مد
زائد اولمازسه همزه يه قلب اولنماز قسور وقساور معيشة ومعايش كبى
مستشزرات مبتدانك خبريدر مستشزرات كسر زاى ايله ارتفع معناسنه اولان
استشزردن مأخوذ مرتفعات معناسنه لازم اولوب قالقمشلر ديمك اولور ياخود
فتح زاى ايله رفعت معناسنه اولان استشزره دن مأخوذ مرفوعات معناسنه
متعدى اولوب قالدرلمش ديمك اولور مستشزرات كلمه سنده تنافر اولمغله
بو بيت ايله استشهاد ايلدى تنافر كلمه نك لسان اوزره ثقلتى وعسرت ايله
تكلمنى ايجاب ايدن وصفدر نتكيم مستشزرات ده مشاهده اولندى اطولده
عصام محقق شويله تحقيق ايدوب ديركه اكرچه تنافر كلمات وتنافر حروفك
بيلنمه سنك مرجعى حسدر لكن هر حسه ده اعتماد يوقدر بلكه بونده حاكم
نافذ الحكم فصاحتده سليقه سى اولان ياخود غير فصيحى تكلمدن تحفظ
ايدوب فصيح ايله تكلمه ممارسه سندن ذوق سليمى كاسب اولان عربيدر
حسيدر وتنافر بحسب المخارج حروفك كمال تباعد وقربندن اوتورى دكلدر
والا مرجعى علم مخارج اولور وجهر وهمس ايله وصفده حروفك اختلافندن
اوتوريده دكلدر والا مرجعى اقسام حروفى ضبط اولور بونلردن برشيئه
ذهابدن احترازايليه ز يراجميعى مرجع تنافرى تعيندن غفلته مبنيدر

(الی العلی مستشزرات کلمه سنه متعلقدر (علی ضم ایله اعلانك تأنیثی اولان علیانك جمعیدر دنیانك جمعی اولدیغی کبی والف ایله یازلمق لازمدر دیدیلر بونکه رأسك شعرلرینك اعالیلرینی مراد ایدر بو صاحب اطوللك تقریریدر بعضیلری بونکه جهات علایی مراد ایدر دیمش (تضل العقاص غدائرك نعتیدر (تضل صیغهٔ مضارع عدر غائب اولور دیمکدر (العقاص تضل نك فاعلیدر ولام ایله تعریفی اضافت ایله تعریفدن بدل اولوب تقدیری تضل عقاصها دیمك اولور یاخود تضل العقاص منها دیمك اولوب منها حذف اولنمشدر وحذفی مراد معلوم اولدیغندن اقتضا ایتمشدر دیمشلر وعلی کلا التقدیرین هاضمیری غدائر کلمه سنه عائددر (عقاص کسر عین مهمله ایله دن فتح عین ایله اولان عقیصه نك یاخود کسر عین وسکون قاف ایله اولان عقصه نك جمعیدر زمانه هیئتی اوزره شعردن باشده جمع اولنان خصله یه دیرلر وخصله مرأه شعرینی طوتوب بو کوب باشی اوزرنده جمع وعقد ایتدیکی معقودهٔ مجتمعه در بعضیلر خصله بلوك بلوك اولوب باش اوزرنده جمع اولنمش صاچه دیرلر دیمش (فی مثنی ومرسل تضل نك ظرفیدر مثنی اورلمش مفتول معناسنه در بعضیلر مثنی شعردن وغیریدن ایکیلتمش شیئه دیرلر و بوکا فارسیده دوتا کرده شده ایله معنی ویرمشلردر دیمش (مرسل مثنی نك خلافنه اورلماش دیمکدر مطواده عقیصه مثنی خلافنه دیکلدر دیدی وفی مثنی ومرسل نك تقدیری فی مثنی ومرسل منها اولوب ینه منها حذف اولنمشدر وحذفی مرادك معلوم اولدیغنده مبنیدر وهاضمیری ینه غدائر کلمه سنه راجعدر ومثنی ومرسل میانده صنایع بدیعیه دن تضاد واردر و بیتك جمیع الفاظی اراسنده مراعات النظیر واردر (معنای بیت) فرعك یاخود حبیبه نك شعرینی کثرت وطول ایله وصف ایدوب دیرکه اول حبیبه نك غدائر وذوائبی یعنی بلوك صاچلری یاخود فرعك بلوکاری اعالیٔ رأسنده قالدرلمشلردر یاخود قالقمیلردر اویله غدائر که اندن برخصله سی مفتول و غیر مفتولك مابیننده غائب اولور بعضیسی علوه مرفوع و بعضیسی مثنی و بعضیسی غیر مثنی و بعضیسی معقوص ملتویدر که مثنی و مرسل میاننده غائب اولور

*) ازمان ابدت واضحا مفلجا * اغر براقا وطرفا ابرجا (*

بو بیت ویتك آتی بحر رجزك ضرب اولاندر تقطیعی (ازمان اب) مستفعلن (دتواضحن) مستفعلن (مفلجا) مفاعلن مخبونه (اغر بر) مستفعلن

(راقنوطر) مستفعلن (فن ابرجا) مستفعلن سالمدر بو بیتلرك قائلی رؤبة بن العجاجدر شراح دیدیلرکه (ازمان مبتدادر ازمان فتح همزه ایله شاعرك محبوبه سنك اسمی اولوب غیر منصرفدر (ابدت مبتدانك خبریدر بدأدن مأخوذ صیغهٔ ماضیدر اظهار ایتدی دیمکدر فاعل مستکنی ازمانه عائددر تنصیصده دیرکه ازمان مقصور زمان اولان زمن کلمه سنك جمعیدر ازمان نسخهٔ قدیمه مصححه ده ضبط اولندیغنه کوره نصب ایله اولوب تقدیری اذکر ازمان وصالها دیمك اولور وابدت جمله سی استینافیه در واضحا ابدت کلمه سنك مفعولی اولان موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری سنا واضحا دیمکدر (مفلجا بو دخی موصوف محذوفك صفت بعد صفتیدر مفلج اسم مفعولدر سیرکلمش دیمکدر اغر بو دخی موصوف محذوفك صفاتندندر (اغر ابیض معناسنه (براقا بو دخی موصوف محذوفك صفتیدر براق صفت مشبهه در لمعان ایدیجی دیمکدر وطرفا واضحا اوزرینه عطف اولنور (طرف فتح طاء مهمله وسکون راء مهمله ایله کوز چشم معناسنه در تنصیصده دیرکه طرف جمعلنمز زیرا اصلنده مصدردر واحد وجمع اولور (لایرتد الیهم طرفهم) نص کریمند اولدیغی کبی (ابرجا طرفا کلمه سنك صفتیدر ابرج واسع معناسنه صفتدر (معنای بیت) ازمان نام محبوبه واضح وسیرك وزیاده بیاض و لمعان ایدیجی اولان دیشنی اظهار ایلدی و واسع اولان چشمنی اظهار ایلدی

*) ومقلة وحاجبا مزججا * وفاحما ومرسنا مسرجا (*

تقطیعی (ومقلتن) مفاعلن مخبون (وحاجبن) مفاعلن مخبون (مزججا) مفاعلن مخبون (وفاحمن) مفاعلن مخبون (ومرسنن) مفاعلن مخبون (مسررجا) مفاعلن مخبوندر خفی بیوریلمیه بو بیت بحر رجزك ابیات زحافاتندندر ومقلة یا واضحا اوزرینه معطوفدر یاخود طرفا اوزرینه عطف اولنور (مقله ضم میم وسکون قاف ایله کوزك سیاهی یاخود سیاه وبیاضنه دیرلر تنصیصده مقله بیاض وسیاهی جمع ایدن شحمهٔ عیندر دیدی (وحاجبا بو ده یا واضحا یا مقله اوزرینه عطف اولنور حاجب قاش ابرو معناسنه (مزججا حاجبا کلمه سنك صفتیدر مزجج اسم مفعولدر انیجه لنمش واوزونلنمش دیمکدر (وفاحما بو ده واضحا یاخود حاجبا اوزرینه عطف اولنور موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری شعرا فاحما دیمکدر شعر فاحم کمور کبی سیاه صاچه دیرلر اطولده احم بین الفحومه اولان اسوده دیرلر دیدی (ومرسنا بو ده یا قربنه یا بعدنه

معروفدر (مرسن فتح میم وسكون را وكسر سین مهمله ایله بورون انف
معناسنه تنصیصده دیركه مرسن موضع رسن در یعنی انفده حبلك موضعی در
صكره ذكر جزء ارادهٔ كل طریقی اوزره انفده استعمال اولندی (مسرجا
مرسنا كلمه سنك صفتیدر مسرج فتح را ایله اسم مفعولدر صاحب تلخیص
مسرجه شویله معنا ویروب دیركه او یله مرسن كه دقت واستواده سریجی نك
قلیجی كبیدر و یاخود بریق ولمعانده سراج وقندیل كبیدر یاخود منور
دیمكدر زیرا سرج الله وجهه دینلور الله تعالی انك یوزینی نورلندرسن
وكوزل ایتسون دیمكدر پس مسرج كلمه سی بو معناره احتمالی اولوب كندنده
غرابت اولمغله بو بیت ایله استشهاد ایلدی غرابت كلمهٔ وحشیه اولمق در یعنی
معناسی ظاهر واستعمالی مأنوس اولمامقدر نتكیم مسرج ده نمایان اولدی
(علامهٔ سعد مطولده دیركه وحشی ایكی قسمدر بری غریب حسن و بری
غریب قبیح در پس غریب حسن عربه استعمالی عیب اولمیانشیدر
زیرا عندلرنده وحشی دكلدر اللری وایاقلری غلیظ معناسنه اولان شرنبث كبی
و بو غریب حسن نظمده اولمه سندن نثرده اولمسی احسندر غریب قرآن
وغریب حدیث بوندندر وغریب قبیح مطلقا استعمالی عیب اولان شیٔ در
و بوكا وحشیٔ غلیظ تسمیه اولنور و بو غریب الاستعمال اولمسیله یله سمعه
ثقیل وذوقه كریه اولور و بوكا متوعر دخی تسمیه اولنور فریدك اسمی اولان
جحیش كبی عصام محقق اطولده شویله تحقیق ایدوب دیركه مسرج لفظنك
دلالتی غیر ظاهر واستعمالی غیر مأنوس اولمغله بیانی ایچون سریجی یاخود
سراجدن مأخوذ اسم مفعول قیلمغه محتاج اولندی یعنی سراجه یاخود
سریجی یه مشبه قیلمغه محتاج اولندی وصیغهٔ اسم مفعولدن تشبیهك
تحصیلنك وجهی بو یله اولور كه مسرجك معناسی زید اسد مثللی كبی بینهماده
اتحاد دعواسیله یا سراج قلنمش یاخود سیف سریجی قیلنمش دیمك اولور پس
مسرج تفعیل اولوب فرحته قیلندن اولورانی فرح قیلدم دیمك اولور بعضیلر
تفعیل اصلنه نسبت ایچون كلور تممته كبیكه انی تمیمه نسبت ایتدم دیمكدر
پس مسرج مشبهك مشبه بهه نسبتی قبیلندن اولوب سریجی یه یاخود سراجه
منسوب معناسنه اولور (معنای بیت) دخی ازمان نام محبوبه كوزینك سیاهی وكوز
كبی سیاه صاچنی وانجه لنمش واوزونلنمش قاشنی وانجه آكده وطوغریلقده
سریجینك قلیجی كبی یاخود لمعانده سراج وقندیل كبی اولان بورنتی اظهار ایلدی

الحمد

*) الحمد لله العلی الاجلل * انت ملیك الناس ربا فاقبل (*
بو بیت بحر رجزك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (الحمدلل) مستفعلن
(لاهلعلی) مستفعلن (یلاجلل) مفعولن مقطوع (انت ملی) مفتعلن مطوی
(كنناسرب) مستفعلن (بافقبل) مفعولن مقطوعدر قائلی معلوم اولمامغله
شراح تحریر ایلمدیلر اما خالد ازهری تصریح شرحنك اخرنده مصرع
ثانی (الواسع الفضل الوهوب المجزل) در دیوب قائلی ابو النجم العجلی در دیمش
(حمد لغتده انعام وغیر انعامدن جمیل اختیاری اوزرینه ثنادر خفی دكلدر
جمیل اختیاریدن مبتادر قصد واختیار ایله صادر اولان شیٔ دیمكدر
بو تقدیرجه حمد انجق فعل اختیاری یه اولوب تعریف صفات قدیمه سی
اوزرینه اولان حمده شامل اولماز زیرا صفات قدیمه افعال اختیاریه در
دكلدر بو یله اولنجه تعریف افرادنی جامع اولماز بو سؤال مشهوردر بوندن
جوابده دینلدیكه ذاتك صفیات ایله استقلالنده صفات افعال اختیاریه
منزله سنده در حق سبحانه ایسه كندودن افعالك صدورنده بر سبب منفصله
محتاج اولمدیغی كبی صفات ایله اتصافنده كندودن منفصل سببه محتاج
دكلدر زیرا احتیاج وجوب ذاتی یه منافی در بو جوابك ردنده دینلدی كه
تنزیهده صفات اوزرینه صحت حمدی اقتضا ایتمز بلكه بر سبیل تجوز صفاتی
اوزرینه اولان ثنایه لفظ حمدك صحتنی اقتضا ایدر بعضیلر اصل اعتراضدن
جوابنده دیمشكه جمیل اختیاری ایله مراد مختاره منسوب بر امردر كرك
اختیار ایله صادر اولسون كرك ایجاب ایله صادر اولسون معلومدركه صفات
ایجاب ایله صادره در وعرفده منعمه تعظیمی اشعار ایدن فعلدر منعم منعم
اولدیغی سببدن وحمدك عند العارفین حقیقتی قول وفعل وحال جهتندن
كمال محمودی اظهاردر كرك اول كماله اختیاری اولسون كرك غیر
اختیاری اولسون فاضل محقق قره خلیلی افندینك حاشیهٔ شرح مختصر
منتهی حاشیه سنك اولنده اولان تحقیقیدر عصام فاضل اطولده دیركه (الله)
لفظی رحمن كبی جمیع محامده مستحق اولان ذات واجب الوجوده مختص اسم
اولوب ملیین وغیریلری ینده غیره اطلاق اولنماز اوقدر وار كه الله لفظی علم
قسمندن اسمدر اما رحمن صفتدر وذات بو اسمك ضمننده وصفات كمالك جمیعیله
متصف اولمه رق مشتهر اولدی حاتم جود ایله او اسمك ضمننده مشتهر اولدیغی
كبی و بو اسم جمیع صفاته علی سبیل الاجمال دلالت ایدوب بونی ذكر ده دخی مزید

كمال اولمغله سائر اسماء حسناء مأثورهسنك بيندن اختيار ايلدى زيرا بو اسم كبى
سائر اسمانك برندهدخى جميع صفاته بردن دلالت بو قدر اكرچه (الحمد للخالق ياخود
للرازق ديدى الله تعالينك حمده استحقاقى بر وصف ايله در وصف آخر ايله
دكلدر ايهامى لازم كلور ايدى ودوام وثباته دلالت ايتسون ايچون جملۀ فعليهدن
جملۀ اسميهيه عدول ايتدى وحمدى لفظۀ جلال اوزرينه تقديمى مقام مقام
حمد اولديغندن اهميتنه اعتبار ايلهدر نقدر ذاتنه نظرا ذكر الله اهم ايسهده
صاحب كشاف الله تعالينك (اقرأ باسم ربك) قول شريفنده فعلك تقديمنده
ذاهب اولديغى كبى خفى بيورلميه الحمدده اولان الف لام جنس ايچوندر اصل
اولانده بودر و بو معنايه اولان الف لام الله تعالينك جميع محامده استحقاقنى
من جهة الالتزام افاده ايدر وعبادك افعاللرى كنديلرى ايچون مخلوقه اولميوب
افعاللرندن اوتورى حمده استحقاقلرى كسبلرى اوزره حمده استحقاقلرينى
مستلزمدر سؤالى وارد اولمسون زيرا بونلرك كسبه قدرتلرى الله تعالينك
خلقيلهدر بو يله اولنجه حقيقتده حمده مستحق الله تعالى در اغيار دكلدر و بو
الف لام مقامك معونتيله مذهب جمهوره كوره استغراق ايچون اولمقده
جائزدر و بو معنايه الف لام الله تعالينك جميع محامده استحقاقنى من جهة
المطابقه افاده ايدر و بونه خفى بيورلميه (الحمد ثابت لله) كلاملرينك معناسى حمد
الله تعالى ايله قائم ديمك دكلدر زيرا قيام حمد حادثدر حامد ايله قائمدر بلكه
معناسى الله تعالى حمده مستحق در ديمكدر وحمده استحقاقندن ماهيت
حمدك الله تعاليه اختصاصى لازم كلور اما الحمد لله كلامنك تفسيرنده حق
اولان المحمودية ثابتة لله تعالى ديمكدر پس بو تفسيرمصدرى اطلاق مفعولى
اراده قبيلندن اولور ومعلومدركه محموديت قديمهدر خفى بيورلميه (الحمد لله
جملهسى يا خبر ياخود انشادر ولكنه كوره يا قضيۀ طبيعيه ياخود موجبۀ كليه
ياخود موجبۀ جزئيه ياخود قضيۀ شخصيهدر بو ثلاثۀ اخيرهيه كوره من حيث
الجهة يا مهمله ياخود موجهۀ ضروريه ياخود دائمهدر (العلى شول ذات نزاهت
سماتدر كه انك رتبهسنك فوقنده رتبه اولميه وجميع مراتب اندن منحط اوله زيرا
على علودن مشتقدر علوده سفله مقابل اولان علودن مأخوذدر اما مشايخ كرام
العلى ذاتى دركدن عالى وصفاتى تصوردن برى اولان حقه ديرلر ديمشلر بعضيلر
شول ذاتدر كه اشراق جلالنده الباب متحيره ووصف كمالنده ارباب عقول عاجزه
اوله (اجلال الله تعاليه اطلاقى برقاچ وجه ايلهدر برى اسماء الله توقيفيه اولوب

شارعدن ثابت اولدى اكثر علمانك مذهبى بودر و برى امام غزالى مذهبى
اوزره توصيف طريقيلهدر تسميه طريقيله دكلدر و برى معطلقا نقصى ايهام
ايتميان شيئك اطلاقنك جوازنه بناءدر و برى الاجل لفظنه ماده ومعناده
مشارك اولان اسماء اللهدن الجليل نك ورودیله اكتفا ايچوندر (اجلال ادغامسز
قياس لغوى يه مخالفدر قياس اولان ادغام ايله اولمقدر پس اجلال
كلمهسنده قياس لغوىيه مخالفت اولمغين بو بيت ايله استشهاد ايلدى (مخالفة
كلمه واضعدن ثابت اولانك خلافنه اولمقدر تكيم اجلالده مشاهده اولندى
مطولده ديركه مخالفت لغت عربيه تتبعدن يعنى الفاظ موضوعه لرينك
مفرداتنى ياخود مفردات حكمنده اولانى تتبعدن مستنبط اولان قانونك خلافنه
اولمقدر تامده اعلالك ومدده ادغامك وجوبى و بونلرك غيرى علم تصريفك
شامل اولديغى شيئك وجوبى كبى اطولده ديركه اكر سؤال اولنورسه اجلال
مفرد اولديغى حالده فصيح دكلدر زيرا مفرد موضوعك قسميدر وموضوع
اجلدر اجلال دكلدر جواب بودركه عندلرنده هر معينك اصلى فرع كبى
موضوعدر اوقدر واركه اول فرع اصلى هجر ايدر و ينه سؤال اولنورسه
شاعره فك ادغام جائز اولاندر و بو اتفاقا اضطرار شرطيله جائزدر وابن جنى
عندنده من غير اضطرار دخى جائزدر جواب بودركه ضرائر ايكى قسمدر برى
مقبسه و برى غير مقبسهدر وفك ادغام غير مقبس درنا مولدركه شعر عرب
عربانك اولميوب بلكه شول كيمسهنك اولهمسوغ اولميان يرده انك ايچون فك اوله
(انت مبتدا وجناب حقه تقرب ايچون خطابدر (مليك الناس مبتدانك خبريدر
واضافتى استغراقيهدر (مليك فعيل بمعنى فاعلدر مالك معناسنه اكرچه جناب
حق سبحانه وتعالينك ملك ومالك كبى بعض اسماسى معناى آخر ايله نقدر غيره
اطلاق اولنورسهده حقيقتده كندويه اختصاصنه منافى دكلدر ابن قيم بدايعده
الله تعالينك حى وسميع كبى كندويه وغيره اطلاق اولنان اسماسى الله تعالى ده
حقيقت غيريسنده مجازميدر ياخود كندوده مجاز غيريسنده حقيقتميدر ياخود
ايكيسندهده حقيقتميدر ديو سؤال ايتمش شهاب الدين محقق شرح شفانك
اوائلنده بونلرك زياده ظاهرى ايكيسندهده حقيقت اولمسيدر اما الله
تعالى ده مجاز غيريسنده حقيقت اولديغنه كوره مراد اسماء اللهدن هر بر
اسم ماسواسندن اشرفدر واسمك شرفى مسمانك شرفى ايلهدر ديو جواب
ويردى فقه اكبرده امام اما اعظم رحمه الله تعالى حضرتلرى الله تعالينك

اسما وصفاتی عظم وفضلده مستویه در بنلرینی فرق ایتمیوز دیو بیوردقلری
ذکر اولنانلره منافی دکلدر شهاب الدین فاضل جواب ویروب بیورر که امام
اعظم روح الله روحه نك تسویه دن مرادی اسماء و صفات موصوف
ومسمالرینه اضافی حیثیتندندر زیرا جمیع اسمانك مسماسی وجمیع صفاتك
موصوفی بردر که الله تعالیدر (ربا سکون الف ایله یاربی دیمکدر وحرف ندا
اولان یا محذوفدر والف یاء متکلمدن بدلدر فیومی مصباحده دیمشکه رب
معرف باللام ومضاف اوله رق الله تعالی یه اطلاق اولنور اما الله تعالینك
غیری یه اطلاقی حقنده ابن انباری دیمشکه رب شیئك مالکنه دیرلر وسید
ومطاع ومصلح معنالرینه ده اولور بعضیلر مالك معناسنه اضافت ایله رب
الدین ورب المال دینلور اما مالك معناسنه کوره مخلوقه معرف باللام اوله رق
الرب دینلمز زیرا عموم افاده ایدر مخلوق ایسه جمیع مخلوقاته مالك اولهمز دیمش
و بعضلر مالك معناسنه کوره (هذا رب العبد وهذا ربی) دینلمك ممنوعدر
زیرا بو ترکیبلرك معنای ظاهریسی مشار الیه حق تعالی اولمقدر دیمش
(فاقبل) تضرعانه الله تعالی حضرتلرینه خطابدر مفعولی مصراع اولده
اولان حمددر تقدیری فاقبل حمدی دیمکدر (معنای بیت) هر برحامدك حمدی
یعنی وصف جمیلی عالی وجلیل اولان الله تعالی یه مخصوصدر یاخود محمودیت
عالی و جلیل اولان الله تعالی یه ثابته در یاربی سن جمیع ناسك پادشاهی
سن بنم حمدیمی قبول ایله دیمکدر خالد ازهرینك ایراد ایلدیکی مصراعك
معناسی اویله الله تعالی که واسع الفضل وهو بدر کثیر العطادر دیمکدر

*(مبارك الاسم اغر اللقب * کریم الجرشی شریف النسب)*

بو بیت بحر متقاربك ضرب ثالثندندر تقطیعی (مبار) فعول مقبوض
(کالسم) فعول مقبوض (اغرل) فعولن (لقب) فعل محذوفه (کریمل)
فعولن (جرشا) فعولن (شریفن) فعولن (نسب) فعل محذوفدر قائلی
ابو الطیب متنبی در سیف الدوله ابو الحسن علی همدانی نام امیرك مدحنده
انشاد ایلدیکی قصیده سندر (مبارك الاسم ممدوحك نعتیدر مضاف الیه
اولان الاسم نك تعریفی مضاف الیه دن عوضدر تقدیری مبارك اسمه
دیمکدر وضمیری ممدوحه عائددر اوصاف آتیه نك تعریفلری دخی بونك کبیدر
علامه سعد دیرکه اسمنی مبارك ایله وصفك نکته سی امیر المؤمنین علی کرم الله
وجهه ورضی الله تعالی عنه حضرتلرینك اسم عالیسنه موافقتندن اوتوریدر

وحدی مکان علی رضی الله تعالی عنه ده اولدیغندن اوتوریدر دیمش
عصام فاضل اطولده دیرکه مبارك وصفنك اسمه اختصاصی لازم دکلدر بلکه
کنیه ده وصفلنور اوقدر وار که اختصاصی شعرك ضیق اولمسندن اوله
بو دخی بعید دکلدر که الله تعالینك العلی اسمنه موافقتدن اوتوری اسمی مبارك
واسمنه برکت کلمه ابلغ اولانده بودر زیرا اسمی اسم اللهدن برکت اکتساب ایتمش
اولور (اغر فی الاصل خیلدن ابیض الجبهه اولاندر زیرا غره جبههٔ فرسده اولان
بیاضه دیرلر صکره هر واضح معروف ومشهورده استعاره اولندی (لقب مدح
وذمی مشعر اولانه دیرلر (وسیف الدوله لقبی وصفیله اشتهاری تفاؤل وتمدحدن
اوتوری دکلدر (کریم الجرشی بو دخی نعت بعد نعتدر (جرشی کسر جیم وکسر
راء مهمله وتشدید شین معجمه ایله نفس وذات معناسنه در و بونی سمعده کراهت
اولمغله بو بیت ایله استشهاد ایلدی خفی بیورلمیه جرشی ده کراهت بو طریقله
درکه بونی سماعدن سمع تبری ایدر اصوات منکره یی سماعدن تبریسی کبی زیرا
لفظ اصوات قبیلندندر واصواتدن بعضیسنك سماعیله نفس استلذاذ ایدر
بعضیسنك سماعیله استکراه ایدر (شریف النسب بو دخی نعت بعد
نعتدر (شریف عالی معناسنه نسب من جهة الابادر (معنای بیت) اول
ممدوحك اسمی مبارکدر یعنی اسمی حضرت علینك اسمنه موافق اولدیغندن
تبرك اولنمشدر ولقبی سیف الدوله ایله مشهوردر نفسی کریمدر ونسبی عالیدر

*(وقبر حرب بمکان قفر * ولیس قرب قبر حرب قبر)*

بو بیت بحر رجزك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (وقبرحر) مفاعلن مخبون
(بنبمکا) مفتعلن مطوی (نتقفرن) مفعولن مقطوعه (ولیسقر)
مفاعلن مخبون (بقبرحر) مفاعلن (بنقبرو) مفعولن مقطوعدر (قبر حرب
مبتدادر بمکان ده اولان باقی معناسنه در (قفر جر ایله بمکان نك صفتیدر جار
مجرور مع الصفة محلا مرفوع مبتدانك خبریدر یاخود قفر مبتداء محذوفك
خبری اولوب تقدیری هو قفر دیمك اولور قفر فتح قاف وسکون فا ایله آب
وکیاهدن خالی اولان زمیندر (ولیس ده واو حالیه در (قرب قبر حرب تتابع
اضافات اوزره اولوب لیس نك خبریدر قبر اسمیدر ضرورت شعر ایچون تأخیر
اولنمشدر قصیده اسمنك اوزرینه تقدیمی کلام عربده شایعدر ضرورت
ایچون دکلدر دیدی اکر سؤال اولنورسه موضع مضمرده مظهر کتوردی حق
اولان مضمر کتوروب قرب قبره دیمك ایدی جواب بودر که توجعك لزومنه

دلالت ايتسون ايچوندر بو بيتده تنافر اولمغله استشهاد ايلدى كلامده تنافر كلماتك
لسان اوزرينه ثقيله اولمقلغى در نقدر هر بريسى فصيحه اولورسه ده تكيم
بو بيتده مشاهده اولندى (معناى بيت) حرب نام كيمسه نك قبرى اوتدن وصودن
خالى اولان مكانده ياخود بر مكانده در كه اوتدن وصودن خاليدر حال بو كه اول
حربك قبرينه قريب قبر يوقدر ديمكدر بيتك ظاهرى اخباردر معناسى حربك
قبرينك اول مكانده اولديغنه تأسف وتحسردر عجايب المخلوقاتده ذكر اولنور كه
حرب بن اميه نام كيمسه بر كون صحراى بيابانده كذران ايدر ايكن هاتف
ديدكلرى جندن برى يانه كلوب نعره اورمغله كمال روعندن عدم آباده روان
اولادقده جن مزبور تأسفانه بيت مرقومى كويا اوله رق صحرايى دوان اولدى
*) االبس هجر القول من لو هجوته * اذن لهجانى عنه معروفه عندى (*
و بيت بحر طويلك ضرب اولنـدندر تقطيعى (االب) فعول مقبوض
(سهجرلقو) مفاعيلن (لمنلو) فعولن (هجوتهو) مفاعلن مقبوض (اذنل)
فعول مقبوض (هجانيعن) مفاعيلن (هممعرو) فعولن (فهوعندى) مفاعيلن
سالمدر (البس) يه داخل اولان همزهٔ مفتوحه استفهام انكارى ايچوندر (البس
ضم همزه وسكون لام وكسر باء موحده ايله الباس دن مأخوذ نفس متكلم
وحده در (هجر القول نصب ايله (البس) نك مفعول ثانى سيدر (هجر ضم ها
وسكون جيم ايله منطقده اولان فحشه ديرلر (من محلا منصوب (البس) نك
مفعول اوليدر (لو هجوته ده اولان ضمير من لفظنه راجعدر وجمله سى منك
نعتيدر اذن هجو ايتديكم تقديرجه ديمكدر (عنه معروفه نك ضميرلرى ينه من
لفظنه عائددر معروفه رفع ايله لهجانى نك فاعليدر معروف احسان معناسنه در
(معناى بيت) ممدوحه كلامك فاحشنى الباس ايدرميم يعنى هجو ايدرميم
ايتم اكرانى هجو ايلسم تحقيق بنى اندن اولان عندمده كى احسانى هجو ايدر
*) كريم متى امدحه امدحه والورى * معى واذا ما لمته لمته وحدى (*
بو بيت ينه بحر طويلك ضرب اولندندر تقطيعى (كريمن) فعولن (متا امدح)
مفاعيلن (هامدح) فعولن (هولورا) مفاعلن مقبوض (معيو) فعول مقبوض
(اذا مالم) مفاعيلن (تهولم) فعولن (تهووحدى) مفاعيلن سالمدر بيت اول
و بيت ثانى نك قائلى ابو تمام نام شاعردر (موسى بن ابراهيم رافعى يى مدح
ايدوب هجو ايله اتهامى دفع ايتديكى قصيده سندندر (كريم مبتداء محذوفك
خبريدر تقديرى هو كريم ديمكدر (متى اسم شرطدر امدحه (متى ايله

بجزومدر

مجزومدر (والورى ده اولان واو حاليه در الورى مبتدادر خبرى معى قوليدر
ورى قصر ايله حصى وزنى اوزره خلق معناسنه در اطولده ديركه واو
حاليه قيلوب عاطفه قيلمامسنه نكته مقابلنده يعنى واذا لمته لمته وحدى
قولنـه موافقت ايچوندر و بوده اكورانك معيتى مدحده مشاركت ايله
تفسيرو وحدتى ورانك كندويه ملامتده عدم مشاركتى ايله تفسير اولنورسه در
علامهٔ سعدك تحقيقى بودر (اما اطولده ديركه اكر معيت ناسك حضورى
ووحدت ناسك عدم حضورى ايله تفسير اولنورسه معنى ممدوحى دائما ناسك
حضورنده مدح ايدرم ناس كندى ايله ابتهاجندن اوتورى و بر كيمسه نك
حضورنده اكا ملامت ممكن دكلدر بلكه اكر لوم اولنسه غيبت ناسده لوم
اولنور بو يله اولنجه واو حاليه اولديغى متعين اولدى خفى بيورلميه ممدوحك
مدحه استحقاقنده تفسير مشهور ابلغدر و بو تفسير ملامتدن تنزيهده ابلغدر
وملامتدن تنزيهنك لطايفندندر كه ملامتك ذكرينه صورت نفيك غيريده
قادر اولامز بو سببدن اذانك مابعدينى ملامتى صورت نفيده ابرازدن اوتورى
زياده ايتدى وحالى عطف اوزرينه ترجيح ايدندر كه مفردى عطفده اسم
ظاهر فعل متكلمك اسنادى كلفتى واردر وجمله يى عطفده تناسبى فوت
واردر بزم غيريمز ايچون بوراده وجوه آخر واردر اهلنه ترك ايلدك وينه
علامهٔ سعدك فوائدندندر كه (واذا لمته قولنده اذايى وفعل ماضى يى استعمالده
اعتبار لطيف واردر يعنى دعواسنك ثبوتى ايهام واردر كويا كندندن لوم
تحقق ايلدى واكا كيمسه مشارك اولدى لكن مدح ذم ايله ياخود هجا ايله
مقابله اولنميوب لوم ايله مقابله اولنمسى صاحب بن عبادك تعييب ايلديكى
شيدندر حتى نقل اولنور كه صاحب بن عباد بو قصيده يى استادى ابن العميدك
حضورنده انشاد ايدوب بو بيته بالغ اولدقده استاد بونده هجندن برشئ
بلورميسن ديو سؤال ايلدى صاحب دخى ذم وهجايه مقابل اولان مدحى
لومه مقابل ايتمش بوندن غيرى برشى بيلمم ديدكده استاد دخى (امدحه
امدحه ده حروف حلق دن حانك وهانك جمعنه مقارن تكراردر كه حد
اعتدالدن خارج جميع تنافرك نافريدر ديوب اكر امدحه نك تكريرنده ثقل
واردر ديديدى اولى اولوردى و بين المثالين فرق آخر بودر كه (وليس قرب قبر
حرب قبر مثالى تنافرده متناهى ومنشأ ثقل مجرد كلماتك اجتماعيله در اما بو مثال
نافرده ندن دوندر ومنشأ ثقل امدحه امدحه نك تكريرى وحروف حلقدن

٣ مغربى ديركه واو حاليه قيلنرب
امدحه ده مستتر اولان ضمير
مرفوع اوزرينه عطف اولنمديغى
ايكى وجهدن اولور بيرى
مصراع ثانيه موافقت ايچوندر كه
انده وحدى حال واقع اولشدر
وبرى اكر عطف قيلنسه وورى بى
مدح الك مدحندن جزء اولور اما
حال ايچون قيلندقده وورى بى مدح
الك ايچون مسير اولوردى بس اولور
*

حاوى اولمسنك اجتماعيدر (معناى بيت) ممدوح بر كريمدر كه نه زمان انى مدح وثنا ايلسم حال بو كه خلق بمله درونه زمانكه انى لوم ايلسم يا كرم ديمكدر

*) وما مثله فى الناس الا مملكا * ابو امه حى ابوه يقاربه (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وما مث) فعولن (لهو فننا) مفاعيلن (س اللا) فعولن (مملكن) مفاعلن مقبوضه (ابوام) فعولن (مهى حيين) مفاعيلن (ابوه) فعول مقبوض (يقاربه) مفاعلن مقبوض در قائلى فرزدق در فرزدق سفرجل وزنى اوزره تنوره دوشمش رغيفه ديرلر كه مفردى فرزدقه در ياخود اتمك پارچه سنه ديرلر وهمام بن غالب بن صعصعه نك لقبيدر (مملك خلفاء بنى اميه دن هشام بن عبد الملك بن مروان نام كيمسه نك خالى اولان ابراهيم بن هشام بن اسمعيل مخزومى يى مدح ايدر بو ابراهيم هشامك طرفندن امير مدينه ايدى (ما لبس معناسنه در (مثله مانك اسميدر ومبدل منه در ضميرى ابراهيمه عائددر فى الناس خبريدر يعنى انك مثلى ناسده يوقدر ديمكدر مجرد عربده يوقدر ديمك دكلدر زيرا فى الناس قولنى ذكر ايله نفى عام قيلدى اكر بويله اولميدى عربده مثلنى نفى تبادر ايدر ايدى (الا مملكا حى يقاربه دن مستثنادر مستثنى منهك يعنى حى نك اوزرينه تقديم اولنمغله نصبى واجب اولمشدر بو ايسه تأخير حيننده مرجوحدر زيرا مختار اولان بدل اولمق اوزره رفعيدر و بو تقديم شايع الاستعمالدر لكن بو تقديم تعقيدده زياده يى اقتضا ايدر (ومملك مال وملكى اعطا ايدن كيمسه ايله تفسير اولندى كويا اسم مفعول روايت اولندى والا ابلغ اولان اسم فاعل اولمقدر ومملكدن مراد هشامدر (ابو امه مبتدادر ضميرى مملكه عائددر (ابوه خبريدر وضميرى ابراهيم ممدوحه عائددر وجمله سى مملكا قولنك صفتيدر پس مبتدا وخبرك مياننى يعنى ابو امه ايله ابوه نك مياننى اجنبى ايله يعنى حى ايله فصل ايلدى حى مستثنى منه در ومبدل منه اولان مثله دن بدلدر ذى حيات معناسنه در (يقاربه حى كلمه سنك صفتيدر پس بدل يعنى حى ايله مبدل منهك يعنى مثله نك وصفت ايله موصوفك يعنى حى يقاربه نك مياننى اجنبى يعنى ابوه ايله فصل ايتديكه جائز اولميانلندر (يقاربه فضائلده اكا مشابه اولور ديمكدر ضميرى خاله يعنى ابراهيمه عائددر وضرورت وزن ايچون هاسى ساكن قلنمشدر بعضيلرك مثله مبتدا حى خبريدر ما لغت تميميه يه كوره عامله دكلدر ديديكى و بعضيلرك حى مبتدا

مثله خبريدر وعملك بطلانى خبرك تقديمندن اوتوريدر ديديكى معناده قلق واضطرابى موجبدر تأمل ايله ظاهر اولور خفى بيورلميه قوانين نحويه يه مخالفت واصل اولان مستثنى منهك تقديمنه مخالفت سببيله تعقيد حاصل اولدى و مستثنانك تقديمى ايچون شيوعى ايله بيله تعقيدده زياده دخلى واردر (تعقيد برخلل ايچون كلامك مراد اوزره دلالتى ظاهر اولماملقدر مرادى فهمه صعوبتى موجب اولان تقديم وتأخير وحذف واضمار وغيريلرى كبى تتكيم بيتده رؤيت اولندى و بو بيتى ايراددن مرادى تعقيدى توضيحدر حد فصاحتدن اخراج ايدن شيئى تمثيل ايچون دكلدر وشاعر خال هشامى مدحده واكا مماثل اولانى نفيده مبالغه ايدر خفى بيورلميه اكرچه فى الناس قولى مثله نك خبريدر مملكا مثله دن مستثنادر (ابو امه مبتدادر حى خبريدر ابوه خبر ثانيدر يقاربه خبر ثالثدر دينلسه تعقيد اولماز ومعنى ممدوحز ابراهيمك مثلى ناسده يوقدر غايت حداثتده مملك واردر زيرا مملكك اناسنك باباسى حى در واناسنك باباسى ممدوحك باباسى در واناسنك باباسى مملكك جدى اولمقدن نظرى قطع ايله بيله ممدوح مملكك اقرباسيدر ديمك اولوب ممدوحى حسب ايله مدحدن صكره نسب ايله مدح اولور بو توجيهده مملكا كلمه سنك نصبندن غيرى برشى يوقدر زيرا مختار اولان رفعيدر واكر مخافه اسام اولميدى بعض فضلاء انامك شرح وحواشى سنده اولان وجوه اخرايى دخى ذكر ايدوب مزيف اولانى تزييف وقابل احكام اولانى محكم قيلار ايدم و بو بيتك ترتيب سابق اوزره معناسى بودركه ناسك ايچنده اول خال مثللى كندويه فضائلده مماثل ومشابه اولور بر كيمسه يوقدر انجق هشام واردر اول هشامك اناسنك باباسى اول خالك باباسيدر

*) سأطلب بعد الدار عنكم لتقربوا * وتسكب عيناى الدموع لتجمدا (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ساطل) فعول مقبوض (بعددا) مفاعيلن (رعنكم) فعولن (لتقربوا) مفاعلن مقبوض (وتسك) فعول مقبوض (بعيناى) مفاعيلن (دموع) فعول مقبوض (لتجمدا) مفاعلن مقبوض در قائلى عباس بن احنف در اطولده ديركه ذاتلرينك بعدنك خاطره دخى خطورى ممكن اولمديغنه اشارتدن اوتورى بعدى داره مضاف ايدوب طلبنى تسويف ايلدى (بعد الدار اطلبك مفعوليدر لتقربوا بعدى تعليل در (تقربوا فتح را ايله علم يابندندر * ولا تقربوا الصلوة وانتم سكارى

آيت جليله سنده اولديغى كبى حسن بابنده كلور (وتسكب ابلغ اولان
بابك رفعيله طلب اوزرينه عطف اولنمقدر زيرا تحت تأكيدده اولور و بوروايت
صحيحه در ودلائل الاعجازده شيخك كلامى بوكا مبنيدر ونصبى توهمدر
زيرا نصب اولنسه (بعدالدار اوزرينه عطف اولنوب تقديرى (ساطلب
سكب الدموع ديمك اولور و بونك معناسى بوقدر ياخود لتقربوا اوزرينه
عطف اولنوب تقديرى (ساطلب بعدالدار عنكم لتسكب الدموع ديمك اولور
ودارك بعدى قربندن كنايه در پس دارك قربى دموعك سكبنه علت اولمق
لازم كلور بونك دخى معناسى يوقدر تأمل (تسكب تصب معناسنه صيغهٔ
مضارعدردوكر ديمكدر عيناى تسكب نك فاعليدر الدموع مفعوليدر (دموع
ضم دال مهمله ايله دمع كلمه سنك جمعيدر فتح دال وسكون ميم ايله كوزياشنه
ديرلر (لتجمدا ده اولان لام دموعك سكبنى تعليل ايچوندر ضميرى عيناى
كلمه سنه راجعدر پس شاعر دموعك سكبى كه بكادر انى فراق احبه يه لازم
كلان حزندن كنايه قيلوب اصابت ايتدى زيرا بكا چوق كره فراق وكآبه يه
دليل قيلنور حتى ابكانى واضحكنى دينلور بكا اساءت ايتدى و بنى مسرور
قيلدى ديمكدر لكن جمود عين ايله دوام تلاقى ووصالى موجب اولان فرح
وسروردن كنايه ده خطا ايتدى زيرا جمود عيندن مفارقت احبه يه بكا
وحزن اراده سى حالنده عينك دموعى بخلنه انتقال واردر شاعرك ملاقات
اصدقا ومواصلهٔ احبه ايله حاصل اولان سروری قصدينه انتقال يوقدر
و بوسببدن دعاده (لاابكى الله عينك ديندليكى كبى لازالت عينك جامدة ديمك
صحيح دكلدر وسنة جماد وناقة جماد دينلور مطرولبن اولمازايسه كويا بونلر مطر
ولبنى بخل ايدرلر حتى بخيله قطام وزنى اوزره جماد دينلور و بخل معناسنه جمد
دينلور وجمود جواد مقابله سنده ده استعمال اولنور اكر سؤال اولنورسه شاعر
جمودى مقيدى مطلقده استعمال طريقى اوزره مجازا عينك دموعدن مطلق
خلونده استعمال ايدوب صكره جمود عين ايله مطلق خلو عادة مسرته لازم
اولديغندن مسرتدن كنايه ايلدى جواب بودركه بوتأويل انجق كلامك صحت
واستقامتنه كافيدر كلامى تعقيد معنويدن اخراج ايتمز زيرا ظاهردركه ذهن
بوكا سهولت ايله انتقال ايتمز وتعقيد معنويدن خالى اولان كلام معناى اولندن
معناى ثانيسنه من جهة الظاهر انتقال اولناندر حتى سامع معناى ثانيسى
حاق لفظدن فهم ايتديكى تخيل اولنه اما شول كلامكه معناى ثانيسى اولميه

يعنى خواص ولوازمى اولميه او يله اولان كلام معنايه دلالت اعتباريله بلغانك
عندنده درجهٔ اعتباردن ساقط منزله سنده در مقتضيات احوالى رعايت
حيثيتندن نقدر معتبر ايسه (معناى بيت) عادت زمان وديدنهٔ اخوان
نقيض مطلوبى اتيان وعكس مقصود اوزرينه جريان اولمغله بنده دخى
الى الآن قرب وسرور طلبنده اولوب حزن وفراقدن غيرى برشى نمايان
اولمامغله بوندنصكره قرب ووصالى تحصيل ايچون بعد وفراقى طلب وفرح
وسرورى تحصيل ايچون حزن وكآبه يى طلب ايدرم بومعنى تسكب آن
تقديريله نصب اولنوب بعدالدار اوزرينه عطف اولديغنه كوره اما تسكب نك
صواب اولان رفعنه كوره معنى ديمك اولوركه مستقبلده قرب ووصال ايله
سرور وفرح حاصل اولسون ايچون الآن اغلرم وتحزن ايدرم و بو تقديرجه
دموعك سكبى تحت طلبده اولماز لكن شاعر دموعك سكبى اوزره مكب
امر مطلوبه ملازمت كبى ملازمت ايلديكه دهره دموعك سكبنى شاعرك
مطلوبى ظن ايدوب ضدينى ايتان ايده و بومعنى ميان قومده مشهور اولان
معنادر بونده اولان تكلف وتعسف خفى دكلدر و بونك منشأى معانبده
عدم تعمق وسلفدن اولان مهره نك كلامنى قلت تصفحدر وصحيح اولان
شاعره طلب فراق ايله طيب نفسى وفراق اوزرينه ثابت ومحكم اولمسنى مراد
ايدركه كويا فراق شاعره امر مطلوبدر و بوكا كوره معنى بودركه اليوم بن
نفسمى بعدوفراق ايله طيب ومقاسات احزان واشواق اوزرينه محكم وثابت
قيلوب غصص احزانى تجرع ايتديريرم واحزان واشواق ايچون عينمدن
دمعى فائض اولان حزنى تحميل ايدرمكه بو تحميل ايله دائما اولور وصلتد
زائله اولماز مسرته تسبب ايدرم زيرا صبر فرحك مفتاحيدر وهر عسره
يسر مقارندر وهر بدايتك نهايتى واردر بودلائل الاعجازدن مفهوم اولاندر
و بوكا كوره ساطلب ده اولان سين مجرد تأكيد ايچوندر صاحب كشافك
* سنكتب ماقالوا * آيت جليله سنده ذكر ايلديكى كبى اماسين فى الاصل
استقبال وتأكيد ايچوندر وكلمه يى بعض معناسندن تجريد عندلرنده شايعدر
*) وتسعدنى فى غمرة بعد غمرة * سبوح لهامنها عليها شواهد (*
بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وتسع) فعول مقبوض
(دنيفيغم) مفاعيلن (رتنبع) فعولن (دغمرتن) مفاعلن مقبوضه (سبوحن)
فعولن (لهامنها) مفاعيلن (عليها) فعولن (شواهدو) مفاعلن مقبوضدر

قائلی ابو الطیبدر سیف الدوله‌یی مدح ایلدیکی قصیده سندندر (تسعدنی) اعانت معناسنه اولان اسعاددن مأخوذ صیغهٔ مضارع مؤنثدر بکا اعانت ایدر دیمکدر فاعلی مصراع ثانیده اولان سبوح در (فی غمرة) تسعدنی‌یه متعلقدر (غمرة فتح غین معجمه و سکون میم و فتح راء مهمله ایله اصلنده برشیئ صویك احاطه و ستر ایلمسیدر تنکیم (یغمرك من الماء) دینلور صوسنی احاطه و ستر ایلمسه بوراده شدت معناسنه استعاره اولندی (سبوح فتح سین مهمله وضم باء موحده ایله فعول بمعنی فاعل اولوب فرسك شدت عدوی معناسنه اولان سبح یاخود سباحه‌دن مأخوذدر و بونك تأنیث و تذکیری مساویدر بوراده سبوحدن مراد راکبنه مشقت و یرمیوب صوده یوزر کبی تیز رو و کوزل یورویشلی فرسدر (لها سبوح نك صفتیدر اطولده منها لها یه متعلقدر یاخود لها یه فاعلده ممتازعدر و بو شواهددن حالدر دینلندن احسن وادقدر دیدی شواهد لها ظرفنك فاعلیدر لها موصوفنه اعتماد ایتدیکندن اوتوری (شواهد شاهدك جمعیدر بوراده فرسك أصلی پاك اولمقلغنه دلالت ایدن علامات شاهده معناسنه‌در بو بیتده ضمائرك تکراری اولدیغندن استشهاد اولندی (معنای بیت) سبوح دیدکاری فرس برشدتدن صکره برشدتده یعنی شدت حربده اعانت ایدر او یله فرس که کندودن اولیجی اولدیغی حالده اوزرنده کرم و نجابتنه دلالت ایدن علامت شاهده‌لر و خصال جیده‌لر واردر دیمکدر

*) حمامة جرعی حومة الجندل اسجعی * فانت بمرئ من سعاد و مسمع (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (حمام) فعول مقبوض (تجرعا حو) مفاعیلن (متلجن) فعولن (دلسجعی) مفاعلن مقبوضه (فانت) فعول مقبوض (بمرائمن) مفاعیلن (سعاد) فعول مقبوض (ومسمعی) مفاعلن مقبوضدر قائلی عبد الصمد بن بابك نام شاعردر ابو علی احمد بن احمدك حقنده دیدیکی قصیده سنك مطلعیدر بو بیتده تتابع اضافات اولمغله استشهاد ایلدی یعنی حمامه جرعی‌یه جرعی حومه‌یه حومه جندله مضافدر (حمامه فتح حاء مهمله ایله بیوتده الفت ایدوب بری اولان کوکرجندر صدر الافاضل مکه و کوفه و شام ارasنده اولوردیمش قانونده بیوتده الفت ایدن کوکرجندر دیمش یاخود کردننده طوقی اولان قریدردیشی‌یه وارککه شامادر اسم جنسی حمام در حمامه حرف نداسی محذوف منادای منصوبدر یا حمامة دیمکدر (جرعی فتح جیم و سکون را و ضرورة قصر ایله

اصلی مد ایله جرعاء در اطولده جرعانك مخففیدر دیدی (و جرعی اجرع کلمه‌سنك مؤنثیدر جرعاء اوت بتمیان قوملی ارض مستویه در اطولده برطرفی طاش و برطرفی قوم ارض کثیب در دیدی (حومة فتح حاء مهمله و سکون واو و فتح جیم ایله اصلنده بحر و رمل و عیالك معظمی معناسنه‌در اما بوراده مطلقا شیئك معظمی معناسنه‌در (جندل فتح جیم و سکون نون و کسر دال و ضم جیم و فتح نون و کسر دال ایله کندوده طاشلر مجتمع اولان موضعدر پس جندل کلمه‌سی مکسور الدال قلمق واجب اولدی نقدر تصحیفی مفتوح الدال مشتهر اولدیسه حتی بعضیلر حالك اسمی محله اطلاق قبیلندن قیلوب مراد ذات حجاره اولان ارضدر دیمش و بعضیلر جندل کلمه‌سنی مکسور الدال قیلوب فتحتین و کسر دال ایله اولان جنادل کلمه‌سنك مخففیدر دیوب حجاره صاحبی اولان موضع معناسنه‌در دیمش و بو بعض نونك اسکانی ضرورت ایچون قلمش بونده نظر واردر زیرا ضرورت ایچون مقبس اولان حذف ایکیدر بری مختلفدر بوده منصرفی عدم صرف ایله اولور و بری متفقدر بوده ترخیم ایله اولور تسهیلده بویله تصریح اولندی (اسجعی صیغهٔ امردر صوتنی تردید ایله یعنی آواز ایله دیمکدر (سجع فتح سین مهمله و سکون جیم ایله حمامك آوازی هدیر الحمام معناسنه (فلان منی بمرأی و مسمع) دینلور شول مکانده درکه انی کوریرم و کلامنی ایشیدیرم دیمکدر (معنای بیت) طاشلی یرك معظمنك اوت بتمیان قوملی یرك حمامه‌سی سکانداایدرم آواز و ترنم و تغنی ایله زیرا سن سعاد نام محبوبه‌مك سنی کوروب صداکی ایشیدجك مکانده‌سن سکا طرب و تغنی‌دن مانع یوقدر و بو کلامده تأسف و تحسر اولدیغی خفی دکلدر

*) جاء شقیق عارضا رمحه * ان بنی عمك فیهم رماح (*

بو بیت بحر سریعك عروض اولای مطویه مکسوفه و ضرب اول مطوی موقوفندر تقطیعی (جاءشق) مفتعلن مطوی (قنعارضن) مستفعلن (رمحهو) فاعلن مطویه مکسوفه (اننبنی) مفتعلن مطوی (عممکفی) مفتعلن مطوی (همرماح) فاعلان مطوی موقوفدر قائلی حجل بن نضله نام شاعردر حجل فتح حاء مهمله و فتح جیم ایله شاعر مزبورك اسمیدر و بو بنی مازنك عبدیدر تنصیصده فتح جیم و سکون حاء مهمله ایله ضبط ایتمشدر اما حجل‌ینه فتح حا مهمله و فتح جیم ایله رسول اکرم صلی الله تعالی علیه و سلمك اعمامندن مغیره‌نك لقبیدر (شقیق بررجلك اسمی در جاءنك فاعلیدر خفی یورلمیه

آخر بيتك استدعا واقتضاسنه كوره اكر مخاطب اولان بو رجل ايسه
طريقهٔ سكاكى اوزره غيبتدن خطابه التفات اولور اما ان بنى عمك قولنده
التفات متفقدر واكر مخاطب بو رجلك غيرى ايسه التفات يو قدر
بلكه معتبر قولى تقدير ايدوب (قلت لهم ان بنى عمك فيهم رماح ديمك اولور
عارضا جائك فاعلندن حالدر (عرض العود على الاناء والسيف على الفخذ
دنيلور عودى اناء اوزرينه وسيفى اويلغى اوزرينه عرض ايتسه يعنى آرقرى
وضع ايتسه رمحه نصب ايله عارضا كلمه سنك مفعوليدر شقيقه عائددر بنى عمك
اننك اسميدر فيهم رماح جمله سى محلا مرفوع اننك خبريدر بنى نك اصلى
بنين ايدى عمك يه اضافتله نون دوشدى بنى قالدى رماح قافيه اولوب ضرورة
حانك سكونيله قراءت اولنور لكن من جهة الاعراب اصلى رفع ايله رماح اولوب
مؤخر مبتدادر فيهم مقدم خبردر رماح رمحك جمعيدر فارسيده نيزه ديرلر
(معناى بيت) شجاعتى اظهار وخصوم ايله عدم مبالات طريقى اوزره اولديغنى
اظهار ايدوب ديركه شقيق نام كيمسه مزراغنى ارقرى اويلغى اوزره وضع
ايتديكى حالده كلدى يعنى شقيق ابناى عمنده رماح وار ايدوكن انكار ايتمز بلكه
جنكه حاضر اولميوب مزراغنى آرقرى اويلغى اوزرينه وضع ايدوب كلدوكندن
انكار علامتى ظاهر اولمغين منزلهٔ منكره تنزيل وخطاب التفات ايله مخاطب
قيلنوب (ان بنى عمك فيهم رماح يعنى تحقيق سنك عمك اولادلرنده رماح واردر
ديوب ان ايله تأكيد ايلدى امام مرزوقى نك اشارتى اوزره بو بيتده تهكم واستهزا
واردركه ياشاعر شقيقى خوف وضعف ايله وصف وذم ايدوب ابناى عمنده رماح
اولديغنى بلمدى محاربه دن كريز وتحميل رماحه قدرتياب اولمزدى ديمك استر

) فقلت لمحرز لما التقينا ☼ تنكب لا يقطرك الزحام (

بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (فقلملح) مفاعلتن
(رزلمما) مفاعيلن مقبوض (تقينا) فعولن مقطوفه (تنككبلا) مفاعيلن
(يقططركز) مفاعلتن (زحامو) فعولن مقطوفدر قائلى امام مرزوقى در
لمحرز فقلت يه متعلقدر (محرز ضم ميم وسكون حا وكسر را ايله عسكر
كندوسنك امان وحفظنده مصون اولان كيمسه يه اطلاق اولنور (التقينانك
فاعلى محرز كلمه سنه راجعدر ومفعولى نادر تنكب صيغهٔ خطاب اولوب
باتفعيلندندر تجنب معناسنه ياخود تفعلندندر تبعد معناسنه (يقطر يقطع
معناسنه (الزحام رفع ايله يقطرنك فاعليدر (زحام غلبه وازدحام معناسنه در

(معناى بيت) بزه ملاقى اولديغى وقتده محرزديدم قاچ ياخود اوزاق اول سنى
زحام وغلبهٔ عسكر قطع ايتمسون يعنى ضررلرى اصابت ايتمسون شاعرك
مرادى بيت سابق كبى بونكله دخى تهكم واستهزا اولوب كويا محرزى
شدائد حربه مباشرت ومضايق مجامع حربده مبارزتدن منع ايدوب
ناتوان وضعيف بديان اولان ماننده صبيان وزنان محرز مذكورى
حلبهٔ مبارزانده اعمال فارسان اولورسن ديو استهزاء تخويف ايتدى

*) اشاب الصغير وافنى الكبير * كر الغداة ومر العشى (*

بو بيت بحر متقاربك ضرب ثالثندندر تقطيعى (اشابص) فعولن (صغير)
فعول مقبوض (وافنل) فعولن (كبى) فعل محذوفه (ركررل) فعولن (غدات)
فعول مقبوض (ومررل) فعولن (عشى) فعل محذوفدر قائلى صلتان عبدى
حماسى نام شاعردر (صلتان قاموسده فتح صاد وفتح لام وتخفيف تاء مثناة
فوقيه ايله مضبوطدر اوغلى عمروه وعظ ونصح ايتديكى كم عدد ابياتى
مشتمله قطعه سندندر بعضلر صلتان سعديدر ديمش وبو بيتده تدوير
صنعتى واردر يعنى شطر اولك آخرندن شطر ثانينك اولنه ياخود ثانيدن
اوله بر حرف ياخود ايكى حرف تدوير وانتقال ايله وزن تمام اولور بوراده
الكبيرنك راء مفتوحه سى مصرع ثانى يه انتقال ايتمشدر الصغير اشابنك
الكبير افنى نك مفعوليدر كر الغداة اشاب وافنى نك فاعليدر كر تكرار معناسنه
مصدردر (غداة غدوك جمعيدر صباح معناسنه (ومر العشى كر الغداة اوزرينه
معطوفدر مر مرور معناسنه مصدردر (عشى قاموسده فتح عين مهمله
وكسر شين معجمه ايله آخر نهاردر واصلى تشديد يا ايله در * بكرة وعشيا *
نص كريمنده اولديغى كبى لكن بوراده ضرورة تخفيف اولندى (معناى بيت)
صباحلرك يعنى ايامك تكرارى واخر نهارك يعنى ليالى نك مرور وعبورى صغير
وطفلى شاب كبير وشيخى افنا وفانى ايلدى بو بيتك قائلى ظاهرينى مراد ايتديكى
نامعلوم وظاهرينى اعتقادى دخى مظنون اولمامغله اشاب وافنى نك كر الغداة
ومر العشى يه اسنادى مجازه حمل اولنمدى زيرا كندوده تأول منتفى وظاهرينى
اعتقادى دخى محتمل اولوب جاهلك (انبت الربيع البقل قولى قبيلندن اولور

*) قد اصبحت ام الخيار تدعى * على ذنبا كله لم اصنع (*

بو بيت بحر رجزك ضرب اولندندر تقطيعى (قد اصبحت) مستفعلن
(امملخ) مستفعلن (رتدعى) مستفعلن سالمه (عليذن) مفاعلن مخبون

(بنكالهو) مستفعلن (لم اصنعی) مستفعلن سالم در (بو بیته وابیات آتیه یه مصرع دیرلر قائلی ابو النجم عجلی در (اصبحت صیغهٔ ماضی مؤنث غائبه در كانت وصارت معناسنه وكاهیجه دخلت فی الصباح معناسنه كلور (ام الخیار رفع ایله اصبحت كلهسنك اسمیدر ام الخیام كنیهٔ امرأه در (تدعی ام الخیارك صفتیدر علی مقدر ثابتا كلهسنه متعلقدر وجلهسی حالیه در ذنبا ثابتا كلهسنه مفعول اولور وتنكیر ایچون نكره قیلنمشدر كله نصب ایله (لم اصنعك مفعولی اولوب وزن ایچون تقدیم اولنمشدر ضمیری ذنبا لفظنه عائددر و بو كلهنك تفصیلی ان شاء الله تعالی تكرار اشاغیده كلسه كركدر (معنای بیت) ام الخیار نام امرأه جملهسنی اشلمدیكم كناه اوزریمه ثابت اولدیغی حالده دعوی ایدر اولدی بوندنصكر دعواسنی بیان ایدوب دیر

*) من ان رأت رأسی كرأس الاصلع * یا ابنة عما لاتلومی واهجعی (*

تقطیعی (من ان رأت) مستفعلن (رأسیكرأ) مستفعلن (سلاصلعی) مستفعلن سالمه (یبنتعم) مفتعلن مطوی (مالاتلو) مستفعلن (میوهجعی) مستفعلن سالم (من كلهسی ام الخیارك دعواسنی بیان ایچوندر ومدخولی اولان ان رأت جملهسی محلا منصوب تدعی یه مفعول له واقع اولور و رأت كلهسنك ضمیر مستتری ام الخیاره عائددر رأسی رأت كلهسنك مفعولیدر كر رأس رأت كلهسنك مفعولندن حالدر اصلع قاموسده شول كمسه یه صفتدر كه مقدم رأسنده مادهٔ شعرك نقصانندن اوتوری مقدم رأسنك شعرینك انحسار وانكشافی اوله دیمش اما شراح رأسنك شعری بیاض اولانه دیرلر دیمشلر (عما ایله هاء ندبه ایله اولان عمامی مرادیدر (واهجعی صیغهٔ امردر ترك ایله دیمكدر (معنای بیت) ام الخیارك دعواسی بنم رأسمی رأس اصلع كبی رؤیت و مشاهده سندن اوتوریدر یعنی مسن اولوب هرم شدیده بالغ ورسیده اولدیغمدن بنی پسندیده ایتمز زیرا نسوان شیبه غضب ایدر و حبیبنك كمال شبابنی طلب ایدر بویله اولنجه ای عممك قزی بكا لوم ایتمه لومی ترك ایله

*) میز عنه قنزعا عن قنزع * جذب اللیالی ابطیء او اسرعی (*

تقطیعی (میزعن) مفتعلن مطوی (هوقنزعن) مستفعلن (عن قنزعی) مستفعلن سالمه (جذبللیا) مستفعلن (لی ابطیء) مستفعلن سالمدر (اواسرعی) مستفعلن سالمدر (میز صیغهٔ ماضیدر آیردی فصل ایلدی دیمكدر (ماز الشیء ومیزه عن الشیء دینلوب عن ایله و بنفسه تعدیه ایدر شیئی شیئدن فصل ایلدی دیمكدر (عنه ضمیری بیت سابقده اولان رأسه عائددر قنزعا میزك مفعولیدر

عن

عن قنزع ده اولان عن بعد ایچون اولمغین بعد معناسنه اولوب بعد قنزع دیمك اولور (قنزع قنزعهنك جمعیدر قنزعه جوانب رأسده مجتمع اولان شعره دیرلر پس میز عنه قنزعا عن قنزع جملهسی رأسی رأس اصلع كبی رؤیتی مفسره ووجه شبهی مبینه در (جذب اللیالی میزنك اسناد اولندیغی فاعلیدر مطولده جذب اللیالیدن مراد لیالك مضی واختلافیدر اساسده جذب الشهر دینلور شهرك عامه واكثری كچدی دیمكدر دیدی تنصیصده دیركه لیالیدن مراد ایامه شامل اولان مطلق زماندر تخصیص بالذكرك نكتهسی بودر كه عرب زمانی لیالی ایله تاریخلندیررلر زیرا غرهٔ شهور ابتداء رؤیت هلالدندر وابتداء اعوام دخی بوندندر و بونده اثر مشهور واردر تخصیص بالذكرده اظهر اولان وجه بودر كه غموم وهموم لیالیده زیاده اولور واكثریا شعرا لیالیدن شكایت ایدرلر خفی بیورلمیه (اللیل واللیالی نك رسمنده حق اولان لام واحدهٔ مشدده ایله تحریر اولنمقدر الذی والتی نك رسمی كبی دیمشلر (بعضیلر ابطیء اواسرعی قولی اللیالی نك صفتیدر تقدیری اللیالی المقول فی حقها ابطیء او اسرعی دیمكدر دیمش بعضیلر قول تقدیریله اللیالیدن حالدر تقدیری اللیالی مقولا فی حقها ابطیء او اسرعی دیمكدر دیمش بعض شراح ابطیء اواسرعی قولیله شاعر تبطیء وتسرعی معناسنی مراد ایدوب موضع خبره امری وضع ایتدیكنك نكتهسی لیالی جذب ومضی واختلافنده الله سبحانه وتعالینك امریله مأمورات وحكمیله مسخرات اولدقلرینه دلالت ایتسون ایچوندر دیمش و بو امری خبر معناسنده استعمال وخبری امر معناسنده استعمال ایله بونك امثالی لطایفی قصد ایدرلر وجائزدر كه ابطیء اواسرعی قولی ماقبلندن منقطع اولوب اصنع ماشئت یعنی ای لیالی شعر رأسمی تمیزدن صكره نه دیلرایسك ایله بنم عندمده حال تفاوت ایتمز دیمك اوله پس بوكا كوره غیبتدن خطابه التفات اولور (معنای بیت) لیالینك مضی واختلافی اول رأسندن نواحیسنده مجتمع اولان شعری فصل ایلدی بركره فصل ایتدكدنصكره اویله لیالی كه حقنده بطیئه وسریعه اول دینلمشدر یاخود ای لیالی شمدنصكره دیلدیككی اشله كرك حركت بطیئه وكرك حركت سریعه ایله حركت ایله زیرا سنده مبالات یوقدر مرنه درلوشد ایدی ایدر ایسك كیمنك حركت بطیئهك سببی ایله عیشنی طیب وكیمنك حركت سریعهك سببی ایله عیشنی ردی وكیمنی سهولتده وكیمنی عسرتده كیمنی هرم وكیمنی ضعیف البدن وكیمنی فانی قیلوب هر برینی بركونه متأثر

قيلارسن ياخود اى ليالى حقنده ابطئ اواسرعى ديناديكى حالده حركتنده بطيئه وسريعه اول بوراده ميزه نك جذب الليالى يه اسنادى ابو النجمك (افناه قيل الله قولنك استدلالى و قرينه سيله مجاز اولمغين

*(افناه قيل الله للشمس اطلعى * حتى اذا واراك افق فارجعى)*

ديدى تقطيعى (افناه قى) مستفعلن (للاهلش) مستفعلن (شمسطلعى) مستفعلن سالمه (حتااذا) مستفعلن (واراكاف) مستفعلن (قنفرجعى) مستفعلن سالمدر (افناه انى فانى يعنى معدوم قيلدى ديمكدر منزلهٔ فنايه تنزيلندن اوتورى زيرا فنايه مشرفدر ياخود آنى فانى يعنى هرم قيلدى ديمكدر زيرا فنى ضعيف وهرم معنالرينه كلور وضميرى ابو النجمه ياخود شعر رأسه عائددر (قيل الله) افنى نك فاعليدر قيل كسر ايله امر واراده معناسنه اسمدر قال دخى بونك كبيدر اما قول وقوله ومقال ومقاله مصادردر كثر القيل والقال دينلور وحديث شريفده (نهى عن قيل وقال) وارد اولمشدر اطلعى امر مخاطب مؤنث اولوب محلا منصوب مقول قيلدر شمسه خطابدر معناسى تحركى من افق المشرق ديمكدر حتى اطلعى يه متعلقدر واطلعى نك غايتيدر و بونك بعدنده اولان كلام محكيدر شرط وجزادن مركب جمله در يعنى اذا معناى شرطى متضمن ظرفدر (فارجعى اذانك جزاسيدر (واراك شمسه خطاب كاف مفعول ايله صيغهٔ ماضيدر سنى سترايلدى ديمكدر افق واراك نك فاعليدر افق عند اهل الهيئه بر دائرهٔ عظيمه دركه فلكدن رؤيت اولان ايله رؤيت اولنميانك بيننى فصل ايدر واول دائره يه نسبت ايله طلوع وغروب بيلنور (معناى بيت) بو النجمى ياخود اول شعر رأسى الله تعالينك شمسه طلوعه امر واراده سيله فانى ومعدوم ياخود هرم قيلدى بويله اولنجه اى شمس سنى افق پوشيده ايتدكده در عقبنه رجوع ايله كه امر اللهه انقياد ايدوب افنا واعدامه بادى اوله سن ديمك اولور پس بو قول شاعرك اعتقادى فعل جناب حقك اولوب مبدى ومعيد ومنشى ومفنى حق تعالى اولديغنه دلالت ايدر بويله اولنجه جذب الليالى يه اسنادتأول ايله اولور جذب الليالى زمان ياسبب اولديغنه بناءً حاصلى شاعر مؤمن اولديغندن كلامنك ظاهرى جذب الليالى نك مميز اولديغى مراد ايتميوب بلكه حقيقتده الله تعالى اولديغى مراد ايدر

*(يرينا صفحتى قمر * يفوق سناهما القمرا)*

بو بيت و بيت آتى بحر وافرك ضرب ثانىٔ مجزوندندر تقطيعى (يريناصف)

مفاعيلن معصوب (حتيقمرن) مفاعلتن مجزوء (يفوقسنا) مفاعلتن (هملقمرا) مفاعلتن مجزوء سالمدر مطولده بو ابياتك قائلى ابونواس بن معذلدر ديدى اما قاموسده ابن هانى ديمكله مشهور شاعردر ديدى اطولده جائزكه ابونواسك ايكى كنيه سى اوله بو تقديرجه منافات مندفع اولور ديدى يريناده (يرى افعالدن صيغهٔ مضارعدر كوسترر ديمكدر ايكى مفعوله تعدى ايدر برى نادر و برى صفحتى در صفحتى اصلى صفحتين ايدى قمره اضافتله نون دوشوب سكون ياايله صفحتى قالمشدر (صفحه فتح صاد مهمله وسكون فا ايله وجهك جانبى معناسنه در و بوراده استعارهٔ مصرحه طريقى اوزره مشبه به اولان قمرى ذكر ايدوب مشبه اولان وجهى اراده ايلدى ومشبه اولان وجه محبوب ايله مشبه به اولان قمر ميانده وجه شبه ضيادركه مصرع ثانيدن مستفاددر (يفوق صيغهٔ مضارعدر عالى اولور ديمكدر فاق اصحابه دينلور اصحابنه شرف ايله عالى اولدى ديمكدر (سناهما يفوق نك فاعليدر القمر مفعوليدر وآخرنده اولان الف اطلاق ايچوندر پس يفوق جملهسى صفحتى قمر قولنك نعتيدر (سناهما ده اولان صفحتى تثنيه سنه عائددر سنانك حقيقت لغويهسى برقك ضوئيدر اما مجاز لغويسى وجهك ضوء وضياسيدر بوراده اولديغى كبى (معناى بيت) اول محبوب قمره مشابه اولان وجهنك صفحهلرينى يعنى رخسارينى بزه كوستراويله صفحهلركه ضيا ولمعانلرى قمره عالى وفائق اولدى

*(يزيدك وجهه حسنا * اذا ما زدته نظرا)*

تقطيعى (يزيدكوج) مفاعلتن (ههوحسنن) مفاعيلن معصوبه (اذامازد) مفاعيلن معصوب (تهونظرا) مفاعلتن سالمدر (يزيد فعل مضارعدر ايكى مفعوله تعدى ايدر مفعول اولى كاف خطابدر و ثانيسى حسنادر لازم دخى استعمال اولنور وحسن دن مراد حسن الوجهدر (وجهه يزيدك فاعليدر ضميرى محبوبه عائددر (اذا ما الى آخره شرطدر جزاسى يزيدك الى آخره در (زدته دخى ايكى مفعوله تعدى ايدر برى وجهه عائد اولان ضميردر و برى نظرادر (معناى بيت) اول محبوبك وجهى سكا حسن وجهى زياده ايدر يعنى اول وجهه نظرى زياده ايلسك مرادى حسن وجمالده برغايتده دركه هر باركه اعادهٔ نظر ايدوب اكثار تأمل ايلسك انده بر بشقه حسن دخى رؤيت ايدرسن خفى بيورلميه وجهك حسنى زياده ايتمسى مجاز عقليدر اما حقيقتى الله تعالى سكا انك وجهنده حسن زياده ايدر ديمكدر

*)لاتعجبوا من بلا غلالته * قد زر ازراره على القمر(*

بو بيت بحر منسرحك ضرب اولندن و بيت طيندندر تقطيعى (لاتعجبوا) مستفعلن (منبلاغ) فاعلات مطوى (لالتهى) مفتعلن مطويه (قدزرراز) مستفعلن (رارهوع) فاعلات مطوى (للقمرى) مفتعلن مطويدر (بلا چوروممكـر غلالته يه مضافدر (غلاله كسر غين معجمه ايله قيص معناسنه در ضميرى محبوبه عائددر (زر صيغهٔ مجهولدر ايلكلندى ديمكدر (ازرار جمع زردر ايلك ديدكلريدر (معناى بيت) اول محبوبك قيصنك چورومه سندن تعجب ايتميكز زيرا تحقيق انك ايلكارى قراوزرينه ايلكلندى سبنهٔ بللورينى استعارهٔ تصريحيه طريقيله قره تشبيه ايدر وقمرك خاصه سى كتان بزينى ابلا ايتمك اولمغله مشبه بهك ملايمنى مشبهه مقارن قيلوب استعارهٔ ترشيحيه قيلدى عالم ربانى سعد الدين تفتازانى بو بيتى سكاكى مفتاحده مع ذكر الطرفين باب استعاره دن قيلديغنه دليل ايراد ايلدى ديو مختصرنده ذكر ايلدى لكن استعاره بالكنايه قبيلندن قيلوب خطا ايتمشدر خفى بيورلميه كه بو بيتك قائلى ولغات ومعناسنك تفصيلى ان شاء الله تعالى اشاغيده محلنده ذكر اولنور

*)قال لى كيف انت قلت عليل * سهر دائم وحزن طويل(*

بو بيت بحر خفيفك ضرب اولندن و بيت خبثندندر تقطيعى (قاللىكى) فاعلاتن (فانتقل) مفاعلن مخبون (تعليلو) فعلاتن مخبونه (سهرندا) فعلاتن مخبون (ئمن وحز) مفاعلن مخبون (نطويلو) فاعلاتن سالمدر قائلى نامعلومدر تنصيصده دير كه عليل لفظنك لامنى قاعدهٔ اعرابه بناء ضمون اوقومق جائزدر اما قاعدهٔ وقفه وانشاء شعره بناء تنوينى ترك ايدوب واو اشباعيه يى تولد ايتديروب لامنى ضم ايله اوقومق لازمدر (كيف سيبويهك قتنده ظرفدر ومحل وموضعى دائما منصوبدر و بونى اخفش انكار ايدوب موضعى مبتدا ايله رفعدر غيريله نصبدر وتقديرى كيف زيد مثللرنده اصحيح زيددر وكيف جاء زيد مثللرنده اراكبا جاء زيددر وجوابى صحيح ونحوه در و بوراده محل رفعده انت دن خبردر وتقديرى كيف انت اصحيح ام سقيم ديمكدر ابن مالك ديمشكه كيف ظرف اولديغى بركيمسه ديمشدر زيرا كيف زمان ومكان دكلدر لكن كيف لفظى على اى حال ايله تفسير اولنوب احوال عامه دن سؤال اولديغندن ظرف تسميه اولندى زيرا كيف جار ومجرور تأويلنده اولوب مجاز اوزرينه ظرف اسمى اطلاق اولندى وابن هشام بونى استحسان ايلدى تفصيلى ابن

حجر هيتمى نك همزيه شرحنك اولنده مسطوردر (قلت عليل) ده مسند اليه اولان انا لفظنى حذف ايدوب قلت انا عليل ديمديكنك نكته و وجهى ايكيدر برى ظاهره بناء عبثدن احتراز و برى عقل ولفظدن اقواى دليلنه عدولى تخييلدر يعنى عن حيث الظاهر مسند اليهى ذكرى عندنده اعتماد لفظك دلالتى اوزره در وحذفى عندنده اعتماد عقلك دلالتى اوزرينه در پس عقل دلالتده استقلالى اولمغين اقوى در لفظ بونك خلافنه در زيرا عقله محتاجدر فحن مسند اليهى حذف ايتسك دليل اضعفدن اقوايه عدول ايتدوككى تخييل ايدرسين وينه (سهر دائم وحزن طويل) ديوب لى سهر دائم ولى حزن طويل ديميوب مسندى حذف ايتديكنك نكته سى بودركه مرض عشق انى شول رتبه ضعيف ايلمشكه لفظ مسند ايله تلفظه قدرتى نابود اولمش (عليل بمعنى مفعولدر (علت مرض معناسنه پس صاحب مرضه عليل ديرلر اما معلول لفظنى متكلمون استعمال ايدرلر سهر فتحه لر ايله كيجه ايله اويومامقدر كرك كلبسنده كرك بعضبسنده وكيجه ايله اويوميانه ساهر وسهار وسهران ديرلر صحاحده سهر فتحه لر ايله ارق معناسنه در ديمش (مطرزى مقامات شرحنده ارق ايله سهرك مياننى فرق ايدوب دير كه ارق عشق ومرضدن تولد ايدن شيدر سهر هم و حزندن تولد ايدن شيدر بو سببدن اليق اولان سهر بدلى ارق دينلملى ايدى ديمشلر (حزن ضم حاء مهمله وسكون زاى معجمه ايله هم معناسنه در جمعى احزان كلور حزن ايله خوفك فرقى حزن واقع اولانه خوف متوقعه اطلاق اولنور (معناى بيت) محبوب بكا فراق واشتياقمده نيجه سن ديدى بنده اكا عليلم ديدم پس بويله ديديكم كبى محبوب دخى سكانه اولدى وعلتكك سببى نه در ديو سؤال ايلدى بنده اكا جواب ويروب ديدمكه وصالكدن بعد وفراق وجمالكه شوق واشتياق سببيله بنم ايچون سهر دائم وحزن طويل واردر (معلوم بيوريله كه مصرع ثانى قلت عليل قولندن نشأت ايدن سؤال مقدره جوابدر تقديرى معناى بيتده كوسترلدى وبو بيتى خطيب دمشقى رحمه الله تعالى اشاغيده استيناف اوج نوعدر اولكيسنى علت وحكمك مطلق سببندن سؤالدر ديديكى يرده ايراد ايلدى

*)بالله ياظبيات القاع قلن لنا * ليلاى منكن ام ليلاى من البشر(*

بو بيت بحر بسيطك ضرب اولندندر تقطيعى (بللاهيا) مستفعلن (ظبيا) فعلن مخبون (تلقاعقل) مستفعلن (نلنا) فعلن مخبونه (ليلايمن) مستفعلن

(کن ام) فاعلن (لیلامنل) مستفعلن (بشری) فعلن مخبوندر (ظبیات
ظبیهٔ کلمه‌سنك جمعیدر (قاع ارض مستوی یه دیرلر (معنای بیت) ارض
مستوینك ظبیه‌لری سزه ندا ایدوب یمین و برمکه بزه‌سو یلیکز لیلام سز
دکمیدر یوخسه لیلی بشر دکمیدر لیلی یی تکراراٴ نکته‌سی استلذاذدن
اوتوریدر بو بیتك قائلی ولغاتی علم بدیعده ذکر اولندی

*) ان الذین ترونهم اخوانکم * یشفی غلیل صدورهم ان تصرعوا(*

بو بیت بحر کاملك اضمار واقع اولان ابیات زحافاتندندر تقطیعی (انناللذی)
مستفعلن مضمر (نترونهم) متفاعلن (اخوانکم) مستفعلن مضمره
(یشغیلی) مستفعلن مضمر (اصدورهم) متفاعلن (انتصرعوا) مستفعلن
مضمردر قائلی عبدة بن الطبیدر اولادینه عقلا وشرعا مرضی اولان شیئله
وعظ ونصیحت وتوصیه ایتدیکی قصیده سندندر (ترونهم ضم تاء مثناة
فوقیه وفتح را مهمله ایله اراءه‌دن مأخوذ صیغهٔ مجهولدر تظنونهم معناسنه
زیرا بو بابك مجهولی رؤیه‌دن مأخوذ اولورسه ظنده متعارفدر وظن ایله
مرادیقینك غیریسیدر بوراده صیغهٔ معروف روایهٔ مردوددر زیرا صیغهٔ
معروف یقین معناسنه در بوراده ایسه متصوردکلدر (اخوانکم نصب ایله
ترونهم کلمه‌سنك مفعول ثانیسیدر مفعول اولی ترونهم ده اولان ضمیر جمعدر
اخوان اکثریا اصدقاده استعمال اولنور اخوة ولادتده استعمال اولندیغی کبی
وبوکا ابو تمامك قولی اشارت ایدر * ذوالود عندی وذوالقربی بمنزلة *
واخوتی اسوة عندی واخوانی * یشفی اننك خبریدر (غلیل صدورهم
نصب ایله یشفی نك مفعولیدر (غلیل عطش معناسنه یاخود عطشك شدتی
معناسنه یاخود جوفك حرارتی معناسنه کلدیکی قاموسده مسطوردر بعضیلر
حقد معناسنه در دیمش بعضیلر غلیل کشینك درونده شدت عطش
وشدت غیظ وحسددن بولنان حرارته دیرلر دیو تعریف ایلدی صدورهم
غلیل نك مضاف الیهی در صدوردن مراد ذکر محل واراده حال طریقیله
قلوبدر (ان تصرعوا موضع رفعده یشفی نك فاعلیدر معناسی اطولده
اولدیغنه کوره ان تطرحوا علی الارض دیمکدر زیرا صرع ارضه طرح
ایتمك معناسنه در ظاهر اولان بودر که ان تصرعوا انلرك غلبه ایتمه‌لرندن
کنایه اولور اما مطولده ان تهلکوا وتصابوا بالحوادث ایله معنی ویرلمشدر
(معنای بیت) ای اوغلانلرم تحقیق شول قومکه سز انلری اخوان واصدقا کز

ظن ایدرسکز انلرك ایسه سزه غلبه ایتملری صدرلرینك یعنی قلبلرینك
عطشنه شفا ویرر یاخود سزلك قتل ایله هلاك اولمقلغکز وحوادث ایله مصاب
اولمکز انلرك صدورلرینك شدت وحقدینه شفا ویرر مرادی انلره
اعتماد ایتمیکز وشوق واشتیاق کوسترمیکز زیرا انلر سزه دشمنلردر
دیوب تحذیر ایله خطابدر خفی بیورلمیه که بوراده مسند
الیهی اسم موصول ایرادی مخاطب خطا اوزره اولدیغنه تنبیه ایچوندر

*) ان الذی سمك السماء بنی لنا * بیتا دعائمه اعز واطول(*

بو بیت بحر کاملك ضرب اول سالمندندر تقطیعی (انناللذی) مستفعلن مضمر
(سمکسسما) متفاعلن (ءبنالنا) متفاعلن سالم (بیتندعا) مستفعلن مضمر
(یمهواعز) متفاعلن (زواطولو) متفاعلن سالمدر (قائلی فرزدق نام
شاعردر قصیده‌سیدر که بو بیت فرزدقك یوز بیتدن زیاده برقصیدهٔ
طویله‌سنك مطلعیدر (سمك صیغهٔ ماضیدر رفع ایتدی دیمکدر بیتا کلمه‌سنك
تنکیری تعظیم ایچوندر بیتدن مراد کعبه‌در یاخود بیت عز وشرف ومجددر
اولکی علامهٔ قطب الدینك قولیدر و بو مرجوحدر ایکنجی امام زوزنینك
قولیدر حتی لبیدك (فبنی لنا بیتا رفیعا سمکه) قولنده الله تعالی بزه سقفی عالی
بیت شرف بنا ایلدی دیو معنی ویردی وشاعر مرقوم لبیدك قولنه تلمیح ایلدی
دعائمه مبتدا در اعز خبریدر واطول اعز اوزرینه معطوفدر وجمله‌سی
بیتا قولنك نعتیدر (دعایم فتح دال ویاء تحتیه ایله اولوب داللرك کسریله
اولان دعام ودعامه نك جمعیدر بیتك عماد وستونی معناسنه (اعز عزتدن
مأخوذ افعل تفضیلدر سید شریف مفتاحده اقوی ایله تفسیر ایلدی بعضیلر
اغلب ایله تفسیر ایلدیلر قصیده‌ده اطول اکرم معناسنه اولور دیدیکی
بو تفسیرلره مناسبدر پس دعائمه اعز واطولك تقدیری من دعایم کل بیت
دیمکدر بعضیلر من السماء دیمکدر دیمش لکن بونده اغراق بلکه غلو واردر
وبعضیلر من بیتك یا جریر دیمکدر دیمش لکن مفضل علیهی بیانده
احسن تقدیر اولکیدر بعضیلر تقدیردن قورتارمق ایچون اعز واطول عزیز
وطویل معناسنه در دیمش (معنای بیت) تحقیق سمایی رفع ایدن
الله تعالی بزه بر بیت شرف بنا ایلدیکه اول بیتك دعائمی جمیع دعایم بیتدن
اقوی واطولدر خفی بیورلمیه ان الذی سمك السماء قولنده مبنی علیه خبر یعنی
بنی لنا بیتا خبری ذوق سلیم قتنده رفعت وبنا جنسندن برامر اولدیغنه

پس مسند الیهك موصولیتی
علت اسناده یعنی سماك بیتك
درفعنه ایماء ایدر وبو ایما خبر اولان
بناء بیتك شانك تعظیمنه وسیله در
علت واحده‌نك آثاریدك تشابهیه
بناء علی الخصوص علت جنس
واحددن اولوبیه کذا
فی الهرادی *
سماك دیکی بناء بیتك عالی
دکلدر بلکه سماك سمکی مسند
الیه اسنادی اوزرینه حامله عالمدر
وبناء‌ی مؤثر واحدك آثاربیتك
تشابهنه بناء شانك خبرك تعظیمنه
ذریعه در کذا فی شرح المفتاح
للسید *

ايما واردر اما الله بنى لنا بيتا دينلسه بونك خلافنه اولور وبنه بو خبر ارفع
واعظم جميع بنا اولان سمايى رفع ايدن ذاتك فعلى اولمغله بيتنك بناسنك تعظيمنه
تعريض واردر والحاصل مجرد مسنداليهى اسم موصول ايله ايراد وجه
بناء خبره ايما دكلدر بلكه شان خبره تعظيم ايله تعريضه وسيله قلنور
بوراده اولديغى كبى تفصيلن مراد ايدن مطول واطوله مراجعت ايليه

*) ان التى ضربت بيتا مهاجرة * بكوفة الجند غالت ودها غول (*

بو بيت بحر بسيطك ضرب اول مخبوننددر تقطيعى (ان اللتى) مستفعلن
(ضربت) فعلن مخبون (بيتمها) مستفعلن (جرتن) فعلن مخبون (بكوفتل)
مفاعلن مخبون (جندغا) فاعلن (لتوددها) مستفعلن (غولو) فعلن
مخبوندر قائلى عبدة بن الطبيدر (التى موصوفى محذوف اسم موصولدر تقديرى
ان الحبيبة التى ديمكدر و بو موصوفك حذفنك نكتهسى ايكيدر برى موصولى
متعين اولمسيدر وبرى موصولده كمال تعظيم و مزيد تفخيم اولديغيدر
ضربت بنا ايلدى ديمكدر بيتا ضربت كلمهسنك مفعوليدر وضرب بيت
اقامتدن كنايهدر (مهاجرة ضربت كلمهسنك فاعلندن حالدر ومهاجرة
كلمهسنك متعلقى مجرد اختصار ايچون حذف اولندى بوكا ايجاز فى الحذف
ديرلر تقديرى مهاجرة عن بغداد ديمك اولور و بو حذفك قرينهسى بكوفة
الجند قوليدر بكوفة الجند ده اولان با فى معناسنهدر وضربت فعلنه
متعلقدر مرسترى مهاجرة كلمهسنه متعلقدر ديدى وكوفهده ملك فرس
اولان كسرانك عسكر وجندى اقامت ايلدكلرندن كوفهيه كوفة الجند
ديو تسميه اولنمشدر وكوفهنك ترابى قرمزى اولديغندن كوفه ديو تسميه
اولنمشدر (غالت هلاك ايلدى ديمكدر حتى جوهرى صحاحده نقل ايدركه
برشى فقد اولوب عود و رجوعى مأمول اولماسه غاله غول ديرلر بوراده
دخى بو معنايى ملاحظه ايله غالت ودها غول ديديكه بر دخى اكا اول
ودك رجوعى مأمول دكلدر ودها نصب ايله غالت كلمهسنك مفعوليدر وغالت
جملهسى انك خبريدر (ود ضم واو ودال مشدده ايله محبت معناسنهدر
و بو ودك صلهسى محذوفدر تقديرى ودهالى ديمكدر وضميرى التى نك
موصوفهسى اولان محبوبهيه عائددر غول غالت كلمهسنك فاعليدر زيرا غول
مؤنث سماعيدر بونى علامهٔ سعد احوال مسندك اخرنده تصريح ايلدى
(وغول ضم ايله اسمدر جمعى اغوال وغيلان كلور مصابيح شرحنده باب

الفال

الفال والطيرهده علامهٔ بيضاوينك تحريرينه كوره عرب ديرلركه غيلان
فلواتده اشكال مهيبهٔ متباينه متشكل وصور والوان مختلفه ايله متلون
ومتغول ناسه ظاهر اولوب اضلال واهلاك ايدر واضلاللرى اذن بارى ايله در
بعضيلر غيلان سحرهٔ شياطين وجاندر نامى طريقدن اضلال ايله سحر
ايدرلر ديمش و بو غيلانك وجود وعدمنده اختلاف اولندى ابو ايوب
انصارى رضى الله عنك * كان لى تمر فى سهوة كانت الغول تجئ فتأخذ * حديثى
وبنه * اذا تغولت الغيلان فبادروا بالاذان * حديث شريفى وطحاوينك
فى الاصل غول وار ايدى الله تعالى انى عبادى اوزرندن دفع ايلدى سوزى
وجودنى مثبتدر و جابر رضى الله عنهدن روايت اولنان لاغول حديث
شريفى عدم وجودنى مقتضيدر لكن احتمالدركه لاغول قول شريفندر
مراد تلونى كندى اختياريله در و تصرفى كندى نفسنده در
ديو عربك اعتقادايتملرينى نفى ايله وعلى كلا التقديرين (اذا تغولت الغيلان
فبادروا بالاذان حديث شريفى ايله لاغول حديث شريفى ميانندهتعارض
واقع اولدى اولكيسى وجودنى اثباتده نص در ايكنجيسى وجودنى سلبده
ظاهر وتأويله محتملدر پس نص ايله ظاهر تعارض ايتسه قوتندن اوتورى
نص ترجيح اولنور بو وجه وجيهدن ماعدا قصيدهٔ بانت سعاد اوزره اولان
تركى شرحمزده وجوه شتى ذكر اولندى مراجعت بيوريله (معناى بيت)
تحقيق اول محبوبه بغداددن هجرت ايديجى اولديغى حالده كوفة الجندده
بيت بنا ايلدى يعنى كوفهده اقامت ايلدى اويله محبوبه كه بكا اولان محبتنى
غول هلاك ايلدى يعنى ود و محبتنك عود ورجوعى مأمول دكلدر پس بو بيتك
لفظى خبردر معناسى تأسفدر خفى بيورلميه كه بو بيتده دخى مسنداليهى
اسم موصول ايله ايراد خبرك تحقيق وثبوتنه ذريعه ووسيله ايچوندر زيرا كوفهده
بيتنك بنا اولمسى وكوفهيه مهاجرتده زوال محبت وانقطاع مودتدن انبا واشعار
ايدن بناء خبرك طريقنه ايما واردر صكره بو ايما زوال محبتى تحقيق وتقرير ايدركه
كويا زوالنه برهان اولور و بو تحقيق خبرك معناسيدر و بو ان الله سمك السماء كبيده
مفقوددر زيرا الله تعالينك رفع سما ايتمسنده اللهم الله تعالينك بيت بنا ايتمسى ايچون
تثبيت وتحقيق يوقدر بويله اولنجه ايما وتحقيق الخبره ارانده فرق ظاهر اولور

*) هذا ابو الصقر فردا فى محاسنه * من نسل شيبان بين الضال والسلم (*

بو بيت بحر بسيطك ضرب اول مخبوننددر تقطيعى (هاذا ابص) مستفعلن

بيت حال عربيتده علت اسناديعنى ضربت
وشاهد بو ايماى هجرت اولديغنه ايما واردر
خبردر انك تحقيقنه وسيله غوالت غولك
كذا فى الهوادى * ايدر

(صقرفر) فاعلن (دن فى محا) مستفعلن (سنهى) فعلن مخبونه (من نسل شى)
مستفعلن (بان بى) فاعلن (نضال وس) مستفعلن (سلمى) فعلن مخبوندر
قائلى ابن الرومى در هذا اسم اشارت ايرادى ايله مسند اليهى تعريفى غرضلردن
برغرض ايچون مسند اليهى اكمل تمييز ايله تمييزدن اوتوريدر زيرا حس ايله مدرك
عقل ايله مدركدن اقوادر (ابو الصقر صاد مهمله نك فتحه سى وقافك سكونيله
بركيمسه نك كنيه سيدر ومسندر تنصيصده دير كه جائزدر كه ابو الصقر مسند
اليهى بيان اولوب بيت ثانى نك اولنده اولان كانه الشمس مسند اوله (فردا
منفردا معناسنه اولوب يامدح واختصاص ياحال اوزرينه منصوبدر اولكنه
كوره فعل محذوفك مفعولى اولوب تقديرى اعنى فردا اولورو بوكا منصوب
على المدح دير اكر مقام مدحده اولورايسه ياخود فردا ايله مشهور اولوب
لقب مجراسنه جارى اولورسه ثانى يه كوره عامل معناى اشارت اولور فى محاسنه
فردا كلمه سنه متعلقدر (محاسن فتح ميم ايله على خلاف القياس حسن كلمه سنك
جمعيدر من نسل شيبان فردا كلمه سنه متعلقدر بوده ياخبر ثانيدر ياخود حال
اخرى در ياخود فردا كلمه سنك صفتيدر (نسل ولد معناسنه وشيباندن
مراد شيبان بن ثعلبه در كه بو قبيله در ياقبيله يه اسم اولمشدر و بنده ايكسيده
محتملدر (و بين الضال شيباندن حالدر الله تعالينك * واتبع ملة ابراهيم
حنيفا * قول شريفنده اولديغى كبى ديمشلر صاحب تنصيص بونى رد ايدوب
دير كه بلكه اضافتله اولان (من نسل شيباندن حالدر زيرا شيبانك نسلندن
مراد شيبانه نسبت اولنان كيمسه در (ضال وسلم اشجار باديه دن ايكى شجره نك
اسملريدر مهذبده (ضال لامك تخفيفيله كمان يابدقلرى اغاجدر (سلم فتحه لر ايله
قتى براغاجدر ديمش مرسزى ديمشكه (ضال تخفيف لام ايله ضاله كلمه سنك
جمعيدر (ضاله شجرهٔ سدرك بريدر (سلم سلمه كلمه سنك جمعيدر (سلمه ديكنلى
شجردن برنوعدر (معناى بيت) شو ابو الصقر ديدكلريدر فضائل ومحاسنده
منفرد اولديغى حالده ياخود ابو الصقردن مرادم محاسنده فرد اولاندر
ياخود فرد لقبيله ملقب اولاندر و باديه ده ضال وسلم نام شجرتانك ميانده مقيم
اولان شيبانك نسلندندر نسل شيباندن اولمسى كرماء عربدندر ديمكدر
وضال ايله سلم ميانده مقيم اولمسى خلص وفصحاء عربدندر ديمكدر ياخود
اعزهٔ ناسدندر ديمكدر زيرا فقد عز حضرده دريعنى بلدده اقامتده در وعرب
باديه ده اقامت ايله افتخار ايدرلر ياخود مرعى ومسكن صاحبى اولوب انده

غيرك منازعه سى اولميان سادات عربدندر ديمكدر و بو بيتك مابعدى

* كانه الشمس فى البرج المنيف به * على البرية لانار على العلم *

در تقطيعى (كانهش) مفاعلن مخبون (شمس فى) فاعلن (برجلمنى) مستفعلن
(فبهى) فعلن مخبونه (علالبرى) مفاعلن (يتلا) فعلن مخبون (نارنعلل)
مستفعلن (علمى) فعلن مخبوندر (كانه نك اسمى ابو الصقره عائددر (الشمس
كانه نك خبريدر برجدن مرادى ممدوحك قصريدر منيف عالى ومشرف
معناسنه ممدوحى شمسه تشبيه ايتديكدن قصرينى برج قيلدى (به ده اولان
ضمير ممدوحه عائددر (البرية ده بريه ناس معناسنه در والف لامى استغراقه
محمولدر (علم فتحه لر ايله جبل معناسنه در (معناى بيت) كويا ابو الصقر مانند برج
جميع ناس اوزرينه كندى سببيله عالى اولان قصرنده اشتهارينه بناء شمسدر
جبل اوزرنده اولان ناردكلدر

* اولئك آبائى فجئنى بمثلهم * اذا جمعتنا ياجرير المجامع *

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (الاء) فعول مقبوض
(كا آبائى مفاعيلن (فجئنى) فعولن (بمثلهم) مفاعلن مقبوضه (اذاج)
فعول مقبوض (معتنايا) مفاعيلن (جريرل) فعولن (مجامعو) مفاعلن
مقبوضدر قائلى فرزدقدر بونكله جريره افتخار ايدر و بو بيتى جار الله علامه
اساس البلاغه ده (جمعتهم جامعة) قولنده استشهاد ايچون ايراد ايلدى
(اولئك) مسند اليهى اسم اشارت ايرادى ايله تعريفى آباسنى تعيين ايلديكندن
سامعك غباوتنه تعريض ايچوندر كه كويا محسوسك غيرينى درك ايتمز عداد
حيواناتده در كذا فى المطول لسعد الدين اما فاضل عصام اطولده دير كه
كويا سامعك عقلى يوقدر انجق قوت ادراكيه سى حيوانات عجم كبى
حسدر زيرا فهم ايتمز مادامكه شيء كمال تمييز ايله تمييز ايلمز
وممكندر كه اسم اشارتله سامعك فطانتنه تعريض اوله كويا هرشيء محسوسى
درك ايدر كبى درك ايدر ومشار اليه عندنده غايت تعيين ايله متعيندر فجئنى بمثلهم
اباكدن بكا انلر كبيلرينى ذكر ايله ديمكدر بو تقديرجه بونده تهكم اولور كه
هجونيه مناسبدر ياخود فرق ناسدن بكا انلر كبيلرى ذكر ايله ديمكدر بو معنى
آباسنك تمدحى مقامنه مناسبدر بعضيلر امر بو راده تعجيز ايچوندر فأتوا بسورة
من مثله آيت جليله سنده اولديغى كبى زيرا شاعرك عندنده تحقق ايتديكه
مخاطب ايچون آباسى كبى يوقدر صاحب تمييزه خفى اولميه كه كلامى تهكم

قيلق تعبير ايچون قيلغه محتاج دكلدر ياجرير خطاب بعيدنده ينه سامعك
غباوتنه تنبيه واردر كويا ديمشلديكه مادامكه ندا اولنماسين كندوكك مخاطب
اولديغكي بيلمزسين وبلادكدن قريب ظن ايتمزسين وبعيد عد ايتمدن
دخي زائل اولمزسين اذاده عامل فجئني در ياجرير معترضه در مجامع جمعنانك
فاعليدر (مجامع فتح ميم ايله مجالس معناسنه در مجلس مجلس طوائف عرب
حاضر اولدقلرندن مجالس معناسي ويرلدي (معناي بيت) شونلركه قدر
وجلادن حالمريني استماع وشرف وكمالك شانلريني بيلديكك بنم نسبم
منتمي اولان آبامدراي جرير بزي مجالس ومحافل جمع ايتديكي وقتده يعني
مجالسده جمع اولديغمزده انلركبيلري بكا ذكر ايله ياخود انلر
كبيلري بكا كتور ونقل ايله بيلورمكه كتورمكدن عاجزسين

*) ولقد امر على اللئيم يسبني * فمضيت ثمة قلت لا يعنيني (*

بو بيت بحر كاملك ضرب ثاني مقطوعنه اضمار واقع اولان ابيات
زحافاتندندر (ولقدام) متفاعلن (رعلللي) متفاعلن (م يسببني) متفاعلن
سالمه (فمضيت ثم) متفاعلن (متقلت لا) متفاعلن (يعنيني) مفعولن مقطوع
مضمردر (قائلي معلوم دكلدر (امر) قولي فمضيت قوله موافق اوله رق صيغهٔ
ماضي ايله ايراد ايتميوب صيغهٔ مضارع ايله ايرادنك نكته سي مرور مستمره
دلالت ايتسون ايچوندر كويا وقتا بعد وقت سبب بعد سبب ايله موصوف
اولان لئامدن لئيم غير معينه مرور ايدرم ومبالات ايتم بلكه اكا التفات ايتم ديمش
اولوردي بوسيد شريف مطول حاشيه سنده تحقيق ايلدي (اللئيم ده اولان لام
لام حقيقتدر وبو لام حقيقت ايله مراد فرد غير معين اولمغله معناده نكره كبي
اولوب معاملهٔ منكر ايله معامله اولنوب جمله ايله وصفلنور بوراده يسبني ايله
وصفلنديغي كبي سيد شريف قدس سره مطول حاشيه سنده ديركه اللئيم ايله
حقيقتهٔ استغراق اراده اولنمدي وبو ظاهردر واناء ووقار ايله تمدحدن مقصود
اولاني ادادن قصوري اولديغندن اونوري معهود معين دخي اراده
اولنمدي فمضيت ده اولان فا على الفور مضي سني اشعار ايچوندر زيرا مهلده
خطره وقوعي احتمال واردر (ثم وثمة ثاء مثلثه لرك فتحه لر يله وها ايله ايكسيده
اسمدر كندي ايله اشارت اولنور مكان بعيده موضوع اولان هنالك معناسنه
ظرفدر منصرف اولمز قاموسده تصريح اولنان بودر اما مطولده وشرح
مفتاحده (ثمه ضم ثا ايله ثم كبي حرف عطفدر ميانه ده فرق بودركه ثم عطف

المفرد

* اما عيني وعلامهٔ سعد نبو سلولردن بردجلدر ديمشلر

المفرد وعطف الجمله ايتمدن اعمدر اما ثمة عطف الجمله ايتمكه خاصدر وثم نك
بوراده فائده سي ايكي امرك تفاصيلني بياندر بري مرور وبري مضي دروثم جمله يه
داخل اولسه اخبارده ترتيب ايچون اولور (لا يعنيني لا يريدني معناسنه در
(معناي بيت) تحقيق وقتا بعد وقت لئامدن برلئيم غير معين اوزرينه مرور وكذران
ايلرم اوبله لئيم كه بكا سب ايدر اول مكاندن كچدم وبو سب ايله بني مراد ايتمزديدم
وبو معنى الله تعالينك * واذا خاطبهم الجاهلون قالوا سلاما * قول شريفنه قريبدر

*) هواي مع الركب اليمانين مصعد * جنيب وجثماني بمكة موثق (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعي (هواي) فعول مقبوض
(معرركبل) مفاعيلن (يماني) فعولن (نمصعدو) مفاعلن مقبوضه (جنيب)
فعولن (وجثماني) مفاعيلن (بمكك) فعول (تموثقو) مفاعلن مقبوضدر
(قائلي جعفر بن علبة الحارثيدر وبو حماسيدر سجننده ايكن محبوبنك
افتراقندن تأسف وتحسري عندنده ديمشدر (هواي مسند اليه در وبوني
معارفدن برشيئه اضافتله تعريفنك نكته سي مسند اليهك ذهن سامعه بعينه
احضاري اخصر طريق اولديغندن اوتوريدر (هوا مصدر مبني للمفعولدر
بناء عليه شارح محقق مطولده مهويي ايله تفسير ايلدي محبوبي ديمكدر
(هواديده ديركه هوا ايله مرادي ذكر محل ارادهٔ حال طريقي اوزره مهجه
وروحيدر وشاعر مهويي يعني محبوبي معناسنده استعمال ايلدي اطولده
اعتراض ايدوب ديركه صواب اولان مهويتي ومحبوبيتي ايله تفسير ايدي زيرا
بو بيتك مابعدي تأنيث ايله تفسيري اقتضا ايدر (مصعد نك تذكيري سني
شبهه يه القا ايتمسون هواي لفظنه ناظردر وهواي قولي من الذي اهواه دن
ياخود من اهواه دن اخصردر واسمني ذكر ايتمك مخاطبه نفع ويرمز واسم
اشارت وضمير مقامي دخي دكلدر وضيق مقام وفرط سأمتدن اوتوري اختصار
دخي مطلوبدر زيرا شاعر سجننده ومحبوب رحلت اوزره ايدي اطولده ديركه
ديمك ممكندر بوهواي ده اولان اضافته سبب وداعي هوانك نفسنه اضافتي ايله
استلذاذ اوله (مع الركب مصعد كلمه سنه متعلقدر (ركب فتح را وسكون
كاف ايله (راكبك جمعيدر صاحب وصحب تاجر وتجر كبي (هواديده ديركه
ركبان ركبك جمعيدر (ركب سفرده اولان اون واونك مافوقي اصحاب ابله
ديرلر تنصيصده ديركه (ركب اسماء جموعدن اسمدر نفر ورهط كبي وبو
اصلنده راكب ايله خاص ايدي صكره توسعا دابه يه ركوب ايدنك هر برينه

* مغبر يمنى يمنى لفظنك بوزنيسى ديمكدر

اطلاق اولندى (يمانين تخفيف يا ايله مغبر يمنى اولان يمان كلمه سنك جمعيدر والف يادن عوضدر تنصيصده ديركه (يمانين يمان كلمه سنك جمعيدر (ثمان كبى وبعده حق نسبت يمنى اولملى ايدى لكن بوندن نسبت يا لرينك برى حذف اولنوب اندن عوض الف كتورلدى (مصعد مبتدانك خبريدر (مصعد مبعد يارضده كيديجى ديمكدر (اصعد فى الارض دينلور ارضده يوريسه وكچسه جنيب مصعد كلمه سنك صفتيدر ياخود خبر بعد خبريدر (جنيب فتح جيم وكسر نون ايله مجنوب كبى مستتبع ومنقاد معناسنه بعضيلر جنيب يرينه (حنيث روايت ايلدى قندر يجى ديمكدر اولكيسى صحيحدر مرسزى ديركه (حنب فعيل بمعنى المفعولدر مجنوب معناسنه (جنيب شول شيدر كه شخص انى يانده جرايدروهر تابع ومنقاده جنيب ديرلر (جثمان ضم جيم وثاء مثلثه ايله شخص معناسنه در اماسين ايله جسم وشخص معناسنه بدن انسانده مستعملدر تائم اولورسه وخليلك عندنده جثمان وجسمان معناده سياندر (موثق ثاء مثلثه نك فتحى ايله مأسور ومقيد معناسنه اسم مفعولدر اوثقه فى الوثاق دينلور قيد وشد ايلسه وجثمانى بمكه موثق جملهسى حاليه در بمكة موثق كلمه سنه متعلقدر (معناى بيت) بنم محبوبم يمنى جانبنى قصد ايدن ركبان ابل ايله كيديجى واوزاق اوليجيدر وانلره مستتبع ومنضمدر وبدنم مكهده مقيددر حاصلى روحم جانب يمنه رحلت ايتدى جسمم مكهده مقيددر ديمك استر بيتك لفظى خبردر معناسى كنديسنك محبوبدن بعدى وقيد ايله مبتلا اولديغى شبئه تأسف وتحسر وتحزندر

*) له حاجب فى كل امر يشينه * وليس له عن طالب العرف حاجب (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (لهوحا) فعولن (جبنفيكل) مفاعيلن (لامرن) فعولن (يشينهو) مفاعلن مقبوضه (وليس) فعول مقبوض (لهوعنطا) مفاعيلن (لبلعر) فعولن (فحاجب) مفاعلن مقبوضدر قائلى ابن ابى السمطدر قاموسده سمط كسر سين وسكون ميم ايله صياد معناسنه در (له مسندر ضميرى ممدوحه راجعدر (حاجب مانع معناسنه در وحاجب مسند اليه در نكره ايله ايرادى تعظيم ايچوندر وايكنجى حاجب دخى مسند اليه در اما تنكيرى تحقير ايچوندر (فى كل امر حاجب كلمه سنه متعلقدر (يشينه صيغهٔ مضارع معروفدر معناسى عيب ويرر ديمكدر (كل امر قولنك نعتيدر ضميرى ممدوحه عائددر (وليس ده اولان واو حاليه در (عن طالب

حاجب ثانى يه متعلقدر (عرف ضم عين مهمله وسكون راء مهمله ايله عطا واحسان معناسنه در (معروف دخى بو معنايه در (معناى بيت) ممدوحه عيب ويرن جميع امرده ممدوحى مانع عظيم واردر حال بوكه طالب احساندن ممدوحى مانع حقير دخى يوقدر شاعرك غرضى ممدوحك عرضنى ابتذالدن كمال صيانت ايله وصف وارباب آماله اموالنى كمال ابتذال ايله اعطا يدرديو ثنادر

*) الالمعى الذى يظن بك الظن * كان قد رأى وقد سمعا (*

بو بيت بحر منسرحك طيى واقع اولان ابياتندندر تقطيعى (الالمعى) مستفعلن (يللذيى) فاعلات مطوى (ظننبكظ) مفتعلن مطوى (ظننكان) مفتعلن مطوى (قدرأى و) فاعلات مطوى (قدسمعا) مفتعلن مطويدر قائلى اوس بن حجردر فضالة بن كلدهنك مرثيه سنده ديديكى قصيده سندندر وبو بيتده تدوير واردر (ظن لفظى مصراع ثانى يه دوراندر (الالمعى واليلمعى ايكسيده ذكى متوقد معناسنه در يعنى فطانت وذكاسى آتش كبى اشتعال ايديجى ديمكدر (الذى يظن بك الظن الخ قولى المعى قولنك معنى وحقيقتدن كاشف وصفدر يعنى تعريف مجراسنه جارى صفت كاشفه وموضحه سيدر حتى اصمعى يه المعيدن سؤال اولندقده بيتى الى آخره اوقودى واوزرينه آخر برشى زياده ايتمدى ديو نقل اولنور لكن مسند اليه دكلدر زيرا بيت سابقده اولان اننك خبريدر فوعيدر بيت سابق وخبران اولان بيت ومطلع قصيده ان شاء الله تعالى بر بر شرح اولنسه كركدر ياخود المعى منصوبدر بوده ايكى وجهله در برى اننك اسمنه صفت اولور وبرى اعنى تقديريله در يظن بوراده بيلور ديمكدر يعلم معناسنه صيغهٔ مضارع معروفدر بك ده با زائده در * كفى بالله شهيدا * آيت جليله سنده اولديغى كبى تقديرى يظنك ديمك اولور يعلمك الظن نصب ايله يظن نك مفعول مطلقيدر (كان تخفيف ايله تشديد ايله اولان كان معناسنه در ياخود كاندن مخففدر (رأى رؤيتدن مأخوذ صيغهٔ ماضى معروفدر كوردى ديمكدر (سمع علم بابندن صيغهٔ ماضى معروفدر ايشتدى ديمكدر وآخرنده اولان الف اشباع فتحه ايچوندر تنصيصده ديركه كان قدرأى الخ يافاعلدن حال اولوب تقديرى حال كونه مشابهالمن قدرأى وقدسمع اولور ياخود الظن نك الف لامى عهد ذهنى ايچون قيلوب الظن نك صفتى اولور (شعر) * واقدام على اللئيم يسبنى * ده اولديغى كبى (معناى بيت) مرثيه اولنان ممدوح رتبه ده ذكى دركه ذكاسى آتش كبى اشتعال ايدا اويله ذكى كه ذكا وفطانت وصدق

فراعنندن سنی بیلمکلکی تحقیق کوردی واشتدی کبی بیلور مطلع قصیده

*) ایتها النفس اجملی جزعا * ان الذی تحذرین قدوقعا (* در

تقطیعی (ایتهن) مفتعلن مطوی (نفسواجم) مفعولات (لیجزعا) مفتعلن

مطویه (اننلذی) مفتعلن مطوی (تحذرین) فاعلات مطوی (قدوقعا)

مفتعلن مطوی شاعر تجرید طریقیله نفسنه خطاب ایدوب * ایتها النفس *

دیدی اجملی صیغۀ امردر کرزل ایله دیمکدر جزعا نصب ایله اجملی نک مفعولیدر

الذی اسم موصولی موتدن عبارتدر تحذرین نفسه خطابدر قورقودغیك

دیمکدر تحذرین الی آخره قولی الذی نك صله سیدر وصله یه عائد اولان ضمیر

ضرورة حذف اولنمشدر تقدیری تحذرین منه دیمکدر وقعا صیغۀ ماضیدر

ومستتری الذی یه عائددر والفی اشباع ایچوندر (معنای بیت) ای نفس سکاندا

ایدرم جزعی کوزل ایله تحقیق شول موت که اندن تحذیر ایدر ایدك تحقیق

واقع اولدی جزعی کوزل ایلمك جزعی زیاده دن کنایه در ونفسك تحذیر وتخویفی

ممدوح عدم آباده رحلت ایدرسه حالك نیجه اولوردیدوکی اولسه کرکدر وان نك

اسمی اولان بیت سابق

) ان الذی جمع السماحة والنجدة والبر والتقی جمعا (در

تقطیعی (اننلذی) مفتعلن مطوی (جمعسس) فعلات مطوی مخبون

(ماحتون) مفتعلن مطوی (نجدتول) مفتعلن (برروتت) فاعلات مطوی

(قاجمعا) مفتعلن مطوی در و بو بیتده دخی تدویر واردر یعنی نون ثانی

وجیم ودال وتا مصراع ثانی یه دور ایدر (انك اسمیدر وخبری (الالمعیدر

مرفوع اوقوندیغنه کوره (جمع صیغۀ ماضیٔ معروفدر (السماحة نصب ایله

جمع نك مفعولیدر (سماحة فتح سین مهمله ایله جود وسخا معناسنه در

(والنجدة السماحة اوزرینه معطوفدر (نجده نونك فتحی وجیمك سکونیله

شجاعت معناسنه در (والبر والتقی ایکیسیده السماحة اوزرینه معطوفدر

(بر کسر باء موحده وتشدید راء مهمله ایله صله وخیر وجنت واحسانده اتساع

معنالرینه در اما فتحی وضمی ایله برور وصدق وطاعت معنالرینه در (تقی هدی

وزننده تقوی معناسنه (جمعا صرد وزنی اوزره اسمدر مصدر کبی استعمال ایدوب

جمع نك مفعول مطلقیدر وآخرنده اولان الف اشباع ایچوندر (معنای بیت)

تحقیق حقنده مرثیه اولنان ممدوح شول کیمسه در که سماحت وشجاعت

وبروتقی یی جمع ایتمکلك ایله جمع ایتدی

*) اودی فلا تنفع الاشاحة من * امر لمن قد یحاول البدعا (*

تقطیعی (اودافلا) مستفعلن (تنفعلا) فاعلات مطوی (شاحتمن) مفتعلن

مطویه (امرنلمن) مستفعلن (قدیحاو) فاعلات مطوی (للبدعا) مفتعلن

مطویدر (اودی بیت سابقده اولان انك خبریدر (المعی نصب ایله اوقوندیغنه

کوره (اودی صیغۀ ماضیٔ معروفدر هلاك اولدی دیمکدر (الاشاحة تنفع نك

فاعلیدر (اشاحه کسر همزه ایله وخاء معجمه ایله حذر وخوف معناسنه در (من

امر بدعی یاندر وامردن مراد جنتدر یحاول مفاعله دن مضارع معلومدر

طلب ایدر دیمکدر البدعا یحاول نك مفعولیدر فاعلی منندر بدع کسر باء موحده

وفتح دال ایله بدعه نك جمعیدر عجیب وغریب معناسنه والفی اشباع ایچوندر

(معنای بیت) اوصاف مذکوره ایله موصوف اولان ممدوح هلاك اولدی

پس جنتك بدایع وغرایبنی طلب ایدن کیمسه یه خوف نفع ویرمز حاصلی ممدوح

اولمسون دیوای نفس سن خوف ایدر ایدك لکن انك مطلبی جنتك عجایبی

اولنجه سنك خوفکك فائده سی اولماز

*) والمؤمن العائذات الطیر تمسحها * رکبان مکة بین الغیل والسند (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندر تقطیعی (ولمؤمنل) مستفعلن (عائذا)

فاعلن (تططیرتم) مستفعلن (سحها) فعلن مخبون (رکبانمك) مستفعلن

(کتبی) فعلن مخبون (نلغیلوس) مستفعلن (سندی) فعلن مخبوندر (قائلی

نابغۀ ذبیانیدر نعمان بن المنذری مدح ایلدیکی قصیده سندندر و بو قصیده سی

احسن اشعارندن اولمغله معلقات سبع مشهوره یه الحاق ایلدیلر والمؤمن واو قسم

ایله مجرور اولوب موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری (والله المؤمن دیمك

اولور (مؤمن معلم وزنی اوزره اولان آمن دن اسم فاعلدر امین قلیجی دیمکدر

و بر مفعوله متعدیدر تفعیله نقل اولنورسه ایکی یه تعدی ایدر دیمشلر خفی

بیورلمیه المؤمن ده اولان لام علامۀ سعدك * جمع الامیر الصیاغه * قولنك

شرحنده تحقیقنه کوره بالاتفاق لام تعریفدر بویله اولنجه

مناسب اولان المؤمن ده حال واستقبال معناسی ملاحظه سیله

العائذات نصب و موصوف تقدیر اولنوب تقدیری اقسم بالله الذی یؤمن

العائذات دیمك اوله (وحدی نك المؤمن یه صفتدر دیدیکی العائذاتده

عمل ایتدیکنه مبنیدر یوخسه اصل اولان قسم ایله استعمالنه کوره اسماء

حسنا دن اولمقدر العائذات منصوب اولوب المؤمن نك مفعولیدر عائذات

عائذه‌نك جمعیدر جدیدة النتاج معناسنه یعنی بهایم وطیوردن یکی طوغوران
دیمکدر لکن خطابی عائذات عائذنك جمعیدر حرم اللهه ملتجئه معناسنه‌در
دیدی وذهلی عائذات دن مراد مکهٔ مکرمه یه التجا ایدوب قتلی حرام
وصیددن واورکوتمکدن امین اولان حمامه‌در دیدی (الطیر نصب ایله
العائذاتدن عطف بیاندر وعطف بیان البته متبوعنه مخصص اسم اولمق
لازمدر دکلدر عبدالقادر بغدادی بوراده العائذات الطیر صفتنك موصوفنه
اضافتی قبیلندن اولوب الطیر مجرور در لکن اولی اولان منصوب اولوب
العائذات نك عطف بیانی یاخود اندن بدل اولمقدر دیمش بعضیلر العائذاتنك
موصوفی حذف اولندیغندن مبهمه اولوب الطیر ایله واضح اولدی دیو زعم
ایتمش (تمسحها مسحدن مأخوذدر مسح کیدرمك معناسی لازم مبنی ال ایله
منع ایلمك یعنی اورکوتمکدر وها تمسح نك مفعولیدر طیره راجعدر وتمسحها
جمله‌سی طیرك اتصاددن امنی بیان ایچون استینافدر (رکبان تمسح نك
فاعلیدر (رکبان ضم ایله صحبان صاحبك جمعی اولدیغی کبی راکبك جمعیدر
راکب اصلنده راکب الابله دیرلر ایدی صکره توسعا هر دابه‌یه راکب اولانه
اطلاق اولندی و بوراده مراد بودر (غیل غین معجمه‌نك فتحیله قاموسده
تسطیر اولندیغی اوزره بلم عندنده بر موضعك اسمیدر و یمامه قربنده بر
موضعدر بنو جعده ایچون بر وادیدر وصو اولان هر موضعه دیرلر (وسند
فتحه‌لر یله بودخی بر موضعك اسمیدر اما معوالده کسر ایله غیل وفتحه‌لر یله
سند مکه و مدینه نك میانده ایکی موضعدر دیدی (معنای بیت) حرم اللهه
ملتجئه اولان حمامه‌یی یاخود جدیدة النتاج اولان بهایم وطیوری صیدا ولنمدن
امین قیلیجی الله تعالی یه قسم ایدرم اول عائذات طیردر اویله عائذات که
انلری رکبان مکه غیل وسند نام موضعلر اراسنده کیده‌رلر یعنی اورکودرلر
اما المؤمن ده اولان لام لام تعریف اولدیغنه کوره معنی دیمك اولور که الله تعالایه
قسم ایدرم اویله الله که خوفدن امین ایدروحرمنه ملتجئه اولان طیری حفظ
ایدر اویله طیر که مکه‌یه قصد وعزیمت ایدن رکبان اول طیری غیل وسند نام
موضعلرك میانده اورکودرلر

*) والذی حارت البریة فیه * حیوان مستحدث من جماد (*

بو بیت بحر خفیفك خبن واقع اولان ابیات زحافاتندندر تقطیعی (وللذیحا)
فاعلاتن (رتلبری) مفاعلن (یتفیهی) فعلاتن مخبونه (حیوان) فعلاتن

مخبون

مخبون (مستحدثن) مستفعلن (من جمادی) فاعلاتن در (قائلی ابو العلاء
المعری در ابو حمزه ایله مکنی بر فقیه حنفی یه مرثیه ایتدیکی قصیده‌سندندر (والذی
مبتدا موصولدر و بونك مصراع ثانیده خبری اولان حیوان اوزرینه تقدیمنك
وجهی خبر ذهن سامعده تمکن ایتسون ایچوندر زیرا مبتداده خبره تشویق
واردر ومعلومدر که بعد التشوق بر شیئك حصولی الذ و نفسده اوقعدر
(حارت ماضیء معروفدر متحیر اولدی دیمکدر (البریة رفع ایله حارت کلمه‌سنك
فاعلیدر خلایق معناسنه (فیه حارت کلمه‌سنه متعلقدر وضمیری موصوله
عائددر وحارت البریة فیه جمله‌سی الذینك صله سیدر حیوان مبتدانك
خبریدر (حیوان یاء تحتیه نك فتحیله‌در اما سکونیله غلطدر (مستحدث اسم
مفعولدر حیوان کلمه‌سنك نعتیدر (من جماد مستحدث کلمه‌سنه متعلقدر جماد
میت معناسنه‌در (معنای بیت) شول شیکه انده خلایق متحیره اولدی اول
خلایقك متحیره اولدیغی شی جماددن مستحدث اولان حیواندر یعنی ابدان
وعظام انسان بعد الممات تراب ایله یکسان جماد اولور صکره بو جمادی جناب
رب منان جسم وجثمان ایله اعاده ونشر وعیان ایدر بو یله اولان معاد
جسمانی و نشر جسمانی نیجه اولور وفات وتراب اولمش ابدان وعظام
نه کیفیت ایله حیات بولور بونده عقول خلائق متحیره اولدی دیمك استر
صدر الافاضلك ضرام السقطده ویردیکی معنی بودر پس بو معنایه کوره
جماددن مستحدث ایله موصوف اولان حیواندن مراد یوم نشورده حیوان
معاددر ابتداء جماددن مخلوق اولان دکلدر ترابدن مخلوق آدم علیه السلام
و حجردن مخلوق ناقهٔ صالح علیه السلام وشجردن مخلوق ثعبان موسی علیه
السلام ورماددن مخلوق ققنس ایله مسمی طائر کبی دکلدر زیرا سباق بیته
موافق اولماز لکن سید شریف شرح مفتاحده بو معنایه اعتراض ایدوب
بیورر که شاعرك تلمیذی تنویر السقطده ذکر ایدر که جماددن مستحدث
اولان حیواندن مراد بو امورك بریدر فاضل عصام دخی اطولده دیر که
بلکه مراد جمیعسنه عام اولاندر و کلام تشبیه بلیغدر پس بوکا کوره
(معنای بیت) شول جسم محشور که ناس انده متحیر اولدی دکلدر الا جماددن
مستحدث اولان حیواندر ومعلومدر که اعاده استحداثدن اهوندر تنصیصده
دیر که ادباء اعلامدن ابن قطاع وابن اثیر وغیریلری کبینك مذهبی کلامی
مقامك مناسبتنه کوره لفظك تحملی اولدیغی شیئه حمل ایتمکدر ابو زکریا

دیرکه معانی یی کلام عربده ادخل اولان شبئه ومعانیٔ شعره الیق اولانه حمل ایتمك وجه وجیه دربلی برقائلکه بنم مرادم شویله وبویله در دیو ادعا ایتسه انی مرادی اوزرینه حمل ایتمك واجبدر زیرا کثرت اختلافات وتشتت اقاویل ایله بیله اکا میان علماده جاری اولان قانون تفسیر ویاخود قاعدهٔ تأویل مساعده ایدر (ققنس ضم قاف اولی و سکون ثانیه وضم نون ایله در حسن چلبی مرحوم مطول حاشیه سنده نقل ایدرکه ققنس بلاد هندده برطائردر بیاضلقده ضرب مثل اولمشدر بردن زیاده اولماز بیك ییل یشار بعضلرسنهٔ کامله یشار دیمش بورنی غایت طویلدر اوزرنده اوچیوز التمش دلکی وار درچن تصویت ایتسه هر بردن برکونه صوت عجیب وصدای غریب خروج ایدر عادتی بودرکه هرکون حطب جمع ایدوب مدت عمری تمام اولدقده حطبك ایچنه کیروب قنادلریله برتبه ده رقص وضرب ایدرکه کمال سرعت ضربندن نار پیدا اولوب حطبی سوزان ایدر صکره کندی دخی اول نار ایچره ینار ورماد اولور بعده رمادندن جناب قادر مطلق کندی مثلی برققنس دخی خلق ایدر بعضیلر بوراده برقید زیاده ایدوب دیمشکه رمادندن بعد مدة مثلنی خلق ایدرخی بیورلمیه حسن چلبینك برققنس سوزی یوقاریده بردن زیاده اولماز دیدیکنه کوره درامابعض حواشیده الله تعالی رمادنده امثال عدیده سن خلق ایدر واقع اولمشدر وشیخ الاسلام حفیدی شیخی عالم ربانی زین العربدن نقل ایدرکه مصرده صویك غلیانی وقتنده طیندن فاره تولد ایدر دیو بیورمش وبیت سابق

*) بان امر الاله واختلف النا * س فداع الی ضلال وهاد (*

در تقطیعی (بانامرل) فاعلاتن (الاهوخ) مفاعلن مخبون (تلفنا) فعلاتن مخبونه (سفدا عن) فعلاتن مخبون (الی ضلا) مفاعلن مخبون (لوهادی) فاعلاتندر بو بیتده تدویر واردر الناس ك سینی مصرع ثانی یه دوراید‌ر (بان ضیعهٔ ماضیدر ظاهر اولدی دیمکدر (امر الاله رفع واضافتله بانك فاعلیدر الناس اختلفنك فاعلیدر (فداع ده اولان فا تفصیلیه درداع قاض کبی اسم فاعلدر ضمیری ناسه عائددر (معنای بیت) کمال قدرتیله الله تعالینك رفات وترابدن استحداث وخلق امری کندویه نسبتله هین وآسان اولدیغی عقلا اراسنده ظاهر اولدی وناس دخی بعض اجسادده اختلاف ایدوب ایکی فرقه اولدیلر بعضیسی ضلال وانکاری داعی وقائلدر و بعضیسی هادی ومعترفدر

حاصلی

حاصلی بعضیسی معاد جسمانی ونشر جثمانی یی منکردر وبعضیسی قائل ومثبتدر

*) ماکل مایتمنی المرء یدرکه * تجری الریاح بما لا تشتهی السفن (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (ماکل ما) مستفعلن (یتمن) فعلن مخبون (نلمرءید) مستفعلن (رکهو) فعلن مخبونه (تجرر ریا) مستفعلن (ح بما) فعلن مخبون (لاتشتهس) مستفعلن (سفنو) فعلن مخبوندر (قائلی ابو الطیب متنبی در والیٔ مصر اولان کافوری مدح وسیف الدوله یه عتاب ایلدیکی قصیده سندندر نقل اولنورکه سیف الدوله نك مجلسنده ندماسی متنبی یی قدح وذم ایدوب قتلنه تعریض ایتدکاری کندویه بالغ و واصل اولمغله متنبی دخی بو بیتی اعداسنك حقنده دیدی انشاء الله تعالی معنی ویریلور ایکن زیاده جه افاده اولنور عبد القاهر رحمه الله تعالی دیرکه لفظ کل برکره شمول نفی و برکره نفی شمول ایچون اولورا کرکل اداتندن مؤخر اولمق ظریقیله حیز نفیه داخل اولورسه کرك کل اداة نفیك معمولی اولسون بوراده اولدیغی کبی کرك اولمسون وکرك اداة نفیك خبری فعل اولسون بوراده اولدیغی کبی کرك غیر فعل اولسون (ماکل متمنی المرء حاصلاله) کبی یدرکه ده اولان ضمیر منصوب ماء موصوله عائددر وتجری جمله سی بیان علت یاخود بیان نظیر ایچون استینافدر الریاح تجرینك فاعلیدر الف لامی استغراقه محمولدر (بما ده اولان با باء ملابسه در ومامصدریه در وعائد تقدیریله ماموصوله اولمقده جائز اولوب تقدیری (الذی لا تشتهیه دیمك اولور اشتهانك سفنه اسنادی مجاز عقلیدر اما حقیقتی اشتهانك اسنادی اهل سفنه اولملیدر (السفن لا تشتهینك فاعلیدر (سفن ضمتین ایله سفینه نك جمعیدر صحف صحیفه کبی ونوتی اشباع ضمه ایله اوقوملیدر (معنای بیت) کشینك تمنی ایلدیکی شیئك جمیعسنه کشی درك وواصل اولوردکلدر زیرا ریاح سفینه لرك یعنی اهلنك اشتها ایلمدکاری شیئه ملابس جریان ووزان ایدر یعنی دشمنلرم بنم هلاکم تمنی ایتسه لر هلاکه واصل اوله مزلر زیرا روزکارانلرك مرادلرنجه اسمز دیمك استر بومعنی واحدینك ومعری وابن جنینك بو بیته تحریر ایلدکلریدر

*) قد اصبحت ام الخیار تدعی * علی ذنبا کله لم اصنع (*

تقطیعی (قد اصبحت) مستفعلن (ام ملخیا) مستفعلن (رتدعی) مفاعلن مخبون (علیذن) مفاعلن مخبون (بنکللهو) مستفعلن (لم اصنعی) مستفعلن سالمدر (قائلی ابو النجم عجلیدر ولغات ومعنای مرور ایتدی انجق بوراده

غرض كل كلمه سيدر كه بوراده مرفوع ومنصوب روايت اولندى اكر مرفوع اولور سه مانحن فيهك امثله سندن اولور يعنى كل كلمه سى اداتندن مؤخر اولمق طريقيله حيز نفيه داخل اولماز وفعل منفينك معمولى اولماز بلكه كل كلمه سى هر فرددن شمول النفيه وعموم النفيه دلالت ايدر يعنى شاعرك ذنبنك هر برندن برائتنه دلالت ايدر ام الخيارك بنم اوزريمه ادعا ايلديكى ذنوبك هر برينى اشلمدم ديمكدر جميعنى اشلدم ديمك دكلدر واكر منصوب اولورسه (ماكل ما يتمنى المرء يدركه) قبيلندن اولور يعنى كل كلمه سى حيز نفيه داخل اولور وفعل منفينك معمولى اولور يعنى كله لم اصنع فعل منفينك مفعولى اولوب وضمير منصوبه محتاج اولوب تقديرى لم اصنعه ديمك اولور پس رفع ايله قراءت اولنديغى كبى بو اضماردن دخى مستغنى اولور بو تقدير مز بو رمطول ومختصر واطول وهوادى وحواشينك خلاصه سيدر

*) كم عاقل عاقل اعيت مذاهبه * وجاهل جاهل تلقاه مرزوقا (*

*) هذا الذى ترك الاوهام حائرة * وصير العالم النحرير زنديقا (*

بو ايكى بيت بحر بسيطك ضرب ثانى مقطوعندندر تقطيعى (كمعاقلن) مستفعلن (عاقلن) فاعلن (اعيت مذا) مستفعلن (هبهو) فاعلن مخبونه (وجاهلن) مفاعلن مخبون (جاهلن) فاعلن (تلقاهمر) مستفعلن (زوقا) فعلن مقطوع (هاذللذى) مستفعلن (تركل) فعلن مخبون (اوهامحا) مستفعلن (ئرتن) فعلن مخبون (وصيرل) مفاعلن مخبون (عالمن) فاعلن (نحريرزن) مستفعلن (ديقا) فعلن مقطوع مخبوندر وبيتلرك قائلى ابن الراوندى ديمكله مشهور ابو الحسين احمد بن يحيى در علم كلامده صاحب مقالاتدر تصنيفاتندن يوز اون درت مقدارى كتابى واردر ايكيوز قرق بشده رحلت كرده دار بقا اولمشدر راوند نيسابور قريه لرندن بر قريه در (كم تكثير ايچوندر (عاقل عاقل ايكنجى اولك وصفيدر كامل العقل وعقلده متناهى ديمكدر (مررت برجل رجل) ديديكلرى كبيكه رجوليتده كامل ديمكدر جميع شراح بويله ديديلر اطراده (كل فرد فرد) قبيلندن اولمق احتمالدر ديدى وهواديده برشيئى صورت تكريرايله وصف اول شيئ غايت كماله مفهومنده انتهاسى ايچوندر وعربك ظل ظليل وليل اليل وشمس شامس قوللرى بوندندر پس بريرده كه تكريرايله وصف ممكن اولماسه عرب موصوفدن مشتق ايله وصف ايدرلر ديدى (اعيت كا بجزو بردى ياخود انك اوزرينه صعب اولدى ديمكدر عائد مفعولى

حذف عائد مجرورى حذفدن اهوندر وابلغ اولان مفعولى تعميم ايچون حذف ايتمكدر پس عائدينك تقديرى اعيت كل احد ياخود صعبت على كل احد طرق معايشه ديمكدر تلخيصده ديركه اعيت افعال بابندن لازم ومتعدى كلور اعيانى دينلورينى اتعاب ايتدى ديمكدر اعيا يورومه دن قالمق ويورلمقدر مذاهبه اعيت كلمه سنك فاعليدر مذاهبدن مراد طرق معايشدر يعنى شول طرقدركه انده ارزاق طلب اولنه وبو مذاهبى جمع ايرادنك نكته سى جميع وجوهدن عاقلك كلال وعجزينى اظهاردر خفى بيورلميه اعيت مذاهبه جمله سى مميز مفردينه مضافه اولان كم خبريه دن خبردر وجاهل جاهل جهلده غايته رسيده اولنجى ديمكدر عاقل عاقل اوزرينه معطوفدر فائده اكر جهل على ايله تعدى ايدر ايسه سفاهت معناسنه اولور علمك ضدى معناسنه اولماز تلقاه مرزوقا اعيت مذاهبه اوزرينه معطوفدر ومجرورك مقدم اولمسنده بأس يوقدر ومرزوقا مفعولدن حال اولمق احتمالدر وفاعلدن حال اولمق دخى احتمالدر بوكا كوره ديمك اولور كه سن اكا ملاقاتك سببيله مرزوق اولديغك حالده ملاقى اولورسن وبونده مزيد مبالغه واردر خصوصا مضارع استمرار ايچون قيلنورسه ترك صير معناسنه ماضيدر لكن ترك ايكى مفعوله تعدى ايلسه صير معناسنه كلدوكى تسهيلده مذكوردر تلخيصده ومفرداتده تسطير اولنان بودركه ترك جعل معناسنده در اكر مشهوره بناء * انا ابن التارك البكرى بشر * قولنده اولديغى كبى صير معناسنه قيلنه وصير العالم قولنه كوره تكررى توهم اولنور الاوهام حائرة تركنك مفعولريدر اوهامى عقول اوزرينه اختيارينك نكته سى عقول بو امردنى سريع الزوالك امثالندن متحيره اولماديغيدر وصير تركا اوزرينه معطوفدر العالم صيرنك مفعول اوليدر النحرير العالمنك صفتيدر نحرير متقن معناسنه در نحر العلم دينلور علمى اتقان ايتدى ديمكدر زنديقا صيرنك مفعول ثانيسيدر اطولده ديركه زنديق صانعى نافى وآخرتى منكر ديمكدر اما مجرد كافر وصانعى نافى واكر وجودى اولايدى امر بويله اولمازدى بو قائل ايله سعد محققك مطولده وسيد مدققك شرح مفتاحده تفسيرلرى قاموسده زنديق آخرته وربوبيته ايمان كتورميان كمسه در ديد وكنه موافق دكلدر وينه قاموسده زنديق زنديندن معربدر دين المرأه ديمكدر ديو مسطوردر هواديده تسطير اولنان بودركه زنديق ايله مراد الله تعالانك عدل وحكمتنى منكر ديمكدر صانعى نافى دكلدر زيرا عاقل وجاهلك

حالاریننك تعاکسی قلبی نفی صانعه سوق ایتز بلکه عدل وحکمت صفتلرندن
مجرد اولدیغی حالده وجود صانعه سوق ایدر خفی بیورلمیه هذا قولی
حکم معقول سابق غیر محسوسه اشارتدر و بو حکم عاقلك محروم
جاهلك مرزوق اولمسیدر ومقام مقام مضمر ایدی لکن مسند الیه عجیب الشان
اولان حکم بدیعه یعنی اذهانك حائره عالم متقنك زندیق اولمسنه یاخود عاقلك
محروم جاهلك مرزوق اولمسنه مختص اولدیسه مسند الیهك تمییز یله عنایت
متکلم کامله اولوبدر عقب غیر محسوسی معرض محسوسه ابراز ایلدی کویا
شوشیء متعین ومتمیز شول شیدر که بو صفت عجیبه و حالت بدیعه انکیچون
اولدیغی سامعینه کوستر لدی (معنای بیتین) چوق عقلده کامل واردر که انك
طرق معایشی اکا عجز ویردی یاخود اوزرینه صعب اولدی وچوق جهلده
نهایته رسیده اولمش واردر که مرزوق اولدیغی حالده سن اکا ملاقی اولورسین
شو حکم بدیع یعنی عاقلك محروم جاهلك مرزوق اولمسی اوهامی حیرت
ایدیجی قیلدی وعالم متقنی زندیق قیلدی یعنی صانعی نافی اخرتی منکر قیلدی
یاخود عدل وحکمتنی منکر قیلدی یاخود کافر وصانعی نافی وا کر وجودی
اولیدی امر بویله اولمازدی دیو قائل قیلدی یاخود آخرته ور بو بیته ایمان
کتو رمز قیلدی یاخود مرأه دینلی قیلدی سؤال اولنورسه که بو حکم
بدیع اوهامی ذوات حیرت قیلسون غایتی عالمك امری تحیر ایتمك اولور صانعی
نفی ایله جازم اولق نه ره دن کلدی جواب بودر که اول عالمك مرزوق اولمغه
استحقاقی وار ایکن محروم اولمسندن ناشی اوزرینه مستولی اولان غضب کندوبی
معاند ومنکر صانع قیلدی نعوذ بالله ان نکون صاحب غضب سید شریف
مفتاح شرحنده ابن راوندی یی ردی متضمن بو ایکی بیتی ایراد ایلدی (شعر)
* کم من اریب فهم قلبه * مستکمل العقل مقل عدیم * ومن جهول مکثر ماله *
ذلك تقدیر العزیز العلیم * و ینه بر کیمسه دخی رندنه دیمش * نکد الاریب وطیب
عیش الجاهل * وقد ارشداك الی حکیم کامل * وتحیر الزندیق فی ظلماته *
* متشبثا اذیال وهم غائل *
*) تعاللت کی اشجی ومابك علة * تریدین قتلی قد ظفرت بذالکا (*
بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (تعالل) فعولن (تکی اشجا)
مفاعیلن (وماب) فعول مقبوض (کعلتن) مفاعلن مقبوضه (تریدی)
فعولن (نقتلی قد) مفاعیلن (ظفرت) فعول مقبوض (بذالکا) مفاعلن

مقبوضدر

بو ایکی بیتی حضرت علی کرم الله
وجهه ورضی الله تعالی عنه یه
نسبت ایدوب حسین میبدی
(استکمال) تام کردن (اقلال)
اندک (اکثار) بسیار
دور ایتب بودن
شدن ایله شرح ایتمشلردر *

مقبوضدر (قائلی ابن دمینه در تعاللت نك بناسی باطنده اولمیانی اظهار ایچون
اولمغله سنده اولمیان علت ومرضی اظهار ایلدك یاخود اظهارنده تکلف ایلدك
دیمکدر محبوبه سنه خطاب ایدر (اشجی علم بابندن صیغهٔ معروف لازمدر
معروف اولانده بودر شجی زید دینلور حزین اولدی دیمکدر (و باب نصردن
صیغهٔ مجهول متعدی اولوب احزن معناسنه اولمقده احتمالدر (ومابك علة
قولی حال مؤکده در زیرا تعاللدن فهم اولنانده بودر یاخود جملهٔ دعائیهٔ
معترضه در (تریدین قتلی جمله سی تعاللت قوانی مبینه در یاخود اندن بدلدر ظاهر
اولان تریدین یرینه اردت دیملی ایدی اوقدر وار که شاعر حکایت حال ماضی مراد
ایده قد ظفرت قولی هل ظفرت بهذا المراد سؤالندن جوابدر (ظفرت علم بابندن
صیغهٔ معروفدر با ایله وبنفسه تعدیه ایدر مسند الیهك بابنك غیریسنده مسند
الیهك محسوس کبی کمال ظهورینی ادعادن اوتوری موضع مضمره اسم اشارت
وضع ایلدی یعنی به دمیوب بذلك دیدی شو قتل محسوس ایله دیمکدر واحتمالدر که
بو ذلك ایله قتلنك بعدینه اشارت اوله زیرا کمال شجاعتدن هر کس انی قتلدن بعید
اولور اما محبوبه سنك بو قتلکه ظفریاب اولمسی مجرد تعالل ایله در (معنای بیت)
ای محبوبه بنم محزون اولمم ایچون یاخود محزون قیلنمم ایچون علت ومرض
اظهار ایلدك حال بو که سکا ملابس اولان علت ایله قتلمی مراد ایدرسین تحقیق
شو قتلمه ظفریاب اولدك بن ایسه شجیع ایدم قتلمه کیمسه ظفر بوله مز ایدی
*) الهی عبدك العاصی اتاکا * مقرا بالذنوب فقد دعاکا (*
*) فان تغفر فانت لذاك اهل * وان تطرد فمن یرحم سواکا (*
بو بیتلر بحر وافردندر تقطیعی (الاهیعب) مفاعیلن معصوب (دکلعاصی)
مفاعیلن معصوب (اتاکا) فعولن مقطوفه (مقر ربذ) مفاعیلن (ذنوب فقد)
مفاعلتن (دعاکا) فعولن مقطوف (فان تغفر) مفاعیلن (فانت اذا) مفاعلتن
(کاهلن) فعولن مقطوفه (وان تطرد) مفاعیلن معصوب (فمن یرحم)
مفاعیلن معصوب (سواکا) فعولن مقطوفدر و بو بیتلرك (قائلی بعض
حواشیٔ مختصرده تحریر اولندیغنه کوره ابراهیم بن ادهم قدس سره
حضرتلریدر و بعضبسنده شیخ شهاب الدین سهروردی قدس سره
حضرتلریدر دیو محرر در (اما فاضل بهتربن احمد فخر الدین بو ایکی بیتی
امامز امام ائمة الاسلام امام کبیر بحر الهمام ابو حنیفهٔ کوفی رضی عنه
ربه القوی یه نسبت ایتمشدر (الهی حرف نداسی محذوف منادادر

تقديری يا الهی ديمكدرو بومبتدا اولور (عبدك مبتداء ثانيدر خبری جملهٔ اتا كادر
والفی اشباع ايچوندر عبدك العاصی اتاك ديوب العاصی يی بدل ايتمك اوزره
انا العاصی اتيتك ديمدی زيرا عبدك ذكرنده تخضع ورحمته استحقاق وشفقته
ترقب واردر كه لفظ اناده يوقدر وينه عبدك ده العاصی ايله وصفدن ناشی تمكن
واردر زيرا مضمر وصفلنمز (مقرا اسم فاعل اولوب اتی نك فاعلندن حالدر اقرار
واعتراف ايديجی ديمكدر بالذنوب مقرا كلمه سنه متعلقدر (دعاكا فعل ومفعولدر
سكا نياز وتضرع ايتدی ديمكدر مستتری عبده راجعدر وكاف خطابه متصل
اولان الف اشباع ايچوندر (فان تغفر جزاسی محذوف فعل شرطدر تقديری
(فان تغفر فالامر سهل ديمكدر (فانت اهل شرطك علتيدر لذاك تغفردن
مستفاد اولان مغفرته اشارتدر (وان تطرد بو شرطك دخی جزاسی محذوفدر
تقديری (وان تطرد فالامر مشكل ديمكدر فمن يرحم شرطك علتيدر ومن
استفهاميه در فعلی جزم ايتمز يرحم ايسه بو راده مجزومدر وجهی حسن
چلبی مرحومك تحريرينه كوره وصلی وقف مجراسنه اجرادن اوتوريدر
اما بعض حواشيده وزنه خلل كلماسون ايچون ساكن قلندی ديو تحرير اولنمش
اطولده ديركه اكر وان ترجم فمن يرحم ديدی غايت لطافتده اولوردی
كويا شيطانك وصفنده شيوعی اولان لفظ رجمدن احترازا ايلدی (سواكا
كسر يله غير معناسنه در وكاف خطاب ايچوندر والفی اشباع ايچوندر
(معنای بيتين) ای مقصود ومطلوبم اولان الله سكا نياز وتضرع ايدرمكه
عصيان ايديجی عبدك سكا كلدی ذنوبنی مقر ومعترف اولديغی حالده
حال بوكه عفوينی سندن نياز وتضرع ايتمشيدی اكر مغفرت ايدرسن امر
سهلدر زيرا سن مغفرته اهلسين واكر مغفرت ايتميوب طرد وابعاد ايدرسن
امر مشكلدر زيرا سندن غيری مرحمت ومغفرت ايدركيم واردر و بو بيتلرك
لفظی خبر معناسی استعطافدر يعنی عفو ومرحمت ومغفرت طلب ايتمكدر

*) تطاول ليلك بالاثمد * ونام الخلی ولم ترقد (*
*) وبات وباتت له ليلة * كليلة ذی العائر الارمد (*
*) وذلك من نبأ جاءنی * وخبرته عن ابی الاسود (*

بو ابيات ثلاثه بحر متقاربك ضرب ثالث محذوفندندر تقطيعی (تطاو) فعول
مقبوض (لليل) فعول مقبوض (كبلاث) فعولن (مدی) فعل محذوفه (ونامل)

فعولن

فعولن (خليی) فعول مقبوض (ولم تر) فعولن (قدی) فعل محذوف (وبات)
فعول مقبوض (وباتت) فعولن (لهولی) فعولن (لتن) فعل محذوفه (كاليل)
فعول مقبوض (تذلعا) فعولن (ءرلار) فعولن (مدی) فعل محذوف (وذال)
فعول مقبوض (كمن) فعول مقبوض (بانجا) فعولن (ءنی) فعل محذوفه
(وخبير) فعولن (تهوعن) فعولن (ابلاس) فعولن (ودی) فعل محذوفدر
و بو ابيات ثلثه امریء القيسك قصيدهٔ مرثيه سندندر ديو علامهٔ شيرازی شرح
مفتاحده ذكر ايدر (تطاول تفاعلدن صيغهٔ ماضیء معروفدر تطاول تاج
المصادرده كردن كشی كردن ايله تفسير اولنمشدر تطاول عليه واستطال دينلور
ايكيسيده اكا غلبه ايتدی وانی قهر ايتدی ديمكدرو مدار باب زياده اوزرينه در
ليلك تطاولنك فاعليدر ليلك تذكير خطاب ايله در نقدر نفسك خطابنده
تأنيث شايع ايسه و بوكا دليل ولم ترقد تذكير خطاب ايله اولمسيدر و بو راده
متكلمدن مخاطبه التفات واردر مقتضای ظاهر ليلی ديمك ايدی بعضيلر ليلك
علی طريق التجريددر والتفات دكلدر ديمش و بوكا شرح كشافده شويله
جواب ويرلديكه تجريد ايله التفات ميانده منافات يوقدر جائزدر كه بر اعتبار ايله
تجريدرو بر اعتبار ايله التفات اولور و بو جواب شويله رد اولنديكه تجريدك
مبناسی منتزع ايله منتزع منهك مغايرتنه مبنيدر كه حتی وصفده مبالغه قصد
اولنان شی انك اوزرينه ترتب ايليه امامدار التفات اتحاد معنی اوزرينه دركه
صورت اخراده ارادهٔ معنادن مراد اولنان شی حاصل اولور (فاضل يمنی ديركه
ابو علی وابن جنی وابن اثيرك ليلك تجريددر التفات دكلدر ديو حكملری دخی
بونی تأييد ايدر حسن چلبی مرحوم ديركه صواب اولان اكر ليلك التفاته حمل
اولنورسه تجريد اولمازو اكر تجريده عد اولنورسه التفات اولماز (بالاثمد اولان با
فی معناسنه اولوب تطاولنك ظرفيدر اثمد فتح همزه وسكون ثاء مثلثه وضم ميم
ايله بر موضعك اسميدر بو راده مراد بودرو همزه وميمك كسر يله دخی مرويدر بو
روايته كوره فيومی كحل اسود ديدكلريدر معادنی مشرقده اولورديمش بعض
فقها كحل اصفهانی بودر ديمش جوهری كندو ايله اكتحال اولنان بر حجردر
ديمش قاموسده اثمد احمد وزننده درو ميمی مضموم اولورديمش (ونام ده اولان
واو حاليه در ياخود تطاول اوزرينه عاطفه در (الخلی نامنك فاعليدر الخلی
حزن وهمدن خالی معناسنه در ولم ترقد نام الخلی اوزرينه معطوفدر (ترقد
نوم معناسنه اولان رقاددن مأخوذ فعل خطابدر بو كلمه نفسنه خطاب ايدر

بات كيجه ايدى ديمكدر ومستتری نفسه عائددر (باتت صارت معناسنه (له ده اولان ضمير نفسه عائددر ليلة باتت كلمه سنك اسميدر (كليلة ذى العائر الارمد محلا منصوب باتت كلمه سنك خبريدر مستتری له باتت كلمه سنك خبريدر (كليلة ذى العائر الارمد محلا مرفوع ليلة نك صفتيدر ديدى باتت ده اسناد مجازيدر بونكله بيله كه مقيددر و باتت ده اسناد حقيقى ومطلقدر بويله اولنجه بينهما ده عطف بحسب الظاهر احد متباينينى اخرك اوزرينه عطف اولور و بحسب الحقيقه مقيدى مطلق اوزرينه عطف اولور (عائر كوزك حال وجعده آتديغى قذاى رطبدر الارمد ذى العائرك صفتيدر كسر ايله رمددن مأخوذدر كوزى تحريك ايتدى ديمكدر بعضيلر عائر ورمد برمعنايه در ذى العائر رمد چشم صاحبى ديمكدر ديمش مرادقلق واضطرابده نفسنى عائرارمد صاحبنه تشبيه در وكيجه سنى طولده عائر ارمد صاحبنك كيجه سنه تشبيه در اوقدر واركه كلامده اختصار ايلدى (وذلك شوايكى بيتده مذكور سوء حاله اشارتدر ياخود تطاول ليله ومشاقدن ذكر اولنانه اشارتدر نبأ مفرداتده ذى شان اولان خبره ديرلر ديمش جاءنى جمله سى نبأ كلمه سنك صفتيدر (خبرته فعل مجهولدر اعلمته معناسنه ضميری نبأه عائد در (عن ابى الاسود خبرته يه متعلقدر بعضيلر بوخبردن مراد ابو الاسودك پدرينك قتلى خبريدر ديدى صاحب تنصيص ديركه كلمهٔ عن بعد ومجاوزه معناسنه در * يحرفون الكلم عن مواضعه * آيت جليله سنده اولديغى كبى ياخود من معناسنه در * ويعفوا عن السيئات * نص كريمنده اولديغى كبى ياخود با معناسنه در * وما ينطق عن الهوى * آيت كريمه سنده اولديغى كبى وابو الاسوددن مراد بوخبر سوئى مخبردر ياخود مخبر عنه در خفى بيورلميه كه بو ابيات ثلثه ده اوچ التفات واردر امابيت اولده حكايه دن خطابه التفات واردر زيرا قياس تطاول ليلى ديمك ايدى بوتقرير مرور ايتدى و بيت ثانيده خطابدن غيبته التفات واردر زيرا وبات ديدى قياس ايسه خطاب اولمق اوزره وبت ايدى ولم ترقد ايله و باتت له ده التفات يوقدر زيرا ايكيسيده ما سبقلرينك ظاهرى اوزره جاريلردر و بيت ثالثده غيبتدن حكايه يه التفات واردر زيرا جاءنى ده قياس جاءه ايدى (معناى ابيات ثلاثه) اى نفس اثمد نام موضعده ليلك اوزادى يعنى

ممدوحك قتلى خبرى مسموعك اولوب حزنكدن ناشى سهر ايلديككدن كيجه ك اوزادى حال بوكه حزندن خالى اولان اويودى اى نفس سن اويومادك يعنى ممدوحنك قتلى خبريله محزون اولميان كيمسه خواب راحتده اولدى سن ايسه محزون اولديغكدن سهر ايدوب اويومادك ونفس بيتوتت ايتدى وكيجه دخى نفس ايچون قلق واضطرابده رمد چشمى اولانك كيجه سى كبى بيتوتت ايتدى وبو بيتنده مذكور اولان سوء حالك ياخود تطاول ليل وذكر اولنان مشاقك منشأنى ممدوحنك قتلى خبريندركه اول خبر بكا كلدى اصلا كذبه احتمالى يوقدر زيرا انى بن ممدوحك اوغلى ابو الاسوددن استماع ايلدم وبو ابيات ثلثه نك لفظى خبر معناسى اثمد نام موضعده كندويه اصابت ايدن محن وشدائددن تفجع وتوجعدر

*) نحن الذين صبحوا الصباحا * يوم النخيل غارة ملحاحا (*

بو بيت بحر سريعك ضرب مكسوفندندر تقطيعى (نحن للذى) مستفعلن (نصبحص) مفاعلن مطوى (صبباحا) مفعولن مكسوفه (يومنخى) مستفعلن (لغارتن) مفاعلن مطوى (ملحاحا) مفعولن مكسوفدر (قائلى شعراى جاهليه دن ابو حرب اعلم عقيلى در بعضيلر رؤبه در ديمش (نحن متكلمدن الذى غيبته التفات ايتدى صبحوبى عرب اعدا اوزرينه هجوم ايلديلر ديمك يرده مجازا استعمال ايدرلر الصباحا ظرفيت اوزره منصوب صبحونك ظرفيدر تقديرى وقت الصباح ديمكدر والفى اشباع ايچوندر (يوم النخيل عربده عادتدركه مقاتله لرى قنقى محلده وقنقى شجرك قربنده واقع اولورسه مقاتله ايلدكلرى يومى اكا مضاف ايدوب استعمال ايدرلر پس بوراده مقاتله لرى خرما اغاجنك قربنده اولمغله يومى نخيله مضاف ايدوب يوم النخيل ديدى (غارة بغتة معناسنه (ملحاحا مرة بعد اخرى ديمك يرده استعمال اولنور تكرارى مفيددر مأخذى الحاحدر (معناى بيت) بزلر يعنى شول كيمسه لركه صباح وقتى يوم نخيلده مقاتله ايچون اعدا اوزرينه بغتة ومرة بعد اخرى هجوم ايلديلر خفى بيورلميه بو تحرير ايلديكم شرح ومعنى شيخم علامة الدنيا ابو الصفادن مختصر قراءت ايلديكم تاريخده على وجه الاتقان مسموعم اولوب طرح اولنمق بوادى نسيان اولمسون ايچون هامش مختصره ثبت وكتب اولنمش ايدى اما معولده تحرير اولنان شرح ومعنى بودركه نحن مبتدادر موصول مع صلته خبريدر موصولى الذون كتورديكنك نكته سى مذكر يدالم مجراسنه

اجرادن اوتور يدر كه هذيل وعقيلك لغتنه كوره حالت رفعده واو ايله رفع اولنور ابن مالك تسهيل شرحنده لغت طى ده نصرا للذون امنوا على الذين كفروا قرلنه كوره اللذون ايكى لام ايله تحرير اولنور زيرا بناسنك حالتى حرفه شبيه در وموصولك تعريفى عهد ذهنى ايله در ديدكلرينه كوره لام لام تعريفدر ديمش (الصباحا قولى ملا فنارينك سوزينه كوره من جهة التاكيد صبحونك معناسنك بر جزئى تصريحدر صبحه دينلور صباح وقتى اكاكلدى ديمكدر ونصبى ظرفيت اوزره در ياخود ضربت الضرب كبى مفعول مطلقدر يوم النخيلده يوم نك نصبى لقيته يوم الجمعة غدوةده اولديغى كبى ظرفيت اوزره منصوبدر (نخيل صيغهٔ تصغير ايله مدينهٔ منوره على مشرفها افضل الصلوة والتحيه قريب برعين مانك اسميدر ازهرى ناحيهٔ شامده برموضعك اسميدر ديوب بوراده مراد بودر ديمش صغانى عبابده حضرموته قريب برموضعدر ديمش (غاره عدو اوزرينه اغاره دن اسمدر مغيرين تأويلى ايله حاليت اوزره منصوبدر ياخود تعليل اولمق اوزره منصوبدر تقديرى لاجل الغاره ديمكدر (ملحاحا الحاحدن مأخوذ منعام ومكثار كبى مبالغه صيغه سيدر الح المطر دينلور مطر دائم اولدى ديمكدر ياخود ملحاح مصدردر ياخود نسبت معناسنه ذات الحاح ديمكدر (معناى بيت) بز يوم نخيلده اعدا اوزرينه غارت وزياده الحاح ايدیجى ياخود غارت والحاح ايچون وقت صباحده صباح ايدن فرسانز

*) طحابك قلب فى الحسان طروب * بعيد الشباب عصر حان مشيب (*

*) تكلفنى ليلى وقد شط وليها * وعادت عوادينا وخطوب (*

بو ايكى بيت بحر طويلك ضرب ثالث محذوفندندر وبيت اول مطلع قصيده اولمغله عروضى دخى محذوفه قلنمشدر تقطيعى (طحاب) فعول مقبوض (كقلبنفل) مفاعيلن (حسان) فعول مقبوض (طروبو) فعولن محذوفه (بعيدش) فعولن (شبابعص) مفاعلن مقبوض (رحان) فعول مقبوض (مشيبو) فعولن محذوفدر (تكلل) فعول مقبوض (فنيليلى) مفاعيلن (وقدشط) فعولن (طوليها) مفاعلن مقبوضه (وعادت) فعولن (عوادنى) مفاعيلن (ناو) فعول مقبوض (خطوبو) فعولن محذوفدر (قائلى علقمة بن عبدة بن النعمان بن قيدر حارث بن جبلة بن ابى سمرة الغسانى يه انشا ايلديكى قصيده سندندر (طحا صيغهٔ ماضىٔ معروف لازمدر اتسع

وذهب معناسنه واستعمالده تعديه سى ذهب كبى با ايله اولمغله بك ديدى وكاف كرك مذكر وكرك مؤنث اعتبار اولنسون عند الجمهور تجريد طريقيله وعند السكاكى التفات طريقيله نفسه خطاب ايچوندر يعنى متكلمدن خطابه التفات ايچوندر زيرا قياس طحابى ديمه لى ايدى بو صورتده التفاتك فائده سى ازالهٔ توهمدر كه قلب سنى جانب محبوبه كيدردى ديديكده مخاطب متكلمك غيريسيدر ديو توهم اولندى پس خطاب كندى نفسنه اولديغى فهم اولنسون ايچون التفات ايلدى قلب طحانك فاعليدر وتنكيرى تفخيم وتعظيم ايچوندر (فى الحسان اطولده طحا كلمه سنه متعلقدر ديدى مطولده طروب كلمه سنه متعلقدر ديدى بوكا كوره ظرفك تقديمى حصر وتخصيص ايچون اولور (حسان كسر حاء مهمله ايله حسناء نك جمعيدر تصيصده ديركه مقصوره اولان حسنى نك جمعيدر الله تعالينك * فيهن خيرات حسان * قول شريفنده اولديغى كبى وبونى مختارات حسان الخلق والخلق ايله تفسير ايلديلر اما ممدوده اولان حسناء نك جمعى حسندر حمراء وحمر كبى بوراده اكثر شراح حذف كوز تمشلر بعضيسنده تقديرى فى طلب النسوة الحسان وبعضيسنده فى رجاء الامور الحسنة ديوب حسانى حسنك جمعى قلمشلر طروب قلبك نعتيدر (طروب فتح طاء وضم راء مهمله ايله كسر را ايله اولان طربدن مشتق صفت مشبهه در كثير الطرب معناسنه طرب فتحه لر ايله هراديده شدت فرح ياخود شدت حزن ياخود شدت سروردن انسانه عارض اولان خفتدر ديو تعريف اولنمشدر بعض حواشيده حسندن حاصله خفتدر ديو واقع اولمش اما بو بيتك شارحى مرزوقى طربه حسانك مراوده سنده اولان نشاط معناسنه در ديمش اطولده ديركه بعيد الشباب شبابدنصكره شبابه قريب زمانده ديمكدر بعدنك تصغيرى قرب وتقريب ايچوندر بويله اولنجه عصر حان مشيب قولنه منافى اولور زيرا شيب شبابك خلافيدر بوكا جوابده زمان شبابك اكثرينك بعيدى اولان زمان شيب مراددر دينلدى اگرچه بعيد الشباب قولى شبابدنصكره شبه قريب زمانده ديو تفسير اولونيدى منافات مندفع اولوردى هواديده ديركه بعيد طحانك ظرفيدر وبعد زمانك تصغيرى تقليل ايچوندر بو سببدن عصر حان مشيب قولى بعيددن بدل ايلدى سيد شريف مفتاح شرحنده ديركه بعيد طروبك ظرفيدر ياخود طحانك ظرفيدر وحين ياخود عصر ايكى روايته كوره يعنى

عصر حان ياخود حين حان روايتلرينه كوره بعيددن بدلدر پس بعيد
الشباب عصر حان مشيب نك معناسى شبابك اعراض وتوليسى زمانيكه شباب
منصرم ومنقطع اولمغه قريب اولدى ومشيبك زمانينك قربى وهجومى اوزرينه
اقبالى ديمك اولور سيد شريف اكا اشارت ايدركه بعيد الشباب وحين حان
مشيب نك ايكيسيده ابدال اولمق اوزره شئ واحدك ظرفلرى اولمقلرنده
منافات يوقدر زيرا مراد شبابك شيبه قربى وقتى وشيبك اقبالى وقتيدر
حان الشئ دينلور وقتى كلدى و وقتى قريب اولدى ديمكدر (يكلفنى فاعل
مستترى قلبه راجعدر وياء متكلم مفعول اوليدر (وليلى مفعول ثانيسيدر
ويكلفنى جمله سى مستأنفه در يعنى سؤال مقدره جوابدر تصويرى بودركه
ذلك القلب سكانه ايشلدى دينلدكده جواب ويروب ديركه ذلك القلب بكا
ليلايى تكليف ايلدى ووصال ووصلتى بندن مطالبه ايلدى مطولده وشرح
مفتاحده ليلاده مضاف تقدير ايلمشلر عنايه ده كوسترلدى ويكلفنى قولى ليلى
جانبنه وليلانك وصالنه توقان وانجذابنده استعاره در ياخود استعارۀ تخييليه
ديركه قلبى من له الامره تشبيه ايدوب اكا تكليف اثبات ايلدى تكليف مأمور
اوزرينه مشقت ويرن شيئله امردر وليلايه نيل و وصالدن زياده مشقتلى
قنقى شى واردر (وتكلفنى تاء مثناة فوقيه ايله روايت اولندى بوكا كوره ايكى
توجيه ايلمشلر برى ليلايه مسند اولوب مفعولى محذوف اولور تقديرى شدائد
فراق ليلى ديمك اولور و برى قلبه خطاب اولور بوتقديرجه غيبتدن
خطابه التفات اولور (وقد شط ده واو حاليه در قد تحقيقيه در شط بعد
معناسنه صيغۀ ماضئ معروفدر اوزاق اولدى ديمكدر (وليها شط نك
فاعليدر ولى قرب معناسنه مصدر در وضميرى ليلايه عائددر (وعادت
عواد بيننا وخطوب جمله سى على طريق التذييل شط جمله سى اوزرينه
معطوفدر (مرزوقى ديمشكه عادت يامعاداة دن مأخوذ عداوت ايتدى
ديمكدر بوكا كوره معنى كوياصوارف وخطوب اكا عداوت ايدر ايدى
ديمك اولور ياخود عاد يعوددن مأخوذ رجوع ايلدى ديمكدر بوكا كوره معنى
بيمزه حلول ايدن عوائق وموانع اولدن اولديغى شى اوزرينه رجوع ايلدى
ديمك اولور (عواد تقديرا مرفوع عادت كلمه سنك فاعليدر وعاديه كلمه سنك
جمعيدر عائقۀ دهر وصارفۀ آوان وعارضۀ زمان معناسنه در بيننا بر مقدر حلوله
متعلقدر وخطوب عواد اوزرينه معطوفدر (خطوب ضم خاء معجمه ايله خطب

كلمه

كلمه سنك جمعيدر صعب عظيم اولان امره ديرلر بوراده خطوبدن مراد
شدائددن امور عظام در ياخود محن زماندر (معناى بيتين) اى نفس حسنالرى
طلبده كثير الطرب اولان قلب عظيم سنى كيدردى شبابدنصكره شيبه قريب
زمانده يعنى شباب تولى واعراض ايدوب منصرم ومنقطع ومنقرض اولديغى
زمانده بوندن بدل شيبك قربى وهجومى اوزرينه اقبالى زماننده اول قلب
ليلانك وصالنى بكا تكليف ايدر حال بوكه اول ليلانك قرب وصالى بعيد اولدى
وبيمزه حلول ايدن عوائق وموانع دهر وشدائدك عظامى عداوت ايتدى
يعنى وصالدن مانع اولدى ياخود اولدن اولديغى شيئه رجوع ايتدى بو بيتده
شاعر ايچون تحسر وقلبنك ليلايه ميل وطلبنده تكليفنى انكارده زياده لك واردر

) مثل الامير يحمل على الادهم والاشهب (

قبعثرى نام شاعرك كلام منثوريدر سبب ورودى بودركه قبعثرى ادبادن
برجماعت ايله بستانده اوتوررلردى وحصرمك موسم وزمانى ايدى (حصرم
حاء مهمله نك كسرى وصاد مهمله نك سكونيله اول عنبدر تركيده قورق
ديدكلريدر مجلسده حجاج ذكر اولندى اول حينده (سود الله وجهه وسقانى
من دمه وقطع عنقه)ديدى يعنى الله يوزينى سياهلندرسن وقاندن بنى صوارسن
وكردانى قطع ايلسون ديدى پس قبعثرانك بو كلامنى حجاج استماع ايدوب
حضورينه احضار وعتاب وتهديد ايلدكده درعقب قبعثرى بو كلامله
حصرمى مراد ايلدم ديدى صكره حجاج دخى متوعد اولديغى حالده (لاحملنك
على الادهم)ديدى يعنى اى قبعثرى البته سنى ادهمه بنديريرم ديدى حجاجك
مرادى قيد ايدى زيرا قيده ادهم ديرلر بعده قبعثرى حجاجك بو كلام وعيدينى
معرض وعده چيقاروب ترقب اولنان شيئك غيرى ايله تلقى ايدوب (مثل الامير
يحمل على الادهم والاشهب) ديوب حجاجك كلامنده اولان بياضى كيدوب
سوادى غالب اولان فرس ادهمه حمل ايلدى واكا بياض غالب اولان فرس اشهبى
دخى ضم ايلدى حجاجك ايسه ادهمدن مرادى انجق قيد ايدى پس قبعثرى
فرس اوزرينه حمل اميرك قصد ايلديكى شيدن اولى اولديغنه تنبيه ايلدى حاصل
معنى شول كيمسه كه غلبه وكرم ومال ونعمتده امير مثللى اوله دربند ايدوب جزا
ايلمكدن اكا اعطا ايتمك جديروسزادر ديمك اولور بوندنصكره حجاج قبعثرايه
(انه حديد) ديدى يعنى ادهم حديددر ديدى درعقب قبعثرى حديدى حجاجك
مرادنك خلافنه حمل ايدوب (لان يكون حديدا خير من ان يكون بليدا) ديدى

يعنی انك حديد وقوی اولمقلغی بليدوتنبل وسست اولمقلغندن خبرليدرديدی

*) ومهمه مغبرة ارجاؤه * كأن لون ارضه سماؤه (*

بو بيت بحر رجزك خبن بيتندندر تقطيعی (ومهمهن) مفاعلن مخبون (مغبرتن) مستفعلن (ارجاءهو) مستفعلن سالمه (كأن لو) مفاعلن مخبون (نارضهی) مفاعلن مخبون (سماءهو) مفاعلن مخبوندر (قائلی رؤبة بن العجاج نام شاعردر بونكله مفازه وصحرايی غبره واسودادايله وصف ايدر ومهمه ده اولان واو رب معناسنه در (مهمه ميمك فتحه لری ميانده هانك سكونيله مفازه بعيده وصحرا وبيدا معناسنه در معلوم بيوريلاكه بو فقير عصام الدين بيكيوز للی طقوزتاريخنده شيخم ابو الصفا علامة الدنيا الشيخ ابراهيم الحلبی مدالله ظله حضرتلريندن مختصر معانی قراءت ايدر ايكن بيورديلركه شيخم علامه عالم السيد علی السيواسی قدس سره دن جامع ازهرده بيك يوز اوتوز طقوزتاريخنده مختصر معانی قراءت ايدر ايدم بو بيته كلدكده صحرايه مهمه تسميه سنی شويله تقرير ايلديلركه صحراده سالك اولان كيمسه كنديسنی ورفيقنی عدا وحيوانك وضررلرندن محافظه ايدوب صدالرينی استماع ايتدرمك ايچون كفتاره اغاز كرندايتدكجه مرة بعد اخری بر برلرينه اسكت اسكت معناسنه مه مه ديدكلرندن صحرايه مهمه تسميه اولنمشدر خفی بيورلميه كه صحرا معناسنه اولورسه مهمه متصل تحرير اولنور اسكت اسكت معناسنه اولور ايسه مه مه منفصل يازيلور ايكيسيده بو قطعه ده واقع اولمشدر * اسرع وسر طالب المعالی * بكل واد وكل مهمه * وان لحی عاذل جهول * وقل له يا عذول مه مه * معناسی ای طالب معالی هر وادی وصحراده سرعت ايله و يوری اكر بر عاذل جهول لوم ايدرسه اكا ای عذول سكوت ايله سكوت ايله ديو سويله ديمكدر (مغبرة غبره ايله متلونه معناسنه اسم مفعولدر غبره غباره شبيه اولان لونه ديرلر (ارجاؤه مغبرة كلمه سنك نائب فاعليدر اطراف ونواحی معناسنه مقصور اولان رجا كلمه سنك جمعيدر تثنيه سی رجوان كلور وضميری مهمه لفظنه راجعدر ومغبرة ارجاؤه جمله سی مهمه نك نعتيدر (كأن تشبيه ايچوندر لون ارضه نصب ايله كأننك اسميدر (سماؤه رفع ايله كأننك خبريدر و ضميری مهمه لفظنه راجعدر وسماؤه ده حذف مضاف واردر تقديری لون سمائه ديمكدر پس مصراع اخير باب قلبدندر انشاالله بيته معنی ويرر ايكن كوستريلور قلب اجزاء كلامك برينی آخرك مكاننه واول آخری برينك مكاننه قيلمغه ديرلر (معنای بيت)

بعيد المسافه وصاحب خطر ومخافه چوق صحرا ومفازه واردركه رياح مختلفه نك هبوبندن اطراف ونواحيسی غبره ايله متلونه در كويا سماسنك لونی كثرت غباردن ارض غبراسنك لونيدر بوراده اعتبار لطيف واردركه لون سمايی وصفده اولان مبالغه در بو مبالغه ده قلبدن نشأت ايدر حتی لون ارض لون سمايه لون غبره ده تشبيه اولندی ومع هذا ارض لون غبره ده اصلدر توضيح كلام بودركه مقتضای ظاهرا غبارده سمايی ارضه تشبيه ايلمليدی زيرا اغبارده ارض سمادن اقوی در لكن غبره ايله سمايی وصفده مبالغه دن اوتوری تشبيهی قلب ايلدی وارض وسمانك مهمه لفظنه اضافتی مجاز در اطولده ديركه كأن لون ارضه سماؤه قولنی قلب وحذف اولميه رق تفسير ممكن در يعنی ارضدن بر مرتبه ده غبار قالقوب مترا كم اولديكه سمايه متصل اولدی كويا سما ارضه متصل اولدی لونك جسمه اتصالی كبی كويا لون ارض نفس سما اولدی

*) فلما ان جری سمن عليها * كما طينت بالفدن السياعا (*

بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعی (فلما ان) مفاعيلن معصوب (جری سمن) مفاعلتن (عليها) فعولن مقطوفه (كما طين) مفاعيلن معصوب (تبلفدنس) مفاعلتن (سياعا) فعولن مقطوفدر (قائلی قطامی نام شاعردر ناقه سنی سمن ايله وصف ايدر (لما شرطيه در جوابی بيت آتی دركه انشاءالله تعالی شرح اولنسه كركدر (ان جراده ان مصدريه در جری صيغهٔ ماضئ معروفدر سمن كسر (سين وفتح ميم ايله جری نك فاعليدر (عليها ده اولان ضمير ناقه يه راجعدر (طينت تطيين دن مأخوذدر تطيين جداره چامور سورمك وچامور ايله جداری تسويه لندرمكه ديرلر (بالفدن طينت يه متعلقدر ظاهرده طينت نك مفعول غير صريحيدر اما معنی وحقيقتده بالسياع يه مسلط اولوب تقديری كما طينت الفدن بالسياع اولور بو تقديرجه الفدن مفعول صريحی بالسياع مفعول غير صريحی اولور انشاءالله تعالی بيته معنی ويرر ايكن كوستريلور (فدن فا ودال مهمله نك فتحه لريله كوشك قصر معناسنه در (السياعانك الفی اشباع ايچوندر (سياع كسر سين مهمله ايله چاموره ياخود كرجه ديرلر مسياع سورجك آلتنه ديرلر قاموسده سياع سحاب وزنی اوزره صمانلی چامور درديمش (معنای بيت) وقتا كه ناقه مه سمن جريان ايتديسه يعنی كلوب جميع اعضاسی طولوب هزالدن ناشی

القطامی بالضم لقب شاعر * من تغلب

طشره چقان کوکلری دوزلندی وقوی اولدی ایسه سنك قصری چامور
یاخود کرج ایله چامور لیوب صیوایوب یوکسکنی والحفنی دوز لتدیکك
وقوی قلیدیغك کبی علو وارتفاعده ناقه یی قصره تشبیه ایلدی
اطوله دیر که نقدر مصراع ثانی ناقه یی سمن ایله وصفده مبالغه یی
متضمن ایسه بیله بو نکله ناقه نك بدننده اصل اولان لحم مکتسبه
اشارت ایلدی ومعروض سمن فرع اولدی نتکه سیاع اصل قیلنوب قصر
سیاعك طینی منزله سنده قیلندی لکن بو طبعدن بعید در زیرا طینت السیاع
بالفدن قولمز اذها نك استهجان و اذا نك استقباح ایلدیکی شیدندر

)امرت بها الرجال لیأخذوها ونحن نظن ان لن تستطاعا(*

تقطیعی (امرتبهر) مفاعلتن (رجاللیأ) مفاعلتن (خذوها) فعولن مقطوفه
(ونحن نظن) مفاعلتن (نان لن تسر) مفاعیلن معصوب (تطاعا) فعولن
مقطوفدر (امرت متکلم معروفدر بهاده اولان ها ناقه یه عائددر الرجال
امرتنك مفعولیدر (لیأخذوها امرتنك علتیدر یأخذونك فاعل مستتری
رجاله عائددر وهاینه ناقه یه راجعدر (تستطاعا صیغهٔ مجهولدر نائب مستتری
ناقه یه عائددر والفی اشباع ایچوندر (معنای بیت) بنده اول ناقه ایله رجاله
امر ایلدمکه اول ناقه یی حمل اثقال ایچون اخذ ایتسونلر و بزظن ایدرزکه
اول ناقه کمال قوتندن البته اطاعت اولنور دکلدر یعنی اطاعت ایتمز مرادی
ناقه نك کمال قوتنی بیاندر

*)ومن یك امسی بالمدینة رحله * فانی وقیار بها الغریب(*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (ومن ی) فعول مقبوض
(کامسابل) مفاعیلن (مدین) فعول مقبوض (ترحلهو) مفاعلن مقبوضه
(فانی) فعولن (وقیارن) مفاعیلن (بهال) فعول مقبوض (غریبو) فعولن
(قائلی ضابیٔ بن حارث برجمی نام شاعردر حضرت عثمان بن عفان رضی الله
عنه نك زماننده محبوس ایکن سویلمشدر شرح ایضاحده دیمشکه (من
شرطیه در جزاسی حذف اولنوب مقامنه غیریسی اقامت اولنمشدر تقدیری
من یمسی بالمدینة رحله فلیس بوانی لا امس بها دیمکدر یعنی مدینه ده کیجه لین
کیجه لسون بن اوراده کیجه لمم زیرا بن غریبم غریب ارتحال اوزرینه
عزیمت ایدر اولور (حسن چلبی مرحوم دیمشکه یك نك اصلی یکون ایدی
من شرطیه ایله نونك حرکه سی اسقاطا لنمغله واودن نوندن اجتماع ساکنین

اولدی دفعیچون واو حذف اولنوب یکن اولدی بو کلمه کثرت استعمالی
اولوب تخفیفدن اوتوری نون دخی حذف اولنوب یك قالدی بعضیلر نونك
حذفی اخرده واقع اولوب نون اعرابه مشابهتدن حذف اولندی دیمش
بعضیلر تنوینه تشبیهدن اوتوری حذف اولندی دیمش (رحله امسانك
اسمیدر (رحل فتح راء وسکون حا مهملتین ایله منزل معناسنه در وضمیری
من لفظنه عائددر پس امسانك مکانه اسنادی مجاز در و مجازیتی ذکر محل
ارادهٔ حال طریقیله در زیرا رحلدن مراد اهلیدر (بالمدینة امسانك خبریدر
یاخود مبتدا مع خبره امسانك فاعلندن یعنی من شرطیه یه عائد اولان
فاعلندن حالدر وممکندر امسانك فاعلنی من لفظنه ارجاع ایدوب بالمدینة
رحله جمله سی خبر اوله یاخود امسی تامه اولوب جمله واوی متروك حال اوله
خرجت مع البازی علی سواده اولدیغی کبی ورحله نك ظرفیت اوزره نصبی
جائز دکلدر زیرا فی تقدیرینه قابل مبهم دکلدر کذا فی الاطول (قیار فتح
قاف ایله قاموسده ضابیٔ بن حارثك جملنك اسمیدر یاخود فرسنك اسمیدر دیمش
سیدشریف یاخود غلامنك اسمیدر دیدی (لغریب قیاردن خبر اولمق جائز دکلدر
زیرا مبتدانك خبرینه لام دخولی قلیلدر یاخود لامك دخولی هو تقدیرنسز
معدومدرانك خبرنده کثرتیله بیله وقیاردن وانّدن ایکیسندن معا خبر اولمق
جائز دکلدر معمول واحده مختلفینك عملنك بطلانندن اوتوری وقیارده اولان
واو مفردی مفرد اوزرینه یاخود جمله یی جمله اوزرینه عطف ایچوندر
ایکیسنه کوره ده قیارك اننك خبری اوزرینه تقدیمی قیارك وصاحبنك
اغترابده تسویه سندن اوتوریدر یاخود غربت اوزرینه تحسری تأکیده
اعتراض ایچوندر خفی بیورلمیه قیار مسندالیه در مسندی اولان غریب لفظنك
ترکنك نکته سی ضیق مقام یعنی محافظهٔ وزن وعبثدن احتراز ایچوندر
(معنای بیت) مدینه ده منزلی کیجه لین یعنی کیجه لین اهل منزل کیمدر اول
کیمسه کیجه لسون زیرا بن و بنم قیار نام فرسم یاخود جملم یاخود غلامم اول
مدینه ده تحقیق غریبلرز غریب ایسه ارتحال اوزرینه عزیمت ایدر بریرده
قرار وآرام ایلمز دیمکدر بو بیتك لفظی خبر معناسی اغترابی ووطنندن بعدی
اوزرینه تحسردر

)نحن بما عندنا وانت بما عندك راض والرأی مختلف(*

بو بیت بحر منسرحك ضرب اول مطویسندندر تقطیعی (نحن بما) مفتعلن

مطوى (عندناو) فاعلات مطوى (انتبما) مفتعلن مطويه (عندكرا) مفتعلن مطوى (ضتوررأى) مفعولات (مختلفو) مفتعلن مطويدر (قائلى قيس بن خطيمدر بعضيلر قائلى عمرو بن امرئ القيس در ديمش (نحن مبتدادر خبرى محذوفدر وحذفك نكته سى بيت سابقده ذكر اولاندوكه قصد اختصار وظاهره بناءعبثدن احترازوتوجع سببيله مقامك تنك اولمسى ومحافظهٔ وزندر پس بوراده محذوف بيت سابقك عكسنه ثانيدنك قرينه سيله اولك خبريدر تقديرى نحن بماعندنا راضون ديمكدر بماعندنا مقدر اولان راضون كلمه سنه متعلقدر بماعندك راض كلمه سنه متعلقدر ومصراع ثانيده انتنك خبرى اولان راض نحن دن خبر اولمق جائز دكلدر زيرا مفرددر نحن ايسه جمعدر (والرأى مبتدادر خبرى محذوفدر (رأى اعتقاد معناسنه جمله سى حاليه در ديمشلر (معناى بيت) بزلر عندمزده اولان الله تعالينك ويرديكى وتقسيم ايلديكى مال وغير ماله راضيلرز وسن دخى عندكده اولانه راضيسن انده منازعه ومحاسده مز يوقدر حال بوكه هر بر رأى واعتقاد بونده مختلفدر و بو بيتدن مرادى ناسك حاللرندن تعجبنى اظهاردر حاصلى هركسه ازلده اولان قسمت حق نه ايسه اوله جقدر واكا راضى اولوب ترهاتدن كف لسان ايتمه لى ايكن تعجب ايدرمكه هر برى قسمتنه راضى اولميوب قسام حقيقى حقنده كوناكون ترهات ايلدكارندن ماعدا بر برينه حسد ومنازعه ايدرلر ديمك استر بو معنى شراحك ويردكلريدر اما مز سنريتك ويرديكى معنى بودر كه بزم عندمزده اولان اعتقادات وافعال عاداته راضيلرز سنده بونلردن عندكده اولانه راضيسن لكن آرا وافكار وطرائق واعمالمز مختلفه در صلاح وصدق وخير وحق اولانه الله تعالى عالمدر يعنى بزم طريقمز سزك طريقكزدن خيردر بو الله تعالينك بيورديغى كل حزب بما لديهم فرحون قول شريفى كبيدر

*) ان محلا وان مرتحلا * وان فى السفراذ مضوامهلا (*

بو بيت بحر منسرحك ضرب مطوى سندندر تقطيعى (انمحل) مفتعلن (لنوان) مفعولات (مرتحلا) مفتعلن مطويه (وانفس) مفاعلن مخبون (سفراذم) فاعلات مطوى (ضومهلا) مفتعلن مطوى (قائلى اعشى در محل مصدر ميمى در حلول معناسنه مرتحل بو دخى مصدر ميمى در ارتحال معناسنه فى السفر اننك خبريدر ظرف اولديغندن اسمى اوزرينه تقديم اولنمشدر (سفر فتح سين مهمله وسكون فائله سافرك جمعيدر صحب صاحب

كبى

كبى اذمضوا اذ كراذ كلمه سى وقت معناسنه اسم اولوب ظرف اولمازسه السفردن بدل اولور بوكا كوره معنا تحقيق سفرده بونلردن بدل مضيلرى زماننده ديمك اولورا كر ظرف اولورسه فى ايله معاً فى السفردن بدل اولور اكن معنى بردر شرح مفتاحده سيد شريفك تحقيقى بودر تصيصده ديركه بو اذ بحق فحواى كلامدن مستفاد حرف تعليلدر زيرا ضربته اذ اساء ديلدكده فحواى كلامدن مستفاد معنى انى ضربم اساءتى ايچوندر ديمك اولور اكن ظاهر انظدن مستفاد اولان وقت وزمان معناسنه در مهلا اننك اسميدر (مهل تحدلريله طواله بعد وطول ايله تفسير اولنمشدر اما صدر الافاضل تقدم ايله تفسير ايلمشدر مهلا يرينه مثلا روايت اولنمشدر بوكا كوره اموات ده احيايه مثل وعبرت وار ديمك اولور (معناى بيت) تحقيق دنيايه بزم ايچون حلول وار در وينه بزم ايچون دنيادن آخرته ارتحال وار در وتحقيق آخرته مسافرلرده بولمردن بدل مضيلرى زماننده تقدم ياخود آخره مثل ياخود اخره آخردن بعد وطول وار در يعنى آخرته سفر ايدنلر كتديلر واوزاديلر انلره رجوع يوقدر و بزلرده عن قريب اثرلرى اوزره يوز بو بيتده حكمت و بزه تبصره وعظه ونصيحت وار در خفى بيورلميه بوراده جزما وقطعا ظرف اولان مسند حذف اولندى تقديرى ان لنا محلا وان لنا مرتحلا ديمكدر پس بو حذفك نكته سى قصد اختصار واقواى دليلين اولان عقله عدول وضيق مقام يعنى شعر اوزرينه محافظه واستعماله اتباعدن اوتورى واستعماله اتباع ان مالا وان ولدا مثليده حذف مطرد اولديغى ايچوندر تقديرى ان لنا مالا وان لنا ولدا ديمكدر حتى سيبويه كتابنده بو حذفه بر باب وضع ايدوب هذا باب ان مالا وان ولدا ديدى

*) ليبك يزيد ضارع لخصومة * ومختبط مما تطيح الطوائح (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ليبك) فعول مقبوض (يزيدضا) مفاعلن مقبوض (رعنل) فعول مقبوض (خصومتن) مفاعلن مقبوض (ومخت) فعول مقبوض (بطن مما) مفاعلن (تطيحط) فعولن (طوائحو) مفاعلن مقبوضدر (قائلى ضرار بن نهشلدر يزيد بن نهشله مرثيه ايلديكى قصيده سندندر (ليبك مبنى للمفعول در يعنى امر غائب مجهول زنه سى اوزره در يزيد ليبكك نائب فاعليدر يزيده وزن فعل وعلميت اولديغندن غير منصرفدر (ضارع ضاد معجمه ايله عاجز ذليل معناسنه اسم فاعلدر و بو ضارع فعل محذوفك فاعليدر تقديرى يبكيه ضارع ديمكدرو بو يبكيه ضارع كندنك

قرينه سی اولان سؤال مقدرك جوابيدر وسؤال مقدر من يبكيه در
وبو سؤال وجوابك تصويری بودر كه يزيد بن نهشل اغلنسون دينلدكده
اكا كيم اغلر ديو سؤال اولنوب اكا ضارع وذليل اغلر ديو جواب ويرلدی
اما ليبك مبنی للفاعل اولوب يزيد نصب ايله ليبك نك مفعولی وضارع
فاعلی اولمسی بزم صددنده اولديغمز مدحدن اولماز زيرا مبنی للمفعول
اولمسی مبنی للفاعل اولمسنك اوزرينه خطيب دمشق وعلامهٔ سعدك
تقريرلرينه بناء اوچ وجهله رجحان وفضلی واردر (اولكی وجه ليبك
يزيددن بكانك اسناد اولنديغی باكی اجمالا بلنور من يبكيه سؤال مقدردن
بكانك اسناد اولنديغی فاعل معلومك تعيينی بلنور يبكيه ضارع جوابندن
بكانك اسناد اولنديغی فاعل تفصيلا بيلنور معلومدر كه اوچ كره اسناد
اقوی واولا اجمال ثانيا تفصيل نفسنده اوقع واولی اولمغله مبنی للمفعول
اولمسی مبنی للفاعل اولمسی اوزرينه ترجيح اولندی (ايكنجی وجه يزيد رفع
ايله مسند اليه وجزء جمله اولمغله فضله دكلدر اما مفعوليت اوزره منصوب
اولسه فضله اولور (اوچنجی وجه فاعلی بلمك نعمت غير مترقبه نك حصولی
كبيدر زيرا فاعلی ذكرده كلامك اولی سائلی مطمع دكلدر بويله اولنجه
فاعل من غير ترقب رزق اولور بو ايسه الذدر (اما مبنی للفاعل اولسه فاعلی
ذكرده كلامك اولی سائلی مطمعدر (لخصومة ضارع كلمه سنه متعلقدر
جار ومجرورده يعنی ظرفده رايحهٔ فعل كافی اولديغندن ضارعك نفی
واستفهام وموصول وغيريدن برشيئه اعتماد ايتمسی لازم دكلدر بو تقريره
كوره معنی ديمك اولور كه ذليل اولان وخصمايه مقاومت ومقابله دن عاجز
اولان كيمسه يزيده اغلر زيرا يزيد اذلاء وعجزه وضعفايه ملجأ وظهير
ومعين ايدی ومقدر يبكيه تعلق من جهة المعنی قوی دكلدر زيرا بو تقديرجه
بكا خصومت اجلیچون اولوب ممدوح ايچون اولمامق لازم كلور (ومختبط
ضارع اوزرينه معطوفدر مختبط شول كيمسه دركه احسان ايچون
وسيله سز سكا كله وسؤالنی ناسدن كزليه زيرا فی الاصل اهل ثروت ايدی
سؤال ابتلاسی مالنی مهلكات اهلاك ايتديكی اجلدندر وسلطان العارفين
ملا جامی قدس سره حضرتلری مختبط من غير وسيلة سائله ديرلر ديو
جامع ومانع تعريف بيورديلر واطوالده فاضل محققك تحقيقی بودر كه ضارع ايله
مراد يزيدك وفاتندنصكره ذليل اولاندر و مختبط ايله مراد يزيدك

وفاتندن

وفاتندنصكره سؤاله مبتلا اولاندر و بونی ليبك مضارع اولوب استقباله
دلالت ايتمسی دخی تأييد ايدر زيرا حياتنده خصومات ومهلكاتی دافع
وبونلر حياتنده اصلا واقع دكل ايدی وبر متمولك مالی اهلاك اولنماز ايدی
حتی خصومت ايله بركيمسه ذليل اوله خفی اولميه كه بو احتمالده يزيد ناسی
ظلمدن حمايه ايدر ديو كمال مدح واردر (تطيح اطاحه دن مأخوذدر اطاحه
اذهاب واهلاك معناسنه (الطوايح علی غير القياس مطيحه نك جمعيدر
لواقح ملقحه نك جمعی اولديغی كبی طوحته الطوايح واطاحته الطوايح
دينلور طوحته المطوحات واطاحته المطيحات دينلمز (مما مختبط كلمه سنه
متعلقدر وما مصدريه در بو تقديرجه معنی ديمك اولور كه بغير وسيلة سؤال
ايدن يزيده اغلر اول سائلك مالنی مهلكات اهلاك ايتديكی اجلدن زيرا
يزيد سائله بغير وسيلة اعطا ايدر ياخود يبك يه متعلقدر يعنی منايا يزيدی
اهلاكی اجلندن سائل بكا ايدر وتطيح ايكی تقديره كوره ده ماضی معناسنه
اولور زيرا سائلك بكاسی مهلكات مالنی اذهابدنصكره ومنايا يزيدی
اهلاك دنصكره اولمغله تطيح ماضی معناسنه اولور اما ضارع حال ايچوندر
پس مضارعدن ماضی يه عدولك نكته سی بو امر هائلك صورتنی استحضار
ايچوندر (معنای بيت) يزيد بن نهشل اغلنسون كويا اكا اغليان كيمدر
دينلدكده ضارعدر ديدی يعنی ذليلدر وذليل اولان وخصمايه مقاومت
ومقابله دن عاجز اولان كيمسه يزيده اغلر زيرا يزيد اذلاء وعجزه وضعفايه
ملجأ وظهير ومعين ايدی وذليل اولان انكله خصماسنك كندويه اولان
خصومتنی دفع ايدر ايدی ونوائب زمان وحوادث مهلكه مالنی اذهاب
واهلاكدن فقير وسائل اولان دخی يزيده اغلر زيرا يزيد انی دخی اموال ايله
اغنا ايدر دی

* (اوكلما وردت عكاظ قبيلة * بعثوا الی عريفهم يتوسم) *

بو بيت بحر كاملك ضرب سالمندندر تقطيعی (اوكلما) متفاعلن (وردتعكا)
متفاعلن (ظقبيلتن) متفاعلن سالمه (بعثوالی) متفاعلن (يعريفهم)
متفاعلن (يتوسمو) متفاعلن سالمدر (قائلی طريف بن تميم درناس اوزرينه
كثرت جنايات ايله نفسنی وصفده ديمشدر همزه وواوك سيبويه عندنده
مكانلری مقلوبه در زيرا استفهام ايچون صدارت واردر بو تقديرجه همزه
مذكور اوزرينه داخل اولور وزمخشری عندنده مكانلرنده ثابته لردر وهمزه

واوك معطوف اولديغى شى مناسب مقدر اوزرينه داخله در تقديرى اكلما قصدت ووردت عكاظ ديمك اولور وبو همزه يا تقرير ياخود نفسنه توبيخ وامرندن تعجب ايچوندر ديمشلر (عكاظ ضم عين مهمله وآخرنده ظاء معجمه ايله مكهٔ مكرمه قربنده برسوق وبازارك اسميدر انده قبائل عرب سنه ده بركره تبايع وتناشد يعنى قراءت شعر ومفاخره ايچون مجتمع اولور وانده وقايع وحوادث واقع اولور واسلامك ظهورينه دكين امرلرى دائما بو اجتماع ايدى مطرزى فرق التنجى مقامه نك شرحنده عكاظ مكه ايله طائفك ميانه ده در ديمش (عريف القوم نقيب ورقيبلرى ديمكدر وامرلرينه كفيل يعنى امورلرينه عارف ياخود ناسك معروف ومشهورى معنالرينه در (يتوسم فعلنك مسند اولمسى اخصر وجه اوزره تجددى افاده ايله بيله احد ازمنه ايله تقييد ايچوندر معناسى اندن مرة بعد اخرى يعنى شيئا فشيئا لحظة بعد لحظة تأمل وفراست صادر اولور ديمكدر اكرچه متوسما ديسيدى بو معناى تجددى افاده ايتمزايدى قبيله نك بو عريفى شاعره بعث وتسييرلرينه ايكى نكته تحرير اولنمش برى شاعرك جنايتندن حذردن اوتورى وبرى شاعرك اوزرينه مفاخره لرينى عرضدن اوتورى زيرا شاعر رئيس الشرفا صاحب الرد ولامضادر پس بو ايكى غايتلره كوره شاعردن من جهة المفاخره استفهام تقرير ايچوندر بعضيلر استفهام نفسنه توبيخ وامرندن تعجب ايچوندر ديمش (معناى بيت) مكهٔ مكرمه قربنده عكاظ نام سوق وبازارده قبيلهٔ عرب قصد ايتديلرمى دخى وارد اولديلرمى يعنى اولديلر اويله قبيله كه كافل امرلرينى يعنى امورلرينك عارفنى ياخود عند الناس معروف ومشهورينى بكا بعث وتسيير ايلديلر اويله كافل امرلر يكه مرة بعد اخرى كندندن تأمل وفراست صادر اولور وبونى بكا بعث وتسييرك نكته سى ايكيدر برى بنم جنايتمدن حذردر وبرى بن رئيس الشرفا صاحب الرد والامضايم بو بيتدن مرادى هر قبيله اوزرينه بنم ايچون جنايه واردر نه زمان عكاظ نام سوقه وارد اولسه لر امرلرينه كافل اولانينى طلب ايدر ديمكدر

*) لا يألف الدرهم المضروب صرتنا * لكن يمر عليها وهو منطلق (*

بو بيت بحر بسيطك ضرب اول مخبوننددر تقطيعى (لا يألفد) مستفعلن (درهمل) فاعلن (مضروبصر) مستفعلن (رتنا) فعلن مخبونه (لكنيمر) مستفعلن (رعلى) فعلن مخبون (هاوهومن) مستفعلن (طلقو) فعلن مخبوندر

قائلى

(قائلى نضر بن جويه ياخود جوية بن نضردر (يألف الفه دن مأخوذدر (الدرهم لا يألف نك فاعليدر (المضروب الدرهم نك نعتيدر (صرتنا ظرفيت اوزره منصوب لا يألف نك مفعول فيهيدر كرچه بو مشهوردر احسن اولان الدرهم المضروب منصوب اولوب لا يألف نك مفعولى اوله وصرتنا مرفوع اولوب لا يألف نك فاعلى اوله بو تقديرجه عدم الفت جانب صره دن اولور (صره ضم صاد مهمله وتشديد راء مهمله ايله ايچنده دراهم جمع اولنان شبئه ديرلر فارسيده هميان ديرلر صره نك ضمير متكلم مع غيره يه اضافتنك نكته سى صره كندى ايله غيريسنك ميانده مشترکه اولديغى بياندر ياخود عرف عامه مبنيدر ياخود افتخار ايچوندر (يمر فاعل مستترى درهمه عائددر عليهاده اولان ها صره يه عائددر وهو مسند اليهدر ودرهمه عائددر واوى حاليه در ووزن ايچون هانك سكونيله قراءت اولنمليدر منطلق مسنددر بو مسندى اسم ايرادينك نكته سى تجدد اعتبار ايتمكسزين صره دن درهمك انطلاقى ثابت ودائمدر ديمك اولمغله تجدد وحدوث قصد اولنان فعل ايله ينطلق ديمدى زيرا زيد ينطلق نك معناسى زيددن اطلاق جزءا فجزءا حاصل اولور ديمكدر حتى شيخ عبد القاهر ديمشكه اكر اخباردن مقصود اثبات مطلق ايسه اسم ايله اولمق لايقدر واكر غرض ذلك الثبوتك زمانى اشعار ايله تمام اولورسه فعل ايله اولمق لايقدر وهو منطلق جمله سى مروردن مستفاد اولديغنه كوره حال دائمه ياخود حال مؤكده در * وهم معرضون * نص كريمنده اولديغى كبى (معناى بيت) مضروب ومسكوك اولان درهم كيسه مزده الفت ايتمز اياهيچ صره كزه كيرمزمى ديو توهم اولندقده توهمى دفع ايچون لكن ايله استدراك ايدوب ديركه لكن اول درهم كيسه مزه مرور ايدر حال بو كه اول درهمك صره مزدن انطلاق وذهابى ثابت ودائمدر بو بيتدن غرضى نفسنى جود وسخا وكثرت انفاق ايله مدح وثنادر وبو بيتك اولى

*) انا اذا اجتمعت يوما دراهمنا * ظلت الى طرق الخيرات تستبق (*

در تقطيعى (انا اذج) مستفعلن (تمعت) فعلن (يومندرا) مستفعلن (همنا) فعلن مخبونه (ظلات الى) مستفعلن (طرقل) فعلن مخبون (خيراتتس) مستفعلن (تبقو) فعلن مخبوندر (دراهمنا اجتمعت كلمه سنك فاعليدر ظلت صارت معناسنه (معناى بيت) تحقيق بزم بر كون درهممز جمع اولسه طرق خيراته سبقت ايدر اولور حاصلى بزده اكلمز

*) فيا وطني ان فاتني بك سابق * من الدهر فلينعم لساكنك البال (*

بو بيت بحر طويلك ضرب اول سالمندندر تقطيعى (فياو) فعول مقبوض (طني انفا) مفاعيلن (تنيب) فعول مقبوض (كسابقن) مفاعلن مقبوضه (مندده) فعولن (رفلينعم) مفاعيلن (لساك) فعول مقبوض (نكلبالو) مفاعيلن در (قائلى ابو العلاء معرى در بغداد دن معره يه كلديكى حينده ديديكى قصيده سندندر (ان كلمه سى استقبالك غير يسنده كان وواو وصلك غير يسنده قليلا استعمال اولنديغنه مثالدربك ده با فى معناسنه در وكاف مجازا وطنه خطابدر (سابق موصوف محذوفك صفتيدر تقديرى زمان سابق ديمكدر ياخود سابق مجازا حادث معناسنه در وجه تسميه اول حادث ازلده سبقت ايتديكندن ديلمشدر (فلينعم شرطك جزاسيدر ابادئ كبارك اصلاح ايلديكى بعض نسخ سقطده رونما اولان انجامه كوره فتح عين ايله اولوب علم وزنى اوزره اولان نعمدن مأخوذ اولور اما ضم عين ايله اولورسه صحاحده ذكر اولنانه كوره ضم عين ايله اولان نعمدن مأخوذ اولور نعم لين اولدى ديمكدر و بو فلينعم كلمه سنى صيغهٔ مجهول ظن ايدن سهو ايتمشدر لساكنك فلينعم كلمه سنه متعلقدر كافى وطنه خطابدر (البال فلينعم كلمه سنك فاعليدر بال حال معناسنه مابالك دينلور حالك نيجه در ديمكدر قلب ورخاء نفس معنالرينه ده كلور اما ايضاح سقطدن مستفاد اولان بالك حال معناسنه اولمسى استعمال ثانيدر بويله اولنجه الله تعالينك * فابال القرون الاولى * قول شريفيله اشكال وارد اولماز (معناى بيت) شاعر كندويى فوت ايدن شيدن اوتورى تحسرانه وطنه خطاب ايدوب ديركه اى وطنم سنك حقكده ازمنه ودهردن زمان سابق ياخود بر حادث بنى فوت ايدرسه بنم سنده سكونمدن خالى قيلوب مانع اولورسه سنده اولان ساكنلك حالى نعمت ياخود نعيمه وطيبه اولسون بن دخى انلر كبى سنده سكونمى رجا ايدرم

*) ولو طار ذو حافر قبلها * لطارت ولكنه لم يطر (*

بو بيت بحر متقاربك ضرب ثالث محذوفندندر تقطيعى (واوطا) فعولن (رذوحا) فعولن (فرنقب) فعولن (لها) فعل محذوفه (لطارت) فعولن (ولاكن) فعولن (نهولم) فعولن (يطر) فعل محذوفدر (قائلى ابى بن ربيعهٔ حماسى در (لو كلمه سى لامتناع الثانى لوجود الاول معناسنه اولديغنه مثالدر لولا على لهلك عمر ده اولديغى كبى معناسى على نك وجودى عمرك عدم

هلاكنه

هلاكنه سببدر ديمكدر يوخسه على نك وجودى عمرك عدم هلاكنه دليل دكلدر (ذو حافر طارتك فاعليدر ذو حالت رفعى واو ايله صاحب معناسنه حافر قوائم اربعه صاحبنك طرنغنه ديرلر حافر حفردن مأخوذ اسم فاعلدر فرسك طرنغنه حافر تسميه سى فرس ارضى شدت دوس ايله حفر ايتديكندن اوتوريدر قبلها ضميرى فرسه عائددر لطارت كلمه سنك مستتر اولان فاعلى فرسه عائددر لكنه ده اولان ضمير ذو حافره عائددر (معناى بيت) اكر تلك الفرسدن اول حافر صاحبى طيران ايديدى فرسم دخى طيران ايدردى لكن حافر صاحبى طيران ايتمدى يعنى تلك الفرسك عدم طيرانك وجودى حافر صاحبنك عدم طيرانه سببدر امام مرزوقى بو بيتى شويله تقرير ايتمشكه اكر ذوات حوافرك كندويه مخصوصه آلت ايله طيران قدرتنده قيلنيدى بو فرس طيران ايدر ايدى و بو فرس كندنده نجابت وكرم اولديغندن ذلك الطيرانه دخى حقيقدر لكن طيران ذوا الجناحه مخصوص اولمغله طيران ايتمدى (معولده * هر كه غم جهان خورد كى خورد از حيات بر * رو تو غم جهان مخور تا ز حيات برخورى * بيت فارسى دخى بو قبيلدندر ديدى فاضل ليثى ديركه استادم قدس سره دن ايشتدم طلبه دن بعضيسى ولو طار الخ بيتنى علامهٔ سعددن سؤال ايدوب ديمشكه بو بيتدن مستفاد اولان معنى نيجه صحت پيرا اولور مع هذا مقدمك نقيضنى استثنا منتج اولمديغى محلنده تسطير كردهٔ اهل تحقيقدر ديدكده جوابنده علامه دخى استقصاسى شرح تلخيصدندكه طلب اولنه ديمش صاحب معول ديركه عجايب اتفاقدندر طلبهٔ اعجامك بعضيسندن استماع ايتدم شويله نقل ايدر ايديكه متأخريندن ملوك فرسك بعضيسنك ايكى مغنيه جاريه سى وار ايدى برينك اسمى جهان و برينك اسمى حيات ايدى وجهانه محبتى حياته محبتندن ازيد ايدى بر كون حيات ملكى مترصده اولوب بيت مذكورى مثل كتوروب موقعنده واقع اولدى

*) ولو دامت الدولات كانوا كغيرهم * رعايا ولكن مالهن دوام (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثالث محذوفندندر تقطيعى (ولودا) فعولن (متددولا) مفاعيلن (تكانوا) فعولن (كغيرهم) مفاعلن مقبوضه (رعايا) فعولن (ولكنما) مفاعيلن (لهنن) فعول مقبوض (دوامو) فعولن محذوفدر (قائلى ابو العلاء معريدر (لو بونده بوراده لامتناع الثانى لوجود الاول معناسنه در (الدولات فتحه لر ايله دولة نك جمعى اولوب دامت كلمه سنك فاعليدر (معوالده

دوله ضم دال ایله ماده فتحله حربده استعمال اولنور دیدی (صحاحده
میانلرنده تسویه واردر دیمش کغیرهم کانوانك خبریدر بعضیلر رعایا کانوانك
خبریدر دیمش (صدرالافاضل دیرکه رعایا کافك عطف بیانیدر بدل اولمسی
جائز دکلدر زیرا بونده امر مماثله فوت اولور بعضیلر کغیرهم رعایادن حال
اولمق جائز اولور تقدیری لوکان کذا لکانوا رعایا حال کونهم مماثلین غیرهم
دیمك اولور دیمش مالهن ده ما نافیه در و ضمیری الدولات یه عائد در
(معنای بیت) اکر دولتلر دائمه اولیدی انلرغیریلری کبی رعایا اولورلر ایدی
لکن اول دولتلر ایچون دوام یوقدر بویله اولنجه انلرده رعایا اولمازلر بعضیلر
شویله معنی ویرمشکه اکر دولتلر دائمه اولیدی جمیع سلاطین اوله
رعایا اولورلر ایدی خفی بیورلمیه قدیم وحادثده احوال ملوك وسلاطینه
واقف اولانه کوره بومعناده خلاف ظاهر واردر اما تحقیق اولنان واقرب
اولان معنی بودرکه اکر ممدوحك طاعتندن رغبت واعراض ایدنلرك دولتلری
دائمه اولیدی ممدوحك رعیتی سلکنه منخرط اولورلر ایدی لکن ممدوحك
طاعتنك دوامنه قادر اولمیوب ممدوحه عاصی اولدیلر ممدوحده انلری استیصال
ایلدی واولان اولدی اماتنو بر سقط دهاولان معنی بودرکه اکر انلر ممدوحك
رعیتنه راضی اولیدیلر انلرك دولتلری کتمز ایدی

*) اذا قبح البکاء علی قتیل * رأیت بکاءك الحسن الجمیلا (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (اذا قبحل) مفاعلتن
(بکاءعلا) مفاعلتن (قتیلن) فعولن مقطوفه (رأیت بکا) مفاعلتن (ءکلحسنل
مفاعلتن (جمیلا) فعولن مقطوفدر (قائلی خنسا نام شاعره برادری
صخرك مرثیه سنده دیمشدر (البکاء رفع ایله قبح نك فاعلیدر بکاء مدیله
اولورسه بکا ایله بیله اولان صوت مراد اولنور بوراده مراد بودر قصر ایله
اولورسه دموع وخروجی مراد اولنور بکیته و بکیت علیه دینلوب بنفسه
وعلی ایله استعمال اولنور ایکیسیده بر معنایه در (علی قتیل بکاء کلمه سنه
متعلقدر (قتیل مقتول معناسنه در بکاءك رأیت نك مفعول اولیدر (الحسن
الجمیلا نعت ومنعوتی مفعول ثانیسیدر الجمیلا نك الفی اطلاق ایچوندر
شاعره مذکوره حسنك بکا اوزرینه قصرینی وشیء آخره تجاوزینی مراد
ایلمز واکر مراد ایلسه رأیت بکاءك الحسن الجمیلا قولی اذا قبح البکاء علی
قتیل قولنه جواب قیلق حسنلی اولماز ایدی زیرا اذا قبح البکاء علی قتیل

لم یحسن الا بکاءك مثلیده قصرك معناسی یوقدر اسالیب کلامه ادنی درایه سی
اولانه خفی دکلدر زیرا ظاهردرکه غرضی بکاسیچون حسن اثبات ایدوب قتلی
بو مقتولك غیری اوزرینه اولان بکاسندن بکاسنی اخراجدر (معنای بیت) چون
مقتول اوزرینه بکا قبیح قیلنسه ینه سنك بکاکی حسن جمیل کوریرم زیرا صخر
بکایه شایسته در دیمك استر

*) له همم لا منتهی لکبارها * وهمته الصغری اجل من الدهر (*

بو بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (لهوه) فعول مقبوض
(ممن لامن) مفاعیلن (تهال) فعول مقبوض (کبارها) مفاعلن مقبوضه
(وهمم) فعول مقبوض (تهصصغرا) مفاعیلن (اجلل) فعول مقبوض
(مندهری) مفاعیلن و بو بیت معجز بیانك قائلی حسان رضی الله عنه
ربه المناندر جمیع ملك وانسانك افضل واشرف و اکرم واعلاسی اولان
حضرت رسول اکرم ونبی مفخم صلی الله تعالی علیه وسلم افندیمزك مدحنده
بیورمشدر (له مقدم خبردر (همم مؤخر مبتدادر و بو مسندك مسند الیه اوزرینه
تقدیمی اول امردن مسند خبر الوب نعت اولمدیغنه تنبیه ایچوندر زیرا
نعت منعوتی اوزرینه تقدیم اولنماز اکرچه بو ظرف وخبر اولان له مبتدا اولان
همم دن تأخیر اولونیدی همم کلمه سنك نعتیدر خبری دکلدر دیو توهم اولنور
ایدی (هوادیده دیدیکه تخصیص ایچون تقدیم اولندی دینلمز زیرا مقام
آندن اباایدر لکن اهتمام ایچون تقدیم اولندی دیمك واجبدر زیرا
صدد نبی مکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینك احوالنده در (وهمم
کلمه سنك جمعیتیله بیله تنکیری کثرت افاده سنده تعاضد وتعاون ایدر (همم
کسرها ایله همه کلمه سنك جمعیدر (منتهی ضم میم ایله مصدر در انتها
معناسنه وهمته مبتدادر ضمیری رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلمه عائددر
(الصغری همته نك نعتیدر صغری اصغرك مؤنثیدر کبری اکبرك مونثی
اولدیغی کبی اجل مبتدانك خبریدر (اجل قدرا اعظم شانا ارفع دیمکدر
دهردن مراد دنیادر حقیقتی زماندر بعضیلر ابددر دیمش (معنای بیت)
رسول اکرم ونبی مفخم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك بر مرتبه ده همم کثیره
وکبیره لری واردرکه کبارینك منتهاسی یوقدر وتحدید وتصویری دخی ممکن
دکلدر وهمت صغیره لری دخی دنیا وزمان وابددن اجل واکبردر حاصلی دهر
کا واسع اولور دکلدر دیمك استرلر و بو بیت فصاحت نمون وبلاغت مشحونك

ایکنجی بیتی

*(له راحة لو ان معشار جودها * على البر كان البر اندى من البحر)* در
تقطیعی (لهورا) فعولن (حتلوان) مفاعیلن (معشا) فعولن (رجودها)
مفاعلن مقبوضه (علبر) فعولن (ركانلبر) مفاعیلن (راندا) فعولن
(منلبحری) مفاعیلن سالمدر (له مقدم خبردر (راحة مؤخر مبتدادر و تقدیمنك
نکته سی بیت سابقدن مستفاددر (راحه کف معناسنه در بوراده مجاز مرسل
اولوب نعمت واحسان مراد اولنمشدر (معشار کسر میم ایله عشره دیرلر
وعشر عشره نك برجزئنه دیرلر (جودها کسر ایله معشارك مضاف الیهیدر
جود سخا معناسنه وضمیری راحة یه عائددر (على البر معشاره متعلقدر (بر فتح
باء موحده ایله یارض معناسنه کان البر الخ او کلمه سنك جوابیدر (البر
کاننك اسمیدر (بر ینه فتحه باء موحده ایله یارض معناسنه (اندى من البحر
جمله سی محلا منصوب کاننك خبریدر (اندى زاله معناسنه اولان ندى دن
مأخوذ افعل تفضیلدر زاده رطبلی دیمکدر (شرح مواقفده سید شریف دیرکه
فلان ندى الكف دینلور سخی اولسه بوکا کوره زیاده سخی دیمك اولور (پس
راحة مفضل من البحر مفضل منه اولور اولکی معنایه کوره اندى ایله
بحر میاننده مراعات النظیر واردر (معنای بیت) رسول اکرم و نبی مفخم صلى الله
علیه وسلم افندیمز حضرتلرینك راحهٔ سعادتلری واردرکه اکر تحقیق
اول راحهٔ سعادتلرینك جود و سخاسنك عشری یر اوزرینه اولسه یر بحردن زیاده
رطبلی اولوردی یاخود زیاده سخی اولوردی

*(سعدت بغرة وجهك الايام * وتزينت ببقائك الاعوام)*

بو بیت بحر کاملك ضرب ثانیٔ مقطوعندندر تقطیعی (سعدت بغر) متفاعلن
(رتوجهكل) متفاعلن (ایـامو) مفعولن مقطوعهٔ مضمره (وتزینت)
متفاعلن (ببقاءكل) متفاعلن (اعوامو) مفعولن مقطوع مضمردر قائلی ثعالبی در
سلطان محمود بن سبکتکین سجستانی خلف بن احمددن اخذ ایتدکده تهنیه
ایچون انشا ایلدیکی قصیده سندندر سعدت مسنددر بغرة وجهك ده اولان
باء سببیه اولوب سعدت کلمه سنه متعلقدر (غره ضم غین معجمه ایله فرسك
جبهه سنده درهمدن بیوجك بیاضدر صکره هر واضح معروفه استعاره اولندی
(الايام سعدت کلمه سنك فاعلیدر خفی اولمیه مسند بو مثالده فعلدر امثلهٔ سابقه ده
اسم ایدی بوراده مسندك تقدیمنك نکته سی فاعل فعل اوزرینه تقدیم اولنمازلکن

فاعل

فاعل مبتدا و فعل خبری قیلنوب لفظ فعل ایله تفألا تقدیم اولنور وتزینت
سعدت اوزرینه معطوفدر ببقائك ده اولان باباء سببیه اولوب تزینت کلمه سنه
متعلقدر الاعوام تزینت کلمه سنك فاعلیدر (اعوام فتح همزه ایله عام کلمه سنك
جمعیدر سنه معناسنه (معنای بیت) ای ممدوح سنك وجهكك غره سی سببیله
یعنی شهرت و معروفیتك سببیله ایام سعادتلی اولدی و سنك بقا و دوامك سببیله
عاملر یعنی سنه لر زینتلو اولدی

*(ثلاثة تشرق الدنيا ببهجتها * شمس الضحى وابو اسحق والقمر)*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اول مخبوننددر تقطیعی (ثلاثتن) مفاعلن مخبون
(تشرقد) فاعلن (دنیـابیه) مستفعلن (جتها) فعلن مخبونه (شمسضضحا)
مستفعلن (وابو) فعلن مخبون (اسحاقول) مستفعلن (قمرو) فعلن مخبون
(قائلی محمد بن وهیب در کنیه سی ابو اسحق اولان معتصم باللهك حقنده
دیمشدر (ثلاثة مسند مقدمدر تشرق باب افعالدن صیغهٔ مضارع لازمدر
اشرق فلان دینلور مضی اولدی دیجك یرده ثلاثه نك صفتیدر (فاضل عصام
اطولده تشرق الدنيا ببهجتها جمله سی ثلاثه نك صفتیدر دیدی (الدنيا
تشرق نك فاعلیدر بعضیلری تشرق ده اولان ضمیر ثلاثه یه مسنددر الدنيا
ظرفدر تقدیری فی الدنيا دیمکدر یاخود اشرق یه فعل متعدی معناسنی
تضمین طریقی اوزره مفعول به در توهمی سهودر زیرا بو تقدیره کوره نور ثلاثه نك
کندولری اولور بو ایسه جائزدکلدر زیرا فاعل حقیقی اولان شمس و قمر ایله
فاعل مجازی اولان ابو اسحق جمع لازم کلور ببهجتها تشرق یه متعلقدر
بهجه فتح باء موحده و سکون ها ایله حسن و نضارت و رونق و بها معناسنه در
وضمیر مجرور موصوف اولان ثلاثه کلمه سنه عائددر (شمس الضحى مسند الیه
مؤخردر بودیارده على الخصوص بلاد حاره ده ضحى شمسك اوقاتنك اشرقی
اولمغله شمس ضحایه مضاف قیلندی خفی اولمیه مسندك مسند الیه اوزره
تقدیمنك نکته سی مسند الیهك ذکرینه سامعك تشویقی ایچوندر وابو اسحق
معتصم باللهك کنیه سیدر شمس الضحى اوزرینه عطف اولنور والقمر
یا قربنه یا بعدینه معطوفدر خفی بیورلمیه شهردن اوچ کون مرور ایتدکدن
صکره الى آخر الشهر بیاضیتندن اوتوری قمر تسمیه اولنور زیرا قمر ابیض
معناسنه درا (معنای بیت) ضحى کونشی وابو اسحق و قمر بونلر اوچدر که
دنیا بو اوچك بهجت و حسن و بها ایله منوره و مضیئه اولور خفی بیورلمیه

شمس وقمرك نورندن بهجه وحسن ايله تعبيرك نكته سی ابو اسحاقك حسنی
شمس وقمرك نورلرينه غالبدر ديمك اولور بوكا كوره غلو اولور وابو اسحق
وسطده ذكرينك نكته سی شهرت شعار اولان خير الامور اوسطها كلامنی اشعادر

*) شجو حساده وغيظ عداه * ان يری مبصر ويسمع واع (*

بو بيت بحر خفيفك خبن واقع اولان ابيات زحافاتندندر تقطيعی (شجو حسا) فاعلاتن (دهی وغی) مفاعلن (ظعداهو) فعلاتن مخبونه (انيرامب) فاعلاتن (صرن ويس) مفاعلن (مع واعی) فعلاتن مخبون (قائلی ابو عبادة البحتريدر مستعين باللهه تعريضا معتز باللهك حقنده ديديكی قصيده سندندر (شجو حساده مبتدا در خبری ان يری مبصر در شجو وغيظ اسم مقامنه اقامت اولنمش مصدرلردر (شجو حزن معناسنه حساده يه مضافدر (حساده ضم حاء مهمله ايله حاسدك جمعيدر ضميری معتز باللهه عائددر (وغيظ عداه شجو حساده اوزرينه عطف اولنور غيظ غضب معناسنه عداه يه مضافدر (عدا عدوك جمعيدر و بو جمعك نظيری يوقدر ضميری معتز باللهه عائددر مبصر يرانك فاعليدر و يسمع واع يری مبصر اوزرينه عطف اولنور (واعی اسم فاعل ناقصدر استماع ايتديكی شيئی حفظ ايدیجی ديمكدر (فاضل عصام اطولده ديديكه اصح اولان تنوين سببيله حذف اولانتی اعاده سز منقوص اوزرينه وقفدر بو سببدن اصحه كوره قاض مثلده يا يازلمز خفی يورلميه فاضل مشار اليه سهو بيورمشلر زيرا آخر بيتده تنوين ممكن دكلدر دائما اشباع يا اسكان ايله در بو راده واع يسمعك فاعلی اولمغله قاض كبی تقدير امر فرع اولوب ياسز تحرير اولنور اكن آخر بيت اولديغندن تنوينسز اشباع كسره ايله قراءتی راجحدر تأمل تنل (معنای بيت) معتز باللهك حسادينك حزنی وعدولرينك غضبی يعنی رؤيت صاحبی وسمع صاحبی بولنوب محاسننی بصر ايله درك واما متنه انجق كنديك استحقاقنه داله اخبار ظاهره سنی سمع ايله درك ايدوب امامت تمنی ايدن حساد واعداسی امامتده معتز بالله ايله منازعه يه سبيل بولمديلر حاصل كلام شاعر بلاغت اتسام يری ويسمع يی لازم منزله سند تنزيل ايلدی يعنی محاسن واخبار كبی مفعول مخصوصه من غير تعلق مبصر وواعيدن رؤيت وسماع صادر اولورديمك ايلدی صكره يری ويسمع مطلق رؤيت ايله معتز باللهك اثار ومحاسننی رؤيت ومطلق سماع ايله آنك اخبارينی سماع ميانه ده ملازمه ادعاسيله معتز باللهك محاسن واخبار كبی مفعول مخصوصه

متعلق اولان رؤيت وسماعدن كنايه قيلدی و بونلری منزله لازمه تنزيلك وصكره كنايه قلنمسنك دليلی معتز باللهك اثار واخباری كثرت واشتهارندن برمكانه بالغه ورسيده اولديكه خفاسی ممتنع اولوب هررائی رؤيت وهرواعی استماع ايلدی بلكه بررائی كورمز الا تلك الاثاری كوردر و برواعی استماع ايتمز الا تلك الاخباری استماع ايدرايدی پس شاعر ملزوم اولان مطلق رؤيت ومطلق سماعی ذكر ايدوب لازم اولان محاسنی رؤيت واخباری استماعی طريق كنايه اولمق اوزره ايلدی پس مفعولی تركده ومفعولدن اعراضده بونی اشعار واردر كه معتز باللهك فضائلی ظهور وكثرتندن برمكانه بالغه وواصله اولمشدر كه اول فضائلده مجرد رؤيت صاحبی وسمع صاحبی بولنمق كفايت ايدرحتی معتز بالله فضائل ايله متفرد اولديغی بلنه اكرچه مفعول ذكر وتقدير اولنسه بو معنی فوت اولور ايدی

*) ولو شئت ان ابكی دما لبكيته * عليه ولكن ساحة الصبر اوسع (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعی (ولوشأ) فعولن (تان ابكی) مفاعيلن (دمنل) فعول مقبوض (بكيتهو) مفاعلن مقبوضه (عليه) فعول مقبوض (ولاكنسا) مفاعيلن (حتصصب) فعولن (راوسعو) مفاعلن مقبوضدر (قائلی جرمی نام شاعردر اطولده خزيمی بعض حواشده جريمی واقع اولمشدر ليث نام اوغلنه مرثيه ايدوب نفسنی شدت حزن ومصيبتنه صبر ايله وصف ايدرتنصيصده عرب شامك اميری اولان ابو الهيدام عامر بن عماره مرثيه ايلديكی قصيدهٔ طويلهٔ بديعه سندندرديدی (ابكی وزن ايچون يانك سكونيله در * يا دار هند عفت الا ثافيها * قولنده اولديغی كبی مبرد رحمه الله ديمشكه بو كرنه ضرورت احسن ضروراتدر بعضيلر يانك سكونی ان ناصبه نك عملدن اهمالنه مبنيدر * فاذكروا اسم الله عليها صوافی * نص كريمنده سكون يا ايله قراءت اولنديغی كبی ديمش (صوافی صافيه كلمه سنك جمعيدر خوالص الله تعالی ديو تفسير اولنمشدر پس فعل مشيتك بكاء دمه تعلق فعل غريب اولمغله مفعولی ذكر لازم اولديكدنفس سامعده تقرر وانكله انسبت ايده بوكا كوره ان ابكی دما جمله سی محلا منصوب شئت نك مفعوليدر ابكی نك مفعولی دمادر لبكيته ده دمه عائد اولان ضمير لبكيت نك مفعوليدر عليه ده اولان ضمير شاعرك اوغلنه راجعدر ولكن ساحة الصبر اوسع قولنك اصلی لكنی تصبرت اذ لبس فی الجزع نفع ايدی. اوقدروار كه شاعر صبری كندنده ساكن

وانتفاع اولنوردار كبي به تشبيه واستعارهٔ بالكناية طريقى اوزره كندنده ساكن اولنورشيئك افرادندن فرد قيلدى صكره كندنده ساكن اولنورشيئك لوازمندنكه ساحه‌در مبالغهٔ استعارهٔ تخييليه طريقى اوزره اكا اثبات ايلدى (معناى بيت) اكردم اغلمق ديلسم انك اوزرينه البته دمى اغلرايدم لكن صبرك ساحه‌سى اوسعدر و بو بيتك مابعدى

*) واعددته ذخرا لكل ملمة * وسهم المنايا بالذخاير مولع (* در تقطيعى (واعدد)فعولن (تهوذخرن)مفاعيلن (لكل) فعول مقبوض (ملمتن)مفاعلن مقبوضه (وسهمل) فعولن (منايابذ) مفاعيلن (ذخاى) فعول مقبوض (مولعو)مفاعلن مقبوضدر (اعددته اعداددن مأخوذدر حاضرادم ديمكدر وضميرى اعددته‌نك مفعول اولى اولوب شاعرك اوغلونه راجعدر (ذخرا اعددته‌نك مفعول ثانيسيدر ذخر اضم ذال معجمه وسكون خاء معجمه ايله ادخار اولنان شيئه ديرلر (ملمة صحاحده ابكى معنايه كلمش برى دهر وزمان معناسنه و برى شدت معناسنه (وسهم المنايا‌ده اولان واو حاليه‌در سهمك المنايايه اضافتى مشبه بهك مشبهه اضافتى قبيلندندر (منايا منيه‌نك جمعيدر (مولع فتح لام ايله مغرى وملصق معناسنه لازمدر باايله تعديه ايدر (معناى بيت) دخى انى هر زمان ياخود شدت ايچون ذخر وذخيره حاضرلدم ايدى حال بوكه سهم منايا ذخايره مغراى وملصقدر

*) فلم يبق منى الشوق غير تفكرى * فلوشئت ان ابكى بكيت تفكرا (* بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (فلميب) فعولن (قمنشو) مفاعيلن (قغير) فعول مقبوض (تفكرى) مفاعلن مقبوضه (فلوشأ) فعولن (ت ان ابكى) مفاعيلن (بكيت) فعول مقبوض (تفككرا) مفاعلن مقبوضدر (قائلى ابوالحسن على بن احمد الجوهرى در كنديسنك عشقندن ناشى غايت نحافتنى وصف ايدر منى ده اولان من فى معناسنه‌در الشوق فلم يبق‌نك فاعليدر (شوق عشق معناسنه غير تفكرى نصب ايله فلم يبق‌نك مفعوليدر ان ابكى محلا منصوب شئت‌نك مفعوليدر ابكى وزن ايچون سكون يا ايله‌در بكيت تفكرا شرطك جزاسيدر تفكرا بكيت‌نك مفعوليدر معلوم بيوريله كه بو بيتده مشيتك مفعوله تعلقنك غرابتنه بناء مشيتنك مفعوانك حذفى ترك اولنانندر (صدر الافاضل ضرام السقطده ديركه مصرع ثانيدن مراد لوشئت ان ابكى تفكرا بكيت تفكرا در شاعر مشيتك مفعولنى حذف ايديدى اوشئت بكيت تفكرا ديرايدى زيرا مشيتك بكاء دمه تعلقى كبى بكاء تفكره تعلقى ده غريبدر

اما بو بيتك بيت سابق قبيلندن اولمديغنك علتى لوشئت ان ابكى ايله مراد بكاء حقيقيدر بكاء تفكرى دكلدر زيرا شاعرك مرادى اوزره بيتك معناسى بودركه شوق وعشقدن حاصل اولان نحول وضعف بنى فنا ايلدى بنده جولان ايدر خواطر وتفكرمدن غيرى قالمدى حتى بكا ديلسم كوزمك قپاقلرينى وكوزيمى دمع وجريان وسيلانى ايچون صيقارم دمع بولامم كوزمدن دمع بدلى تفكر خروج ايدر (پس مشيتك واقع اولديغى بكا تفكره متجاوز اولميان بكاء مطلق مبهم در و بكيت تفكرا ايله مراد مقيد وتفكره متجاوز بكادر بويله اولنجه بو بكاء ثانىٔ مقيد بكاء حقيقى بى اوله بينلرنده تغايرلرندن اوتورى تفسير اولمغه صالح اولماز لوشئت ان تعطى درهما اعطيت درهمين ديدكده ثانى اوله تفسير اولمديغى كبى بعضيلر كلام ابكانك مفعولنده‌در شئت‌نك مفعولنده دكلدر ديوب بيتده مفعولك حذفى بعد الابهام بيان قبيلندن دكلدر بلكه غرض آخردن حذف اولنمش ديديكى قلت تدبر وسوء فهمندن نشأت ايتمشدر بعضيلر ديمشكه احتمالدركه معنى لوشئت ان ابكى تفكرا بكيت تفكرا ديمك اولوب باب تنازعدن اوله ضربت واكرمت زيدا كبى حاصل كلام بنده اخلاط وفضلاتدن مادهٔ دموع قالمديكه بكاء تفكره قادر اولور اولدم ديمكدر (پس مشيتك مفعولى غرابتندن اوتورى ذكر اولنان قبيلدن اولور و بو بعضك كلامنده نظر واردر زيرا لوشئت ان ابكى بكيت تفكرا كلامنك لم يبق منى الشوق غير تفكرى قولى اوزرينه ترتبى تأمل صادق عندنده بو معنادن ابا ايدر زيرا بكاء تفكرا اوزرينه قدرت تفكرك غيرى باقى قالمامق اوزرينه توقف ايتمز

*) وكم ذدت عنى من تحامل حادث * وسورة ايام حززن الى العظم (* بو بيت بحر طويلك ضرب اولندندر تقطيعى (وكم ذد) فعولن (تعننمن) مفاعيلن (تحام)فعول مقبوض (لحادثن) مفاعلن مقبوضه (وسور) فعول مقبوض (تايامن) مفاعيلن (حززن)فعول مقبوض (اللعظمى) مفاعيلن سالمدر (قائلى بحترى در بونكله ابو الصقرى مدح ايدر (كم خبريه در مميزى من تحامل قوليدر علماء نحو ديديلركه چون كم خبريه ايله مميزى ميانى فعل متعدى ايله فصل اولنمسه مفعوله ملتبس اولمسون ايچون من كتورمك واجب اولور * وكم اهلكنا من قرية * آيت جليله سنده اولديغى كبى (وكم لفظى محلا منصوب ذدت‌نك مفعوليدر ذدت دفعت وطردت معناسنه در ذاده عن كذا دينلور انى اندن طرد ودفع ايلسه (تحامل فلان على - ديناور عادل

دكلدر بكا ظلم ايلدى ديمكدر من تحامل حادث ده اولان اضافت موصوفك صفتنه اضافتى قبيلندن اولوب معناسى من ظلم حادث وقتا فوقتا ديمك اولور بعضيلر اضافت استغراق عرفى ايچوندر ديمش ومضاف اليهك تنكيرى تكثير وتفخيم ايچوندر (موفق الدين زوزنى مميز محذوفدر تقديرى كم مرة ديمك من تحامل ده اولان من زائده در ديمش بونده نظر واردر بزم ذكر ايتديكمزه كوره مميزك حذفندن ومن كلمه‌سنك زياده لكندن استغنا واردر (وسورة ايام تحامل حادث اوزرينه معطوفدر (سورة فتح سين مهمله وسكون واو وفتح راء مهمله شدت وصولت معناسنه‌در وسورة نك ايامه اضافتى استغراق عرفى ايچوندر ومضاف اليهك تنكيرى تكثير وتفخيم ايچوندر (حرزن قطع ايلديلر معناسنه صيغهٔ جمعدر ومستتر اولان فاعلى تحامل حادث قولنه راجعدر ياخود سورة ايام قولنه راجعدر وحرزنى جمع صيغه‌سى ايله ايرادنده ايكى وجه واردر برى فاعلنك اضافتى استغراقيه اولمغله جمعيتى افاده ايدر وبرى مضاف اليهه نسبت ايله مضاف تكررى افاده ايتديكندن معناى جمعيت حاصل اولور بعضيلر حرزن نك ضميرى باعتبار المعنى كم خبريه يه راجعدر ديوب ضميركك لفظ ومعناسى اوزرينه رجوع ايدر (كم امرأة لقيتها ولقيتهن كبى ديو استدلال ايلدى (پس بوراده حرزن نك مفعولى حذف اولنمشدر تقديرى حرزن اللحم ديمكدر اكر ذكر اولنسه مابعدى اولان الى العظم ذكر اولنمازدن اول قطع وحز عظمه منتهى اولمدى بعض لحمى قاندى ديو توهم اولنور ايدى (پس بو توهمى دفعيچون مفعول حذف اولندى (معناى بيت) اى ممدوح كموكه وارنجه لحمى قطع ايدن هر بر حادث كثير وعظيمك ظلمى وهر بر ايام كثيره وعظيمه‌نك شدت وصولتنى بندن چوق كره دفع وطرد ايلدك

) قد طلبنا فلم نجد لك فى السودد والمجد والمكارم مثلا (*

بو بيت بحر خفيفك خبن واقع اولان ابيات زحافاتندندر ديو بيت مدور وسودد كلمه‌سنك نصفى مصراع اولدن نصفى مصراع ثانى يه دور ايدر تقطيعى (قد طلبنا) فاعلاتن (فلم نجد) مفاعلن مخبون (لك فسو) فعلاتن مخبونه (ددولمج) فعلاتن (دولمكا) مفاعلن مخبون (رممثلا) فعلاتن مخبوندر (قائلى بحترى در بونكله معتز باللهى مدح ايدوب مستعين باللهه تعريض ايدر خفى بيورلميه اكرچه شاعر قد طلبنالك مثلا فلم نجده ديدى ظاهرده طلب

مثل اوزرينه واقع اولور ايدى حال بوكه شاعر ممدوحك مثلى ثابت اولور ايهامندن اوتورى مثلنى طلبدن فرار ايدر بوندن بويله ممدوحك مثلنه راجع اولان ضمير اوزرينه عدم وجدان واقع اولور حال بوكه شاعر بونده مراد ايتدلك قولنى مثلا اوزرينه تقديمك نكته‌سى مثلالك دن حالدر ياخود نفى مثل مخاطب ايچون اولديغندن اهتماما تقديم ايلدى حضرت خطيب دمشقى وعلامهٔ سعد ديديلركه جائزدركه طلبنالك مفعولنك حذفنه سبب اكرچه شاعر طلبنالك مثلا ديوب ممدوحك مثلنى طلب ايلسه مخاطبه ومواجهه‌سز ترك ايدوب سوء ادب ايتمش اولور ايدى شاعرك ايسه غرض وقصدى مبالغه ايله تأدب اولمغله اصلا مثلنك وجودينى تجويز ايتمزنه رده قالديكه طلب ايليه زيرا عاقل وجودى جائز اولانى طلب ايلر (اطوله ديركه بو مثال بصريين مذهبنه كوره در والا مثلا قد طلبنالك مفعوليدر وحذفنك وجهى مشهوره كوره فضله ده اضمار قبل الذكردن احترازدر فى السودد مثلا كلمه‌سنه متعلقدر زيرا فى السودد وجه شبه اولمغله تخصيصا تقديم اولندى سودد سياده معناسنه اصلى سودة ايدى تا داله قلب اولندى بعضيلر سودد فعلل وزنى اوزره برقع كبى جندب كلمه‌سنه الحاق اولنان بابدندر ودال ثانيه الحاق ايچون زائده در (مجد حسب وشرف معناسنه (مكارم مكرمه‌نك جمعيدر بوده كرمدن اسمدر وفعل خير مكرمه‌در يعنى كرمه سببدر (معناى بيت) اى ممدوح تحقيق سيادت وحسب ومكارمده سكا مثل اولديغى حالده طلب ايلدك بوله مدق

*) انا الذائد الحامى الذمار وانما * يدافع عن احسابهم انا او مثلى (*

بو بيت بحر طويلك ضرب اول سالمندندر تقطيعى (انذذا) فعولن (ءذلحامذ) مفاعيلن (ذمار) فعول مقبوض (وانما) مفاعلن (يداف) فعول مقبوض (ععن احسا) مفاعيلن (بهم ا) فعول مقبوض (نا ومثلى) مفاعيلن سالمدر (قائلى فرزدق در (انا مبتدادر (الذائد خبريدر ذائد ذود كلمه‌سندن مأخوذ اسم فاعلدر مانع ودافع وطارد معناسنه الحامى الذمار مضاف ومضاف اليه‌در الضارب الرجل كبى درسزى ديركه الحامى خبر بعد خبردر الذمار نصب ايله الحامى نك مفعوليدر حامى حافظ معناسنه (ذمار كسر ذال معجمه ايله عهد معناسنه مجملده حفظى لازم اولان شيئه ديرلر ديو محرردر شاعرك غرضى مدافعه‌يى مدافع اولان متكلم اوزره قصر اولوب مدافع عنه اولان احساب

اوزرینه قصر اولمدیسه انمادن انا ضمیرینی فصل وتأخیر ایلمدی اکر انما ادفع عن احسابهم دیدی معنی شاعر انلرك احسابندن مدافعه ایدر ایدی غیریلرینك احسابندن ایتمز ایدی دیمك اولوب شاعرك مقصودی اوزره اولمماز ایدی زیرا شاعرك مقصودی اولان معنی انلرك احسابندن مدافع بنم غیرم دکلدر دیمکدر یدافعك مفعولی محذوفدر تقدیری یدافع حوادث الزمان دیمکدر عن احسابهم یدافع به متعلقدر (احساب حسب کلمه سنك جمعیدر حسب کشینك شرف نفسندن واباسنك مفاخرندن عد وتعداد ایلدیکی شیئه دیرلر بعضیلر اولاد ونسایه وحمایه وحفظی کشینك اوزرینه واجب اولان شیئه دیرلر دیمش مقامه مناسب اولان بودر وضمیری قبیله‌ٔ فرزدقه راجعدر انا یدافعك فاعلیدر اومثلی انا اوزرینه معطوفدر (معنای بیت) بن هجا وقوعی قتنده اعدایی مانع وخصمایی دافع وعهدی وحفظی لازم اولانی حفظ ایدیجی یم وانجق بن یاخود شجاعتده واحراز کمالاتده بنم مثللی انلرك احسابندن یعنی حمایه‌سی واجب اولاندن حوادث زمانی مدافعه ایدر

*) ساغسل عنی العار بالسیف جالبا * علی قضاء الله ما کان جالبا (*

بو مطلع قصیده بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (ساغس) فعول مقبوض (لعنلعا) مفاعیلن (ربسی) فعولن (فجالبا) مفاعلن مقبوضه (علیی) فعول مقبوض (قضاءللا) مفاعیلن (هماکا) فعولن (نجالبا) مفاعلن مقبوضدر (قائلی سعد بن ناشب بن عمر بن تمیم (العار نصب ایله ساغسلك مفعولیدر عار عیب معناسنه بالسیف ساغسل یه متعلقدر جالبا ساغسلك فاعلندن حالدر علی جالبا کلمه سنه متعلقدر قضاء الله جالبا کلمه سنك فاعلیدر (قضاء حکم معناسنه ما کلمه‌سی محلا منصوب جالبا کلمه سنك مفعولیدر کان تحتنده اولان اسم مستتری قضاء اللهه عائددر جالبا کانك خبریدر بوراده مفعول محذوفدر تقدیری جالبا ایاه دیمکدر ایاهنك ضمیری مایه راجعدر (معنای بیت عار وعیبی کندمدن سیف ایله قریبا غسل ایدرم قضاء اللهك یعنی حکم الهی نك جلب ایتدیکی شیئی یعنی موت مختومی اوزریمه جلب ایدیجی اولدیغم حالده

) من این عشرون لنا من انی (

بو بیت مشطور بحر سریعك ضرب مکشوفندندر بعضیلر بحر رجزندندر دیمش تقطیعی (من این عش) مستفعلن (رونلنا) مفتعلن (من اننا) مفعولن مکشوفه ومکشوفدر (قائلی ابو زیدك نوادرنده ثعلبدن اخفشك حکایه

ونقلنه کوره مدرك بن حصیندر بو بیتی شیخ رضی کافیه شرحنده ظروف بحثنده ایراد ایلمشدر (علامهٔ سعد اندن اخذ ایتمشدر (من انی من این معناسنه اولوب من این یی تأکید ایچون کلمشدر (معنای بیت) بزه ایلمدن یکرمی نه‌ره دندر زیرا کلام ابلده‌در بوراده بسط کلام بندن ضایع اولدی

*) الا ایها اللیل الطویل الا انجلی * بصبح وما الاصباح منك بامثل (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (الاای) فعولن (یهللیلط) مفاعیلن (طویلن) مقبوض فعول (انجلی) مفاعلن مقبوضه (بصبحن) فعولن (وملاصبا) مفاعیلن (حمنك) فعول مقبوض (بامثلی) مفاعلن مقبوضدر (قائلی امرئ القیس در الا تنبیه ایچوندر و بو تنبیهی تکرارینك نکته‌سی مخاطبك مرام ومقصودندن کمال بعدی ومرامندن کمال غفلتی واعتبار ایلدیکی انجلا وانکشافی غایت نسیانندن اوتوریدر (وندا تحیروتوله ایچوندر منادی و مخاطب بوراده لیلدر الطویل اللیلك نعتیدر (بعض نسخه‌ده البهیم واقع اولمشدر (بهیم اسود معناسنه نقدر بو نسخه وصفلیلده اعرف ایسه لکن طویل نسخه‌سی سیاق کلامه کوره اظلقدر (انجلی متن وشرحك نسخنده یا ایله در بعض معلقاتده حذف یا و ماقبلنك کسرهٔ اصلیه‌سنی ابقا ایله انجل واقع اولمشدر زیرا جزمك وجهی یوقدر و بو نسخه اولسنك تذکیرینه علامتدر انجلا انکشاف معناسنه‌در جلوته فانجلی دینلور انی کشف ایتدم اولدخی منکشف اولدی دیمکدر و بوراده انجلی قولی ایله انجلا وانکشاف ایله تمنی معناسنه امردر بصبح ده اولان با سببیه اولوب انجلی یه متعلقدر صبح فجر معناسنه و بو جمله ندائیه بیت سابقده واقع اولان قلتك مقولیدر وقتا که کلام کیجه‌دن زیاده اصباحك افضلیتنی ایهام ایتدیسه وما الاصباح منك بامثل قولی ایله تکمیل واحتراس ایلمدی تکمیلی ایهامی دفع ایدن کلامی اتیانه دیرلر احتراس خلاف مقصودی دفع ایدن کلامی اتیانه دیرلر وانجلاء لیلده تمنی یی استعمال انجلاء لیلی ممتنع ومحال عد ایتدیکندن اوتوریدر زیرا انجلاء وانکشاف بالذات لیله مقدور دکلدر صکره اصباحك افضلیتنی سلب کمال تحیره دلالت ایدر وما الاصباح ده اولان ما نافیه در اصباح کسر همزه ایله مصدر وزنی اوزره اولوب اسم مصدردر فارسیده بامدادان شدن ایله تفسیر ایلدیلر صبح معناسنه ده کلور منك فیك ده روایت اولنوب فی جنبك ایله تفسیر اولندی (امثل افضل معناسنه مثلی فضلی معناسنه اماثل افاضل معناسنه‌در (معنای بیت)

چونکه امر شو یله شو یله اولدیسه لیلی عاقل ومدرك فرض ایدوب کندویه
منسلی اولوب دیرکه ای لیلهٔ طویله سکا تنبیه اولسون آگاه اول ظلامك
صبحك ضیاسیله یاخود صبحك اقبالیله زائل ومنکشف اولسون حال بو که صبح
عندمده سندن افضل دکلدر زیرا بن صبحده مغموم سنده مغموم اولدیغم کبی
یاخود صبح عندمده سندن افضل دکلدر که حتی نهارده همومی مقاساة ایتسم
لیلده همومیله مقاساة ایتدیکم کبی همومك اوزریمه ازدحامندن نهارم کوزیمه ظلمت
آورا ولور پس غرض انجلایی طلب دکلدر زیرا لیل آکا قادر اولهمز لکن
انجلایی تمنی درکه کیجه ایله کندویه عارض اولان تباریح جوی ولواعج اشتیاقدن
تخلیص ایچون و کیجه نك استطاله سندن انجلاسنه ترقب ایتدیکندن
غیری کندو ایچون توقع دخی یوقدر بوسببدن تمنی یه حمل اولنوب ترجی یه
حمل اولنمدی

*) زعمت هواك عفا الغداة کما عفا * عنها طلول باللوای ورسوم (*

*) لا والذی هو عالم ان النوی * صبر وان ابا الحسین کریم (*

*) مازلت عن سنن الوداد ولا غدت * نفسی علی الف سواك تحوم (*

بو ابیات ثلاثه بحر کاملك ضرب ثانی مقطوعندندر تقطیعی (زعمت هوا) متفاعلن
(کعفلغدا) متفاعلن (تکماعفا) متفاعلن سالمدر (عنها طلو) مستفعلن مضمر
(لنبللوا) مستفعلن مضمر (ورسومو) فعلاتن مقطوع (لا وللذی) مستفعلن
(هو عالمن) متفاعلن (اننوی) مستفعلن مضمره (صبرنوان) متفاعلن
نابلحسی) متفاعلن (نکریمو) فعلاتن مقطوع (مازلتعن) مستفعلن مضمر
سننلودا) متفاعلن (دولاغدت) متفاعلن سالمه (نفسی علا) مستفعلن مضمر
(الفنسوا) مستفعلن مضمر (کتحومو) فعلاتن مقطوعدر (و بونلرك قائلی
ابو تمامدر ابو الحسین محمد بن هیثمی مدح ایلدیکی قصیده سندندر (زعمت
کلمه سنك فاعلی حبیبه یه راجعدر حسن چلبی مرحوم دیر که زعم حرکات ثلثه ایله
قول معناسنه کلور وحق و باطلده استعمال اولنور لکن ثانیده استعمالی اکثردر
وکاهیجه ظن معناسنه کلوب ایکی مفعوله تعدی ایدر اما شرح عقائد اوزرینه
خیالی زعم ضم زای ایله اعتقاد باطل معناسنه در وفتح زای ایله قول باطل
معناسنه در دیمش هواك ده اولان خطاب نفسنه در (عفا محو ومندرس ایتدی
دیمکدر و بو هواك وعفا زعمت کلمه سنك مفعوللریدر (الغداة عفانك ظرفیدر
غداة صباح معناسنه در تقدیری وقت الصباح دیمکدر ومراد هجران صباحی

وقتیدر عنها ده اولان ضمیر دیاره عائددر (طلول ضمه لر یله طلل کلمه سنك جمعیدر
آثار داردن قلانه دیرلر وطلول عفانك فاعلیدر باللواده اولان با فی معناسنه
لوی بر موضعك اسمیدر ورسوم طلولی اوزرینه عطف اولنور (رسم کلمه سنك
جمعیدر لا کلمه سی عاشقك هوا وعشقی مندرس اولدی دیو حبیبه نك ادعاسنی
نفی در و بو کایت اول دلالت ایدر (مرزستری دیر که منفی محذوفدر تقدیری لیس
الامر کما قلت وزعمت دیمکدر والذی ده اولان واو قسم ایچوندر وموصول
مع صلته مقسم به در و بو قسمك فائده سی نسیبدن مدیحه خروجدر بوکا حسن
تخلص دیرلر وقسمك جوابی بیت ثالثدر مرزستری ان اسم وخبریله قسمك
جوابیدر دیدی (نوی هجران وفراق معناسنه (صبر فتح صاد مهمله وکسر باء
موحده ایله دواء مره دیرلر لکن بوراده مطلق مر معناسنه مجازا استعمال
اولنمشدر خفی بیورلمیه معطوف ایله معطوف علیه اراسنده جامعك فوتی ایله
بلغا ابو تمامی تعییب ایلدیلر زیرا ابو الحسینك کرمیله نوی وهجرانك مراره سی
میاننده مناسبت یوقدر کرك نوی وهجران ابو الحسینك اولسون کرك
غیریسنك اولسون بویله اولنجه بوکونه عطف مقبول دکلدر کرك مفردی
مفرده یعنی ابا الحسینی نوی اوزرینه وکریم کلمه سنی صبر کلمه سی اوزرینه
عطف اولسون ظاهرا ولانده بودر کرك عالم قولنك مفعوللری موقعنه وقوعی
اعتباریله جمله یی جمله یه یعنی ابا الحسین کریم قولنی ان النوی صبر قولی
اوزرینه عطف اولسون زیرا ایکی صورتده ده جامعك وجودی شرطدر خفی
بیورلمیه استشهاد ظاهره نظر ایله صحیح دکلدر زیرا عطف المفرد علی المفرد
قبیلندندر و بو ایسه بزم صددنده اولدیغمزدن دکلدر (سنن فتحه لر یله طریقت
معناسنه در (وداد فتح واو ایله محبت معناسنه الف کسر همزه وسکون
لام ایله مصدر مبنی للفاعلدر الیف معناسنه الفت ایدیجی دیمکدر (تحوم حوم
وحوماندن مأخوذ صیغهٔ مضارع غائبه در فاعلی نفسه راجعدر دوران
ومیل ایدر دیمکدر تحوم ولا غدت کلمه سنك خبریدر (معنای ابیات ثلثه)
محبوبه زعم ایتدی ودیدیکه ای نفس وای عاشق سنك هوا وعشقك هجران
صباحی وقتنده محو ومندرس اولدی لوی نام موضعده اولان دیاردن آثار
ورسوم مندرس اولدیغی کبی بنده دیدمکه لا یعنی ای محبوبه امر سنك دیدیکك
و زعم ایتدیکك کبی دکلدر و بن شول ذات نزاهت سمات اولان الله تعالی یه
قسم ایدرمکه اول ذات قدیم الصفات تحقیق هجران وفراق مر المذاق

اولديغنه وابو الحسين كريم اولديغنه عالمدر حاصلى هجران محبوبه نك مراره سنه
وابو الحسينك كريم اولدسنه عالم اولان الله تعالى يه قسم ايدرمكه بن سنن وطريقهٔ
محبتدن زائل اولمدم وعدول ايتمدم ونفسم دخى سنك غيرك محبوبه يه الفت ايديجى
اولدينى حالده ميل ودوران ايدر اولمدى

*) وقال رائدهم ارسوا نزاولها * فكل حتف امرئ يجرى بمقدار (*

بو بيت بحر بسيطك ضرب ثانى مقطوعندندر تقطيعى (وقالرا) مفاعلن
مخبون (ءدهم) فعلن (ارسونزا) مستفعلن (ولها) فعلن مخبون
(فكلحت) مفاعلن مخبون (فمرءن) فاعلن (يجرى بمق) مستفعلن (دارى)
فعلن مقطوعدر (قائلى اخطل نام شاعرك نقلى اوزره رائددر (رائدهم
قالنك فاعليدر وضميرى قومه راجعدر (رائد صووواوت طلبى ايچون قومى
تقدم ايدوب كيدن كيسه يه ديرلر بعضيلر اوت طلبى ايچون ارسال
اولنان كيسه يه ديرلر ديمش (وعمرك الحمى رائد الموت قولى بوندندر و بونكله
شاعر سفينه رئيسنى مراد ايدر و بونى سيدهم روايتى تاييد ايدر (ارسوا اقيموا
معناسنه امردر ارسيت السفينة دن مأخوذدر مرساة وانكر ايله سفينه مى
طوردردم وحبس ايلدم ديمكدر وارسوا جمله سى قالنك مقوليدر (نزاولها
نحاولها ونعالجها معناسنه در مزاوله ومحاوله معالجه معناسنه ضميرى جريه
عائددر بعضيلر خمره و بعضيلر سفينه يه عائددر ديمشلر وجه بزم ذكر ايتديكمزدر
نزاولها جمله سى لفظا ومعنى خبر اولمغله لفظا ومعنى انشا اولان ارسوا جمله سى
اوزرينه عطف اولنمدى واختلاف مذكور ايچون بو ايكى جمله ميانى رائد
فصل ايتمكله بو مثال بين الجملتين كمال انقطاعه مثال ايراد اولنمشدر و بو جمله لرك
اعرابدن محللرى يوقدر اكرچه محلى منصوب اولسه قالنك مفعولى اولور
فكل حتف امرئ مبتدادر وفا كلامك مفهومى اولان عدم خوف ومبالاتى
تعليل ايچوندر مرسترى ارسا ايله امرك جوابيدر ديدى فحتف كل امرئ ديمدى
مع هذا وزن ينه مستقيم اولور ايدى زيرا مرادى كشى غرق وقتل وحتف
الانفدن نه كيفيت له اولورسه اولسون ينه الله تعالينك قضا وقدر يله اولور قضا
وقدرسز اكا موت تطرق ايتمديكنى تحقيقدر (حتف مطلق موت معناسنه در
يجرى بمقدار مبتدانك خبريدر مقدار قدر معناسنه در مراد قدر الله در
(معناى بيت) قوملك رائدى وه قدمى طوريكز مقاتله ايده لم ديدى زيرا هر كشينك
موتى الله تعالينك مقدارى وقدرى ايله جاريدر جبن نجات ويرردكلدر اقدار
دخى رد اولنور دكلدر مرادى قتاله قندر مقدر ابن حاجب ايضاحنده ارسوا

كلمه سنى انزلوا ايله ونزاولها يى نشربها ايله تقرير ايتمشكه شاعر شول شار بلرى
وصف ايدركه سيدلرى خمرى طلب ايچون كيدوب ظفر ياب اولوب كتوردكده
شار بلره ديمشكه نزول ايديكز خمرى نوش ايده لم زيرا هر كشينك موتى قدر
وقضا ايله كذران ايدر بارى لذت شربى قبل الموت تحصيل ايده لم

*) اقول له ارحل لا تقيمن عندنا * والا فكن فى السر والجهر مسلما (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (اقول) فعول مقبوض
(لهر حللا) مفاعيلن (تقيمن) فعولن (نعندنا) مفاعلن مقبوضه (واللا)
فعولن (فكنفسر) مفاعيلن (روجه) فعولن (رمسلما) مفاعلن مقبوضدر
قائلى بنه رائددر (ارحل لفظا امردر اذهب معناسنه رحل عن البلد رحلا دينلور
سفر ايتدى وكتدى ديمكدر وارحل مقول قولدر ارحل ايله مراد واستعمالدن
غرض ومقصود مخاطبك اقامتنك كمال كراهتنى كمال اظهاردر زيرا محبوب رد
اولنمز ومرغوب فيهدن نهى اولنمز (لا تقيمن عندنا قولى ايله مرادى واستعمالدن
غرض ومقصودى تأديه ده زياده وفا ايدر زيرا لا تقيمن نوندن حاصل تأكيد ايله
مخاطبك اقامتنك كمال كراهتنى كمال اظهاره باعتبار الوضع العرفى دلالت
مطابقه ايله دلالت ايدر خفى بيورلميه بو بيت بدل اشتماله مثالدر يعنى لا تقيمن
ارحلدن بدل اشتمالدر * امدكم بانعام و بنين وجنات وعيون * نص كريمنده
اولديغى كبى زيرا تركك اقامتى طلب ارتحالى طلبده داخل دكلدر بلكه اولكى
ايكنجى يه لازمدر يعنى بيتلرنده ملابسهٔ لزوميه واردر پس اولكى ثانيده عدم
دخولندن بدل بعض اولماز وميانلرنده مغايرت اولديغندن تأكيد و بدل كل اولماز
زيرا تأكيد و بدل كل ارالرنده عدم تغاير شرطدر (والا ان ايله لادن مركبدر
نون لامده قرب مخرجلرى اولديغندن ادغام اولندى پس ان حرف شرطدر
لا حرف نفى در وفعل شرط محذوف در تقديرى وان لم ترحل اولور اكر رحلت
ايتمزسن ديمكدر فكن ده اولان فا جوابيه در كن اسم وخبرى ايله جزاء شرطدر
فى السر كن قولنه متعلقدر زيرا صحه كوره كن حدثه دلالت ايدر (مسلم منقاد
معناسنه اسلام انقياد معناسنه (معناى بيت) اكا ديرمكه رحلت ايله والبته
قتمزده اقامت ايلمه اكر رحلت ايتمزسن مسلمك اولديغى شى اوزره سر وعلانيه ده
مسلم اول حاصلى ديننده ايكى حالتى مساوى اولان مسلم كبى اول ملاء ده منافق
متدين خلاءده منافق غير متدين كبى اولمه

*) اقسم بالله ابو حفص عمر * ما مسها من نقب ولا دبر (*

) اغفرله اللهم ان كان فجر (

بو ابيات مشطوره بحر رجزدندر تقطيعى (اقسم بل) مفتعلن مطوى (لاه ابو) مفتعلن مطوى (حفص عمر) مستفعلن سالمدر (مامسها) مستفعلن (من نقبن) مفتعلن مطوى (ولا دبر) مفاعلن مخبونه ومخبون (اغفر لهل) مستفعلن (لاهم ان) مستفعلن (كان فجر) مفتعلن مطويه ومطويدر (بونلرك قائلى اعرابيدر بعضيلر رؤبة العجاجدر ديمش صواب اولان اصابه‌ده اولديغى اوزره اصحاب كرامدن عبد الله بن كبشه‌در بعضيلر عمرو بن كبشه دردیمش (ابو حفص حضرت امير المؤمنين عمر بن الخطاب رضى الله عنه الوهابك كنيهٔ سعادتلريدر وعمر ابو حفصك عطف بيانيدر متبوعنى انجق ايضاح ايچون كتوريلور اما اهل معانى قتنده تعبيرى بودركه جملهٔ ثانيه جملهٔ اولى يى بيان وتوضيح ايچوندر اطولده جملهٔ ثانيه‌نك جملهٔ اولى يى بيان ايچون اولمسى اولى ايچون ثانيه تماما بيان ياخود اولى جزئى ايچون ثانيه تماما بيان ياخود ثانيه‌نك جزئى اولى‌نك جزئى ايچون بيان اولمسندن اعمدر ديدى (مامسها ده اولان ضمير ناقه‌يه عائددر ومانافيه در (نقب فتحه‌لر ايله دوه‌نك طبانلك دريسنك رقتنه وآشنمسنه ديرلر (دبر مصدردر دوه‌نك ارقه‌سى يغر اولمغه ديرلر اه‌نك ضميرى وكان فجرنك مستترلرى دخى حضرت عمر رضى الله عنه‌يه عائددر اللهم دعاده مستعمله كلمه‌در يا الله معناسنه وميمى حرف ندادن عوضدر بو سببدن حرف ندا ايله ميم جمع اولمازو مفتوح قلنديغنك نكته‌سى بودركه حروف مبنيه‌در و بناده اصل اولان سكون اولمغله ميمان ساكنان زياده قلنوب التقاء ساكنين اولدى دفعيچون ميم ثانيه اخف حركه اولان فتحه ايله حركه‌لندى بو خليل وسيبويه‌نك مذهبيدر (فجر صيغهٔ ماضيدر ضرورهٔ آخرى ساكندر حقدن ميل ايتدى ويلان سويلدى ديمكدر بونك قصه‌سى شيخ رضى وعلامهٔ زمخشرى وحضرت ملا جامى وغيريلرينك تحريرلرى اوزره بودركه بركون حضرت عمر بن الخطاب رضى عنه ربه الوهابه بر اعرابى كلوب تحقيق اهلم بعيددر و بن يغرلى وارق وطبانى آشنمش دوه اوزره‌يم استرمكه بنى بر ايو دوه‌يه بندره‌سين ديدكده حضرت عمر رضى الله عنه دخى اعرابى يى كاذب ظنيله بندرمدى درعقب اعرابى كيدوب ذكر ايلديكى دوه سنه بنوب جانب بطحايه توجه واستقبال ايلدى وقريب اولدقده دوه سندن نزول ايدوب اردنده اقسم بالله ابو حفص عمر * مامسها من نقب ولا دبر * اغفر له اللهم ان كان فجر * ديه‌رك

يورر ايدى اول حينده حضرت عمر اعلاى وآديدن اقبال ايدوب كلور ايدى اعرابى اغفرله اللهم ان كان فجر ديدكده حضرت عمر اللهم صدق صدق ديو يوره‌رق بربرلرينه ملاقى اولديلر حضرت عمر اعرابينك الندن طوتوب راحله‌كى ايندر ديو بيور ديلر اولدخى ايندردى واقعا دوه يغرلى وارق ايدى همان دم حضرت عدالت پناه اعرابى يى كندى دوه سنه بنديروب زاد و ذخيره ويروب اعرابى يى اكسا ايلدى (معناى ابيات مشطوره) ابو حفص كنيه‌سيله مكنى اولان حضرت امير المؤمنين عمر رضى الله عنه اول دوه‌يه طبانى آشنمش ويغر اولمق مس ايلمدى ديو الله تعالى‌يه قسم ايلدى يا ربى حضرت عمره مغفرت ايله اكر حقدن ميل ايلدى ايسه

*) ونظن سلمى اننى ابغى بها * بدلا اراها فى الضلال تهيم (*

بو بيت بحر كاملك ضرب ثانى مقطوعندندر تقطيعى (وتظننسل) متفاعلن (ما انني) مستفعلن مضمر (ابغى بها) مستفعلن مضمره (بدلن ارا) متفاعلن (هافضضلا) مستفعلن (لتهيمو) فعلاتن مقطوعدر (قائلى معلوم دكلدر بو بيت شبه كمال انقطاعه وشبه كمال اتصاله مثالدر شبه كمال انقطاع اصطلاحده جملهٔ اولى جملهٔ ثانيه‌دن عطفى ترك ايله منقطعه كبى اولوب جملهٔ ثانيه اولى‌نك غيريسى اوزرينه عطفى موهم ايكن ثانيه اولى‌يه ترك عطف اولنمغه ديرلر و بو شبه كمال انقطاعدن اوتورى بو فصله قطع تسميه اولنور بوراده اراها جمله‌سى نظن سلمى جمله‌سندن عطفى ترك ايله منقطعه كبى قيلوب نظن سلمى جمله‌سنك غيرى اولان ابغى اوزرينه عطفى موهم ايكن ثانيه اولى‌يه عطف اولندى (سلمى نظن‌نك فاعليدر (سلمى فتحه‌له برمرأهٔ جميله‌نك اسميدر (اننى ده ان‌نك اسم وخبريله نظن‌نك مفعوليدر (ابغى بها قولى بدلا قولى قرينه‌سيله ابغى بدلها ديمكدر بدلا ابغى‌نك مفعوليدر (مرسترى ديركه بهاده اولان با مقابله معناسنه در وضميرى سلمايه عائددر (اراها ضم همزه ايله صيغهٔ مجهولدر معروف معناسنه استعمال اولنوب اظنها معناسنه اولور وضميرى سلمايه عائددر (فى الضلال مؤخر تهيم‌يه متعلقدر (تهيم متحير اولور معناسنه صيغهٔ مضارع غائبه‌در مستتر اولان فاعلى سلمايه عائددر (هام فى الامر دينلور اول امرده متحير اولسه وتهيم جمله‌سى اراهانك مفعولندن حالدر (ضلال بر طريقه سلوكدر كه مطلوبه ايصال ايلمز سلمانك ضلالنى مظنون قيلديغنده اوچ نكته تحرير

اولمشدر بری ضلالنده دعوای یقیندن احترازدر وبری دعوای ظنده غایت جرأتی اشعار وبری مظنون سلمی اولان طلب اغیار محبت ذمتی براءتده دعوای یقینی عدم ترویجدر (پس اراها قولنی تظن سلمی قولندن فصل ایتدی مع هذا اراها وتظن خبر اولمه‌ده اتفاقلری ومسند اولمه‌ده اتحادلری وایکیسنده‌ده مسند الیهك بربرینه تناسبلری واردر زیرا اولکینك مسند الیهی سلمی یعنی محبوبه‌در وایکنجیسنك مسند الیهی اراهانك فاعلی اولان محب‌در بویله اولنجه میانلرنده تضایف یاخود خیالده تقارن اولور زیرا اراهانك مقصودك خلافی اوله‌رق ابغی اوزرینه عطفنی ایهام ایدر اماشبه کمال اتصال اصطلاحده جملهٔ ثانیه جواب وبوجوابی جملهٔ اولی اقتضا ایتمکله بربرینه متصله کبی اولوب جملهٔ اولی سؤال منزله‌سنه تنزیل اولنمغه دیرلر پس جملهٔ ثانیه جواب اولدیغندن جملهٔ اولیدن مفصوله اولان جملهٔ ثانیه‌یه وعطفی ترك ایله جملتین میاننده اولان فصله استیناف تسمیه اولنور بوراده سؤال وجوابك تقریرلری بودرکه کویا سلمایی شوظننده نیجه ظن ایدرسین دیو سؤال اولندقده سلمایی ظن ایدرمکه اودیهٔ ضلالده متحیره‌در دیو جواب ویرلدی (معنای بیت) سلمی نام محبوبه‌م تحقیق بنی کندینك یرینه بدل ومثل طلب ایدرم ظن ایدر بنده انی شوظنندن اوتوری اودیهٔ ضلالده متحیره اولور ظن ایدرم زیرا بنم قتمده مثلی یوقدر بلکه مثلیده کلمز که حتی مثلنی طلب ایدرم

*) قال لی کیف انت قلت علیل * سهر دائم وحزن طویل (*

بو بیت بحر خفیفدندر تقطیعی (قال لی کی) فاعلاتن (فانتقل) مفاعلن مخبون (تعلیلو) فعلاتن مخبونه (سهرندا) فعلاتن مخبون (ءمنوحز) مفاعلن مخبون (نطویلو) فاعلاتن سالمدر (بو بیت مسند الیهك حذفنه مثال اولمق اوزره مرور ایتدی بوراده حکمك مطلق سببندن سؤاله مثالدر یعنی سبب بعینه دن سؤاله مثال دکلدر (سهر فتحه‌لر ایله انقطاع نوم معناسنه‌در اکثریا عشاقه عارض اولور پس معشوق عاشقه سن نه کیفیتله سن دیدی عاشق دخی علیلم یعنی بن علیلم دیدی کویا معشوق علتنك سببی نه‌در دیو سؤال ایتدی عاشق دخی معشوقه تکریماالم تلفظندن لسانی حفظ ایدوب جوابنی معشوقك سؤالی منزله‌سنه تنزیل ایدوب مصرع ثانی ایله سهر دائم بمله‌در وحزن طویل بمله‌دردیو جواب ویردی

*) زعم العواذل اننی فی غمرة * صدقوا ولکن غمرتی لا تنجلی (*

بو

التضایف وهو کون الشیئین بحیث لا یمکن تعقل کل منهما الا بالقیاس الی تعقل الاخر کابین العلة والمعلول والاول والاکثر *

بو بیت بحر کاملك مضمر اولان ابیات زحافاتندندر تقطیعی (زعملعوا) متفاعلن (ذلاننی) متفاعلن (فیغمرتن) مستفعلن مضمره (صدقوولا) متفاعلن (کنغمرتی) مستفعلن (لاتنجلی) مستفعلن مضمردر (قائلی جندب بن عماردر وبو حماسیدر (زعم صیغهٔ ماضیدر زعم علمی ادعادر (عواذل زعمنك فاعلیدر عواذل عاذله‌نك جمعیدر جماعت عاذله معناسنه بعضیلرك رجل عاذل معناسنه اولان عاذله کلمه‌سنك جمعیدر وتاسی علامه‌نك تاسی کبی مبالغه ایچوندر دیدیکی ملتفت دکلدر زیرا قیاس اوزره دکلدر وعاذل کلمه‌سنك جمعی اولمقده جائز دکلدر زیرا فاعل صفتدر فواعل وزنی اوزره جمعلنمز (اننی فی غمرة زعمنك مفعولیدر (غمره فتح غین معجمه وسکون میم ایله شدت معناسنه صدقوا فاعل مستتری جماعات عواذله راجعدر صدقوا قولی سؤال مقدره‌یه جوابدر کویا شدتده اولدیغمی جماعات عواذل تصدیقمی ایتدیلر یوخسه تکذیبمی ایتدیلر دینلدکده تصدیق ایتدیلر دیو جواب ویردی وینه ولکن غمرتی لا تنجلی قولی صدقوا اوزرینه معطوف سؤال مقدره جوابدر کویا دینلدیکه سنك شدتك سائر شدائد کبی منکشف ومنجلی اولمازمی اول دخی جواب ویروب علی وجه الاستدراك دیدیکه لکن بنم شدتم منجلی اولور دکلدر پس بو بیت سبب خاصدن سؤاله مثال اولور (معنای بیت) جماعات عواذل زعم ایتدی ودیدیکه تحقیق بن غمره وشدتده‌یم کویا شدتده اولدیغمی تصدیقمی ایتدیلر یوخسه تکذیبمی ایتدیلر دینلدکده جواب ویروب دیدیکه جماعات عواذل زعملرنده بنم غمره وشدتده اولدیغمی تصدیق ایتدیلر وینه سنك غمره وشدتك منکشف ومنجلی اولور قبیلندنمیدر دیو سؤال اولندقده ولکن بنم غمره وشدتم اکثر غمرات وشدائد کبی منجلی اولور دکلدر دیو جواب ویردم مرادی نفسنی تجلد ایله وصف ومهالکه خوض ایله تمدحدر

*) زعمتم ان اخوتکم قریش * لهم الف ولیس لکم الاف (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (زعمتم ان) مفاعیلن معصوب (ناخوتکم) مفاعلتن (قریشن) فعولن مقطوفه (لهم الفن) مفاعیلن معصوب (ولیسلکم) مفاعلتن (الافو) فعولن مقطوفدر (قائلی مساور بن هند بن قیس حماسیدر بونکله بنی اسدی هجو ایدر بو بیت استیناف بالکلیه حذف اولنوب مقامنه برشی اقامتیله اکتفا اولنانه مثالدر کویا انلر زعمتم خطابنی استماع ایتدکده آیا اصابتمی ایلدك یوخسه خطامی ایلدك یاخود زعمرده

صادقمیز یوز یوخسه کاذبمیز یوز دیدکده شاعرده خطا ایتدیکز وکاذب اولدیکز دیدی صکره بو استینافی بالکلیه حذف ایدوب مصراع ثانی یی مقامنه اقامت ایتدردی زیرا مصراع ثانی شاعرک جوابنک علتیدر یاخود مصراع ثانی بو جوابدن استینافدر زیرا شاعر خطا ایتدیکز دیدکده کویا مخاطبلر بونی ندن دیرسین دیدکده شاعرده مصراعی دیدی اکرچه دعوای اخوده اولان زعمتم کذبتم معناسنه اولسه مصراع ثانی بالاصاله بو جوابدن استیناف اولور و بعضیلری بونی فصل ایتمدن غرضی زعمتم قولنک مفعولی اولمق اوزره عطفی توهم اولنماسون ایچوندر دیمش ان اخوتکم زعمتم قولنک مفعولیدر (اخوه‌دن مراد شرف ونسبده اخوه دیمکدر قریش قرش کلمه سنک تصغیریدر (قرش فتح قاف ایله هند دریاسنده اولور غایت قوتلو بردابه‌نک اسمیدر بونکله نضر بن کنانه‌نک اوغلی صغر وصباسنده غایت قوتندن وکمال شجاعتندن اوتوری تسمیه اولندی صکره بوندن قبیله‌یه نقل اولنوب تعظیم ایچون تصغیری اعتبار اولندی (لهم مبتدا اولان الف کلمه سنک خبریدر (الف کسر همزه ایله علم بابندن مصدردر الفه کبی الف المکان دینلور اول مکانده ساکن اولدی واکا محبت ایتدی وانکله استیناس ایتدی دیمکدر لکم (لبس‌نک خبریدر الاف اسمیدر الاف کسر همزه ایله مفاعله‌دن مصدردر خفی یورلمیه بونلرک الفلرندن مراد مکهٔ مکرمه‌یه الف وملازمتلریدر یاخود شتا وصیفده ایکی رحلته الف وملازمتلریدر بنی اسد تجارتلری ایچون هر سنه ایکی رحلته الفت وملازمت ایتدیلر ایدی بری شتاده یمنه رحلت وبری صیفده شامه رحلت ایدی (معنای بیت) زعم ایتدیکز که شرف ونسبده سزک اخوه‌کز قریشدر اویله قریشکه انلرک شتاده یمنه وصیفده شامه تجارت ایچون رحلتلرنده الفت وملازمتلری واردر حال بو که سزک بو ایکی رحلتده الفتکز بوقدر کویا بنو اسد بز بو زعمده صادقمیز یوخسه کاذبمیز دیو سؤال ایتدکلرنده سزلر بو زعمده کاذب اولدیکز دیو جواب ویردی پس بو استینافک کلیسی حذف اولوب برینه بوکا دلالت ایدن لهم الف ولبس لکم الاف اقامت اولندی بو بیتک مابعدی

*) اولئك امنوا جوعا وخوفا * وقد جاعت بنو اسد وخافوا (*

تقطیعی (اولاءکا) مفاعلتن (منوجوعن) مفاعیلن معصوب (وخوفن) فعولن مقطوفه (وقد جاعت) مفاعیلن معصوب (بنواسدن) مفاعلتن (وخافو) فعولن مقطوفدر (اولئك مبتدادر قریشه اشارتدر آمنوا خبریدر

جوعا وخوفا تمییزیت اوزره منصوبدر (بنواسد جاعت کلمه سنک فاعلیدر خافوا مستتری بنواسده راجعدر (معنای بیت) اول قریش جوع وخوف جهتندن الله تعالی‌یه ایمان کتوردیلر حال بو که بنو اسد تحقیق جایع وخائف اولدیلر لکن ایمان کتورمدیلر دیمکدر و بو ایکی بیت ایله لایلاف قریش سورهٔ منزله‌سنه اشارت ایدر

*) ثلثة تشرق الدنیا ببهجتها * شمس الضحی وابو اسحق والقمر (*

بحر بسیطک ضرب اولندندر تقطیعی (ثلاثتن) مفاعلن مخبون (تشرقد) فاعلن (دنیابه) مستفعلن (جتها) فعلن مخبونه (شمسضضحا) مستفعلن (وابو) فعلن (اسحاقول) مستفعلن (قمرو) فعلن مخبوندر (بو بیت مسندک تقدیمنه مثال اولمق اوزره مرور ایتدی بوراده تکرار ایرادندن غرضی بودر که وهم بو ثلثه‌یی معرض امثاله ابراز ایدوب نوع واحددن توهم ایدر یعنی وهم اجتهاد ایدوب بو اوچنی مفکره‌ده جمع ایدر انجق عوارض ومشخصات ایله مختلفه اولورلر اما عقل بونلرک هر برینی بری برینه متباین نوع آخردن بیلور و بونلر کندیلرینک بهجه‌لریله دنیانک اشراقی اولان عارضده مشترکه و بو عارض ابو اسحاقده مجازدر مختصر ومطولده بویله تحریر اولندی (اما طولده دیرکه شارح محققک کلامنده نظر واردر زیرا تماثل ایله مراد شمس وقمره نوع اختصاصی اولان وصفده اشتراکدر حقیقت نوعیه‌ده اولان اشتراک دکلدر و بو وصف بوراده اضاءه‌در و بو اضاءه شمس وقمر بیننده مشترکدر و شمس وقمر حقیقة متماثللاندر بلکه دیرز که اشراقله مراد نور حسی ایله نور معنوی اولان عدل ایله دنیانک حالنک حسنیدر و بونلرک مجموعندن علی طریق التغلیب اشراق ایله تعبیر ایلدی بویله اولنجه ثلاثه‌نک میاننده تماثل اولور وسنک ایچون بو ثلاثه‌نک میاننده بهجه‌یی قدر مشترک قیلمق واردر

*) فلما خشبت اظافیرهم * نجوت وارهنهم مالکا (*

بو بیت بحر متقاربک ضرب ثالث محذوفندندر تقطیعی (فلما) فعولن (خشبت) فعولن مقبوض (اظافی) فعولن (رهم) فعل محذوفه (نجوت) فعول مقبوض (واره) فعول مقبوض (نهم ما) فعولن (لکا) فعل محذوفدر (قائلی عبد الله بن همام سلولیدر (اظافیرهم نصب ایله خشبت‌نک مفعولیدر اظافیر ظفورک جمعیدر ظفور ضم ایله ظفر معناسنه‌در مطرزی ظفرک جمعی اولان اظفارک جمعیدر دیمش ومطولده اظافیر اسلحه ایله تفسیر اولنمشدر اطولده قوت

ارادە اولنسە جائزدر ضعفدن قلم الاظفار ایلە تعبیرینك عكسنە دیدی نجوت
فلمانك جوابیدر وارهنهم حال واقع اولان مضارع مثبتدە واواتیانی مبتدانك
حذفی اعتبار یلەدر جملە جملهٔ اسمیە اولمق ایچون تقدیری وانا ارهنهم
دیمكدر بعضیلر واوك اتیانی ضرورت ایچوندر دیمش اما عبد القاهر
بورادە واو عطف ایچوندر حال ایچون دكلدر زیرا معنی نجوت راهنا
ما لكا دیمكدر دیمش بلكە بورادە مضارع ماضی معناسنە اولوب
رهنت دیمك اولور پس حال ماضیەیی حكایەدن اوتوری لفظ ماضیدن
مضارعە عدول اولندی حال ماضیەیی حكایەنك معناسی زمان ماضیدە فرض
اولنان بو زماندە واقع اولدی دیمكدر و بوندن لفظ مضارع ایلە تعبیر اولنور
(ولقد امر علی اللئیم یسبنی) قولندە امر مررت معناسنەدر و بودە جملهٔ فعلیەدە
فعل مضارع مثبت اولورسە اولور (معنای بیت) انلرك اسلحەء یاخود قوتلرندن
خوف وخشیت جیندە نجات وخلاص بولدم حال بوكە بن انلرە مالكی رهن
ایدرم یاخود رهن ایتدم یعنی مطلوبلری اولان مالكی انلرە ویردم اكرچە
ویرمیدم عدم نجاتم رونما اولور ایدی دیمك استر بعضیلر ارهنهم ارهنەدن
مأخوذ انی دائم وثابت قیلدم دیمكدر رهن دینلور دام وثبت معناسنە راهن
ثابت معناسنە دیوب شویلە معنی ویرمشكە اعدایە وبكا اظفارلرینی باترمقدن
خوف وخشیت ایتدیكم جیندە انلردن نجات بولدم ومالكی انلرك قتندە ثابت
ودائم قیلدم وترك ایتدم بعضیلر اظفارهم دە اولان جمع ضمیرینی عبید الله بن
زیادە تعظیما ارجاع ایدوب شویلە معنی ویرمشكە عبید الله بن زیادك جملەسندن
وانشاب اظفارندن خوف وخشیت ایتدیكم جیندە نجات بولدم ومالكی
انك یدندە ترك وتسلیم ایتدم خفی بیورلمیە لفظ جمع تعظیم ایچون كلدیكی
قرآن جلیل الشاندە چوقدر

*) اذا انكرتنی بلدة اونكرتها * خرجت مع البازی علی سواد (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (اذا ان) فعولن (كرتنیبل)
مفاعیلن (دتاو) فعولن (نكرتها) مفاعلن مقبوضە (خرجت) فعول مقبوض
(معلبازی) مفاعیلن (علی) فعول مقبوض (سوادو) فعولن محذوفدر
(قائلی بشار بن بردەدر اذا ظاهر اولان ظرف زمان مستقبلدر انكرت بیلمدی
دیمكدر راغب اصفهانی مفرداتدە دیمشكە انكار ضد العرفاندر انكارك اصلی
تصور اولنمیان شیئك قلبە وارد اولمسیدر و بو جهتدن برنوعدر * فلما رای

ایدیهم لا تصل الیە نكرهم * نص كریمندە اولدیغی كبی بلدة انكرتنی كلمەسنك
فاعلیدر مصباحدە دیمشكە بلدە ارضدن عامر وخلا اولان موضعە اطلاق
اولنور الی بلدمیت آیت جلیلەسندە الی ارض لیس بها نبات ولا مرعی ایلە تفسیر
اولندیغی كبی مفرداتدە دیمشكە بلدە مكان محدوددر اونكرتها انكرتنی اوزرینە
معطوفدر وضمیری بلدەیە عائددر خرجت اذانك جوابیدر مع البازی دە اولان مع
مصاحبت ایچوندر بازی طوغان معناسنە (سواد فتح سین مهملە ایلە لیلدن بقیە
معناسنەدر علی سواد قولی كنندە واو ترك اولنان حالدر شیخ عبد القاهر دیمشكە
بورادە وجە بو مثللیدە اسم ذی الحالە اعتماد ایدن ظرفك فاعلی اولمقدر مبتدا
اولمامقدر ولا یقدر كە بورادە فاعل تقدیر اولنە علی الخصوص علی ظرفی
اسم فاعل تقدیرندە در فعل تقدیرندە دكلدر اوقدر وار كە فعل ماضی قد ایلە
بیلە تقدیر اولنە انتهی كلامە (معنای بیت) زمان اهل بلدە قدریمی بیلمسە
یاخود بن انلری بیلمسم ابكر طیور اولان بازی یە مصاحب اولدیغم حالدە
انلردن چیقدم وانلردن مفارقت ایلدم حال بوكە اسفار صبحی منتظر اولمیان
ظلمت لیلدن بقیە اوزرینە مشتمل ایدی شاعر نفسنی عز واقتدار ایلە وصف ایدر

*) فقلت عسی ان تبصرینی كانما * بنی حوالی الاسود الحوارد (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (فقلت) فعول مقبوض
(عسا انتب) مفاعیلن (صرینی) فعولن (كانما) مفاعلن مقبوضە (بنیی) فعول
مقبوض (حوالیل) مفاعیلن (اسودل) فعولن (حواردو) مفاعلن مقبوضدر
(قائلی فرزدقدر بو نكلە نوار نام زوجەسنە خطاب ایدرمیا لمرندە زمان كذران
ایتمشكە تولد واقع اولمامش حرد علیە دینلور غضب ایتدی دیمكدر حرد وحارد
حواردنك مفردلریدر اكثریا اسدە نعت اولور بنی حوالی الاسود الحوارد قولی
جملهٔ اسمیەدر و بو جملە تبصرینینك مفعولندن یعنی تبصرینی دە اولان یاء
متكلمدن حال واقعە اولمشدر اكرچە كان لفظی بو جملهٔ اسمیهٔ حالیەنك
اوزرینە دخول ایتمسە كلام كوزل اولماز الا واو ایلە اولور حوالی قولی اكنافی
وجوانبی معناسنە اولوب بنیدن حالدر حرف تشبیە اولان كاندە معنای فعل
اولدیغندن اوتوری تنصیصدەدیر كە حوالی تنصرینینك ظرفیدر حول كلمەسنك
جمعیدر (حول فتح ایلە پیرامن معناسنەدر و یاء ثانی یاء متكلمدر قعد واحولە
وحوالیە وحوالیە دینلور كسر لام ایلە حوالیە دینلمدیكی صحاحدە وقاموسدە
مسطوردر (معنای بیت) شوم أه یە دیدمكە انلرك ایچندە بكالوم وملامت ایلمە

قريبا بنى كوررومشاهده ايدرسين حال بوكه بنم اولادلرم جوانبمده يعنى يمين و يسارمده غضب ايديجى اسدلركبيدر بنى سنك ملامتكدن محافظه ايدرلر ديمكدر

*) والله يبقيك لنا سالما * برداك تبجيل وتعظيم (*

بو بيت بحر بسيطك ضرب ثالث اصلمندندر تقطيعى (وللاهبب) مستفعلن (فيك لنا) مفتعلن مطوى (سالمن) فاعلن مطويه مكسوفه (برداكب) مستفعلن (جيلنوتع) مستفعلن (ظيمو) فعلن اصلمدر قائلى ابن رومى درنهايه ده ديمشكه برد ضم ايله ثيابدن برنوع معروفدر و برداك لفظ مثنى اوزره اولوب كافه اضافتله نونى دوشمشدر و بونى بردى الجندبدن اخذايتمكدخى بعيد دكلدر جندبك جناحلرى معناسنه برداك تبجيل جملهٔ اسميه سى حال مفرده اولان سالما عقبنده حال واقعه اولمشدر اكرحال مفرده اولان سالما تقدم ايتمسه واوك تركى حسنلى اولمازدى و بو ايكى حال برى جملهٔ اسميه و برى سالما احوال مترادفه دن اولمقده جائزدر احوال متداخله دن اولمقده جائزدر اما احوال مترادفه احوال متعدده درصاحبى بردر بوراده يبقيك ده اولان كاف كبى واما احوال متداخله حال دن آخره نك صاحبى شول اسمدركه حال سابقه بو اسمك اوزرينه شامل اولور بوراده برداك تبجيل قولنى سالماده اولان ضميردن حال قيلمق كبى كذا فى المطول اطولده ديركه شاهد غير منصوصدر احتمالدركه برداك سالما كلمه سنك فاعلى اولوب تبجيل برداكدن بدل اوله زيرا معرفه دن بدل اولان نكره يى وصف واجب دكلدر بلكه وصف حسندر نحو بن رحله تبجيل وتعظيم سالم اوله رجل ده سالم اولور زيرا تبجيل سلامتك فرعيدر فتأمل وينه حال جملهٔ حال مفرده نك عقبنده اولمسى اكرحال جمله سالما كلمه سنك معمولى اولمازسه اولور زيرا بوتقديرجه حال تعدد ايتمزكه حتى حال جمله اوله اما شارحك جائزدركه حالين مترادفتين اوله ياخود متداخلتين اوله ديدوكندن غرضى بزم ذكر ايتديكمز غيرمنصوصيت اوزره تنبيه اوله والامحتمل اولور (اساس البلاغه ده بجله فى اعينهم دينلور كوزلرنده انى عظيم قيلدى ديمكدر (معناى بيت) الله تعالى بزه سنى اذادن سالم اولديغك حالده و تبجيل وتعظيم ايله ردالنمش اولديغك حالده ابقا ايلسون

*) والعيش خير فى ظلا * ل النوك ممن عاش كدا (*

بو بيت بحر كاملك مجزو ومضمر مرفلندر تقطيعى (والعيشخى) مستفعلن مضمر (رنفيظلا) مستفعلن مجزوه مضمره (لنوككمم) مستفعلن مضمر

(معناش كدا) مستفعلاتن مجزو ومضمر مرفلدر (قائلى حارث بن حلزة اليشكريدر يشكر عربدن ايكى قبيله در برى بنو يشكر بن على بن بكر بن وائل در و برى بنو يشكر بن بشر بن صعب در (مفردا تده ديمشكه عيش فتح ايله حيوانه مختص حياتدر ومطلق حياتدن اخصدر (نوك ضم نون وفتحها وسكون واو ايله حمق وجهالت معناسنه (كد مكدود ومتعوب معناسنه مصدر مبنى للمفعولدر وكدا عاش نك تحتنده اولان ضميردن حالدر ياخود مصدر محذوفك صفتيدر تقديرى مكدود امتعبا ياخود عيشا مكدودا ديمكدر عربك نهاره صائم قولى كبى و بو بيتك اصل وتقديرى (والعيش الناعم فى ظلال النوك خير ممن عاش كد فى ظلال العقل) ديمك اولور لكن بيتك لفظى بونى وفى اولمديغله مخل اولوب غير مقبول اولدى (معناى بيت) حمق وجهالت ظلالنده اولان عيش خيرليدر شول كيمسه دنكه يعنى شول عاقل دنكه متعوب اولديغى حالده تعيش ايلدى

*) وفاجأها وقد جمعت جموعا * على ابواب حصن مصلتينا (*

وقددت الاديم لراهشيه * والفى قولها كذبا ومينا (*

بو ايكى بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (وفاجأها) مفاعلتن (وقد جمعت) مفاعلتن (جوعن) فعولن مقطوفه (علا ابوا) مفاعيلن معصوب (بحصنن مص) مفاعيلن معصوب (لتينا) فعولن مقطوف (وقددتل) مفاعلتن (اديملرا) مفاعلتن (هشيهى) فعولن مقطوفه (والفاقو) مفاعيلن معصوب (لها كذبن) مفاعلتن (ومينا) فعولن مقطوفدر (بونلرك قائلى عدى بن زيددر زبانك جذيمه يه غدرينى وتزوجدن وعد ايتدوكندن خلافنى وملكنى مالكنه جمعنى وجذيمه نك قتلى قصه سنى ذكر ايدر (زبا فتح زا هوز و باء موحدهٔ مشدده ومد ايله صحاحده مسطور اولديغنه كوره ملوك طوائفدن معدوده ملكة الجزيره در (جذيمه فتح جيم وكسر ذال معجمه ايله كريمه وزنى اوزره ملك حيره در ازد قبيله سندن جذيمة بن فهم بن دوس در صاحب الزباء ديرلر حضرت عيسى عليه السلامدن اوتوز سنه صكره حيره يه والى اولدى (وفاجأها ده فاجأ بغتة كلدى ديمكدر باب مفاعله دن صيغهٔ ماضيدر ضمير مستكنى جذيمه يه عائددر وضمير بارزى زبايه عائددر وقد جمعت ده اولان واو حاليه در جمعت ده اولان ضمير مستكن زبايه عائددر جموعا جمعت كلمه سنك مفعوليدر (جموع ضم جيم وميم ايله اسم اولان جمع كلمه سنك جمعيدر جمع جماعت ناسك اسميدر جمعت ايله جموع مياننده

صنایع بدیعه‌دن صنعت اشتقاق و اردر (علی ابواب حصن قولی جمعت
کلمه سنه متعلقدر ابواب حصنه مضافدر حصن عراق قربنده برقلعهٔ
مصنعه‌در (مصلتبنا مبنی للفاعل یاخود مبنی للمفعول اولوب چوعادن حالدر
اصلت سیفه دینلور قلیجی قیندن چقاردی دیمکدر آخرنده اولان الف
الف اطلاقدر (قدت کلمه سنك ضمیر مستکنی زبایه عائددر قدّ قطع معناسنه‌در
تقدید قطعده مبالغه‌در (الادیم نصب ایله قددت کلمه سنك مفعولیدر
(لراهشیه‌ده اولان ضمیر جذیمه‌یه عائددر راهشی دن ضمیره اضافتله نون
دوشمشدر پس راهشان باطن ذراعین‌ده ایکی طمردر (والفی باب افعالدن صیغهٔ
ماضیدر بولدی دیمکدر وجد معناسنه ضمیر مستکن جذیمه‌یه عائددر (قولها
نصب ایله الفی نك مفعول اولیدر کذبا الفی نك مفعول ثانیسیدر (کذب کسر ذال
معجمه ایله‌در و بو کذب ایله مین ایکیسی بر معنایه مرادف ولمغله بینهمایی جمعده
فائده یوقدر احدهما زائددر و بونی حشو مفسده دخی قیلمق بعیددکلدر زیرامینا
کلمه سنی عطف مغایرت افاده ایدر مغایرت ایسه باطله‌در اطولده ذکر اولنان بودر
تنصیصده دیرکه و مینا قوانی ماقبلنك تأکید و تقریری قیلمق جائزدر مغنی اللبیبده
معانیٔ واوك اون اوجنجیسی شیئی مرادفنه عطف ایچوندر دیوب بونکله
آیت جلیله‌دن * اولئك علیهم صلوات من ربهم و رحمة * ایله استشهاد ایلدی
و مصلتبنا و مینا میانند عیوب شعردن فن قوافی‌ده ذکر اولندیغی اوزره سناد
واردر (معنای بیت) جذیمه غیر مستعد اولدیغی حالده زبایه وعد کاذبنه اعتماد
ایدوب بغتةً کلدی حال بوکه تحقیق زبا جذیمه‌یی احاطه و قبض و اخذ
ایچون کندی حصننك ابوابی اوزرینه سیوفلرینی قینلرندن اخراج ایدیجی
جموع و جماعت رجالی جمع ایلدی یاخود قینلرندن اخراج اولنمش سیوف
قاطعه کبی رجالی جمع ایلیوب جذیمه‌یی اخذ و راهشین دیدکلری ایکی طمرلرینه
مختص و ملاصق اولان جلدینی قطع ایدوب اولنجه‌یه دك دمنی اساله و جریان
ایتدردی و جذیمه زبانك قوانی یعنی ملکمی ملکنه جمع ایدرم دیو وعدنی
کذب و زور بولدی زبانك غدرینك قصه سنی صدر الافاضل شویله نقل
ایدر که زبانك پدرینی جذیمه قتل ایدوب ملکنی تالان و پریشان ایتمش
ایدی اخرکاریه قزی زبا ملکه اولوب ملکنك تفرقنی جمع
ایدوب جذیمه ایله هربار جنك ایدر ایدی لکن جذیمه ایله مقاومته قادر
اولامدیغندن حیله‌یه سلوك ایدوب مکتوب تحریر وارسال ایلدیکه ملك

نساء معاعده قبیح سلطنتده ضعیف هر وجهله نقصاندن خالی اولمیوب
سندن غیری کندیمه کفو بولامدیغمدن نیاز ایدرمکه بنی کندیکه عقد و نکاح
ایدوب اقبال و تشریف ایله ملکمی ملککه جمع ایده یم اشبو مکتوب جذیمه‌یه
واصل اولوب مفادی معلومی اولدقده درعقب ثقاتندن اهل رأیی جمع ایلدی
ورأیلری زبایه کیتمه سی اوزرینه مجتمع اولدی لکن ایچلرنده قصیر نام برکیمسه
وار ایدی بونلره مخالفت ایدوب ملك ملکه نك ایاغنه وارمق مناسب دکلدر
دیدی والحاصل قصیرك کلامنی کیمسه اصغا ایتمیوب وزبانك رسلی الطاف
وهدایا ایله جذیمه‌یه استقبال ایلدیلر وکیدرایکن زبانك عسکری جذیمه نك
عسکرینی احاطه ایلیه‌رك زبانك سراینه واردیلر جذیمه زبانك یاننه کلدکده
شویله اولدی بویله اولدی دیو صحبته اغاز ایدوب اوزرنده اولان سیفنی
و اسلحه سنی چیقاردی اولرتبه کرمیت صحبت اولدیکه زبا شرب خمر
کلبه دوا و شفادر دیو خمری اسقا ایدوب جذیمه‌یی مدهوش ایلدی اوحینده
فصادلر حاضر ایدی راهشان نام ایکی طمرلرندن فصد ایتدیروب دمنی التون
لکنه جریان ایتدیروب دم ملکدر اکرچه برقطره سی یره دوکولور ایسه دمنه
دم طلب اولنور دیو استهزا ایدردی اول مرتبه‌ده دمنی جریان ایتدردیکه
جذیمه نك کمال ضعفندن حرکته مجالی قالمدی اولدمده بعض دمی لکندن
طشره دوکلدکده لاتضیعوا دم ملك دیدی جذیمه دخی دعوا دماضیعه اهله
دیدی و بو ضرب مثل اولدی و درعقب جذیمه هلاك اولدی و اول حینده
زبا رومه قاچدی صکره نائله ایله لقبلندی

*) ولا فضل فیها للشجاعة والندی * وصبر الفتی لولا لقاء شعوب (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (ولافض) فعولن (لفیهالش)
مفاعیلن (شجاع) فعول مقبوض (توننداً) مفاعلن مقبوضه (وصبرل)
فعولن (فتالولا) مفاعیلن (لقاء) فعول مقبوض (شعوبی) فعولن محذوفدر
(قائلی ابو الطیبدر سیف الدوله‌یی مدح ایلدیکی قصیده سندندر وسیف
الدوله‌نك تمالك نام ترکی الاصل برغلامنك موتنی ذکر ایدر (فیهاده اولان ضمیره
دنیایه راجعدر لافضل فیها لولانك جوابیدر فضل زیاده معناسنه للشجاعة
لافضل‌یه متعلقدر شجاعت تهور و جنك میاننده برحالت متوسطه‌درکه انکله
قدامی لایق اولان اموره اقدام ایدر کفار ایله قتال کبی (والندی مجروره
معطوفدر و صبر الفتی یاقرینه یابعدنه معطوفدر (ندی فتح نون و دال مهمله ایله

عطا معناسنه‌در بو معناجه معنابی مفسد حشو یعنی فائده‌سز زیاده معنیه
مثال اولور بعضیلرندی ایله مراد بذل نفس معناسنه‌در بوکا کوره حشو مفسد
اولمازدیمش اما علامه سعد دیدیکه بو معنی لفظندی دن فهم اولنمازو عدم موتی
تقدیره کوره بذل نفسك معناسی بوقدر اوقدر وارکه هلاکدن عدم تحرز ایله
تأویل اولنه و بو بعینه شجاعتك معناسنه‌در و ینه علامه سعد دیدیکه
بو قائلك مرادی شعری تصحیح ایسه کلامی یرنده‌در اکر مناقشه حشو
مفسد اولمقلغنده ایسه کلامی یرنده دکلدر زیرا ردّ اولك مقتضاسنه کوره ایجاز
مخل اولور وردّ ثانینك مقتضاسنه کوره تطویل اولور (لقاء وصول معناسنه
مصدردر شعوب کلمه‌سنه مضافدر (شعوب فتح شین معجمه وضم عین مهمله ایله
جنس منیه‌نك علمیدر اسامه جنس اسدك علمی اولدیغی کبی و شعوب ایله
تسمیه‌سی تفرقی ایچوندر و بونده فی الاصل علمیت و تأنیث اولمغله غیر منصرف
اولوب الان ضرورت شعریه‌دن اوتوری منصرف اولمشدر (اطولده دیر که
برشیده تردد اولسه منصرف اولورمی زیرا کسر ایله جر غیر منصرفلره لام
واضافتله حاصل اولور مع هذا بعضیسی بالاتفاق غیر منصرفدر تنوینسز مجرد
کسر انصرافه دلالت ایتمز و منیه‌یه شعوب تسمیه‌سنك وجهی احبادن تفریق
واجتماع تفرع ایلدیکندن اوتوریدر (معنای بیت) اکر لقاء موت اولمیدی
دنیاده شجاعت وندا وعطا وصبرفتی یه فضل ومزیت اولمازایدی بو بیتك
بیانی بودرکه اکر ناس موتدن امین اولسه‌لر شجاعك جبان اوزرینه فضلی
اولمازایدی زیرا جبان دنیاده خلودینی تیقن ایدوب اوزرندن خوف قالقیدی
شجاع ایله مساوی اولوب شجاعك شجاعتنه ثنا اولنمازایدی ومالنی بذل
واعطا ایدیجی دنیاده خلودینی تیقن ایتسه ودائما اله احتیاجنی بلسه بذل
مال ایتمزدی وعطا ایچونده فضل اولمازایدی وشدائد ومکروهه صبر ایدیجی
خلودینی تیقن ایتسه عسردن یسره وشدتدن رخایه تنقلنده نفسنی تسکین
و بؤسنی تسهیل ایدوب صبری ایچون فضل اولماز

*) واعلم علم الیوم والامس قبله * ولکننی عن علم ما فی غد عمی (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (واعل) فعول مقبوض
(معلمليو) مفاعیلن (مولام) فعولن (مقبلهو) مفاعلن مقبوضه (ولکن
فعولن (ننیعنعل) مفاعیلن (مما فی) فعولن (غد نعمی) مفاعلن مقبوضدر
قائلی زهیر بن ابی سلمیدر (علم الیوم نصب ایله اعلمك مفعولیدر علم الیومدن

مراد علم حاضردر (والامس الیوم اوزرینه معطوفدر (علم الامسدن مراد
علم ماضیدر قبله امس معناسنه‌در وضمیری یومه عائددر و بوارده معنابی
مفسد اولمیان حشوه مثالدر (اطولده دیر که قبله الامس نك الکائن قبله تقدیری ایله
صفتیدر و بو وصف تأکید ایچوندر و بونك حشو اولمسی حشوده تأکیدك
فائده‌سی اولمدیغندندر اما ابصرته بعینی وسمعته باذنی وضربته بیدی بونك
خلافنه‌در زیرا ابصار وسماع بلاشبهه علمدن مجاز وضرب امردن مجازا اولور
بویله اولنجه بعینی وباذنی و بیدی بو تجویزی دفع ایدر وسنك ایچون واردر
الامس نك الف لامنی استغراق ایچون قیلوب کل امس دیمك اوله وقبلیت ایله
وصفی جنسی هر فرده عمومنی تبیین واوزرینه تنصیص ایچون عام اولان شیئله
وصف قبیلندندر نته که الله تعالینك (ومامن دابة فی الارض ولا طائر یطیر
بجناحیه) قول شریفنده وارد اولدی ولکننی الخ استدراکی سؤال مقدره جوابدر
کویا ماضی وحاضر اولانی علمك محیط اولدیغی کبی استقبالی ده علمك محیطمیدر
دینلدکده لکن استقبالده اولان شیئه علمم محیط دکلدر دیو جواب ویردی (عمی
جمیع نسخه‌ده یا ایله درسوم صفت مشبهه‌در رجل عمی القاب دینلور جاهل
دیمکدر ولکننی نك خبریدر (معنای بیت) حاضر اولانی وکذشته وماضی اولانی
بیلورم یعنی بونلری علمم محیط در ولکن بن یارنکی کونده اوله‌جق شیئی بیلمدن
نه اوله‌جقدر اکا علمم محیط دکلدر زوزنی شویله معنی ویروب دیرکه علمم ماضی
عمی وجاهلم یعنی یارن وحاضری احاطه ایدرو لکن بنم قلبم منتظر ومتوقع اولانی
احاطه‌دن عمی وجاهلدر

*) فانك کاللیل الذی هو مدرکی * وان خلت ان المنتأی عنك واسع (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (فاننْ) فعول مقبوض
(ککللیلل) مفاعیلن (لذیه) فعول مقبوض (ومدرکی) مفاعلن مقبوضه
(وان خل) فعولن (تانلمن) مفاعیلن (تأعن) فعولن (کواسعو) مفاعلن
مقبوضدر (قائلی نابغه‌در ملوك عربدن ابو قابوس ایله مکنی اولان نعمان بن
منذره خطاب ایدر (فانك ده اولان فا ان خلت شرطك جزاسنك حذفنه
دلالت ایتسون ایچوندر دیمشلر کاف خطاب انك اسمیدر کاللیل خبریدر
الذی هو مدرکی کاللیل نك نعتیدر یعنی لیل بکا مدرك درسنده انك کبی مدركسن
دیمکدر (منتأی موضع بعده دیرلر باب افتعالدن انتأی عنه دینلور اندن بعید
اولدی دیمکدر عنك منتأی کلمه‌سنه متعلقدر بعضیلر واسع کلمه‌سنه متعلقدر

ديمش واسع انك خبريدر و بو قضيه ده حمل حمل ذودر معناسى البته سندن بعيد اولان سعه و بعد صاحبيدر شاعر ممدوحى غضب و سخط وهول حالنده وصف ايتديكندن ليله تشبيه ايلدى بناء عليه كالصبح ديمدى وتشبيهك ضمننده امور عديده واردر برى ممدوح البته لامحاله هاربه مدركدر و برى ادراكى يالكز هارب واحده شامل دكلدر بلكه جميعسنه شاملدر كيجه نك شاننده درك وشمول اولديغى كبى و برى سخط وغضبى ايچون دوام يوقدر جزئى شيئله عفوو محو ايدر سخط ليلده دخى دوام يوقدر نهار ايله محو ايدر بعضيلر ديمشكه جواب شرط محذوفدر و بو جواب شرطك تقديرى وان خلت ان المنتأى عنك واسع فانك مدركى در و بو جوابك حذفنه ماقبلى دلالت ايدر بو تقديرجه ايجاز اولور مساواة اولماز حاصل كلام بيت اصل مراد دن ناقصدر سوزى ممنوعدر زيرا اكثر نحاة تصريح ايلديلركه بو مثللى شرط يعنى حال واقع اولان شرط جزايه محتاج اولماز (معناى بيت) اى ممدوح تحقيق سن غضب وهول حالنده كيجه كبى سين اويله كيجه كه بكا مدرك وواصلدر سنده انك كبى بكا مدرك و واصل سين تحقيق سندن بعيد اولان موضع سعه صاحبيدر واقصاى ارضدر انده بنى بولامازلر ديوا كر ظن ايدوب فرار ايتسم ينه سنك دستكدن كريزان وخلاص ممكن دكلدر بكا مدرك وواصل سين زيرا سعهٔ ملكك وطول يدك اولمغله جميع افاقده اوامريكه مطيع ومنقاد عاملك وصاحب جيشك واردر ها ربى كرفته ايدوب سكا كتورورلر ديمك استر

*)انا ابن جلا وطلاع الثنايا * متى اضع العمامة تعرفونى(*

بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (انابنجلا) مفاعلتن (وطلاعث) مفاعيلن معصوب (ثنايا) فعولن مقطوفه (متااضعل) مفاعلتن (عمامتع) مفاعلتن (رفونى) فعولن مقطوفدر (اطولده ومطولده تحرير اولنديغنه كوره (بو بيتك قائلى عرجى نام شاعردر و بو عبدالله بن عمرو بن عثمان بن عفاندر (عرج فلس وزنى اوزره مهملتين وجيم ايله طريق مكه ده بر منزلدر شاعر اوراده طوغديغندن تسميه اولنمشدر اما صحاحده بو بيتك قائلى سحيم بن وثيل نام شاعردر ديمش (انا مبتدادر (ابن خبريدر ابن جلا قاموسده تحرير اولنديغى اوزره ايكى معناسى واردر برى واضح الامر ديمكدر ابن اجلى كبى و برى رجل معروف معناسنه بوراده اصل تركيب اعتبار يله موصوف تقدير اولنوب ابن رجل جلا ديمك اولور يعنى جلا بر موصوف

محذوفك

محذوفك صفتى واقعه اولمش جمله اولور پس ابن لفظنك تنوينى موصوف محذوفه اضافتندن اوتورى حذف اولندى والا بلندى بو تركيب واضح الامر معناسنه در (وجلا فى الاصل امرى منكشف اولدى معناسنه در اما شارحك تجويزى اوزره امورى كشف ايتدى معناسنه دكلدر بعضيلر لازم ومتعدى استعمال اولنور ديمش (صحاحده ديركه جلا بر رجلك علم واسميدر فعل ماضى ايله تسميه اولنمشدر و بوراده جلا علم اولوب جمله دن يعنى فعل مع الضميردن منقول اولمسى اعتبار يله تنوين حذف اولنمشدر (وعيسى بن عمردن حكايه اولنديكه عجن بر رجل قتل وضرب ايله و بونلر كبيلر ايله تسميه اولنسه غير منصرف اولور و بو بيت ايله استدلال ايلدى معولده ديركه بعضيلر صحيح اولان ابن جلا قمردر ديمش و بعضيلر ابن جلا اول نهاردر ديمش صاحب نهايه ابن جلا سيده ديرلر دبوب و بونى وطلاع الثنايانك اوزرينه عطفى تأييد ايدر ديمش زيرا طلاع الثنايا معالى امورده عالى اولانه ديرلر ثنايا ثنيه نك جميدر ثنيه عقبه ده بر طريقدر وعربك فلان طلاع الثنايا قولى بوندن مرادلرى معالئ امورى قاصد ديمكدر ياخود صعاب امورى ركاب يعنى بيلمه سى وتجربه سى ورأى صوابى سببيله صعاب اموره غلبه ايدر ديمكدر متى حرف جازمدر (اضع مضارع متكلم وحده اوزرينه اولوب متى ايله مجزومدر و بونك اخرينك حركه سى الله تعالينك * لم يكن الذين كفروا * قول شريفنده اولان نونك حركه سى كبيدر (عمامه كسر عين مهمله ايله ايكى معناسى واردر برى عربك كيدكلدى تاجدر و برى قناعدر عرب انكله بوزلرينى اورترلر بوراده مراد معناى ثانيدر تعرفونى نك اصلى تعرفوننى ايدى متى نك جوابى اولدبغندن نونى اسقاط اولندى و بونكله يعرفوه نك اصلى يعرفونه اولديغى ظاهر اولدى (معناى بيت) بن بر صاحب انكشاف ومعالئ امورى قاصد ياخود بيلمسى وتجربه سى ورأى صائبى سببيله صعاب اموره غلبه ايديجى كيمسه نك اوغلويم كه نه زمان قناعمى سزه كشف ايلسم بكا لايق اولان بيلكله بنى بيلورسكز نقل اولنور كه حجاج عراقه دخولنده خطبه اوقودى وخطبه سنده بو بيتى قراءت ايلدى وروايت اولنور كه حجاج عراقه داخل اولدقده اكثر متنكر كبى وجهنى عمامه سيله ستر ايلدى (فاضل كرمانى موشحك شواهدى شرحنده بو بيته شويله معنى و يرمشكه نه زمان عمامه يى باشم اوزرينه وضع ايلسم بنم سيادت وامارته اهل اولديغمى بيلورسز ونه زمان عمامه يى

باشمدن براقسم شجاعتمی بیلورسز

*)وان صخرا لتأتم الهداة به * كانه علم فی رأسه نار(*

بو بیت بحر بسیطك ضرب ثانئ مقطوفندر تقطیعی (وانتصخ) مفاعلن مخبون (رنلتأ) فاعلن (تمملهدا) مستفعلن (تبهی) فعلن مخبونه (كاننهو) مفاعلن مخبون (علمن) فعلن مخبون (فیرأسهی) مستفعلن (نارو) فعلن مقطوفدر (قائلی خنسا صحابیه رضی الله عنهادر برادری صخرك مرثیه سنده دیمشدر صخرا ان نك اسمیدر (صخر فتح صاد مهمله وسكون خاء معجمه ایله خنساء مشار الیهانك برادرینك اسمیدر (لتأتم ان نك خبریدر اقتدا ایدر دیمكدر الهداة هادی نك جمعیدر ولتأتم نك فاعلیدر وهداة دن مراد مكارم ومفاخر طریقنده ارشاد ایدیجیلر دیمكدر به ده اولان ضمیر صخره راجعدر كانه ده كان نك اسمی اولان ضمیرینه صخره عائددر (علم فتحه لر ایله جبل مرتفع معناسنه كان نك خبریدر (فی رأسه نك ضمیری علمه عائددر (ناره مؤخر مبتدا فی رأسه مقدم خبردر جمله سی علمك نعتیدر فی رأسه نار قولنی ایرادنك نكته سی صخرك هدایت ایله شهرتنده مبالغه یی زیاده دن اوتوریدر مع هذا كانه علم قولی صخری هدایت ایله معروف اولانه تشبیه ده وافی ایدی پس خنسا برادری صخری هدایت ایله اشتهارنده جبله تشبیه و بو تشبیه ده مبالغه ایدوب ناری ذلك الجبلك فوقنده قیلدی و بو نكته یه اصطلاح معانیده ایغال دیرلر ایغال اوغلدن مأخوذدر لغتده ابعاد معناسنه اصطلاحده بیتی بر نكته ایله ختمدر كه معنی اول نكته سز تمام اولور ایدی بوراده نكته صخرك هدایت ایله شهرتنده مبالغه یی زیاده كبی كه تقریر اولندی (معنای بیت) وتحقیق سبیل مكارم ومفاخرده مرشد وهدی اولنلر برادرم صخره اقتدا ایدرلر كویا اول صخر جبل مرتفعدر اویله جبل كه تپه سنده نار واردر

*)كان عیون الوحش حول خبائنا * وارحلنا الجزع الذی لم یثقب(*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (كائن) فعول مقبوض (عیونلوح) مفاعیلن (شحول) فعول مقبوض (خبائنا) مفاعلن مقبوضه (وارح) فعول مقبوض (لنلجزعل) مفاعیلن (لذیلم) فعولن (یثقبی) مفاعلن مقبوضدر (قائلی امرئ القیسدر (عیون الوحش كان نك اسمیدر عیون عین كلمه سنك جمعیدر چشم معناسنه (الوحش كسر ایله عیونك مضاف الیهیدر وحش فتح واو وسكون حاء مهمله ایله فلس وزنی اوزره وحشی نك جمعیدر

فارسیده رمنده معناسنه خباء كسر خاء معجمه ایله خیمه پشمین معناسنه وارحلنا خبائنا اوزرینه عطف اولنور (ارحل فتح همزه وسكون راء مهمله وضم حاء مهمله ایله رحل ورحله كلمه لرینك جمعیدر مسكن ومنزل معناسنه الجزع رفعله كانك خبریدر (جزع فتح جیم وسكون زای ایله خرز یمانیدر كه یعنی یمنه منسوب بر بونجقدر كه كندنده بیاض وسواد اولمغله عیون وحشی اكا تشبیه اولنور لم یثقب قولی عیون ایله جزع میاننده اولان تشبیهی تحقیق وایغال ایچون كتوردی زیرا خرز مثقوب اولماسه عینه زیاده شبیه اولور اصمعی دیمشكه ظبی وبقره چن دیری اولسه لر كوزلری سیاه اولور اما اولسه لر كوزلرینك بیاضی ظاهر اولور و بو عیونك كندنده سواد و بیاض اولان خرزه تشبیهی وحش اولدكدن صكره در و بو تشبیه بر هیئتی بر هیئته تشبیه قبیلندندر كذا فی شرح دیوان امرئ القیس (معنای بیت) كویا وحشیلرك كوزلری خیام ومسكنلریمزك اطرافنده دلنمامش خرز یمانی كبیدر یعنی اول رتبه ده چوق صید ایدوب اكل ایدرزكه بعد الاكل كوزلری انحاء خیاممزده خرز یمانی كبی قالور پس بو عنایه یه كوره ایغال شعره مختص اولور

*)ولست بمستبق اخالا تلمه * علی شعث ای الرجال المهذب(*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (ولست) فعول مقبوض (بمستبقن) مفاعیلن (اخنلا) فعولن (تلممهو) مفاعلن مقبوضه (علاش) فعول مقبوض (عثن ایر) مفاعیلن (رجالل) فعولن (مهذبو) مفاعلن مقبوضدر قائلی نابغه ذبیانیدر بو كلامله نعمان بن منذره خطاب ایدر (ولست خطاب لفظی اوزره در و بو خطاب غیر معینه متروكدر (مستبق باب استفعالدن مبنی للفاعلدر مأخذی بقادر اخا بونده حذف مضاف واردر تقدیری مودة اخ دیمكدر واخ دن مراد رجالدن سكا مرافقت وموافقت ایدن كیمسه در لا تلمه اخا كلمه سندن حالدر اخا عمومندن اوتوری یعنی سیاق نفیده وقوعندن اوتوری یاخود لستده اولان ضمیر مخاطبدن حالدر یاخود مستبق كلمه سنك فاعل ومفعولینك ایكیسندن حالدر یاخود احدهمادن حالدر اولكیسی یعنی اخا كلمه سندن حال اولمسی متفق علیه در تلم لمدن مأخوذ اصلاح وجمع معناسنه در لم الله شعثه دیرلر الله تعالی انك امورندن طاغلمسنی اصلاح وجمع ایلسون دیمكدر علی شعث لا تلمه یه متعلقدر یاخود لا تلمه نك ضمیر منصوبندن حالدر (شعث فتح شین معجمه وفتح عین مهمله ایله اصلنده انتشار وتفرق شعر معناسنه ایدی اما بوراده رجالك ذمیمه وغیر مرضیه اولان خصالی وپریشان ومتفرقه اولان افعالی مراددر

اى الرجال المهذب بو استفهام انكاريدر المهذب رفع ايله اى الرجال نك
نعتيدر (مهذب منقح معناسنه پس بو اى الرجال المهذب قولى رجالدن
كاملى من جهة المفهوم نفيه دلالت ايدن (واست بمستبق اخا لاتلمه على شعث
كلامنى تأكيد ايچون اتيان اولنمشدر بوكا اطناب ديرلر كه بر مفهومى تأكيد ايچون
كلور (معناى بيت) سن برادر يكك يعنى سكا مرافقت وموافقت ايدنك
مودتنى استبقايه قادر دكلسين ذميمه وغير مرضيه اولان خصالنى اصلاح
وپريشان ومتفرقه اولان افعالنى جمع ايتديكك حالده پس بو نفى
اولنان مفهومى تأكيد ايدوب ديركه رجالده مرضى الخصال ومنقح الفعال
كيم واردر يعنى يوقدر حتى برادر يكى موتنده ابقايه قادر اولاسين

*) فسقى ديارك غير مفسدها *صوب الربيع وديمة تهمى (*

بو بيت بحر كاملك ضرب خامس اخذ مضمرندندر تقطيعى (فسقاديا)
متفاعلن (ركغيرمف) متفاعلن (سدها) فعلن اخذ (صوبرربى) مستفعلن
(عوديمتن) متفاعلن (تهمى) فعلن اخذ مضمردر (قائلى طرفه در بونكله
قتادة بن سالمه يى مدح ايدر بو بيت تكميله مثالدر بوكا احتراس دخى ديرلر
اصطلاحده كلامده خلاف مقصودى ايهام ايدن شيئى اخر شيء ايله دفع ايتمكه
ديرلر وبو دافع ايكى قسمدر برى وسط كلامده اولور بوراده اولديغى كبى وبرى
اخر كلامده اولور فسقى دعاءله در وبو دعا ايله مقصود مدعوله نك سقى ايله
نضارت وطراوتنك زياده لكيدر (ديارك فسقى نك مفعوليدر وبو فسقى ديارك
قولى اهلنه اولنده مصلح واخرنده مفسد يعنى محصولاته مضر اولان عموم
سقيى ايهام ايتديكندن غير مفسدها قولى ايله ايهامى دفع ايلدى بوكا تكميل
ديرلر اطولده ديركه ديار ايله ديارك اهلى مراد اولنورسه غير مفسدهانك معناسى
الا مفسدها اولوب استثنا اهلدن اولور بو تقديرجه اصل كلامدن اولوب تكميل
ايچون اولمازانتهى ومفسدك ضميرى دياره اضافتى سارق البلد اضافتى قبيلندن
فيئيه در بعضيلرى نزول مطر دائم وقتنده و وقتنك غيريده ديارك خراب
وفسادينه وزرعك افسادينه بادى وسبب اولور ديديكنى غير مفسدها قولى
دفع ايدر ديوب غيرنى صو بدن خالى قيلدى بعضيلر غير مفسدها سقى نك
مفعول ثانيسيدر ديمش بعضيلر سقى نك فاعلندن حال اولمق اوزره منصوبدر
ديمش بعضيلر سقى نك مفعول ثانيسنك نعتيدر تقديرى ماء غير مفسدلها
ديمكدر ديمش صوب الربيع رفع ايله سقى نك فاعليدر (صوب فتح صاد مهمله

وسكون

وسكون واو ايله مطرك نزول و وقوعنه ديرلر (الربيع كسر ايله صوبنك
مضاف اليهى در ربيع شتا ايله صيف ميانده اولان فصله اطلاق اولنور
وبو فصلك مطرينه ده اطلاق اولنور اولكينه كوره صوب لفظنى ربيعه
اضافتده مطر قيدندن تجريده محتاج اولماز ايكنجى يه كوره تجريده
محتاج اولور (ديمة صوب الربيع اوزرينه عطف اولنور (ديمه كسر
دال مهمله وسكون ياء مثناة تحتيه وفتح ميم ايله بركون بركيجه دائمى باريده
اولان بارانه ديرلر بعضيلر قرق كون قرق كيجه باريده اولان بارانه
ديرلر ديمش (هواديده كندنده برق ورعد اولميان مطردر اقلى
نهارك ياليلك ثلثى در ديمش (تهمى ديمة كلمه سنك نعتيدر سيلان
وجريان ايدر ديمكدر (معناى بيت) اى محبوبه ربيعده نزول ايدن مطر وسيلان
ايدن مطر دائم سنك ديار يكى صوارسين نضارت وطراوتنى زياده ايلسون
ديار يكى مفسد اولمديغى حالده

*) ان الثمانين وبلغتها *قد احوجت سمعي الى ترجمان (*

بو بيت بحر سريعك ضرب اول مطوى موقوفندندر تقطيعى (اننثما)
مستفعلن (نينوبل) مستفعلن (لغتها) فاعلن مطويه مكسوفه (قداحوجت)
مستفعلن (سمعى الا) مستفعلن (ترجمان) فاعلات مطوى موقوفدر (قائلى
عوف بن محلم شيبانيدر عبد الله بن طاهرك حقنده ديمشدر ثمانين ايله مراد
سنيدر وبلغتها قولى مجهول زنه سى اوزره اثناء كلامده يعنى اننك اسمى
وخبرى ميانده مخاطبه كندى عمرى كبى طول عمر ايله دعا قصدى ايچون
اعتراضدر وبو مثلده واوه اعتراضيه تسميه اولنور عاطفه وحاليه دكلدر
وواوك فائده سى مدعو به ده مدعوله نك داعى ايله اشتراكنى انبا واشعاردر
وبو واوك مابعدى خبر ياخود ماقبلنه صفت اولمق احتمالنى قطع در اطولده
ديركه واو اعتراضيه يى بيلميان جمله يى حاليه قيلمه ده تكلف ايتدى وبو مثللى
اعتراض چوق كره حاله ملتبس اولور فرق دقيقدر (الى ترجمان احوجت
كلمه سنه متعلقدر ترجمان بر لسانى لسان اخر ايله تفسير ايدن كيمسه يه ديرلر وبونده
اوچ لغت واردر برى فتح تاء وضم جيم ايله ديهقان وزنى اوزره در وبرى ضم تاء
وجيم ايله عنفوان وزنى اوزره در وبرى فتح تا وفتح جيم ايله صحصحان وزعفران
وزنى اوزره در بونلرك جمعسنده راساكنه در وبونى شاعر صوت شديده يا صوت
شديد ايله مصوته صوت شديده وصوت شديد ايله مصوتده صوت خفى يى

تفسیر وکشف اولدیغندن استعاره ایلدی (معنای بیت) تحقیق ثمانینه بن واصل اولدم الله تعالی اول ثمانینه سنی ده واصل قیلسون تحقیق اول ثمانین بنم قوهٔ سامعه‌می ترجمانه محتاج قیلدی شاعرك مرادی سن ثمانین ده قوای جسمانیه‌نك ضعفنی بیان وکبرسندن شکایتدر

*) واعلم فعلم المرء ینفعه * ان سوف یأتی کل ماقدرا (*

بو بیت بحر سریعك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (وعلمفعل) مستفعلن (ملمرءین) مستفعلن (فعهو) فعلن مخبونه مکسوفه (ان سوف یأ) مستفعلن (تی کللما) مستفعلن (قددرا) فاعلن مطوی مکسوفدر (قائلی نامعلومدر فعلم المرء اعلم فعلی ایله ایکی مفعولی میاننده فا ایله اعتراضدر و بو اعتراضك مطلق علمك نفعی اوزرینه وعلی الخصوص امور دنیا وآخرتك مداری انك اوزرینه اولان شو امره علمك نفعی اوزرینه مخاطبه تنبیه‌دن اوتوری فائك فائده‌سی مابعدینك علتنی وماقبلنك سببیتنی اشعار ایچوندر خنی اولمیه اعتراض تتمیه مباینددر زیرا تتمیم فضله واقع اولور وفضله ایچون اعرابدن محل واردر اما اعتراض بونك خلافنه‌در وتکمیله ده مباینددر زیرا تکمیل خلاف مقصودی ایهامی دفع ایچون وایغاله ده مباین‌در زیرا ایغال اولمازالا آخر کلامده اولور لکن اعتراض تذییلك بعض صورینه شامل اولور بعض صوری اعرابدن محلی اولان جمله ایله اولور و بو جمله ده من جهة المعنی بر برینه متصله اولان ایکی جمله میاننده اولور ان مثقله دن مخففه در زیرا ان ناصبه سوف ایله جمع اولمازوان مخففه‌نك اسمی عند العامه حذفی ملتزم اولان ضمیر شاندر (ان سوف یأتی کل ماقدرا جمله‌سی مفعولین مقامنده قائمه اعلم کلمه‌سنك مفعولیدر کل رفع ایله یأتی نك فاعلیدر وما موصوله مضافدر (قدرا فعل ماضی مجهول اولوب ماء موصوله‌نك صله‌سیدر ومأخذی تقدیردر والفی اطلاق ایچوندر (معنای بیت) معلوم اولسونکه کشینك علمی کندویه نفع ویرر تحقیق شان هر مقدور که یعنی خیر وشردن قضا وقدرده وازل آزانده اوزرینه تقدیر اولنوب واقع اولان بلانزاع ولاجدال کلور نقدر رده مقدورده تأخیر واقع اولورسه و یوسف اخ قولنده تسلیه وامرك تسهیلی واردر یعنی نفوس اوزرینه نوازانه تسهیل واردر

*) یصد عن الدنیا اذاعن سودد * ولو برزت فی زی عذراء ناهد (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (یصدد) فعول مقبوض (عندنیا) مفاعیلن (اذاعن) فعولن (نسوددن) مفاعلن مقبوضه (ولوب)

فعول

ایکی مفعولدن مراد جمله‌در یعنی
ان سوف یأتی کل ماقدرا
جمله‌سیدرکه مفعولین مقامنده
قائمه‌در *

فعول مقبوض (رزتفیزی) مفاعیلن (یعذرا) فعولن (ءناهدی) مفاعلن مقبوضدر (قائلی ابو تمامدر ابو الحسین محمد بن هیثمی مدح ایلدیکی قصیده‌سندندر یصد صیغهٔ مضارعدر اعراض ایدر دیمکدر عن الدنیا یصد یه متعلقدر (عن تشدید نون ایله صیغهٔ ماضیدر ظاهر اولدی دیمکدر (سودد ضم سین مهمله ایله سیادت معناسنه خفی اولمیه سیادت دنیاندر ودنیادن مراد سیادتك غیریدر اوقدر وارکه آخرتك سیادتی مراد اولنه اولکبسی اظهردر واو وصلیه‌در برزت صیغهٔ ماضویهٔ غائبه‌در خفاد نصکره ظاهر اولدی دیمکدر فاعل مستتری دنیایه راجعدر (فی زی عذراء برزت کلمه‌سنه متعلقدر (زی کسر زای ایله هیئت معناسنه (عذراء فتح عین مهمله ومد ایله بکر معناسنه ناهد عذراءنك نعتیدر ونهوددن مأخوذ ممه‌سی مرتفع اولیجی یعنی اغرشقلنمش دیمکدر (معنای بیت) دنیادن ولذاتندن اعراض ایدرکن سیادت ومجد ظاهر اولسه واو دنیا ممه‌سی اغرشقلنمش حسناقزاوغلان هیئتنده ظاهر اولسه حاصلی طباعك رغبت ونفوسك میل ایلدیکی لباسده دنیا ظاهره بیله اولسه ینه التفات ایلمز دیمکدر

*) وانی لصبار علی ماینوبنی * وحسبك ان الله اثنی علی الصبر (*

*) ولست بنظار الی جانب الغنی * اذا کانت العلیاء فی جانب الفقر (*

بو ایکی بیت بحر طویلك ضرب اول سالمندندر تقطیعی (واننی) فعولن (اصببارن) مفاعیلن (علاما) فعولن (ینوبنی) مفاعلن مقبوضه (وحسب) فعول مقبوض (کاننللا) مفاعیلن (هاثنی) فعولن (علصصبری) مفاعیلن سالم (ولست) فعول مقبوض (بنظظارن) مفاعیلن (الاجا) فعولن (نبلغنا) مفاعلن مقبوضه (اذاکا) فعولن (نتلعلیا) مفاعیلن (ءفی جا) فعولن (نبلفقری مفاعیلن سالمدر (بونلرك قائلی معذل بن غیلاندر بعضیلر طی‌دن براعرابیدر دیمش وانی ده واو ابتدائیه اولمق احتمال اقربدر یاء متکلم ان نك اسمیدر اصبار خبریدر (صبار فتح صاد مهمله وتشدید باء موحده ایله صیغهٔ مبالغه‌در زیاده صبر ایدیجی دیمکدر علی ماینوبنی صبار کلمه‌سنه متعلقدر ما اسم موصولدر حادثه ونازله‌دن عبارتدر و بوندن عبارت اولدیغنه قرینه نازله معناسنه اولان نائبه‌دن مأخوذ ینوبنی قولیدر و ینوبنی جمله‌سی مانك صله‌سیدر ینوب صیغهٔ مضارعدر نازل اولور دیمکدر نونی وقایه یاسی متکلمدر بعضیلر ینوبنی‌یی معنای لازمیسی اولان اصابه نی ایله تفسیر ایتمش (وحسبك

کافیك معناسنه سکا کفایت ایدر دیمکدر وسکا کفایت ایدن (ان الله اثنی
علی الصبر (قولنك معناسیدر که تحقیق الله تعالی صبراوزرینه ثنا ایتمسیدر
الله لفظی اننك اسمیدر خبری اثنی علی الصبریدر (اثنی افعالدن صیغهٔ
ماضیدر صیغهٔ ماضی ایله ایرادینك نکتهسی تحقیق وقوعندن اوتوریدر علی
الصبر اثنی کلمهسنه متعلقدر (ولست ضم ایله فعل متکلمدر خطاب دکلدر
بیت اول دلیلی ایله (نظار ناظر معناسنه در بناء علیه مبالغه نفیه توجه ایدر
بعض روایتده نظار یرینه میال واقع اولمشدر میل جسمده حاله اولان قوهٔ
جسمانیه یه دیرلر (الی جانب الغنی نظار کلمهسنه متعلقدر (غنی کسر غین معجمه ایله
وقصر ایله یسار معناسنه در * غسل الاناء وطهارة الفنا یورثان الغنا *
حدیث شریفنده اولدیغی کبی اما فتح غین معجمه ومد ایله غناء نفع معناسنه در
وکسر ایله وینه مد ایله غناء سماع معناسنه درو بو راده غنی ایله مراد غنانك
مسببیدر که راحتدر بوده محن وشدائددن غنادر (علیاء حمراء وزنی اوزره مد ایله
هرمکان مشرفه دیرلر اعلی نك مؤنثی دکلدر زیرا منکر اولدیغی حالده کلور
صکره سیادت کبی مرتبهٔ شریفه وعالیهده استعمال اولندی (وفقر ایله مراد
محنت ومشقتدر (معنای بیت) تحقیق بکا نازل اولان یاخود ضرر ویرن حادثه
ونائبه ونازله یه زیاده صبر ایدیجی یم حال بوکه سکا کفایت ایدیجیدر الله تعالینك
صبر اوزرینه ثنا ایتمسی و بن جانب غنی وراحته التفات ونظری زیاده ایدر
دکلم لکن علیا یعنی رتبهٔ شریفه وعالیه جانب فقرده یعنی عدم راحت وعدم
لذائده اولدقده یعنی جانب راحت ولذاته التفات ایتم اکر ریاست
جانب مشاقده اولورسه مشاق وشدائده اقبال ایدرم دیمك استر شاعر نفسنی
معالی یه میل ایله وصف ایدر ومرادی تعب ومشقت ایله اولان سیادت راحتدن
احیدر دیمکدر پس ابو تمامك مصراعیکه * یصدعن الدنیا اذا عن سودد *
در بو ولست الخ بیتنه نسبتله قلت حروفیله بیله اصل معناده بو بیته مساواتندن
اوتوری ایجازدر و بو بیت ابو تمامك مصراعنه نسبتله اطنابدر و بو بیتلره
قریبدر حماسینك

*) ونتکران شئنا علی الناس قولهم * ولاینکرون القول حین نقول (* بیتی
و بو بیت بحر طویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (ونتك) فعول مقبوضدر
(رانشئنا) مفاعیلن (علننا) فعولن (سقولهم) مفاعلن مقبوضه (ولاین)
فعولن (کرونلقو) مفاعیلن (لحین) فعول مقبوض (نقولو) فعولن محذوفدر

بعضیلر قائلی شمول نام شاعردر دیمش (ونتکر افعالدن متکلم مع غیرهدر تغییر
ایدرز دیمکدر (وان شئنا الخ شرطنك جزاسیدر علی الناس شئنا یه متعلقدر
قولهم نصب ایله (ننکرنك مفعولیدر ولاینکرون ده واو حالیهدر و ینکرون فاعل
مستتری ناسه راجعدر (القول نصب ایله ینکرون نك مفعولیدر حین نقول
ینکرون نك ظرفیدر نقول متکلم مع غیرهدر (معنای بیت) شاعر کندیلرینك
ریاستنی وحکملرینك نفاذنی وصف ایدوب دیر که بز اکر دیلسك ناسك قوللرینی
انکار وتبدیل وتغییر ایدهرز حال بو که ناس بز دیدیکمز حینده قوللرینی انکار
وتغییر ایدرد کللردر حاصلی بز غیریمزك قولندن مراد ایتدیکمز شیئی تغییر ایدرز
و بر کیمسه بزم دیدیکمز شیئك تغییری اوزرینه اجترا وجسارت ایدهمز اطولك
تقریری بودر اما مطولده بر کیمسه بزم اوزریمزه اعتراضه تجاسر ایدرد کلدر
بزه انقیاد واقتدا ایدندن اوتوری دیدی تم شرح ابیات المعانی بعون الله وحسن
توفیقه وایاه اسئل فی اتمام شرح ابیات البیان والبدیع مع تحقیق مزایاها
هدایة طریقه

) وکان محمر الشقیق اذا تصوب او تصعد (
) اعلام یاقوت نشرن علی رماح من زبرجد (

بو ایکی بیت مدور بحر کاملك ضرب مجزوء مرفلندندر لکن بیت ثانی ضرب
مجزوء مضمر مرفلندندر تقطیعی (وکان مح) متفاعلن (مررششق) مستفعلن
مضمر (قاذاتصو) متفاعلن (و باوتصعد) متفاعلاتن مجزوء مرفل (اعلام یا)
مستفعلن مضمر (قوتنشر) مستفعلن مضمر (نعلارما) متفاعلن (حمنزبرجد
مستفعلاتن مضمر مرفلدر (قائلی ابو الصنوبریدر (محمر الشقیق نصب ایله
کاننك اسمیدر شقیق حمرتده مبالغهدن اوتوری (محمر ایله وصفلدی زیرا
افعال مبالغه ایچوندر و هر بار شقیق محمر ایله وصفلنوردکلدر مطول وهواديده
دیدیلر که محمرك شقیقه اضافتی صفتك موصوفه اضافتی قبیلندندر (جرد
قطیفه ده اولدیغی کبی و بونده عامل کاننك معناسیدر شقیق وسطنده سوادی
اولان ورد احمره دیرلر فلاة وصحراده رویده اولور بو کلهمرادی شقیق
النعماندر نعمان ضم نون ایله ایکی معنایه در بری قان دم معناسنه و بری نعمان بن
منذردر اولکی معنایه کوره شقیقك نعمانه اضافتی احمرارینه نسبتله در ایکنجی
معنایه کوره شقیقك نعمانه اضافتی نعمان بن منذر بر ارضه رسیده وواصل اولدیکه
انده فتی چوق شقایق اولمغله تعجب ایدوب شو شقایقك احمراری نه کوزل دیدی

واول ارضده اولارعيدن ونباتنى قطعدن منع ايدن اول ايدى و بو يله اولان
ارضه محمى ديرلر فتح عين ايله اولان نعمانه مضاف دكلدر و فتح عين ايله اولان
طريق طائفده بر واديدر ا كا * نعمان الاراك * ديرلر كويا شاعر شقايق مفرده
ردى ضرورت شعردن اوتوريدر زيرا شقايق معناسنه شقيق بولنمامشدر
بلكه شقايق واحد و جمع ايچوندر اكر سؤال ايدرسنكه بو وزن احادده نظيرى
اولمياندر اكر شقايق واحد ايچون اولسيدى احادده نظيرى اولورايدى جوابنده
ديرزكه قاموسده ذكر ايلدى شقايق ايله تسميه سنك وجهى بونى شقيقة البرقه
تشبيهدن اوتوريدر شقيقة البرق افقده برقدن منتشره اولانه ديرلر پس شقايق
فى الاصل جمع اولوب شمدى بو ورد احمر هر ورقى شقيقه كبى اولان اوراقى
مشتمل اولديغندن شقايق ايله تسميه اولنمشدر (تصوب نك فاعلى شقيقه
راجعدر تصوب تفعلدن صيغهٔ ماضيدر سفله ميل ايلدى ديمكدر صاب المطر
ديرلر اعلادن نزول ايتسه و تصعد تصوب اوزرينه معطوفدر تصعد تفعلدن
صيغهٔ ماضيدر اسفلدن علوه مائل اولدى ديمكدر مشبهى تصويب
و تصعيد ايله قيدلدى زيرا اوراق شقايق سفل و علوه ميلسز علم هيئتى اوزرينه
دكلدر اعلام ياقوت رفع ايله كان نك خبريدر و اعلامك ياقوته اضافتى منيه در
اعلام علمك جمعيدر رمحك فرقنده شد اولنان شبئه ديرلر ياقوت فارسئى معربدر
ثمن عالى ايله بيع اولنور بر جوهرك اسميدرقتى چوق خاصه سى واردر از جمله
* من تقلد ياقوتا عوفى عن الطاعون * حديث شريف انجازرد بنى مصداقنجه
طاعون و وبادن حرزجاندر و نشرن على رماح اعلام ياقوت نك نعتيدر
مرسترى ديديكه نشرن نك فاعلى اعلامه راجعدر و جمله سى اعلام ياقوتدن
حالدر (رماح كسر راء مهمله ايله رمح كلمه سنك جمعيدر نيزه لو مزراغك
اسميدر من زبرجد رماحى بياندر ياخود صفتدر رماحك بوياسى يشل
اولديغندن اخضرك اولان زبرجد ايله بيان ايلدى زبرجد يشل رنك
بر جوهردر قيمتده ياقوتدن دوندر پس رماح زبرجديه اوزرينه منشوره اولان
اعلام ياقوتيه حسك ادراك ايتمديكى شيدندر زيرا حس ماده ده موجود
اولانى و عند المدرك حاضر اولانى هيئات محسوسه و مخصوصه اوزره درك ايدر
لكن ماده سى كه اندن تركيب اولنور اعلام و ياقوت و رماح و زبرجد كبى
بونلردن هر برى بصر ايله محسوسه در حاصلى زبرجددن رماح اوزرينه
منشوره اولان اعلام ياقوتيه مشبه به خياليدر زيرا بو مركب خارجده معدومدر

واجزاسى خارجده موجوده و بصر ايله مدركه دكلدر شاعرك تخيله سى صور
علم و ياقوت و زبرجد محسوسه دن هيئت غير محسوسه تركيب ايلدى اطولده
ديركه شعرى مشبه به خيالى اولمقدن اخراج ايدوب اعلام ياقوتى حمرتده
ياقوت كبى اعلام معناسنه قيلوب تشبيه بليغ قيلمق ممكندر و زبرجد ايله خشب
مخضر مراد اولنوب زبرجد كبى ديمك اولوب استعاره قيلمق ممكندر (معناى بيت
زبرجددن رماح اوزرينه نشر اولنان اعلام ياقوتيه كويا اسفل و اعلايه ميل
ايدن شقايق نعمانيه درخى يورلميه زبرجددن رماح اوزرينه منشور اولان اعلام
ياقوتيه مشبه دركان محمر الشقيق مشبه به خياليدر و خياليدن مراد معدوم
اولان شيدركه انى حواس ظاهره ايله درك اولنان اموردن متخيله و متفكره
تركيب ايدر بوخسه خيالى دن مراد خيالده مرتسمه اولان صورت دكلدر پس
اعلام ياقوتيه حس مشتركدن خياله كيدن شيدن دكلدر و بو اعلام ياقوتيه يه
حواس ظاهره ايله اصلا احساس واقع اولماز

*) ايقتلنى والمشرفى مضاجعى * ومسنونة زرق كانياب اغوال (*

بو بيت بحر طويلك ضرب اول سالمندندر تقطيعى (ايقت) فعول مقبوض
(لنى ولمش) مفاعيلن (رفيى) فعول مقبوض (مضاجعى) مفاعلن مقبوضد
(ومسنو) فعولن (نتن زرقن) متفاعيلن (كانيا) فعولن (باغوالى) مفاعيلن
سالمدر (قائلى امرئ القيسدر (ايقتلنى ده اولان همزه استفهام انكاريدر
بونكله حبيب سلماده شاعرى من جهة العداوه قورقودن رجل مراد اولنور
پس يقتلنى نك ضميرى شاعرك عدونه راجع اولور (والمشرفى ده اولان واو
حاليه در (مشرفى فتح راء مهمله ايله مطولده ديركه مشارف يمنه منسوب سيفه
ديرلر و صاحب قاموس مشارفى شامدن قيلدى و مشارفى مشرفه رد ايلدى
زيرا جمع نسبت اولنماز مادامكه مفرده رد اولنميه (مضاجعى مطولده معناى
لازمه سى اوله رق ملازمى ايله تفسير ايليوب ملازمتدن كنايه قيلدى بو تفسيره
كوره اسم فاعل اولوب مضموم الميم اولور و مضاجعى مبتداء مؤخردر و المشرف
خبر مقدمدر حتى مطولده بو ترتيب اوزره تفسير ايلدى اطولده ديركه خبر مبتدا
كبى معرفه اولسه تقديمنده بأس يوقدر زيرا تحقيق اولان التباس اولميان يرده
جائزدر و بو راده التباس يوقدر بعضلر توهم ايدوب مطول صاحبى كلامى قلب
ايدوب تفسير ايلدى ديوب قلبك نكته سنك بيانه مبتلى اولوب نفع و فائده سى
افاده ايدر برشى اتيان ايتمدى و احتمالدركه مضاجعى فتح ميم ايله اولوب

مضجع كلمه سنك جمعى اوله و بو مضجعك معناى حقيقيسى مكان نومدر و بوكا
كوره معنى اكر بركيمسه بنم قتلمه قصد ايلسه ممكن دكلدر مكر حال اضطجاع
وحال نومده اوله ديمك اولور (ومسنونة رفع ايله المشرفى اوزرينه عطف اولنور
مطولده سهام محدودة النصال ايله تفسير ايلدى يعنى دمرنلرى كسكينلنمش
اوقلر ديو تفسير ايلدى (سن السيف دينلور كسكين ايلسه و پاسنى قالديروب
مجلى ومصيقل قيلسه (زرق ضم زاى وسكون راء مهمله ايله حمر واحمر
كبى (ازرق كلمه سنك جمعيدر كوك رنكه ديرلر وزرق مسنونة كلمه سنك
صفتيدر وبو نصال محدوده يى زرقت ايله وصفى نصالك صفاسنه
دلالت ايتسون ايچوندر خفى بيورلميه مقامه انسب اولان مسنونه
كلمه سنى اسنة الرماح ايله يعنى ميزراقلرك دمرنلريله تفسير ايلمكدر زيرا
اسنه انياب اغواله زياده شبيه در زيرا اسنه نصالدن اعظمدر وانياب
اغوالك ماده سى حس ايله درك اولنمديغنده نظر واردر زيرا ماده سى عظمدر
وبو ماده سى حس ايله درك اولنماز كلامى انياب جنس عظمدن اولمديغنه
مبنى اوله زيرا بو انياب عظمك ايشلمديكنى ايشلر بلكه ماده سى نه كونه شيدر
بيلنمديكنه مبنى اوله كرچه قواطعدن برشيئه مشابه لكن بخصوصه ناب متعارف
صورتنى اوزره مخترع دكل بلكه صورت مهيبه اوزره مخترع وفى الجمله صورت
نابه مناسبدر كانياب مسنونة كلمه سنه متعلقدر (انياب فتح همزه ايله ناب
كلمه سنك جمعيدر رباعيه نك اردنده اولان ديشه ديرلر بوده ايكى جانبده درت
عدد ديشدر (اغوال فتح همزه ايله غولك جمعيدر غول جنك ساحره سنه
ديرلر بونك تحقيقى مروايتدى ومنيه معناسنه ده كلور وبر شيطاندركه ناسى
اكل ايدر وبردابه دركه انى عرب كورر وبلور وانى تأبط شرا قتل ايلدى
(معناى بيت) بنى حب سلماده قورقودن كيمسه بنى قتل ايدرمى يعنى بنى
قتله قادر اولورمى اولماز حال بوكه شارف اليمنه منسوب اولان سيف وانياب
اغوال كبى پاسسز ومجلى دمرنلى وكسكين دمرنلى اوق ياخود مزراق بكا
مضاجع وملازمدر يعنى بونلر بنم عندمده موجود ايكن اول كيمسه بنى نيجه
قتله قادر اولور اوله ماز خفى بيورلميه المشرفى ومسنونة زرق قولى مشبه كانياب
اغوال مشبه به وهمى در وهمى ايله مراد متخيله نك اختراع ايلديكى شيدر
غول ديدكلرى سبع كبى برشيدر ناسى هلاك ايدر ديندكده متخيله بونى استماع
ايدر غولى صورت سبعده تصور ايدوب اكا سبع كبى ناب اختراع ايدر معلوم

اوله كه وهمى ايله مراد وهم ايله مدركه اولان معانئ جزئيه دكلدر زيرا انياب
اغوال ورؤس شياطين معانئ جزئيه دن دكلدر بلكه صوردر زيرا انياب
اغوال ورؤس شياطين حواس ظاهره ايله درك اولنماسى ممكن اولاندن دكلدر
بلكه بولنسه لر درك اولنمازلر الاحواس باطنه ايله درك اولنورلر وينه خارجده
تحقيق اولاندن دخى دكلدر زيدك صداقتى و عمرك عداوتى كبى
*) وكأن النجوم بين دجاها * سنن لاح بينهن ابتداع (
بو بيت بحر خفيفك ضرب اولندندر تقطيعى (وكاننن) فعلاتن مخبون
(نجومى) مفاعلن مخبون (ندجاها) فعلاتن مخبونه (سننن لا) فعلاتن مخبون
(حبينهن) مفاعلن (نبتداعو) فاعلاتن سالمدر (قائلى قاضئ تنوخيدر
نجوم انجم كبى كوكب معناسنه اولان نجم كلمه سنك جمعيدر (دجاها دجى دالك
ضميله على وزننده دجيه كلمه سنك جمعيدر بو معنى جهتندن ظلمت معناسنه در
(بين النجوم نك صفتيدر تقديرى كان النجوم الواقعة بين دجاها ديمكدر واكر
متعلق نكره تقدير اولنسه النجوم دن حال اولمقده جائز اولوب تقديرى كان
النجوم حال كونها واقعة بين دجاها ديمك اولور و بونده عادل معناى كان در
ودجاهانك ضميرى ياليله يه ياخود نجومه عائددر بعض روايتده دجاه واقع
اولمشدر ضميرى ليله راجعدر واضافتى ادنى ملابسه ايچوندر (سنن رفع ايله
كان نك خبريدر سنن ضم سين وفتح نون ايله سنت كلمه سنك جمعيدر لغتده سيرت
وطريقت معناسنه در والله تعالينك حكمى وامرى ونهى و رسول اكرم
صلى الله تعالى عليه وسلمك احيانا ترك ايله سلوك ايلدكلرى شيدر (بينهن نك
ضميرى سننه راجعدر (ابتداع لاح نك فاعليدر وجمله سى سننك صفتيدر
ابتداع كسر همزه وسكون با ايله انشاء معناسنه وبدعت دينده بعد كماله
واقع اولان حدثدر وابتداع ايله مراد وجه تشبيهك مابينده احداث
بدعتدر (اطوالده ديركه خفى اولميه بيتك طرفينى بربرينه ملايم دكلدر زيرا
شاعر نجومى دجا بيننده قيلدى سننك بيننده ابتداعى قيلدى ملايم اولان
ايسه نجومك بيننده دجايى قيلوب سننى ابتداع بيننده قيلمق ايدى وملايمتى
تحصيل اولنكنده قلبى اعتبار ايله ممكندر تقديرى كان دجاها بين النجوم
ديمك اولور ايكنجى ده قلبى اعتبار ممكن دكلدر اما مطولده ثانى يى باب قلبدن
قيلوب سنن لاحت بين الابتداع ديو تقدير ايلدى لكن ثانيده قلبك عدم امكانى
بودركه سنن غايت چوقدر كويا بدعت اراسنده لمعان ايدر پس بو معنى

بيتك مزاياسندن معدوددر و بوقلبك اعتبار وعدم اعتباری خطيب دمشق
رحمه الله تعالينك تقريرندن استفاده اولنور خطيب دمشق تقرير ايدر كه
بو تشبيهده وجه شبه شیء مظلم سوادك جوانبنده اشياء مشرقهٔ بيضك
حصولندن حاصله اولان هيئتدر و بو هيئت مشبه به ده موجود دكلدر مكر
تخييل طريقی اوزره موجود اوله و بو هيئتك مشبه به ده على طريق التخييل
بولنمسنك بيانی بودر كه بدعت وهر شيكه جهلدر صاحبی ظلمتده يوريوب
بو طريقه واصل اولميان و بر مكروهه نائل اولمه‌دن امين اولميان كيمسه كبی
قيلدی ايسه بدعت وجهالتدن نظائری ظلمته تشبيه اولندی وينه بطريق
العكس لازم كلور سنت وهر شيكه علمدر نوره تشبيه اولنه و بو بدعت
وجهل ظلمت كبی اولمسی وسنت وعلم نور كبی اولمسی بر مرتبه‌ده شايع اولديكه
حتی سنت وهر شيكه علم اوله كندنده بياض واشراق اولان شيدندر ديو تخييل
اولندی (اتيتكم بالحنيفية البيضاء) كبی واولكبسی يعنی بدعت وهر شيكه
جهل اوله كندنده سواد وظلام اولان شيدندر ديو تخييل اولندی (شاهدت
سواد الكفر من جبين فلان) ديديكك كبی ايكنجی يی كندنده بياض واشراق
اولان شيدندر اولكبسی كندنده سواد اولان شيدن تخييل سببيله دخی وظلمت
بيننده اولان نجومی ابتداع بيننده اولان سنته تشبيهی سواد شباب ارasنده
بياض شيبه ياخود زياده خضرتلی نبات اراسنده لامعه اولان انوار وازهاره
نجومی تشبيه مثليدر پس بوندن ظاهر اولديكه دجی اراسنده اولان نجوم
ابتداع اراسنده اولان سنن بولردن هر بری سواد صاحبی اولان شيئك اراسنده
بياض صاحبی اولان شیء اولمقده على طريق التأويل مشتركدرو بو تأويل متلون
اوليانی متلون تخييل اتمكدر (معنای بيت) كويا نجوم كيجه اراسنده ياخود
كندونك ياخود دجای ليالی نجومك اراسنده سنن كبيدر اول سننك اراسنده
ابتداع يعنی احداث بدعت ظاهر اولدی ياخود ظلمت امير اولان بدعت كبيدر كه
اراسنده نجوم كبی سنن ظاهر اولدی خفی اولميه كه معتاده قلبلر اعتبار اولنمشدر

*) وقد لاح فى الصبح الثريا كما ترى * كعنقود ملاحية حين نورا (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعی (وقدلا) فعول (حفصصبحث
مفاعيلن (ثريا) فعولن (كماترا) مفاعلن مقبوضه (كعنقو) فعولن
(دمللاحی) مفاعيلن (يتن حی) فعولن (ننوورا) مفاعلن مقبوضدر (قائلی
احيحة بن الحلاح ياخود قيس بن الاسلت نام شاعردر (لاح ظاهر اولدی ديمكدر

بدا معناسنه (فى الصبح لاح يه متعلقدر صبح ضوء صباح دركه سواد ليلده حمرت
شمسدر (الثريا تقديرا مرفوع لاح نك فاعليدر ثريا مؤنث ثروان اولان
ثروی نك تصغيريدر سكری وسكران كبی ثروی مرأهٔ متموله يه ديرلر مصغر يله
نجم تسميه اولندی محلنك ضيقيله بيله كثرت كواكبندن اوتوری كما ترى مرأی ده
كورديكك كبی ديمكدر ملا خسرو و مطول حاشيه سنده ديركه كما ترى ده
اولان كاف تشبيه ايچون دكلدر بلكه كيف زيد جوابنده دينلان كما ترى نك
كافی كبيدر ومراد زيدی كورديكك حالت اوزرينه در ديمكدر كعنقود
ملاحية لاح يه متعلقدر (عنقود ضم عين مهمله وسكون نون وضم قاف ايله
صالقمه ديرلر كرك خرمانك اولسون كرك اوزومك اولسون و بو عنقودی
اختيارينك نكته سی صفات مذكوره كندنده زياده ظهوروندن اوتوريدر
(ملاحيه ضم ميم و تخفيف لام وكسر حاء مهمله ايله قاموسده تسطير
اولنديغنه كوره كچی ممه سی كبی اوزنجه بياض اوزومه ديرلر مطولده دانه لری
اوزنجه بياض اوزمدر ديديكی قاموسك سوزينی تأييد ايدر وكاهيجه لامی
مشدده اولور بو بيتده اولديغی كبی ملاحيه بر عنبه نك ياخود بر شجره نك
صفتيدر وعنقودك ملاحيه يه اضافتی بيانيه در (حين نورا) انك ضميری
عنقوده راجعدر الفی اطلاق ايچوندر نورينی اخراج ايتدی ديمكدر (نور فتح
نون وسكون واو ايله زهر ايه ضدر يعنی بياض چچكدر ياخود مطلق
چچكدر وزهر صاريده شايع اولدی (معنای بيت) تحقيق نوری تفتح ايتديكی
حينده اولان اوزونجه بياض اوزوم كبی ضوء صباحده ثريا ديدكلری كواكب
ظاهر اولدی نتكيم كوردك معلوم اولا كه بو بيتده اولان وجه شبه مركب حسی
كبيكه طرفانی مفردان حسياندر و بوراده وجه شبه مقدار مخصوصی متضمنه
اولان كيفيت مخصوصه اوزره اولديغی حالده مرأی ده صغار المقادير اولان
صور بيض مستديره نك تقاربندن حاصله اولان هيئتدر و كيفيت ايله مراد اجتماع
تلاصق ايله مجتمعه وشديدة الافتراق اولان كيفيت دكلدر بلكه تلك الانجمك
ميانده رأى العين ده بولديغی نسبت قريبه اوزرينه اولان تقارب وتباعددن
مجتمعه اولان كيفيتدر و بو كيفيتك تفسيرنده بزم ذكر ايلديكمزی شيخ عبد
القاهر مقدار مخصوصه تفسير قيلوب قرب وبعدده مقدار مخصوص ديو تفسير
ايلدی وصاحب مفتاح كيفية مخصوصة الى مقدار مخصوص ديوب ايكسبنك
ميانی جمع ايلدی كويا مقدار مخصوص ايله مرادی ثريا وعنقودك مقدارينك

مجمو عيدر يعنى انك ايچون طول وعرض مخصوصين واردر ومحملدركه
كيفيت ايله شكل مخصوص مراد اولنه زيرا شكل كيفيا تدندر ومقدار
مخصوص ايله شيخ عبد القاهرك مراد ايتديكى تقارب مراد اولنه محصل كلام
شاعر بو تشبيه ده متعدد اشيايه نظر ايدوب اندن حاصله اولان هيئتى قصد ايلدى
وطرفان مفردان ديديكمزك سببى مشبه نفس ثريادر مشبه به نورى تفتح
ايتديكى حينده اولان عنقوددر و بو عنقود ملاحيه ايله وحين نورا ايله
مقيددر وتقييد افراده منافى دكلدر مادامكه بونلر عنقودك جزلرى اولميه

*) كان مثار النقع فوق رؤسنا * واسيافنا ليل تهاوى كواكبه (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (كان) فعول (مثارنق) مفاعيلن
(عفوق) فعول مقبوض (رؤسنا) مفاعلن مقبوضه (واسيا) فعولن (فناليلن)
مفاعيلن (تهاوا) فعولن (كواكبه) مفاعلن مقبوضدر (قائلى بشاردر
مثار النقع كانك اسميدر (مثار ضم ميم ايله اسم مفعولدر اثار الغبار دينلور
غبارى تحريك ايلدى ورفع ايتدى ديمكدر (نقع فتح نون وسكون قاف ايله
غبار معناسنه در بوكا كوره مثارك النقعيه اضافتى بيانيه اولور ياخود مجرلك
شقيقه اضافتى قبيلندن اولوب تقديرى كان الغبار المرفوع ديمك اولور اكر
كان تشبيه ايچون قيلنسه اركان تشبيه دن اولان وجه شبه دن غير محذوف اولماز
واكر كان ظن ايچون قلنسه ينه ادات تشبيه حذف اولنوب اظن زيدا اسدا
ديديكك كبى اولور و بو ابلغدر كلمه كانك مشتمل اولديغى جميع تشبيه ده
سكا تمهيد ايلديكمك اصليدر (فوق رؤسنا قولى مثار النقعك نعتيدر ياخود
ظرف مستقر اولوب محلا منصوب حالدر عاملى كاندر ياخود ظرف لغو اولوب
مصدره متعلقدر (واسيافنا واو مقارنت ايله منصوب مثار النقع اوزرينه
معطوفدر و بو واو مقارنت كل رجل وضيعته ده اولديغى كبى و بو شيخ
عبد القاهرك اسيافنا قولى تشبيه ده تفرق واقع اولمسون ايچون مصدرك
صله سى حكمنده در قوليدر يعنى سيوفمز مثاره متصل ومنضم وتتمه سندندر
وملاحظه ده مستقل دكلدر و بو اتصال عاطفدن مستفاد اولان مقارنتدن
نشأت ايدر وشيخ عبد القاهرك اسيافنا قولى مفعول معه اولوب عاملى مثار
اولديغنى ايراد ايلمدى زيرا نقع مثارك معمولى دكلدر زيرا اعتماد ايتمز كه حتى
كندو ايچون معمول اوله ومعتمد عليهى حذف تكلفدر واكر مثار
مصدر اولسه نقع بغير تكلف مثارك مفعولى اولور واسيافنا مفعول معه

اولور و بو تقرير كلام شيخه انسبدر خفى اولميه اثاره مشبه دكلدر
زيرا مثار دخى مشبه دكلدر وتشبيه مركبده مشبهى ادات تشبيه ولى
ايتمز وشارح محقق مطولده بو احتمالى وهم قيلدى (ليل رفع ايله كانك
خبريدر تهاوى مطولده تاسنك برى حذف اولنان مضارع مؤنثدر بعضيسى
بعضيسنك اثرنده ساقط اولور ديو تفسير ايلمش بعضيلر تهاوى كلمه سنى ماضى
قيلوب مؤنث قيلدى زيرا جميع غير سالمك ظاهرينه اسناد ده سن مخيرسين پس
بو بعضك كلامى اثناء شرحده مطلع اولاجغك شاعرك قصد ايلديكى فتى چوق
لطائفه خلل ويردى و بو اخلالك بياننده اختلاف اولندى بعضيلرى بعضيسى
بعضيسنك اثرنده سقوطى صيغه حالدن استفاده اولنور زيرا زمان حالده حاصل
اولانك شانى تدريج ايله حاصل اولمقدر و بعضيسى بعضيسنك اثرنده
سقوطده اولان حركاتك اختلافيله دير ديمش خفى اولميه كه حصول تدريجى
زمان اوزرينه كرك حال كرك غيرى اولسون انطباق اقتضا ايدر وحركاتك
اختلافى جميعسنك سقوطيله مجامعت ايدر و بعضيلر ماضى يى معرض حالده
قيلمقدن مستفاد اولان صورت عجيبه يى استحضاردن صيغه مضارعك افاده
ايتديكى شى فوت اولور ديمش بعضيلر مقامه مناسب صيغه مضارعك افاده
ايتديكى استمرار تجددى فوت اولور ديمش خفى بيورلميه اكرچه تهاوى صيغه
ماضى اولسه بونكله ليلى وصفى ليلك كواكبدن خلوينى افاده ايدوب مثار
نقعى وسيوفى كواكبدن خالى اولان ليله تشبيه لازم كلور ايدى اما صيغه
مضارع بونك خلافنه در زيرا بونكله ليلى وصفى ايل كواكب ايله اولوب وجود
ليله تدريج ايله منطبق اولديغى حالده ساقط اولورلغى افاده ايدر كواكبه
كواكب له ايله تفسير ايلمشلر زيرا سيوفك سقوط وارتفاعى انلردن برطائفه يه
اولور برينه درعقب برينه دخى اولور دكلدر و بو كل جمع جمع معناسنه اولان
جمع استغراقنك مفهومى ومضارع استمرارينك اسناديدر معلوم بيوريله كه
بيتده اولان وجه شبه شىء مظلمك جوانبنده متفرقه ومتناسبة المقدار ومشرقه
ومستطيله اولان اجرامك سقوطندن حاصله اولان هيئتدر پس وجه شبه
مركبدر نتكيم مشاهده اولندى وطرفان دخى مركبلردر زيرا اليلى نقعه
وكواكبى سيوفه تشبيه قصد اولنمدى بلكه كواكبى اغماددن چقارلمش سيوفك
هيئتنه يعنى عالى وسافل اولمسنه وكلور وكيدرلكنه واضطراب شديد ايله
مضطرب اولمسنه وسرعت ايله حركات ايتمسنه تشبيه اولندى و بو حركاتك

جهات مختلفه‌سی واحوالی واردرکه اعوجاج واستقامت وارتفاع وانخفاضه
منقسم اولور وسیوف بو امورك اختلافیله تلاقی وتداخل وتلاحق ایدر
و بعضیسی بعضیسنی منع ایدر ومشبه به جانبنده‌ده بویله‌در زیرا کواکب تهاوی
وتساقطنده اولان اشکالنك تدافع وتداخل واستطاله‌سی واردر پس
بو دقایقه کلمهٔ واحده ایله تنبیه ایلدیکه تهاویدر اما کواکب اماکنندن زائل
اولمسه دائما صورت استداره اوزرینه اولور (معنای بیت) باشمزك اوزرنده غبار
مرفوع سیوفمز ایله کویا کیجه درکه کواکبنك بعضیسی بعضیسنك اثرنده
ساقط اولور معلوم اولورکه وجه شبه مرکب حسی وطرفانی مختلفانیدر
مفرد اخری مرکب اولسی شقیق زبرجددن رماح اوزرینه منشوره اعلام
یاقوتیه‌یه تشبیه‌ده مرورایتدیکه اجرام خضر مستطیله مخروطیه‌نك رؤسی
اوزرینه نشر اولنان اجرام حمر مبسوطه‌دن حاصله اولان هیئتدر پس شقیق
مشبه مفرددر ومشبه به مرکبدر و بو ظاهردر و بونك عکسی یعنی مشبه مرکب
ومشبه به مفرد اولمسی ارض مرتفعك شکوفه‌سی کندویه مشابه اولان
نهار مشمسی لیل مقمره تشبیهده اولدیغی کبی ان شاء الله تعالی اشاغیده مثالی
کلسه کرکدر

*) صب علیه قانص لما غفل * والشمس کالمرآة فی کف الاشل (*

بو بیت بحر رجزك ضرب اولندندر تقطیعی (صبیعلی) مفتعلن مطوی
(هقانصن) مفاعلن مخبون (لماغفل) مستفعلن (وششمس کل) مستفعلن
(مرآتفی) مستفعلن (کففلاشل) مستفعلن سالمدر تصیصده رجز مسطوردر
دیمش قائلی شماخ اخود ابن المعتز یاخود ابو النجم عجلیدر (صب صیغهٔ ماضی
معروفدر ارسال ایلدی دیمکدر (علیه ده اولان ضمیر ثوره عائددر (قانص
صبك فاعلیدر مفعولی محذوفدر تقدیری کلابادر (قانص صیاد معناسنه
غفل صیغهٔ معروفدر فاعل مستتری ثوره عائددر آخرینك تخفیفی ضرورت
وزن ایچوندر (الاشل موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری (الرجل الاشل
دیمکدر اشل صفت مشبهه یاخود اسم تفضیلدر وآخرینك تخفیفی ضرورت
وزن ایچوندر شلل یدده یبسدر یاخود یدك ذهابیدر و بوراده مراد مرتعشدر
زیرا عدیم الیدك یاخود یابس الیدك کفنده مرآت اولمازو بونی سید شریف
شرح مفتاحده بویله تصریح ایلدی اجمالا (معنای بیت) ثورك غفلتی حیننده
صیاد ثوره کلابی ارسال ایلدی حال بوکه اولحینده شمس مغیبه قریب ایدی

زیرا غیبوبتی وطلوعی حیننده تیره دیکی مشاهددر خفی بیورلمیه دقت وسحر
جهتندن کندی ایله تشبیه زیاده قیلنان اوزرینه حرکات واقعه اولان هیئاتده
کلور وتشبیه‌ده اولان هیئت مقصوده ایکی وجه اوزرینه‌در بری هیئت
مقصوده کندینك غیری اوصافه مقترن اولمقلغیدر و بری هیئت حرکه تجرد
ایدوب حتی غیریسی مراد اولنمامقدر اولکیسی ابن المعتزك قولنده اولان وجه
شبه کبیدرکه اشراقه مقارن استداره وتموج واضطراب اشراقه مقارن حرکه
سریعهٔ متصله‌دن حاصله اولان هیئتدر حتی شعاع ظن اولنورکه کویا منبسط
اولمغه قصد ایدر حتی شعاع دائرهٔ شمسك جوانبندن فیض الوب صکره
انبساط اوزرینه ظاهر بعده انقباضه رجوع ایدرکو یا شعاع جوانبدن
وسطه رجوع ایدر زیرا برکیمسه شمسه جرمنی تبیین ایچون تحدید نظر ایلسه
شمسی بو کف اشلده اولان هیئتی مؤدیه بولور وکف اشلده اولان مرآت دخی
بونك کبیدر و بونك بیانی بودرکه کف اشلك حرکتی دائمه ومتصله اولوب اول
کفده سرعت ودوام حرکت ایله نور مرآت تموج ایدر ایکنجیسی حرکه کندینك
غیری اوصاف جسمدن تجرد ایتمسیدر پس بوراده جسم ایچون اولان حرکات
کثیره‌نك جهات مختلفه‌یه اختلاطندن لازم ولابددر بعضیسی یمینه وبعضیسی
شماله و بعضیسی علوه و بعضیسی سفله تحرك ایدوب ترکیب تحقق ایلیه والا
وجه شبه مفرد اولورکه حرکه‌در پس ایمدی رحی وسهمك حرکه‌سنده وصف
واحد اوزره جهت واحده‌یه اتحادندن اوتوری ترکیب یوقدر عبد الله بن معتزك

*) وکان البرق مصحف قار * فانطباقا مرة وانفتاحا (*

قولنده اولان مصحفك حرکه‌سی بونك خلافنه‌در بو بیت بحر رملك ضرب
اولندندر تقطیعی (وکاننل) فعلاتن مخبون (برقمص) فاعلن محذوف
(حفقارن) فعلاتن مخبونه (فنطباقن) فاعلاتن (مرتن) فاعلن محذوفدر
(ونفتاحا) فاعلاتن سالمدر تصیصده بحر مدیددندر دیدیکی کتب عروضده
اولان اوزان مدیددن برینه مطابق دکلدر البرق کانك اسمیدر مصحف قار
کانك خبریدر (قار قرأدن اسم فاعلدر اصلی قارئ ایدی همزه متحرك ماقبلی
مکسور اولغله یایه قلب اولنوب بعده یا حذف اولندی تنکیم بادی الرأی ده
بوعلتدن اوتوری قلب اولندی دیو تفسیرده ذکر اولندی بو بیتدن مرادی
برق وحرکاتی وصفدر انطباقا وانفتاحا فعللری محذوف مصدرلردر تقدیری
ینطبق انطباقا مرة وینفتح انفتاحا اخری دیمکدر (معنای بیت) کویا برق قارئك

مصحفيدر بركره منطبق اولمقلق ايله منطبق اولور و بركره منفتح اولمقلق ايله منفتح اولور اوقدروار كه برقده انفتاح وانطباق سر يعدر قارينك غيرى پس مصحفك حركه‌سنده تركيب واردر زيرا مصحف حال انطباقده علو جهتنه وحال انفتاحده سفل جهتنه تحرك ايدر

*) يقعى جلوس البدوى المصطلى * باربع مجدولة لم تجدل (*

بو بيت بحر رجزك ضرب اول سالمندندر تقطيعى (يقعى جلو) مستفعلن (سلبدوى) مفتعلن (يلمصطلى) مستفعلن سالمه (باربعن) مفاعلن مخبون مجدولتن) مستفعلن (لم تجدلى) مستفعلن سالمدر تنصيصده رجز مشطوردندر ديدى (قائلى ابو الطيب درصفت كلبده ديمشدر بوراده تركيب يعنى وجه شبه هيئت سكونده واقع اولديغنه مثالدر (يقعى اقعادن مأخوذ صيغهٔ مضارعدر اوتورر ديمكدر مجلس معناسنه اقعا كلبك كوتى اوزرينه جلوسيله حيوانك وراسنه تساند ايله جلوسى ميانده مشتركدر (جلوس البدوى نزع خافضبت اوزره منصوب كجلوس البدوى ديمكدر (مصطلى اصطلادن مأخوذ اسم فاعلدر اصطلا ناره استدفايه ديرلر جلوسنى بدوىٔ مصطلى يه تشبيهنده اقعا اوزرينه استدامتده مبالغه‌دن اوتوريدر (بدوى مصطلى يه جلوسدن بونوع اوزرينه استدامتى كبى مطول حاشيه‌سنده قاسم ليثى ديركه اقعا ايكى دزلرين قالديروب ايكى اليه لرى اوزرينه اوتور مقدر ناره مصطلى اولان بدوينك اوتوروشى كبى كه بدويلر اكثريا عريان اولمغله ارض اوزرينه آتش ياقوب بطن وصدرينه حرارت آتش واصل اولسون ايچون ايكى ديزلرين ديكوب ايكى اليه‌سى اوزرينه اوتور (باربع موصوف محذوفك صفتيدر تقديرى بقوائم اربع ديمكدر (مجدوله محكمة الخلق معناسنه فلان مجدول الخلق دنيلور محكم الخلق معناسنه مجدولك اصلى مفتول معناسنه درلم تجدل طاقاتدن فتل اولنمدى ديمكدر بلكه عدم فتل ايله محكمه خلق اولندى ديمكدر محتملدركه جدلى نفى ايله جمعى نفى مراد اولنه تنكيم كلبك صورت اقعاسنك غيريده اولديغى كبى (معناى بيت) اول كلب بدوىٔ مصطلى نك جلوسى كبى محكمة الخلق اولان قوايم اربع ايله اوتورر يعنى يورليه كلبك حالت اقعاسنده جميع عضونك موقعندن حاصله اولان هيئت مشبه‌در وبدوىٔ مصطلى نك جلوسنده جميع عضونك موقعندن حاصله اولان هيئت مشبه به در

*) كما ابرقت قوما عطاشا غمامة * فلما رأوها اقشعت وتجلت (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (كما اب) فعولن (رقت قومن) مفاعيلن (عطاشن) فعولن (غمامتن) مفاعلن مقبوضه (فلما) فعولن (رأوهااق) مفاعيلن (شعتو) فعول مقبوض (تجللتى) مفاعلن مقبوضدر (قائلى كثيردر (كما ده اولان ما مصدريه‌در و بوراده مشبه ومشبه به محذوفدر بو محذوف اولان ابيات سابقه‌ده ذكر اولنان رجلدن حكايه‌در مطولده ديركه ابرق القوم دينلور انلره برق اصابت ايتدى ديمكدر ابرق الرجل لسيفه دينلور قليجنى لمعان ايتدردى بو ايكى وجه بوراده صحيح دكلدر اطولده ديركه ابرقت السماء دينلور سما برق صاحبى اولدى ديمكدر قاموسده وصحاحده ديديلركه ابرقت امرأة دينلور حسنلى وزينتلى اولدى ديمكدر واساس البلاغه‌ده ديديكه ابرقت لى فلانة دينلور فلانه بكا حسنلى اولدى وتعرض ايتدى ديمكدر و بوراده كلام حذف جار وايصال فعل اوزرينه مبنى اولوب تقديرى ابرقت لقوم عطاش ديمكدر (عطاش كسر عين مهمله ايله عطشانك جمعيدر (غمامه فتح غين معجمه ايله بولوت سحابه معناسنه (فلما كلمه‌سنى بوراده معناى سببيتدن تجريد ايدوب مجرد ظرفيت ايچون قيلميدر (رأوهاده اولان ضمير مستتر قومه راجعدر وضمير بارز غمامه‌يه عائددر (اقشعت فاعل مستترى غمامه‌يه عائددر اقشعت صيغهٔ ماضئ غائبه‌در متفرقه اولدى ديمكدر وتجلت اقشعت اوزرينه عطف اولنور تجلت صيغهٔ ماضئ غائبه‌در منكشف اولدى ديمكدر (معناى بيت) اولا مطمع آخرا مؤنس اولان امرك ظهورى غمامه‌نك قوم عطاش ومحتاجينه ابراق وتزين وتعرضى كبيدركه غمامه انلرى اطماع ايتدى اول غمامه‌يى كوردكلرنده طمع ايتديلر اول غمامه‌ده متفرقه ومنكشفه اولدى وانلرى خائب ومتحير قيلدى (معلوم اوله كه كا هيجه مركب عقلى يعنى وجه شبه متعددن منتزع اولور ووجه شبهى ذلك المتعددك اكثرندن انتزاع واجب اولديغندن درعقب تشبيه‌ده خطا واقع اولور تنكيم وجه شبه شطراولدن انتزاع اولنديغى كبى وجه شبهك كما ابرقت قوما عطاشا غمامة قول مجردندن انتزاعى خطادر زيرا وجه شبهك جميع بيتدن انتزاعى واجبدر پس شاعرك بيتدن مرادى ابيات سابقه‌ده ذكر اولنان حالتى مطمع اولان ابتدانك اتصالنده قوم عطاش ايچون غمامه‌نك ظهورى حالتنه صكره مؤنس اولان انتهانك اتصالنده غمامه‌نك تفرق وانكشافنه وقومك متحيرين اولدقلرى حالده قالرينه تشبيه‌در زيرا بو بيت برشيئه شديد الاحتياج اولان مضطره اول شيئك

وجودينك امارتى ظاهره اولدقدنصكره اول شى فوت اولوب اول شيئك تحسرى وترح وغصه‌سى باقى قلمه‌ده مثلدر

*) اتانى من ابى انس وعيد * فسل تغيرا لضحاك جسمى (*

بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (اتانين) مفاعيلن معصوب (ابيانس) مفاعلتن (وعيدن) فعولن مقطوفه (فسللتغى) مفاعلتن (يرضضحا) مفاعيلن معصوب (كجسمى) فعولن مقطوفدر (قائلى حماسيدر (اتانى فعل ومفعولدر من ابى انس اتانى يه متعلقدر وعيد اتى نى نك فاعليدر فسل ده اولان فا تعقيب ايچوندر تغيرا لضحاك فسل نك فاعليدر جسمى مفعوليدر (ضحاك ابو انس نام شاعرك اسميدر (سل ارتدى اذاب معناسنه صيغهٔ ماضئ متعديدر اسلال ديدكارى دا، معروفك اولديغى جسم كبى ارتدى ديمكدر بوابياتك قائلى بو ابيات ايله هزء وتمليح قصدايدر تمليح كندنده ملاحت وظرافت اولان شيئ تيانه ديرلر ملح الشاعر دينلور شيئ مليحى كتوردى ديمكدر اما برقصهٔ مشهوره‌يه ياخود برمثل سائره ياخود برشعر نادره فحواى كلامده اشارت اولسه‌ديم اوزرينه لامك تقديميله تلميح درعلامهٔ شيرازينك ميانلرنده تسويه واردر ديديكى سهودر (معناى بيت) ضحاك اسميله مسمى ابو انس كنيه سيله مكنى اولان كيمسه‌دن بكا وعيد كلدى درعقب تغير ضحاك جسمى ارتدى خفى بيورلميه وجه شبه ضدينك تضاد ده اشتراكندن اوتورى نفس تضاددن انتزاع اولنوب صكره تضا، تمليح واسطه سيله منزلهٔ تناسبه تنزيل اولنور بو بيتده اولديغى كبى

* فان تفق الانام وانت منهم * فان المسك بعض دم الغزال (*

بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (فانتفقل) مفاعلتن (انامون) مفاعلتن (تمنهم) فعولن مقطوفه (فانتلمس) مفاعيلن (كبعضدمل) مفاعلتن (غزالى) فعولن مقطوفدر (قائلى ابو الطيب در سيف الدوله‌نك والده‌سنه مرثيه ايلديكى قصيده‌سندندر (ان تفق شرطدر ان شرطيه در تفق ان ايله مجزوم صيغهٔ مخاطبدر الساكن اذا حرك حرك بالكسر قاعده‌سى اوزره الانام يه وصل ايله مكسور قيلنمشدر معناسى شرف ايله عالى اولورسن ديمك اولور وجواب شرط محذوفدر تقديرى فلا استبعاد فى ذلك ديمكدر (الانام فعل شرطك مفعوليدر انام سحاب وزنى اوزره خلق معناسنه ياخود جن وانس ياخود وجه ارضده اولانك جميعسى معناسنه وانت ده

اولان واو حاليه در منهم ده اولان ضمير ارزانامه عائددر فان المسك بعض دم الغزال مصراعى جواب محذوفك تعليلى در * وان يكذبوك فقد كذبت رسل من قبلك * آيت جليله سنده اولديغى كبى (مسك كسر ميم وسكون سين مهمله ايله ضم ميم وسكون معجمه ايله اولان مشك لفظنك معربيدر وبو مسك حار يابسدر قلبه قوت وير وبونكله جوهر هوا اصلاح اولور خصوصا ايام وباده وبو وحشك سره سيدر غزال فارسيده آهو بره‌يدكلريدر ابو حاتم ديمشكه الا طوغانه طلا صكره قوى اولوب حركت ايتسه شادن برآيلق اولسه صرالتى يايدى ايلق اولسه جدايه وخشف ديرار كنه رشا وشبسنه ظبى ديرلر ايكى قرنى اولور وخيارى خراسانى صكره صينى صكره هندى اولاندر پس شاعرك كلامى مشتهر اولانه بناء اولوب غزالى انك اوزرينه اطلاق مجردمشاكه ايله اولور خفى بيورلميه شاعرك بو بيتدن مرادى بودر كه ممدوح خلقه فائق اولدى وحيثيت ايله ممدوحك بينى ايله خلقك بيننده مشابهت قالمدى بلكه ممدوح باشلى باشنه اصل وكندى ذاتنده جنس اولدى وبويله فائق ظاهرده ممتنع كبيدر پس بو دعوايه احتجاج وامكاننى بيان ايدوب ممدوحك حالنى دمادن اولان حال مسكه تشبيه ايلدى صكره اول مسك دمده بولنميان اوصاف شريفه كندنده اولديغندن دمادن عد اولنمادى اكر بو بيتده تشبيه نه ره‌در ديو سؤال اولنورسه جوابده ديرز كه نقدر بيت تشبيهه صريحا دلالت ايتمزسه ضمنا دلالت ايدر زيرا (معناى بيت) اكراى ممدوح شرف ايله خلقه عالى وفائق اولدك حال بو كه سن انلردن بعضسن بونده استبعاد يوقدر زيرا مسك غزالك دمنك بعضيدر حال بو كه مسك دمى فائق اولدى حتى دمدن عد اولنماز اولدى پس سنك حالك حال مسكه شبيه‌در بو مثللى تشبيهه تشبيه ضمنى ياخود تشبيه مكنى عنه تسميه اولنور خفى بيورلميه تشبيه‌دن غرض اغلبده مشبهه عودت ايدر وبو مشبهه عائد اولان غرض مشبه برامر ممكن الوجود اولديغى بياندر وبو امر ممكن الوجودك بيانى كندنده مخالفت ممكن اولان وامتناعى دعوى اولنان جميع امر غريبده اولور خفى بيورلميه متنبى ديوانك شارحى واحدى نقل ايدركه ابو الحسن نام شاعر ديمشكه سيف الدوله متنبى نك شعرينك حفظنى سور وانكله مسرور اولور ايدى سيف الدوله‌يه (شعر) يوما تيك فى الدين ارى * ملوكا كانك مستقيم فى محال * فان تفق الانام وانت منهم * فان المسك بعض دم الغزال * بيتلرينى انشاد ايتدم متنبى مجلسده حاضر ايدى

بو ایکی بیتده سبق اولنمدی دیدم سیف الدوله دیدیکه ثقه‌دن بری بکا خبر
و یردیکه ابو الفضل محمد بن حسن دیدوکك کبی بکا دیدی پس متنبی تعجب
ایدوب اهتزاز ایلدی بنم ایسه مرادم انی تحریك ایدی ودرعقب بیتك برنده
من جهة الصنعه عیب واردر دیدم متنبی بکا التفات حنق کبی التفات ایدوب
عیب نه در دیدی بنده مستقیم فی محال قوللکدر دیدم زیرا محال استقامتك
ضدی دکلدر بلکه ضدی اعوجاجدر امیر دخی مزاح طریقیله بلی قصیده
جیمیه‌در بیت ثانیده قافیه‌سنی تغییر نیجه ایدرسن دیدی بندخی تغییر ایدوب
(شعر) فان تفق الانام وانت منهم * فان البیض بعض دم الدجاج * دیدیکم
حینده امیر کولدی والیله بنی اوردی بو بداهت ایله بیله نه کوزل دیدك لکن
بو بیت ایله بر کیمسه مدح اولنماز طاوق بازارنده بیع اولنمغه سزادر دیدی

*) اطرق کری اطرق کری * ان النعامة فی القری (*

*) بغاثکم فی ارضنا * استنسری استنسری (*

بو ایکی بیت بحر کاملك اضمار واقع اولان ابیات زحافاتندندر تقطیعی
(اطرق کرا) مستفعلن مضمر (اطرق کرا) مستفعلن مضمره (اننعا) مستفعلن
مضمر (متفلقرا) متفاعلن سالم (بغاثکم) مفاعلن عقل (فی ارضنا) مستفعلن
مضمره (استنسرا) مستفعلن مضمر (استنسرا) مستفعلن مضمردرخی یورلمیه
(بو ایکی بیت دخی تشبیه ضمنی قبیلندن اولمغله شرح اولندی (اطرق باب
افعالدن صیغهٔ امردر ساکن اول دیمکدر اسکن معناسنه فرائد الخرائدده
اسکت معناسنه دیمش (کرا اصلی کروان ایدی بونده ایکی شاذ واردر
(اولکیسی اسم جنسدن حرف ندانك حذفیدر (ایکنجیسی علمك غیریده
ترخیمدر زیرا کروان نکره‌در کروان فتح کاف وراء مهمله وواو ایله کلك دیدکلری
جنس طیره‌دیرلر بعضیلر طورنه و بعضیلر قاز کبی بر بیوك قوشك اسمیدر دیمشلر
خلیل دیمشکه ارککیدر و بطه‌یه مشابه طائردر (النعامة فتح ایله انانك اسمیدر
نعامه فتح نون ایله دوه قوشنه دیرلر اسم جنسدر حمام وحمامه کبی فی القری
انانك خبریدر (بغاثکم فی ارضنا مبتدادر (استنسری استنسری خبریدر
بغاث تثلیث باء موحده وغین معجمه ایله رخمه‌دن کوجوك بطیء الطیران
لونی غبره‌یه مائل طائردر جمعی بغثان کلور غزال وغزلان کبی بعضیلر ذکر
وانثیه بغاثه دیرلر جمعی بغاث درنعامه ونعام کبی دیمش بعضیلر بغاث الطیر
طیرك شراری وصید اولنمیانه دیرلر دیمش (استنسری بو راده سین صیرورت

ایچوندر

ایچوندر نسر کبی اولدی دیمکدر نسر کرکس دیدکلری قوشدر ترکیده آق بابا
دیرلر (معنای بیت) ای کروان سکاندا ایدرم ساکن اول ومطیع اول یاخود
سکوت ایله تحقیق دوه قوشی که سندن بیوکدر صید اولنور وقراده‌در یعنی قرایه
کوتوریلورسن دخی نعامه کبی صیددن قورتلمازسین صید اولنورسین و بزم
ارضمزده سنك کبی اواجق قوش نسر کبی اولور یعنی اطاعتله سکوتنده نسر کبی
اولور بعضیلر دیمشکه * اطرق کری اطرق کری ان النعامة فی القری *
قولی رقیه وافسوندر واقعا عرب بو الفاظی افسون عد ایدوب کروان طیران
ایدر ایکن بلند اغاز ایله تلفظ ایدرلر و کروانی صید وشکار ایدرلر و بونك
خاصه‌سندندر که قراءت وتلفظ ایتدکلری ساعت کروانك طیرانه مجالی قالمیوب
حیرت کنان شاشقن قاز کبی اطراف وانحایه نکران ایده‌رك یوزلری
اوستنه دوشرلر درعقب عرب اثوابلرینی اوزرلرینه آتوب کرفته وصید ایدرلر
بو تقریر بحریره‌ز کتب نحویه‌ده بسط وتمهید وتسطیر اولنا ندر اما مجمع الامثالده
میدانی دیمشکه * اطرق کری اطرق کری ان النعامة فی القری * بلا تغییر
ضروب امثالدندر بر کیمسه تکبر ایدوب اندن اشرف اولان کیمسه تواضع
ایتمسنده ضرب اولنور اما صحاحده عجب ایدن کیمسه‌ده ضرب اولنوردیمش
وفرائد الخرائدده عندنده غنا اولمیان کیمسه ده ضرب اولنور وسوزسو بلمك
بلمیان کیمسه سوزسو بلمك بیلنك عندنده سو یلمه‌ده ضرب اولنور دیدی
* بغاثکم فی ارضنا استنسری استنسری * ان البغاث فی ارضنا یستنسر
مثلندن مأخوذدر البته ضعیف اولان قوی اولور دیجك یرده ضرب اولنور
اما صحاحده بو مثلك اصلی بزه مجاورت ایدن بزه غالب اولور دیجك یرده ضرب
اولنوردیدی

*) ولازوردیة تزهو بزرقتها * بین الریاض علی حمر الیواقیت (*

*) کانها فوق قامات ضعفن بها * اوائل النار فی اطراف کبریت (*

بو ایکی بیت بحر بسیطك ضرب ثانیٔ مقطوعندندر تقطیعی (ولازور)
مفاعلن مخبون (دیتن) فاعلن (تزهو بزر) مستفعلن (قتها) فعلن مخبونه
(بینرریا) مستفعلن (ضعلا) فعلن (حمرلیوا) مستفعلن (قیتی) فعلن مقطوع
(کاننها) مفاعلن مخبون (فوققا) فاعلن (ماتنضعف) مستفعلن (نبها)
فعلن مخبونه (اواءلن) مفاعلن مخبون (نارفی) فاعلن (اطرافکب) مستفعلن
(ریتی) فعلن مقطوعدر قائلی ابو العتاهیه‌در (بنفسجی وصف ایدر ابن خلکان

ابن خلكان وامام سيوطى ابو القاسم بن هذيل اندلسى يه نسبت وعزو ايتديلر
وعباسى ابن رومى نك قصيده سندندر ديمش و بعضيلر قائلى ابن المعتزدر ديمش
ولازورديه ده اولان واورب معناسنه در لازورديه لازورده منسوب ديمكدر
لازورد كسر زاء خالصه ايله رثاء غليظه ايله اولان لازورد ك تعريبيدر اونده
بنفسجه مشابه برازرق حجر نفيسدر و بوراده على طريق التشبيه بنفسج
مراددر تزهو لازورديه نك نعتيدر (تزهو تكبر وتفخر ايتدى ديمكدر جوهرى
صحاحده ديديكه صيغهٔ مجهول اوزرينه (زهى الرجل دينلور تكبر ايتدى
ديمكدر اسم فاعلى مزهودر و بونده لغت اخرى واردركه انى ابن دريد نقل
ايلدى زها يزهو زهوا در (بزرقتها تزهو يه متعلقدر وضميرى لازورديه يه
راجعدر (زرقت حمرته راجع اولسه بنفسجدن لازورديه ايله تعبيرده نوع اشعار
واردر كه بزرقتها ده اولان باسببيه اولهوا كرزرقت موجوده اولسه بامع معناسنه
اولو بيت انجق لازورديه نك تكبرندن تعجب اولور بين الرياض تزهونك ظرفيدر
بعض رواياتده سكون سين ايله (وسط الرياض واقع اولمشدر وسط دخى بين
معناسنه در و بين الرياض اقتضا ايدركه لازورديه نك تكبر وتفخرى على وجه
الخفا اولميوب علانيه اوله كذا فى الاطول (رياض كسر را ايله روضه كلمه سنك
جمعيدر زهور ايله مزين اولان موضعدر على حمر اليواقيت تزهو يه متعلقدر
حمر ضم حاء مهمله وسكون ميم ايله احمر كلمه سنك جمعيدر اليواقيت يه اضافتى
صفتك موصوفه اضافتى قبيلندندر تقديرى (اليواقيت الحمر ديمكدر
بعضيلر يواقيت حمر ايله مراد ازهار محمره دركه يواقيته تشبيه ايلدى ديمش
اطولده ديركه يواقيت ياقوتك جمعيدر وجواهردن معربدر ياقوت احمر وغير
احمر اولور واجود واعلاسى رمانيدر و بونك منافع كثيره سى واردر بعضيسى
يانك اولكى بيتنده بيان اولندى وغايت ايله سحق اولنوب شرب اولنمسى
وسواس وخفقان وضعف قلبه نفع ويرر وتعليق اولنسه جموده فائده
ويرر و بونك اوزرينه تكبر وتفخرده مزيد تعجب واردر وحمر يواقيتدن مراد
شقايق نعماندر وحمر يواقيتى عين شقايق قيلمسى ولازوردى بنفسجى كه دويه
منسوب قيلمسى شبهينك تفاوتنه اشارتدر زيرا شقايق واوراقى يواقيته اون
وتشكل جهتندن شبيه در بنفسج بونك خلافنه در زيرا لازورده انجق لون
جهتندن شبيه در و بونكله حمر يواقيتى ازهار حمر ايله تفسير دقايقدن
غفلته مبنى اولديغى ظاهر اولدى و بونده بنفسجك تكبرينه وجه تعجب واردر

(كانها ده اولان ها لازورديه عائد وكان نك اسميدر فوق قامات كانهانك ضميرندن
حالدر عاملى تشبيه در (ضعفن بهاده اولان ضمير مرفوع قاماته وضمير مجرور
لازورديه يه عائددر و بهاده اولان با سببيه در زيرا لازورديه سببيله رؤس قامات
منحنيه اولور وضعفن بها جمله سى قاماتك نعتيدر (اوائل النار كان نك خبريدر
(فى اطراف كبريت اوائل النارك نعتيدر النار دن حال اولمقده جائز اولور كبريت
بر حجاره دركه انكله نار ايقاد اولنور كوكرد لفظنك معربيدر ديمشلر و ياقوت
احمر وذهب معنالرينه ده كلور (معناى بيت) چوق بنفسج واردركه زرقتى
سببيله روضه لر اراسنده شقايق نعمانه تفخر ايدركويا اول بنفسج كندى ايله
ضعيفه اولان قاماتى سببيله اطراف كبريتده اوائل ناردر زيرا اطراف كبريته
نارك اتصالنك صورتى نك ذهنده حضورى نادر اولوردكلدر مسكدن بحرك
موجى ذهب اولمسنك ندرتى كبى لكن بنفسجك صورتنك ذهنده حضورى
قتنده اطراف كبريته نارك اتصالنك صورتنك ذهنده حضورى نادر اولور
پس ايكى صورت متباعده نك ميانده عناق ومعانقه يى مشاهده دن اوتورى
مستطرف اولور

*) وبدا الصباح كان غرته * وجه الخليفة حين يمتدح *

بو بيت بحر كاملك ضرب رابع احذندندر تقطيعى (وبدصصبا) متفاعلن
(حكانغر) متفاعلن (رتهو) فعلن احذه (وجهل خلى) مستفعلن مضمر
فتحينيم) متفاعلن (تدحو) فعلن احذدر (قائلى محمد بن وهيب نام شاعردر
مأمونى مدح ايلديكى قصيده سندندر (بدا ظهر معناسنه صيغهٔ ماضيدر
(بدو وزنا ومعنى ظهور كبيدر (الصباح رفعله بدانك فاعليدر صباح اول
نهار وضوء معنالرينه در بوراده سواد ليلده اولان حمرت شمسى مراديدر
غرته كان نك اسميدر (غره ضم غين معجمه وتشديد راء مهمله ايله اصلنده
درهمدن بيوجك جبههٔ فرسده اولان بياضه ديرلر ايدى صكره هرشيئك اعز
واكرمنه واولنه اطلاق اولندى غرة الشئ وغرة الهلال وغرة الصباح كبى
مطولده واطولده غرة الصباح بياضنه ديرلر ديديلر وجه الخليفة كان نك خبريدر
جملهٔ تشبيهيه صباح ايچون ثانى انشا ياخود اخباريه اولوب صباحدن
حالدر حين ظرفنك عاملى معناى تشبيه در ومابعدنه مضافدر (يمتدح باب
افتعالدن صيغهٔ مضارع مجهولدر يمدح معناسنه مدح اولنور ديمكدر لكن
فتعالده تصرف واردر وحين يمتدح قولنده ممدوح حاضر ين قتنده مدحى

اصغا ایدوب مادحك حقی معرفت وشاننه تعظیم ایله اتصافی وممدوح كرمده كامل ومدحی استماع قتنده بشر وطلاقت ایله اتصاف اوزرینه دلالت واردر (معنای بیت) دخی صباح ظاهر اولدی كویا خلیفه مدح اولندیغی حیننده اول صباحك غره سی خلیفه نك وجهیدر خفی بیورلمیه شاعر خلیفه نك وجهنك وضوح وضیاده غرهٔ صباحدن اتمیتی ایهامنی قصد ایتدیكندن وجهی مشبه به غرهٔ صباحی مشبه قیلدی و بوراده تشبیه دن غرض مشبه به عودت ایدر و بو غرضده ایكی قسمدر بری وجه تشبیه ده مشبه به مشبهدن اتمیتی ایهامیدر و بوده تشبیه مقلوبده اولور یعنی من جهة المكان طرفلری قلب اولنان تشبیه ده اولور بوراده اولدیغی كبی و بری مشبه به اولان اهتمامی بیاندر و بو تشبیهه اظهار المطلوب تسمیه اولنور بوده ایكی قسمدر بری وجه تشبیه ده ناقصی الحاق ایله حقیقت مراد اولنه تشبیه دن غرض مشبهه عودت ایدن تشبیهده اولدیغی كبی یاخود وجه تشبیهده زائد ایله ادعا مراد اولنه تشبیهدن غرض مشبه به عودت ایدن تشبیهده اولدیغی كبی و بری برامرده ایكی شیئك جمعی مراد اولنور ایسه احسن اولان احدمتساویینی ترجیحدن احترازدن اوتوری تشبیهی تشابه ایله حكمه تركدر ان شاء الله تعالی بو تشابه ایله حكم ابو اسحق صابی نك بیتلرنده بیان اولنسه كركدر

*) تشابه دمعی اذ جری ومدامتی * فمن مثل مافی الكأس عینی تسكب (*

*) فوالله ما ادری ابالخمر اسبلت * جفونی ام من عبرتی كنت اشرب (*

بو دو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (تشاب) فعول مقبوض (هدمعی اذ) مفاعیلن مقبوض (جراو) فعول مقبوض (مدامتی) مفاعلن مقبوضه (فمنمث) فعولن (لمافلكا) مفاعیلن (سعینی) فعولن (یتسكبو) مفاعلن مقبوض (فوالا) فعولن (هماادری) مفاعیلن (ابلخم) فعولن (راسبلت) مفاعلن مقبوضه (جفون) فعول مقبوض (یامنعب) مفاعیلن (رتیكن) فعولن (تاشربو) مفاعلن مقبوضدر قائلی ابو اسحق صابیدر كوزینك یاشی حمرتده خمر كبی اولدیغنی وصف ایدر (تشابه مشاركت ایچوندر (دمع بكا وقتنده اولان كوز یاشنه دیرلر (اذ جری تشابه نك ظرفیدر وظرفك فائده سی تعمیمدر كه بونی استمراری مفیده اولان صیغهٔ تسكب تأیید ایدر و بو جری ایله كثرت بكاسنه اشارت ایدوب دیمك استركه دمعم حد تقاطری تجاوز ایتدی حد جریانه رسیده اولدی (مدامه ضم میم اول وفتح میم ثانی ایله خمر

ابو اسحق صابی بغداده
خلیفه‌نك كاتب انشاسی ایدی
عز الدولة الدیلمی اسلامنه
چوق جهد ایتدی اسلامه
گلمدی *

معناسنه در دمعی ومدامتی تشابهده مشتركاردر (فمن مثل مافی الكأس ده اولان فا تشابهی تعلیلدر كأس جامدر مادامكه ایچنده شراب اوله ومن ابتدائیه در علیتی افاده ایدر (مثل مافی الكأس ایله حبیبه نك طعم واونده خمره مشابه اولان ریق وشفه سیدر واكر مثلی كأسده اولانه مماثل دمعدن عبارت قیلارسن من تبعیضیه اولور عینی افراد اوزرینه در لكن اكثر نسخه ده كورلدی تثنیهٔ منصوبه رسمی اوزره ضبط وشكل اولنمش وزن دخی بونی اقتضا ایدر بعضیلر تثنیه خطادر دیوب بلكه مرفوعه اولوب استمراری افاده ایتسون ایچون تسكب نك اوزرینه تقدیم اولنمشدر (وتسكب نك مفعولی محذوفدر تقدیری تسكب عینی الدموع دیمكدر دیمش (معنای بیت) اول بكا وقتنده جریانی حیننده كوزمك یاشی وشرابم بر برینه مشابه اولدی زیرا جامده اولان شراب مثلیدن كوزم دموعی اقیدر شاعرك اعتقادنده دمع ایله خمر میاننده تساوی اولوب احدهما حمرتده زائده وآخرنك ناقص اولدیغنی قصد ایتموب بینهماده تشابه ایله حكم وتشبیهی ترك ایلدی و بونی تصدیق ایچون ترویجه محتاج اولوب بیت ثانی یی فاوقسم ایله تصدیر ایلدی (ما ادریده اولان ما نافیه در ابالخمرده اولان همزه استفهام ایچوندر (اسبلت فعلنه مسلطدر ضرورةً تقدیم اولنمشدر (بالخمرنك باسی اسبلت كلمسنی تعدیه ایچوندر بعضیلر زائده دیدیكی توهمدر (اسبل المطر والدمع دینلور یغمور وكوز یاشی تتابعا سیلان وجریان ایتدی دیمكدر (جفونی اسبلت كلمه سنك فاعلیدر (جفون ضم جیم وفا ایله جفن كلمه سنك جمعیدر كوز قپاغنه دیرلر ام من عبرتی ابالخمر اوزرینه معطوفدر ومن با معناسنه اولمسی احسندر (عبر فتح عین مهمله وسكون باء موحده ایله كوز یاشنه دیرلر كنت اشرب بالخمر قولنك نعتیدر (معنای بیت ثانی) والله بلمم كوزمك قپاقلری نوش ایلدیكم خمری‌یی تتابعا سیلان ایتدردی یوخسه كوزیمك یاشمی تتابعا سیلان ایتدردی

) والشمس كالمرآة فی كف الاشل (

بحر رجزدندر تقطیعی (وششمسكل) مستفعلن (مرءات فی) مستفعلن (كففل اشل) مستفعلن (بو مصراع مرور ایتدی تكرار تحریر اولندیغنك وجهی مشبه به ومشبه مختلفان اولدیغنه مثالدر (والشمس ده اولان واو حالیه در جمله مصراع سابقدن حالدر ومضمون بیت صیاد صید ایتدی حال بو كه شمس كف اشلده مرآت كبیدر پس مشبه به كه مرآتدر كف اشلده اولمق ایله مقیددر مشبه كه شمسدر بر شی ایله مقید دكلدر

اكر سؤال اولنورسه مشبه اولان شمس مطلقه دكلدر بلكه حركتی حالنده دیمكدر بو تقدیرجه مقیده اولور جوابنده دیرزكه وجه تشبیه ده ملاحظه اولنور مشبه‌ده قید اعتبار اولنماز وینه سؤال اولنورسه شمس مطلقه مرءات مذكوره كبی دكلدر بلكه زمان مخصوص یعنی صباح یاعصر ایله مقیده در پس بوندن خالی دخی دكلدركه تقییددن قورتوله جواب بودركه بلی زمان مخصوصدن قورتولماز لكن زمان مخصوص نظم كلماتده اعتبار ونظم كلامده تصریح اولنورسه طرف مقید اولوردیدیلر

*) یاصاحبی تقصیا نظریكما * تریاوجوه الارض كیف تصور (*

*) تریا نهارا مشمسا قدشابه * زهرالربی فكأنما هو مقمر (*

بو ایكی بیت بحر كاملك ضرب اول سالمندندر تقطیعی (یاصاحبی) مستفعلن مضمر (یتقصصیا) متفاعلن (نظریكما) متفاعلن سالمه (تریا وجو) متفاعلن (هلارضكی) مستفعلن مضمر (فتصوورو) متفاعلن سالم (تریانها) متفاعلن (رنمشمسن) مستفعلن مضمر (قدشابهو) مستفعلن مضمره (زهرربا) متفاعلن (فكاننما) متفاعلن (هومقمرو) متفاعلن سالمدر (قائلی ابوتمامدر بونكله معتصم باللهی مدح ایدر بعضیلر ربیعی وصف ایدردیمش مركبی مفرده تشبیهه مثالدر بو قاریده حین تقریرده سبق ایتدی ایدی (یاصاحبی اصلی یاصاحبین ایدی اخرینه بریاء متكلم كتوروب مضاف قیلنمغله نون دوشوب كلمه‌ده ایكی یاجمع اولدی یایاده‌ادغام اولنوب یاصاحبی اولدی دائما عربك دأب وعادتیدر كندو ایله بیله جمعیته دلالت ایتسون ایچون تثنیه ایله ایراد ایدرلر یاخلیلی كبی (تقصیا تقصی‌دن تثنیه مخاطبدر استقصا ایلیكز دیمكدر (نظریكما تقصیانك مفعولیدر ضمیر مخاطب تثنیه‌یه اضافتله نون دوشمشدر اساس البلاغه‌ده دیمشكه تقصیت فی المسئلة دینلور اجتهاد ایله غایتنه بالغ وواصل اولدم دیمكدر بو استعماله كوره تركیبك تقدیری تقصیا فی نظریكما دیمك اولور یعنی ای ایكی صاحبلرم نظرده اجتهاد ایدوب اقصای نظریكزه بالغ اولیكز دیمكدر (تریا رؤیه‌دن مأخوذ تثنیه مخاطب مجزوم اولوب مخاطب وامرك جوابیدر وصاحبینه خطابدر وجوه الارض تریا كلمه سنك مفعولیدر تصورك اصلی تتصور اولوب تانك بری حذف اولنمشدر تنزل الملائكة ده اولدیغی كبی وصوره دن مأخوذدر تصوردن مأخوذ دكلدر صوره الله صورة حسنة فتصور دینلور (اطولده

تصور ضم تا ایله تصورك مضارع مجهولیدر صورتلنور دیمكدر تریانهارا مشمسا قزلی تریا وجوه الارض دن بدلدر نهارا تریانك مفعولیدر مشمسا اسم فاعلدر نهارا كلمه سنك نعتیدر (غیم ستراتمش وغیمدن عاری اولان شمس صاحبی دیمكدر صیغهٔ شابه ده اولان ضمیر نهاره عائددر (شاب شوبدن مأخوذدر خالط معناسنه قارشدی دیمكدر شاب الشیء غیره دینلور شیء غیریسنه قارشدی دیمكدر زهرالربی شابه‌نك فاعلیدر (زهر قروزنی اوزره زهرة‌نك جمعیدر زهره‌ده كثره وبركه كبیدر چچك شكوفه معناسنه ونضارت وحسن معناسنه‌ده كلور (ربی ضم راء مهمله ایله هدی وزنی اوزره ضم ایله ربوه كلمه سنك جمعیدر ورجه وزنی اوزره ربوه ده كلمشدر وربوه ارض مرتفعه دیرلر پس زهرالربی تخصیصك نكته سی ایكی در بری نضارت وتازه‌لكی زیاده وخضرتی اشد وبری مقصود بالنظر اولدیغیدر برنكتهٔ اخری دخی اطرلده ذكر اولنمش كه ارض مرتفعه اولدیغندن شمس اول طلوعنده انكله مخالطه ایدر واول نهاری لیل مقمره تشبیهندنده ظاهردركه انده نور شمس اضعفدر (هو نهار مشمسه راجعدر یاخود ذكر اولنانك مجموعنه راجعدر (مقمر اسم فاعل صیغه سیله در موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری لیل ذوقمر دیمكدر بومطولك تقریریدر لكن قاموسده مقمر اول كیجه دركه انده قمر اوله بوكا كوره موصوف تقدیرینه حاجت قالماز هوادیده دیدیكه مقمر مضی اولان لیله دیرلر حتی اقمر اللیل دینلور ضیالی اولدی دیمكدر واقمر القمر بونك كبیدر قمره دن مأخوذ در قمره بیاض معناسنه شاعر شمسك ضوئندن اخضراری ناقصه سواده مائله اولان ازهار ربی‌نك مشوب اولدیغی نهار مشمسی لیل مقمره تشبیه ایله پس مشبه كه اشیاء عدیده دن ضوء شمسه حاصله اولان هیئتدر مركبدر ومشبه به كه مقمردر مفرددر وبو تسامحدن خالی دكلدر زیرا مشبه كه كندو ایله ازهار ربی مخالطه ایدن نهار مشمس در ومشبه به كه مقمردر تقدیری لیل مقمر دیمكدر پس بونلر تركیبده متساویاندر بویله اولنجه احدهما مركب اخر مركب دكلدر دیو حكم تحكمدر فافهم (معنای دوبیت) ای ایكی مصاحبلرم نظریكزده استقصا ایدیكز یعنی نظرده اجتهاد ایدوب اقصای نظریكزه بالغ اولوكز وجوه ارضی نبات ربیع ایله نه كیفیتله صورت حسنه ده اولور كوررسكز بو كوردیكزدن بدل اراضیء مرتفعه‌نك ازهاری كندویه مخالطه ایدن غیمدن عاری شمس صاحبی نهاری كویا قمر

صاحبی ليله مشابه كوررسكز

*) كأن قلوب الطير رطبا و يابسا * لدى وكرها العناب والحشف البالى (*

بو بيت بحر طويلك ضرب اولندندر تقطيعی (كأنن) فعول مقبوض (قلوبططی) مفاعيلن (ررطبن) فعولن (ويابسن) مفاعلن مقبوضه (لدی وك) فعولن (رهلعننا) مفاعيلن (بولح) فعول مقبوض (شفلبالی) مفاعيلن سالمدر (قائلی امرئ القيسدر عقابی يعنی طوشنجلی چوق طيور صيد ايدر ديو وصف ايدر (قلوب الطير نصب واضافت ايله كأننك اسميدر قلوب قلبك جمعيدر صنوبری الشكل كبده مقارن ومتصل ريه تحتنده معلق بر لحمدر بوراده مراد يوركدر زيرا قلوب انسانك غيريده يوقدر طير طائر ايچون اسم جمعدر رطبا و يابسا منصوبلر اولوب قلوبدن حالدر و بونده عامل كأندر (لدی وكرها لدی عند معناسنه وكرهاده اولان ضمير عقابه عائددر وكر فتح واو وسكون كاف ايله يووه آشيان معناسنه (العناب كأننك خبريدر الحشف البالی العناب اوزرينه معطوفدر البالی الحشفك نعتيدر (عناب رمان وزنی اوزره ميوۀ معروفدر (حشف فتح حاء مهمله وفتح شين معجمه ايله فرس وزنی اوزره خرمانك زياده اكحی ياخود چكردكی اولميان ضعيفنه ياخود يابس فاسدينه ديرلر امافلس وزنی اوزره حشف قوری اتمكه ديرلر (بالی چورو بوجی ديمكدر عتيق معناسنه ده كلور شاعر قلوب طيردن رطب طری وتازه يی عنابه وينه قلوب طيردن يابس عتيق حشف بالی يه تشبيه ايلدی زيرا بونلرك اجتماعی ايچون هيئت مخصوصه يوقدر كه كنديله اعتياد وتشبيهی قصد اولنه بو تقديرجه مركبی مركب تشبيه قبيلندن اولور اوقدر واركه اولامشبهتين اولان قلوب طيری رطبا وقلوب طيری يابسا صكره مشبه بهما اولان عنابی وحشف بالی يی علی الترتيب ذكر ايلدی بوكا اصطلاح اهل بيانده تشبيه ملفوف ديرلر يعنی اولا مشبهاتی كرك علی طريق العطف كرك غيريله اتيان صكره مشبه بهايی كذلك اتيان در بعضيلر بو بيت برشیء برشبئه صورة وهيئة تشبيه قبيلندن استعارۀ تمثيليه دردمش (معنای بيت) كويا طير يوركاری رطب وطری وتازه اولديغی عناب و يابس بالی اولديغی حالده يابس فاسد خرمادر عقابك يووه سی عندنده يعنی عقاب طيوری صيد ايدوب يووه سنه كتورر واكل ايدر وقلوبنك بعضيسنی عناب كبی تازه اولديغی حالده طرح ايدر و بعضيسنی يابس خرما كبی طرح ايدر كونشده قورر كيدر

النشر

*) النشر مسك والوجوه دنا * نير واطراف الاكف عنم (*

بو بيت مدور بحر سريعك ضرب رابع مخبول مكسوفندندر تقطيعی (اننشرمس) مستفعلن (كنولوجو) مستفعلن (هدنا) فعلن مخبوله مكسوفه (نيرنواط) مستفعلن (رافلاكف) مستفعلن (فعنم) فعلن مخبول مكسوفدر (قائلی مرقش اكبردر نساء حسنايی وصف ايدر بعضيلر عمبسنی مرثيه ايدر ديمش (النشر مبتدادر (نشر فتح نون وسكون شين معجمه ايله رايحه طيبه معناسنه رايحۀ طيبه ايله وصفده حبيبه نك شرفنه دلالت واردر زيرا طيبی استعمال عادت اشرافدر وروايح ذاتيه لری اراده اولنمق جائزدر وعرب سمعت نشرا حسنا ديرلر ثناء حسن ايشتدم ديمكدر (والنشرنك الف لامی مضاف اليهدن عوضدر تقديری نشر تلك النساء ديمكدر (بعضيلر نشردن مراد صاحبيدر ديمشلر (مسك مبتدانك خبريدر والوجوه دنانير النشر مسك اوزرينه عطفدر الوجوه ده اولان الف لام ينه مضاف اليهدن عوضدر تقديری و وجوه تلك النساء ديمكدر (دنانير دينارك جمعيدر واطراف الاكف عنم ياقرينه يابعدنه معطوفدر (اكف كف كلمه سنك جمعيدر كف يد معناسنه ياخود كوعه وارنجه ديرلر اكفك اطرافندن اكف قرينه سيله مراد اصابعدر ينه الاكفك الف لامی مضاف اليهدن عوضدر تقديری واطراف اكف تلك النساء ديمكدر (عنم فتحه ايله قرمزی يومشق برآغجدر جوارينك پرمقلری بوكا تشبيه اولنور واولتبه ده يومشقدر كه دوكوملمسی مراد اولنسه دوكوملمك ممكندر اشعار متقدمين جمع اولمش برنسخۀ قديمه ده (واطراف البنان عنم كورلدی بو احسندر زيرا اطراف بنان يعنی پرمقلرك اطرافی انامل در كه عادتده حنا اوردقلری مواضعدر اما اطولده ديديكه اطرافك البنانيه اضافتی بيانيه در بو تقديرجه انامل ارادهسنه حاجت قالماز (معنای بيت) تلك النسانك رايحۀ طيبه لری لطف و بهاده ياخود صاچلری سياهلقده ياخود رايحۀ ذاتيه لری مسك كبيدر و يوزلری اشراق واستداره وصفاده دنانير كبيدر و اللرينك اطرافی يعنی پرمقلری لين ولونده عنم كبيدر ياخود پرمقلرينك اطرافی يعنی انامل ينه لين ولونده عنم كبيدر پس بوراده رايحۀ طيبه لرينی لطف و بهاده مسكه و يوزلرينی اشراق واستداره وصفاده دنانيره واطراف اكفنی لين ولونده عنمه تشبيه بربری عقبنده علی طريق العطف بر مشبه و بر مشبه به و ينه بر مشبه و بر مشبه به و ينه بر مشبه و بر مشبه به اتيان ايلدی بوكا اصطلاح اهل بيانده

تشبيه مفروق ديرلر

*) صدغ الحبيب وحالى كلاهما كالليالى * وثغره فى صفاء وادمعى كاللآلى (*

بو ايكى بيت بحر مجتثدندر تقطيعى (صدغلحبى) مستفعلن (بوحالى) فعلاتن مجزوو مخبونه (كلاهما) مفاعلن مخبون (كالليالى) فاعلاتن مجزو سالم (وثغرهو) مفاعلن مخبون (فيصفاءن) فاعلاتن مخبون سالمه (وادمعى) مفاعلن (كاللآلى) فاعلاتن مجزو سالمدر (قائلى رشيد الدين وطواطدر (صدغ الحبيب مبتدادر صدغ ضم صاد مهمله وسكون دال مهمله وآخرنده غين معجمه ايله اذن ايله عينك ميانه ديرلر و بو موضعه متدلى اولان شعره ده ديرلر كه زلفدر و بوراده مراد بودر وحالى صدغ الحبيب اوزرينه عطف اولنور كلاهماده كلا كسر كاف ايله لفظا مفرد ومعنى مثنى در ونصا وتحقيقا اثنينه داله اولان معرفه يه مضافدر ومراد كل منهما ديمكدر (كالليالى مبتدانك خبريدر (وثغره مبتدادر ضميرى حبيبه عائددر (ثغر فتح ثاء مثلثه وسكون غين معجمه ايله اوك ديشلره ديرلر فى صفاء وجه شبهدر خبر اولان كاللآلى يه متعلقدر (وادمعى ثغره اوزرينه معطوفدر خفى بيورليه بو ايكى بيتدن هر برنده تشبيه تسويه واردر اصطلاح اهل بيانده مشبه متعددى مشبه به واحده تشبيهه ديرلر زيرا اولكنده حبيبك صدغنى وحال نفسنى سوادده ليالى يه تشبيه ايلدى وحاله سوادك ثبوتى تخييليدر ايكنجيده حبيبنك ثغرينى وكنديسنك كوزينك ياشنى صفاده لآلى يه تشبيه ايلدى (معناى دو بيت) حبيبك زلفى و بنم حالم ايكيسى سوادده ليالى كبيدر و حبيبمك ديشى و بنم كوزمك ياشى صفاده لآلى كبيدر

*) بات نديمالى حتى الصباح * اغيد مجدول مكان الوشاح (*

*) كانما يبسم عن لؤلؤ * منضد او برد او اقاح (*

بو ايكى بيت بحر سريعك ضرب اول مطوى موقوفندندر تقطيعى (بات ندى) مفتعلن مطوى (من لى حت) مفتعلن مطوى (تصصباح) فاعلان مطويه موقوفه (اغيد مج) مفتعلن مطوى (دول مكا) مفتعلن (نلوشاح) فاعلان مطوى موقوفدر (كاننما) مفاعلن مخبون (يبسم عن) مفتعلن مطوى (لؤلؤن) فاعلن مخبون (منضضدن) مفاعلن مخبون (او بردن) مفتعلن مطوى (اواقاح) فاعلان مطوى موقوفدر (قائلى بحتريدر ابو نوح عيسى بن ابراهيمى مدح ايلديكى قصيده سندندر نديما بات كلمه سنك فاعلى اولان اغيددن حالدر لى نديما كلمه سنه متعلقدر حتى الصباح باتدن مستفاد اولان بيتوتتك غايتيدر اغيد ناعم البدن

يعنى

يعنى بدنى وجسدى يومشق اولانه ديرلر (مجدول مكان الوشاح رفع و بر برينه اضافت ايله اغيدنك نعتيدر بات ونديما واغيدنك تذكيرى كلام مذكرده اولمغى اقتضا ايدر (مكان الوشاح كلام محبوبه ده اولمغى اقتضا ايدر ملا خسرو مطول حاشيه سنده ديديكه مأمولدر كه بات ونديما كلمه لرينك فاعلنك تذكيرى شخص اعتباريله اوله مجدول مفتول ومطوى ومحكم معناسنده مكان الوشاح ايله مراد خاصره بعضيلر صدر ردر ديمش (وشاح ضم وكسر واو ايله لؤلؤ وجوهردن نظم اولنمش ايكى قلاده در برى آخرك اوزرينه معطوفدر ياخود جوهر ايله مرصع يصى دريدر انى مرأه عاتقه سيله كشحى ميانه شد و بند ايدر (يبسم يضرب كبيدر تبسم ضحكك اقلى واحسننه ديرلر ويبسمك مستكنى اغيده راجعدر عن لؤلؤ يبسم يه متعلقدر منضد لؤلؤنك نعتيدر منضد منظم معناسنه او برد لؤلؤ اوزرينه معطوفدر (بر جمد كبيدر حب الغمامه ديرلر يعنى طولويه ديرلر منظم ايله وصفلمدى زيرا ذهن لؤلؤيى وصفدن اكا منساق اولور و بوكا اوك ديشلرى تشبيه ايدرلر او اقاح يا قربنه يا بعدنه معطوفدر (اقاح كسر همزه ايله مشهوردر لكن صحيحى فتحله در حتى اطولده كسر همزه سهودر ديدى عنفوان وزنى اوزره اولان اقحوان كلمه سنك جمعيدر بوكا اطبا بابونج ديرلر تركيده پاپديه ديدكلرى چيچكدر بوكا اوك ديشلرى تشبيه ايدرلر محبوبك اوك ديشلرينى اوچ شيئه يعنى انجويه وطولويه و پاپديه يه تشبيه ايلدى مطولده ديركه بو ايكى بيتك باب تشبيهدن اولديغنده نظر واردر زيرا مشبه يعنى ثغر لفظا وتقديرا مذكور دكلدر اوقدر واركه استعاره اولميوب تشبيه اولديغنه كانما لفظى دلالت ايدر خفى اولميه بو اوچ شيئك هر برى باشلى باشنه مشبه به اولديغنه تنبيه ايچون كلمهٔ او ايله ايراد ايلدى وكلمهٔ او تسويه ايچوندر ابهام ايچون دكلدر كه حتى لايق اولان واو كتوره ايدى ديوب او واو معناسنه در ديو توجيه وارداوله و نيجه واو معناسنه اولوركه او اشياء ثلثه نك مجموعى مشبه به قيلمق ايهامى وضعه سندن خلوى ايچون واودن احسندر (معناى دو بيت) ناعم البدن خاصره ياصدرى وشاح ايله محكم اولان محبوب صباحه دك بكانديم اولديغى حالده بيتوتت ايلدى كويا اول ناعم البدن اولان محبوب منظم اولان لؤلؤ ياخود طولو ياخود پاپديه كبى اولان اوك ديشلرندن تبسم ايدر

*) سيصبح العبس بى والليل عندفتى * كثير ذكر الرضى فى ساعة الغضب (*

وفيه ديومكه بونظرده بحث واردر
زيرا يبسم لفظى بعض دلالت ايدر
بوتقديرجه بعض تقدير اولنمش
اولور *

*) صدفت عنه ولم تصدف مواهبه * عنی وعاوده ظنی فلم یخب (*
*) کالغیث ان جئته وافاك ریقه * وان ترحلت عنه لج فی الطلب (*

بو ابیات ثلاثه بحر بسیطك ضرب اول مخبوننده در تقطیعی (سیصب) فعول مقبوض (حلعبسی) مستفعلن (واللیل عن) مستفعلن (دفتن) فعلن مخبونه (کثیرذك) مفاعلن مخبون (ررضا) فاعلن (فی ساعتل) مستفعلن (غضی) فعلن مخبون (صدفت عن) مفاعلن مخبون (هولم) فعلن مخبون (تصدفوا) مستفعلن (هبهو) فعلن مخبون (عنی وعا) مستفعلن (ودهو) فعلن مخبون (ظنی فلم) مستفعلن (یخبی) فعلن مخبون (کالغیث ان) مستفعلن (جئتهو) فاعلن (وافاك ری) مستفعلن (یقهو) فعلن مخبونه (وان ترح) مفاعلن مخبون (حلتعن) فاعلن (هلج جفط) مفاعلن مخبون (طلبی) فعلن مخبوندر (قائلی ابو تمامدر حسن بن سهله انشا ایلدیکی قصیده سندندر (العبس سیصبح نك فاعلیدر (عبس کسر عین مهمله ایله ابل بیضدر که بیاضنه شقره قریشمش اوله کثیر ذکر الرضی فتی نك نعتیدر صدفت عنه الخ فتی نك صفتیدر صدفت اعراض وعدول ایلدم دیمکدر عنه ده اولان ضمیر فتی یه راجعدر لم یصدف اعراض ایلمدی ومنصرف اولمدی یاخود صرف ایلمدی دیمکدر لازم ومتعدی استعمال اولنور بو تقدیرجه (مواهبه رفع ایله فاعلی نصب ایله مفعولی اولور ومواهبه نك ضمیری فتی یه عائددر عنی لم یصدف کلمه سنه متعلقدر عاوده اکا رجوع ایلدی دیمکدر ضمیری فتی یه عائد در (کالغیثده اولان کاف مثل معناسنه در (غیث مطر معناسنه در (وافاك اتاك معناسنه موافاتدن مأخوذدر اتیان معناسنه ان کلمه سنك جوابیدر ظنی نك مظنونی محذوفدر تقدیری ظنی الی عطائه دیمکدر (ریقه فعله فی روق شبابه وریقه دینلور فلان کیمسه شبابنك اوائلنده فلان شیئی اشلدی دیمکدر (وینه اصابه ریق المطر دینلور مطرك اولی اکا اصابت ایتدی دیمکدر وینه ریق کل شیء دنیلور هر شیئك افضلی دیمکدر (لج فی الطلبده اولان الف لام مضاف الیهدن عوضدر تقدیری لج فی طلبك دیمکدر یعنی سنك طلبکده سعی ایتدی وسکا ادراکده جد ایتدی دیمکدر خفی اولمیه شاعر مشبهی وصف ایتدی یعنی ممدوحك عطایاسی اوزرینه فائضه درکرك اعراض ایتسون کرك ایتمسون دیو ممدوحی وصف ایتدی و بونك کبی مشبه بهی وصف ایتدی یعنی غیثی سکا اصابت ایدر کرك غیثه کل کرك غیثدن ترحل ایله و بو ایکی وصف وجه شبهی یعنی طلب

وعدم طلب حالتلرنده و اوزرینه اقبال واندن اعراض حاللرنده افاضه یی مشعرلردر (معنای ابیات ثلاثه) قریبا بنی ابل صباحه ادخال ایدر حال بو که کیجه ایله یتوتیم برفتی نك قتنده درکه زمان غضبنده رضایی ذکری کثیردر یعنی رضای خدا اولان عفوی چوقدر او یله فتی که اندن اعراض ایلدم ینه اول عطایاسی بندن اعراض ایتدرمدی یاخود انك عطایاسی بندن اعراض ایتمدی و بنم ظن و یقینم اعطاسنه رجوع ایلدی خائب وخاسر اولمدی یعنی بکا جود وسخاسی سببیله مال اعطا ایدردیو ظن ایدر ایدم ظنم کبی چیقدی وظنمی تحقیق ایلدی و اول فتی غیث کبیدر او یله غیث که اکر سن اکا کلور ایسك انك دخی ریق وفضلی سکا کلور و اکر اندن ترحل وانتقال ایدوب کلمز ایسك ینه انك عطا وفضلی سنی طلبده سعی وسکا ادراکده جد ایدر

*) حملت ردینیا کان سنانه * سنا لهب لم یتصل بدخان (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثالث محذوفندندر تقطیعی (حملت) فعول مقبوض (ردینین) مفاعیلن (کانز) فعول مقبوض (سنانهو) مفاعلن مقبوضه (سنال) فعول مقبوض (هبنلمیت) مفاعیلن (تصاب) فعول مقبوض (دخانی) فعولن محذوفدر (قائلی امرئ القیس در (ردینیا حملت نك مفعولیدر وموصوف محذوفك صفتیدر تقدیری رمحا ردینیا دیمکدر یعنی ردینیه یه منسوب رمح دیمکدر اطولده دیرکه ردینه برامرأه نك اسمیدر بونك زوجنك اسمنه سمهر دیرلر و بونلرك ایکیسی ده رمح وقناة یپارلر اکرچه ردینه یپارسه (رمح ردینی وقناة ردینیة) دیرلر واکرچه سمهر یپارسه (رمح سمهری وقناة سمهریة دیرلر (سنانه کان نك اسمیدر وضمیری ردینی یه عائددر (سنان فتحیله رمحك دمرننه دیرلر اما تنصیصده کسر ایله مضبوطدر (سنا لهب اضافت ایله کان نك خبریدر (سنا فتحیله وقصر ایله ضوء برق وضوء لهبه دیرلر (لهب فرس وزنی اوزره دخاندن خالص اولان نارك اشتعالنه دیرلر کذا فی القاموس بوکا کوره (لم یتصل بدخان صفتی لغو اولور یاخود تأکید اولور سید سندك حواشی سنده لهب شعلهٔ ناردر که اکا دخان عالی اوله بوکا کوره صفت یرنده اولور (دخان ضم ایله لهبك استصحاب ایتدیکی شیدر جمعی دواخن کلور پس سنانی دخاندن مجرد اولدیغی حالده اخذ ایلدی زیرا تشبیه مذکورده قدح اولندی وعدمنی اعتبار سزده وجه شبه تمام اولمز ابو الحسن دن نقل اولندیکه بو تشبیه برشیئی برشیء آخره صورت ولون وحرکت وهیئت جهتندن تشبیه

قبيلندندر اطواده ديركه محتملدر تشبيه كثرت تأثير وسرعت تأثيرده ده اوله و بورادهء سنانك خشبه متصل اولدیغنی اعتبار اولنمق تشبيهك غرابت ولطفندندر لهبك دخی سنانه اتصالی بويله‌در (معنای بيت) رديه منسوب اولان ميزراغی بوكلندم كويا اول ميزراغك دمرنی دخانه متصل اولميان نارك اشتعالنك لون وضيا ولمعانيدر پس لهبده شكل ولون ولمعانی اعتبار ايدوب دخانه اتصالی ترك وسلب ايتدی

*)لم تلق هذا الوجه شمس نهارنا *الا بوجه ليس فيه حياء(*

بو بيت بحر كاملك ضرب ثانيسندندر تقطيعی (لم تلقها) مستفعلن (ذلوجه شم) مستفعلن مضمر (سنهارنا) متفاعلن سالمه (اللابوج) مستفعلن مضمر (هنليسفی) مستفعلن مضمر (هحياؤ) فعلاتن مقطوعه‌در (قائلی ابو الطيبدر هارون بن عبد العزيزی مدح ايلديكی قصيده سندندر (لم تلق تصادف ايتمدی ديمكدر (هذا الوجه لم تلق نك مفعوليدر وهذا الوجه‌دن مراد ممدوحك وجهيدر (شمس نهارنا رفع واضافتله لم تلق نك فاعليدر اكرچه هذا الوجه شمسه اشارت اوله‌رق لم تلق نك فاعلی قيلنسه وشمس نهارنا ممدوحدن كنايه اوله‌رق لم تلق نك مفعولی قيلنسه غايت لطافتده تصرف اولوردیكه شمسی شمس نهار اولمدن عزل ايدوب ممدوحی شمس نهار اولمغی امر ومقرر قيلمق اولوردی (الا بوجه استثناء مفرغدر الا بر وجهله ملاقی وتصادف ايتدی ديمكدر بو وجه ايله مراد شمسك وجهيدر (ليس فيه حياء قولی بوجه قولنك نعتيدر (فيه ليس نك خبريدر (حياء ليس نك اسميدر حياء مد ايله نفسك قبايحدن انقباضيدر (معنای بيت) نهارمز بورك شمسی حسن وبهاده ممدوحك وجهنه تصادف وتقابل ايتمدی الا بر وجه ايله تصادف وتقابل ايتديكه اول وجهده حيا يوقدر اكر شمسك يوزنده حيا اوليدی ممدوحك يوزينه تصادف وتقابل ايتمزايدی بوراده تشبيه بر امری مشبه‌به اثباتنه مبنی اولديكه اول امر مشبه‌بهده يوقدر شمسك عدم حياسی كبی پس وجه حسنی شمسه تشبيه قريب مبتذلدر لكن حديث حياء انده اولان دقت وخفا تشبيهی ابتذالدن غرابته اخراج ايلدی خفی اولميه اكر لم تلق قولی ابصرته معناسنه اولان لقيته‌دن مأخوذ اولورسه لم تلق لم تر ولم تبصر معناسنه اولوب معنی شمس دعوای مشابهتده حدنی تجاوز ايليوب عظيم القدرك وجهنی كورمدی والتفات ايتمدی سوء ادبی عدم حياسندندر ديمك اولور بوكا كوره تشبيه مكنی

وضمنى

وضمنی اولوب مصرح اولماز پس شاعر استحيا ايتدی صريحا شمسك مشابهت دعواسنی يانده‌ده تشبيهی مكنی قيلدی واكر قابلته وعارضته معناسنه اولان لقيته‌دن مأخوذ اولورسه لم تلق لم تعارض معناسنه اولوب معنی نهارمزك شمسی شو وجهه معارض اولمدی ديمك اولور بوكا كوره تشبيه صريح اولوب ملاقات تشبيهدن اشعار ايدر برفعل اولور و بو ايكنجی شق معناده كوسترلدی فافهم

*)عزماته مثل النجوم ثواقبا *لولم يكن للثاقبات افول(*

بو بيت بحر كاملك ضرب ثانيسندندر تقطيعی (عزماتهو) متفاعلن (مثلن نجو) مستفعلن مضمر (مثواقبن) متفاعلن سالمه (لولم يكن) مستفعلن مضمر (لثثاقبا) مستفعلن (تأفولو) فعلاتن مقطوعدر (قائلی رشيد الدين وطواطدر (عزماته مبتدادر ضميری بيت سابقده اولان ممدوحه عائددر (عزمات فتح عين مهمله وزای ايله بناء مره اولان عزمة كلمه‌سنك جمعيدر عزمدن مأخوذدر عزم فعلك اوزرينه جزم وقطع ايله اول فعلی اراده‌يه ديرلر سيرامی عزم رأی وفكر معناسنه‌در ديمش بيضاوی *فان ذلك من عزم الامور* آيت جليله سنك تفسيرنده عزم اصلنده رأيك برشی اوزرينه ثباتيدر ديدی مجمله ديمشكه عزيمة كبی فعلی اراده ايلديكی شيئك اوزرينه قلبك عقديدر مثل النجوم مبتدانك خبريدر ثواقبا نجومدن حالدر معناده مفعولدر تقديری عزماته تماثل النجوم ديمكدر وثاقب كلمه سنك جمعيدر ثقبه دن مأخوذدر انی خرق ايتدی يعنی كچدی ديمكدر يعنی ظلمتی خرق ايدوب ظلمته نفوذ ايدن نجوم كبی اموره نافذلردر مطولده ثواقبی لوامع ايله تفسير ايلدی كويا ثقب النار دن قيلمش ناری پارلتدی ديمكدر (للثاقبات لم يكن كلمه سنك خبريدر افول اسميدر افول ضم همزه ايله وضم فا ايله غروب معناسنه‌در (معنای بيت) آراء وافكاری اهتداده نجومه مشابهدر ثواقب يعنی لوامع ياخود اموره نوافذ اولديغی حالده اكر ثاقباته غروب اولميدی پس رأيی اهتداده نجمه تشبيه ايلدی و بو قريب مبتذلدر لكن بونی عدم افول شرطی ابتذالدن غرابته اخراج ايلدی و بو تشبيهه تشبيه مشروط ديو تسميه اولنور يعنی شول تشبيه‌دركه انده مشبه ياخود مشبه‌به ياخود ايكيسی وجودی وعدمی شرطيله قيدلنه و بو عدمی نك اوزرينه لفظ صريح ياخود سياق كلام دلالت ايده

*)والريح تعبث بالغصون وقد جری *ذهب الاصيل علی لجين الماء(*

بو بيت بحر كاملدندر تقطيعى (ورريح تع) مستفعلن مضمر (بث بلغصو) متفاعلن (نوقدجرا) متفاعلن (ذهبل اصى) متفاعلن (اعلالجى) متفاعلن (نلماءى) مفعولن مكسوفدر (قائلى نامعلومدر (والريح ده اولان واو يازائده در ذهن متكلمده اولان شبئه عطفدر يا استنافيه يا ابتدائيه در (الريح مبتدادر تعبث خبريدر يعنى ريح اطراف وجوانبه ميل رقيق ايله ميل ايتديرر ديمكدر با ايله تعديه ايتديكندن مفعولنى با ايله كتوروب بالغصون ديدى تعبث نك مفعوليدر (غصون غينك ضمه لريله غصن كلمه سنك جمعيدر دال وشاخ معناسنه خفى يورلميه غرضى ريحى اعتدال ايله مدحدر و بوريح مطلوبدركه نتكيم خبر آثارده كلدى رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم ريح اسديكى وقتده سعادتله * اللهم اجعلها رياحا ولا تجعلها ريحا * ديو بيوررلر ايدى (وقد جرى ياحالى حال اوزرينه عطفدر يا حال مترادفه يى يا حال متداخله يى حالك تعقيبيدر * ذهب الاصيل اصلى الاصيل كالذهب ديمكدر (اصيل بعد العصر مغربه دكين وقتك اسميدر سحر كبى اوقات طيبه دن عد اولنور و اول وقتده اولان شعاع شمسه ديرلر يرا شمس اول وقتده مصفر اولور اول وقت اصفرار وصفرت ايله وصفلنور صفرت ايله وصفلنديغى * ورب نهار للفراق اصيله * ووجهى كلا لونيهما متناسب * قولنده اولديغى كبى معناسى فراق ايچون چوق نهار واردركه اول نهارك اصلى يعنى صفرتله موصوف اولان وقتى و بنم وجهم ايكيسنك لونى صفرتده بربرينه متناسبدر پس ذهب اصيله اضافت قرينه سيله شعاع شمس ايچون استعاره اولندى على لجين الماء اصلى على ماء كاللجين ديمكدر تمثيل ايله مقصودده بودر (لجين فضۀ خالصه دركه بياض وصفاده ماء تشبيه اولنور و بوكا تشبيه مؤكد ديرلر وناسدن بعضيسى كلامك لجينى ايله لجينى مياننى تمييز ايتميوب وكلامك هجاتنى هجيندن دخى فرق وادراك ايتميوب لجين لام وكسر جيم ايله شجردن ساقط اولان ورق معناسنه ديوب بوكا وجه مايى تشبيه ايلدى ديمش و بعضيسى اصل كندى ايچون اصل وعرقى اولان شجردر و بو اصيلك ذهبى ورقيدركه برد خريف ايله اصفرار ايدوب اندن وجه مايه دوشر ديمش وبو وهمينك فسادى بياندن مغنيدر (معناى بيت) شاعر طيب زمان وطيب مكانى وصف ايدوب ديركه طيب زمان وطيب مكانكه ريحى دخى اشجارك اغصانى اطراف وجوانبه ميل رقيق ايله ميل ايتديرر يعنى ريحى معتدلدر و اول مكانك اطرافنده نهر جارى اولمغله بعد العصر

صفرتده ذهب كبى اولان شعاع شمس فضه كبى اولان ماء اوزرينه جريان ايتدى پس بعد العصر شعاع شمس معناسنه اولان اصيلى صفرتده ذهبه تشبيه ومايى بياض وصفاده فضۀ خالصه معناسنه اولان لجينه تشبيه ايدوب ادات تشبيهى تصريح ايلمدى جرى الاصيل الذى كالذهب على الماء الذى هو كاللجين ديمدى بلكه ادات تشبيهى حذف ايدوب الاصيل ذهب واللجين ماء باقى قالدى صكره مشبه بهى مشبهه مبالغه دن اوتورى تشبيه ايدوب ذهب الاصيل على لجين الماء ديدى

*) لدى اسد شاكى السلاح مقذف * له لبد اظفاره لم تقلم (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (لداء) فعول مقبوض (سدنشاكس) مفاعيلن (سلاح) فعول مقبوض (مقذفن) مفاعلن مقبوضه (لهول) فعول مقبوض (بدناظفا) مفاعيلن (رهولم) فعولن (تقللمى) مفاعلن مقبوضدر (قائلى زهير بن ابى سلميدر لدى اسد بو كلامك اصلى كان ما كان عند رجل كالاسد ديمك اولوب ايجاز ياخود ضرورت ايچون كان ما كان حذف اولنمشدر لدى عند معناسنه بوراده اسد حسا امر متحقق اولان رجل شجاع ايچون مستعاردر (شاكى السلاح اسد كلمه سنك صفتيدر شاك السلاح تخفيف كاف ايله شاك السلاح تشديد كاف ايله وشائك السلاح وشوك السلاح وشاكى السلاح آخرنده يا ايله سلاحى كسكين ديمكدر كذا فى القاموس اما صحاحده شاك السلاح قولنى الملابس السلاح التام ايله تفسير ايدوب شائك السلاح وشاكى السلاح قولنى سلاحى كسكين ايله تفسير ايلدى پس مطولده شاكى السلاح قولنى تام السلاح ايله تفسيرى بونلردن برينه موافق دكلدر معلومدركه بونلرى كتب لغات تصحيح ايدر هواديده رجل شاك السلاح دينلور رجلك سلاحى شوكت وحدتلى اولسه ديدى وشاك السلاحنك اصلى شايك السلاح ايدى وشايك حدت و بأس معناسنه اولان شوكه دن مأخوذدر وشايك لفظنك ياسى الفه قلب اولنوب بعده التقاء ساكنين دن اوتورى حذف اولندى واعراب كاف اوزرينه جريان ايدوب اخرنده يا يازلمادى (سلاح كسر سين مهمله ايله آلت حربدر ياخود اول آلتك حديده سيدر اما ضميله نجو معناسنه در مقذف اسد كلمه سنك نعتيدر قاموسده اولديغنه كوره معظم وزنى اوزره اسم مفعولدر كندويه لحم رمى اولنان كيمسه يه يعنى غداسى لحم اولانه ديرلر جسم نبيل معناسنه مطولده چوق كره وقايعه رمى اولنان شجاع ايله

تفسیر ایلدی یعنی چوق کره وقایع وحروبه کیرمش شجیع دیمکدر (له مقدم خبر وضمیری اسده عائددر (لبد مؤخر مبتدادر مبتدا مع الخبر اسد کلمه سنك نعتیدر (لبد عنب وزنی اوزره اولوب حکمه وزنی اوزره اولان لبدة نك جمعیدر لبدة اسدك کتفیی بینده متراکب اولان شعره دیرلر ولبدة نك جمعی اولمسنده اسدك کمال ضخامتنی اشعار واردر واسده ذولبده دیرلر مثلده هوامنع من لبدة الاسد کلمشدر (اظفاره رفع ایله مبتدادر لم تقلم خبردر مبتداء مع الخبر ینه اسدك نعتیدر (اظفار فتح همزه و سکون ظاء معجمه ایله ظفرك جمعیدر طرنق ناخن معناسنه تقلیم قطع معناسنه اولان قلمده مبالغه در ومناسب اولان مبالغه نفیه راجعه قیلنمقدرونفی مبالغه اوزرینه داخل قلنماممقدر و بونك نظیری * وماانا بظلام للعبید * آیت جلیله سیدر وتقلیم اظفار ضعفدن کنایه در کشاف حواشی سنده فلان مقلوم الاظفار دیرلر ضعیفدر دیجك یرده خفی بیورلمیه مصراع ثانیده اوج مبالغه واردر اولکیسی اسدی لبد صاحبی قیلمسی کویا ممدوح اسوددر دیمك اولدی زیرا اسد ایچون بر لبده اولور ایکنجی لبده لی اسده حصردر ظرفك تقدیمی بو حصری افاده ایتدیکی کبی اوچنجی ضعفی نفیده مبالغه (معنای بیت) اولانشی اولدی بر رجلك قتنده که اسد کبیدر اویله اسد که سلاح تامی ملابس غداسی لحمدر یاخود چوق کره وقایع وحروبه کیرمش کتفینی میاننده شعر متراکبی واردر اظفاری تقلیم اولنمامشدر یعنی ضعیف دکلدر

*) اسد علی وفی الحروب نعامة * فتخاء تنفر من صفیر الصافر (*

بو بیت بحر کاملدندر تقطیعی (اسدنعلی) متفاعلن (یوفلحرو) متفاعلن (بنعامتن) متفاعلن سالمه (فتخاءتن) متفاعلن (فرمنصفی) متفاعلن (رصصافری) مستفعلن مضمردر (قائلی عمران بن حطاندر حجاجك حقنده دیمشدر (اسد مبتدادر و مشبه به در خفی بیورلمیه مشبه به اولان اسد ماوضع له سنده استعمال اولنمدیغندن جار ومجرور اولان علی فعله یاخود فعل معناسنه اولانه تعلقی واجب اولور تقدیری مجترئ علی یاخود صائل علی دیمك اولور پس مجترئ مبتدانك خبری اولوب علی اکا متعلق اولدی مجترئ اجترادن مأخوذدر دلیر اولمق دیمکدر (صائل حمله معناسنه اولان صوله دن مأخوذدر نعامه مبتدادر خبری فی الحروبدر ضرورة تقدیم اولنمشدر (نعامة فتح نون ایله دوه قوشنه دیرلر مذکر ومؤنث اولور ونعام اوزرینه جمعلنور

فتخاء فتح نون وفا ایله ومدله فنوح کلمه سنك جمعیدر رقامیه جق قدر صوایچن فرسه دیرلر غایت اعلی صویدر جنکده حمله وصوله ایدر (تنفر تنصر وتضرب کبی صیغۀ مضارع اولوب فتخانك خبریدر مبتدا مع الخبر محلا مجرور فی الحروبنك نعتیدر (من صفیر تنفریه متعلقدر صفیر اصلق دیدکلریدر تاج اللغه ده بانك کرکس ایله تفسیر اولنمشدر صافر اصلق چالانه دیرلر (معنای بیت) اویله حرب که اسد کبی اولان کیمسه اوزرینه مجتری وصائل ایدی وجنکده نعامه واردر یعنی آتش خوار وقرمزی کوزلی شجعان واردر اویله حروب که جنك باز اولان تازی فرسلر بر اصلق چالانك اصلغندن نفرت ایدر یعنی اورکر وقچار

*) والطیر اغربة علیه باسرها * فتخ الصراة وساکنات لصاف (*

بو بیت بحر کاملك ضرب ثانئ مقطوعندندر تقطیعی (وططیراغ) مستفعلن مضمر (ربتنعلی) متفاعلن (هباسرها) متفاعلن سالمد (فتخصصرا) متفاعلن (توساکنا) متفاعلن (تلصافی) فعلاتن مقطوعدر (قائلی معری یدر ظاهرا ایا ملقب اولان شریف ابو احمد موسوی یه مرثیه ایلدیکی قصیده سندندر (اغربة غراب کلمه سنك جمعیدر و بو جمع قلتدر جمع کثرتی غربان کلور خفی بیورلمیه بیت سابقده اولان جار و مجرور کبی بوراده اولان جار و مجرور دخی مشبه به اولان اغربه یه متعلق اولمیوب یا فعله یا معنای فعله متعلقدر تقدیری باکیة علیه دیمك اولور یا خود باکیه تأویلیله اغربة کلمه سنه متعلقدر (باسرها باجمعها و بجمیعها ایله تفسیر اولنوب تأکید ایچون ینه اغربه کلمه سنه متعلقدر یاخود مجموعة تأویلیله فاعلندن حالدر (فتخ الصراة واو مقدر ایله والطیر اوزرینه معطوفدر (فتخ فتح فا و سکون تاء مثناة فوقیه وخاء معجمه ایله لین معناسنه (صراة صادك فتحی ورانك تخفیفیله شول نطفه در که ترك نکاحله ارکك ارقه سنده چوق مکث وقرار ایتمش اوله هذه نطفة صراة دینلور شو نطفۀ محتبسه دردیمکدر پس فتخ الصراة نك اضافتی صفتك موصوفنه اضافتی قبیلندن اولوب معنی لینه اولان نطفۀ محتبسه دیمك اولور معوالده فتح فاء وفتح تاء مثناة فوقیه وخاء معجمه ایله فتخاء نك جمعیدر عقاب فتخاء دینلور جناحلری لینه دیمکدر ظاهر اولان جناحلری دوشوك اولان عقابك وصفیدر دیمش بوکا کوره دخی صفتك موصوفنه اضافتی قبیلندن اولور لکن میانلرنده مطابقت بولنسون ایچون صراة دن جنس اراده

اولمق لازمدر پس بوکا کوره معنی لینات اولان جنس نطفهٔ محتبسه دیمك اولور خفی بیورلمیه جمع نسخه‌سی وزنه زیاده اوفقدر امامفرد نسخه‌سنه کوره وزن مضمر اولور (اصاف قطام کبی غیر منصرفدر بعضیلر معرب قیلوب غیر منصرف مجراسنه اجرا ایلدی (اصاف جبلد رصحاحده منازل بنی تمیم دن برموضعدر (معنای بیت) جمیع طیور مرثیه اولنان شریفك اوزرینه غرابلر کبی باکیه در ولینه اولان نطفهٔ محتبسه یاخود لینات اولان جنس نطفهٔ محتبسه انك اوزرینه باکیه در وجبلده ساکنه‌لر انك اوزرینه باکیه در خفی بیورلمیه بو بیتده غلوی ارتکاب واردر

*) قامت تظللنی من الشمس * نفس اعز علی من نفسی (*

*) قامت تظللنی ومن عجب * شمس تظللنی من الشمس (*

بو ایکی بیت بحر کاملك ضرب ثالث احذ مضمرندر تقطیعی (قامتظل) مستفعلن مضمر (للنیمنش) متفاعلن (شمسی) فعلن حذه ومضمر (نفسن اعز) مستفعلن مضمر (زعلیمن) متفاعلن (نفسی) فعلن احذ مضمر (قامتظل) مستفعلن (للنیومن) متفاعلن (عجبی) فعلن حذه (شمستظل) مستفعلن للنیمنش) متفاعلن (شمسی) فعلن احذ مضمردر (قائلی ابو الفضل بن العمیددر مانند آفتاب برتازه حقنده دیمشدر ابن العمید برکون برتفر جکاهه واروب کونشده اوتوردی والنه برکاغد الوب شعر انشا وتحریرینه باشلدی اول حینده باشی اوجینه مانند آفتاب برتازه تحریر ایلدیکنه نظر ایچون قائم اولدی درحال بو ایکی بیتی انشا وتحریر ومحبوب مذکورك یدینه ویروب الفت ومعامله‌لرینه وسیله اولدی دیو مشایخمزدن مسموعدر یاخود ادعائی وتصوری اوله اما مطولده برغلام حقنده دیمشدر که ابن العمیدك باشی اوزره طوروب کونشدن حفظ ایدر ایدی یعنی کولکلندیرر ایدی دیدی اطولده کندی غلامی حقنده دیدیکنی اثناء تقریرده تصریح ایلدی (قامت صیغه‌سنك فاعلی نفسدر (تظللنی مطولده ظلی اوزریمه ایقاع ایدر دیو تفسیر ایلدی اطولده شمس حرارتی مدافعه ایدر دیو معنی ویرلمشدر وتظللنی محلا منصوب نفسدن حالدر تقدیری قامت نفس هی اعز علی من نفسی مظللة دیمکدر (من الشمس تظللنی یه متعلقدر (ومن کلمه‌سی اجلیه‌در شمس اجلندن دیمکدر یاخود شمسدن مراد نفس غلام اوله بوکا کوره معنی غلامك نفسی شمسدن حاصل اولان ظلی اوزریمه ایقاع ایدر دیمك اولور اولکبسی شمس تظللنی من الشمس قولنه

موافقدر اعز علی نفس کلمه‌سنك صفتیدر من نفسی یاء متکلمه مضافدر یاخود من نفس تنکیر ایله اولوب کسره‌سی اشباع اولنمشدر (الشمسده کسره اشباع اولندیغی کبی بوکا کوره معنی من کل نفس دیمك اولور و بو ابلغدر وینه قامت وتظللانیده اولان ضمیر مستکن نفسه عائددر و بو قامت تظللنی قولنده شائبهٔ تکرار نمودار اولمغله مطولده فاقول یاعجبا ومن عجب روایت اولندی دیدی شمس مبتداء مؤخردر و بو شمسدن مراد حسن و بهاده شمس کبی اولان غلام وانساندر تظللنی شمسك صفتیدر من عجب خبر مقدمدر تقدیری قامت تلك النفس مظللة لی وشمس مظللة من الشمس من عجب دیمکدر پس شاعر غلام مذکور ایچون شمس حقیقی معناسنی ادعا ایتمدی وغلام مرقومی حقیقة شمس قیلمیدی بو تعجبك معناسی اولمازایدی زیرا حسن الوجه اولان انسان انسان آخرك اوزرینه ظلنی ایقاعده تعجب یوقدر لکن بو سوزده نظر واردر زیر جائزدر که تعجب حسنده درجهٔ شمسه بالغ اولانی استخدامندن اوله یاخود انك کندویه انقیاد وخدمتندن اوله (معنای بیت) بنم نفسمدن اعز یاخود جمیع نفسدن اعز اولان نفس شمسك حرارتی مدافعه اجلندن اوزریمه ظلی ایقاع ایدر اولدیغی حالده قائمه اولدی بویله اولان نفس قالقمشده اوزریمه ظلی ایقاع ایدر برشمسکه شمس حقیقینك حرارتی مدافعه اجلندن اوزریمه ظلی ایقاع ایدر او بویله اولان شمس عجبدندر یعنی تعجب اولناجق شیدندر

*) لاتعجبوا من بلا غلالته * قد زرا زراره علی القمر (*

بو بیت بحر منسرحك ضرب اولندندر تقطیعی (لاتعجبوا) مستفعلن (من بلاغ فاعلات مطوی (لالتهی) مفتعلن مطویه (قدزرراز) مستفعلن (رارهوع) فاعلات مطوی (للقمری) مفتعلن مطویدر (قائلی ابو الحسن بن طباطبا علویدر بو بیت مرور ایتدی وتفصیلی بورایه حواله اولندی ایدی من بلا لاتعجبویه متعلقدر (بلا کسر باء موحده وفتح لام وقصر ایله مصدردر بلی الثوب وابلاه الغیر دینلور ثوب چورودی وثوبی غیر چوروتدی دیمك اولوب لازم ومتعدی استعمال اولنور (غلالته کسر ایله بلا کلمه‌سنك مضاف الیهیدر وضمیری محبوبه عائددر (غلاله کسر غین معجمه ایله شعاردر که تحت الثوب الباس اولنور وتحت الدرع دخی الباس اولنور شعار بدنه مماس وملاقی و بدنی ولی ایدن ثوبدر بوکا قمیص دخی دیرلر اکثریا کتان بزندن اولور (قد زرلم لاتعجب دیین کیمسه‌لره جوابدر یاخود قد زرا لخ تعجبدن نهیك تعلیلیدر حتی ابیات معانیده شرح اولنان

بیتده تعلیل معناسی اختیار اولندی ایدی (زرضم زای وتشدید را ایله
صیغهٔ ماضی مجهولد رایلکلندی وبغلندی دیمکدر * زرت القمیص علیه ازره *
دینلورانك اوزرینه قیصی باغلادم و باغلرم وایلکلادم وایلکلارم دیمکدر (ازراره
رفع ایله زرنك نائب فاعلیدر ازرار زر کلمه سنك جمعیدر (زر کسر زا وتشدید را ایله
ایلك دیدکلریدر (علی القمر زریه متعلقدر پس اکر محبوبی قمر حقیق قیلیدی
تعجبدن نهیك معناسی اولمازدی زیرا کتانه قمر حقیقینك ملابسه سی سببیله
بلی سرعت ایدر حسنده قمر کبی اولان انسانه ملابسه سی سببیله سرعت ایتمز
وبیتده اولان قمره استعاره دکلدر دینلمز زیرا مشبه غلالته وازراره ده ذکر اولان
ضمیرلردر زیرا بزدیرز که بووجه اوزره ذکر استعاره یه منافی اولدیغی مسلم دکلدر
* سیف زید فی یداسد * ده اولدیغی کبی زیرا استعاره نك تعریفی بوکا
صادقدر (معنای بیت) اول محبوبك قیصنك چورومسندن تعجب ایتمیکز
نیچون تعجب ایتملم دیدکلرنده جواب ویروب دیدیکه اول محبوبك قیصنك
ایلکلری قمر کبی اولان تن بللور یاخود سینهٔ بللور اوزرینه ایلکلندی خفی بیورلمیه
خاصهٔ قمرده برقاج نسنه تحریر اولنمشدر بری کتان بزی نمناك قره قارشو سرلاسه
ابلا ایدر عمری هدم ایدر دینی تکثیر ایدر اجرت منزلی موجب اولور مائی
تبرید ایدر الوانی تغییر ایدر سارقه اعانت ایدر عاشق طارقی افضاح ایدر
*) وان تعافوا العدل والایمانا * فان فی ایماننا نیرانا (*
بو بیت بحر رجزك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (وان تعا) مفاعلن مطوی
(فلعدل ول) مستفعلن (ایمانا) مفعولن مقطوعه (فاننی) فاعلن مطوی
(ایماننا) مستفعلن (نیرانا) مفعولن مقطوعدر (قائلی خطیبك ایضاحده
تصریحنه کوره بعض اعرابدر (تعافوا یی تکرهوا ایله تفسیر ایلدیلر عاف
الطعام اوالشراب دینلورو بونلرك غیریلرینده ده دینلور مضارعنده یعافه
ویعیفه مصدرنده عیفا وعیفانا وعیافة وعیافا دیرلر طعامی یاخود شرابی
کریه کوردی یمدی وایچمدی دیمکدر (العدل نصب ایله ان تعافوانك
مفعولیدر عدل ظلمك مقابلیدر و بو عدلی توحید معناسنه حمل ایتمك بعید
دکلدر تنکیم الله تعالانك * ان الله یأمر بالعدل والاحسان * قول شریفنده
اولان عدل توحید ایله تفسیر اولندی و بو عدلی ذکره تخصیصك وجهی عدل
اول ایماندر والایمانا العدل اوزرینه معطوفدر والفی اشباع ایچوندر (خفی بیورلمیه
ایمانك حقیقتی غیری بی امانده قیلق معناسنه اولوب نفسه متعدی ایدی صکره

اقرار یاعتراف معناسی تضمین اولنوب باایله تعدیه اولندی * آمنت بالله
و برسوله * کبی الله تعالی بی ورسولنی تصدیق واعتراف ایتدم دیمکدر کاهیجه
لام ایله ده تعدیه اولنور (ایمان شرعده رسول الله صلی الله علیه وسلمك من
عندالله کتوردیکی شیئی ضرورة تصدیقدر تفصیلا بیلندیکی یرده تفصیلا
واجمالا بیلندیکی یرده اجمالا تصدیقدر و بوماجاء به یی تصدیقده تلفظه قادر
اولانه تلفظ شرطدر و بوکا بر کیمسه خلل کتورسه کافر اولور بوتقدیرجه عمل
ایماندن جزء اولمز بعض محققین عندنده عمل ایماندن جزدر لکن عملك کتمسندن
ایمانك کتمسی لازم کلمز انساندن شعر وظفر کبی شجردن بوداق واوراق کبی
سلفدن بعضیلری بوکا ذاهب اولدیلر تفصیلی کتب کلامیه ده مسطوردر
بعضیلر الایمانا قولنی فتح همزه ایله قراءت ایدوب قسم معناسنه اولان یمینك
جمعیدر دیوب خطا ایتمشدر خفی بیورلمیه وان تعافوا شرطنك جوابی محذوفدر
تقدیری * تلجأون الی العدل والایمان * دیمکدر * فان فی ایماننا نیرانا * قولی
جزانك علتیدر جزا مقامنه اقامت اولندی (ایمان فتح همزه ایله شمالك مقابلی
یمین کلمه سنك جمعیدر (نیران کسر نون ایله یانورك یاخود نارك جمعیدر (سیوف
یاخود رماح ایچون استعاره اولندی ومعروف اولدیغی اوزره نیرانی سیوفه
تخصیص ونوردن استعاره اولمیوب مشهوره کوره ناردن استعاره اولمسی
منظوردر لکن انظار سلیمه ایچون منظور دکلدر پس تعافوادن مستفاد اولان
کراهتك عدل وایماندن هر برینه تعلق نیران ایله مراد شعلهٔ نیران کبی لمعان ایدن
آلت حرب اولان سیوف اولدیغنه قرینه در زیرا جزا وجواب شرط محاربه
یعنی * تحاربون وتلجأون الی الطاعة بالسیوف * اولدیغنه دلالت ایدر
وشرعده ظلم وکفرك جزاسی اولان نار ایله سیوفدن تعبیرده لطافت بینه
واردر ودینلدیکه فی ایماننا قرائندندر زیرا نار اللر ایله اخذ اولنماز و بونده ضعف
واردر که اهلنه خفی دکلدر (معنای بیت) حقه مخالف اولنلره خطاب ایدوب
دیرکه اکر عدل وایمانی کریه کوروب ظلم وکفری استحباب ایدرسکز بزه بأس
یوقدر بلکه سزه بأس واردر زیرا بزم ایدیٔ یمنامزده لمعان وافناده شعلهٔ
نیران کبی سیوف یاخود رماح واردر ایمان وایمان میاننده جناس واردر
*) وصاعقة من نصله تنکفی بها * علی ارؤس الاقران خمس سحائب (*
بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (وصاع) فعول مقبوض
(قتن من نص) مفاعیلن (لهیتن) فعولن (کفی بها) مفاعلن مقبوضه (علار)

فعولن (ءسل اقرا) مفاعلن (نخمس) فعول مقبوض (سحابی) مفاعلن
مقبوضدر (قائلی بحتریدر (وصاعقة) واو رب ایله مجروردر یاخود ظرف ایله
موصوف مبتداء مرفوعدر خبری تنكفیدر یاخود رب نك جوابیدر صاعقه
رعد شدیدده سمادن دوشن ناردر و بو صاعقه نك سببی دخان میان سحابده
محتبس اولوب تكاثف وتزاحم ایله و یمین وشماله اضطراب ایله حرارتی مشتد
اولدقده سحابی مزق ایدر واول مزق سببیله رعد حاصل اولوب سحابده اولان
اجزاء ارضیه یی احراق ایدرودرعقب اجزاء ارضیه دن حدید وصفره وفضه
وذهب و بونلر كبی معادندن مستعد اولان جسده منقلب اولور و سحابدن
منفصل اولوب دوشر ودوشدیكی یری خراب ایدر بو اهل حكمتك كلامیدر اما
اهل لغت صاعقه اوج معنایه در دیمشلر بری موت معناسنه در * فصعق من
فی السموات * آیت جلیله سنده اولدیغی كبی و بری عذاب معناسنه در * انذرتكم
صاعقة * نص كریمنده اولدیغی كبی و بری نار معناسنه در * ویرسل الصواعق
قول شریفنده اولدیغی كبی وحدی دیركه بو اشیا سمادن صوت ورعد شدید
معناسنه اولان صاعقه دن متولده در مجموعی شیء واحددر و بو اشیا صاعقه دن
ناشئه تأثیرایدر (نصله صاعقه یی یاندر یعنی صاعقه كبی نصلدر ونصله نك
ضمیری ممدوحك سیفنه عائددر نصلی اشتعال وتأثیرده صاعقه قیلدی
ومرادی نصلدن ناشئه اولان صاعقه در پس صاعقه وهمیه تخییلیه در
كویا نصل ایچون صاعقه واردر اعدایی احراق ایدر اولكبسی اظهردر
وایكنجی یه شارح محقق مطولده ذاهب اولدی (ونصل صحاحدن فهم
اولندیغنه كوره سیفك حدیدر قاموسده اولدیغنه كوره مقبضی اولمیان نفس
سیفدر پس بوكا كوره ممدوحك النده سیفنك مقبضی اختفا ایدوب كویا
مقبضی یوق كبی اولدی (تنكفی مهموز و لازم ایدی همزه سی تلیین اولنوب علی
غیرالقیاس یایه قلب اولندی ومأخذی انكفادر انقلاب ایتدی دیمكدر (بهاده
اولان بانه كفینك تعدیه سی ایچوندر وضمیری صاعقه یه عائددر * علی اروس
الاقران تنكفی یه متعلقدر (اروس رأس كلمه سنك جمعیدر واروس اگرچه
جمع قلتدر لكن مقام مدحه داعی اولمغله جمع كثرت مراد اولندی هوادیده
جمع قلت جمع كثرت ایچون استعاره اولندی زیرا فضیلت كثیرینه غلبه ده در
دیمش الاقرانده اولان الف لام اروس كلمه سنك اضافتی كبی استغراق ایچوندر
(اقران فتح همزه ایله در كسر قاف وسكون را ایله اولان قرن كلمه سنك جمعیدر
شجاعتده رجلك كفوینه دیرلر یاخود مطلقا كفو معناسنه در (خمس سحائب

رفع

رفع ایله تنكفینك فاعلیدر وسحائبه مضافدر وسحائب كسره یی اشباع ایله
قراءت اولنور گرچه فتحه ایله قراءت اولنملی ایدی لكن قافیه یه رعایت ایچون
صرف اولندی سحائب كثرتده سحابه نك جمعیدر خمس سحائبدن مراد انامل
خمسدر كه جودده وعموم عطایاده سحائبدر خفی بیورلمیه بو بیتده استتباع
واردر یعنی شجاعت ایله مدحه سخا ایله مدحی تضمین ایتدی حتی بعضیلر
بیتده استتباع اولدیغی عدم دركندن مقامه مناسب وملایم ذكر ایلمدی دیو
توهم ایتمش ونزول صاعقه ونزول نارده انامله سحائب عذاب قیلمق ممكندر
وظاهر اولان خمس سحائب ایله مراد اصابعدر كویا شجاعتده مزید مبالغه
مراد ایدوب اقرانی انامله ایله تقلیب ایدر اهلا كلرنده اعمال اصابعه محتاج
دكلدر و بو سببدن اروس اقراندن كثرتیله بیله جمع قلت ایله تعبیرینك وجهی
وانامل خمسدن جمع كثرت ایله تعبیرینك نكته سی اروس كثرتیله بیله كویا انامل
خمسه نسبتله قلیله در انامل خمسی اروسی احاطه وشمولندن اوتوری پس
بو تقدیرجه سحائب ایله انامل ارادسنه قرینه قلان معانی ملائمه نك مجموعی
صاعقه یی ذكریدر وصاعقه ممدوحك سیفنك نصلندن ناشئه اولدیغی
بیاندر وصاعقه یی اروس اقرانه حملیدر ومقام مدحی ضمیمه ایله بیله سحائبی
انامله عدتیله متعدده قیلمقدر زیرا مقام مدحدن نظری قطع ایتمك خمس
سحائب ایله اصابع مراد ایتمك ایله در پس خمس سحائبی انامل ایله تفسیر
ومقام مدحی ضمیمه یی ترك ذمی ایراث ایدر (معنای بیت) ممدوحك سیفنك
نصل وحدتدن ناشئه چوق صاعقه واردر كه اول صاعقه یی جود
وعطایاده سحائب اولان انامل خمس تقلیب وحربده كندونك جمیع اقران
واكفاسنك باشلری اوزرینه صب ایدوب انلری اول صاعقه ایله هلاك ایدر
* قال رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم خیر الناس رجل ممسك بعنان
فرسه كلما سمع هیعة طار الیها اورجل فی شعفة فی غنیمة حتی یاتیه الموت * علامهٔ
زمخشری اساسده دیمشكه هیعه شول صیحه وصوتدر كه اندن فزع اولنور
واصلی هاع یهیع دن مأخوذدر قورقدی دیمكدر طار فعالی رجله اسناد مجازدر
تأویلی طار فرسه بسعیه الیها دیمك اولور شعفه رأس جبله دیرلر (معنای
حدیث شریف) ناسك خیرلیسی شول رجلدر كه فرسنك عنانی آخذ جهاد
فی سبیل الله ه مستعد نه وقتكه صیحهٔ حربی استماع ایتسه اول صیحه یه ماند
طیراندن زیاده سرعت ایدر یاخود شول رجلدر كه ناسدن عزلت ایدر وكندینك

رعی ایتدیکی غنم قلیلی ایله بیله بعض رؤس جبالده ساکن وامر معاشنده اول غنم قلیل ایله اکتفا ایدوب موت کندی‌یه کلنجه‌یه‌دك الله تعالی‌یه عبادت ایدر بو بش بلاغت مأثرده جهاد اوزرینه حث وناسدن تجانب وعزلته دخی تحریض واردر خفی اولمیه که طیران عدو فرس ایچون استعاره اولندی وجامع ایکیسنك مفهومنده داخلدر زیرا عدو وطیرانك میاننده جامع سرعت ایله قطع مسافه‌درکه عدو وطیرانده داخلدر زیرا طیران سرعت وجناح ایله قطع مسافه‌در وعدو سرعت واقدام ایله قطع مسافه‌در اولکی هواده قطع مسافه‌در ایکنجیسی ارضده قطع مسافه‌در شارح محقق مطولده بوکا اعتراض ایدوب دیدیکه سرعت طیرانك مفهومنده داخل دکلدر بلکه طیران جناح ایله مجرد قطع مسافه‌در جوابنده دیمشلرکه طیرانك غایتی اکثرده سرعت ایله‌در

*) عودته فیما ازور حبایبی * اهماله وکذاك كل مخاطر (*

*) واذا احتبی قربوسه بعنانه * علك الشكيم الى انصراف الزائر (*

بو بیت بحر کاملدندر تقطیعی (عوودتهو) مستفعلن مضمر (فیما زو) مستفعلن مضمر (رحبایی) متفاعلن سالم (اهمالهو) مستفعلن مضمر (وكذا ككل) متفاعلن (مخاطری) متفاعلن سالم (واذاحتبا) متفاعلن (قربوسهو) متفاعلن (بعنانهی) متفاعلن سالم (علكششكی) متفاعلن (مالنصرا) متفاعلن (فززائری) مستفعلن مضمردر (قائلی یزید بن مسلمة بن عبد الملکدر فرسنی مؤدبدر نزول اولنوب عنانی قربوس سرجه القا اولنسه عودت ایدنجه‌یه‌دك مکاننده طورر دیو وصف ایدر (عودته‌ده اولان ضمیر عودتنك مفعول اولی اولوب فرسه راجعدر عودت تعویددن صیغهٔ متکلمدر معناسی تعلیم ایله فرسه عادت قیلدم دیمکدر (فیماده ما مصدریه‌در حبایبی ازورنك مفعولیدر حبایب حبیبه‌نك جمعیدر (اهماله نصب ایله عودتنك مفعول ثانیسیدر ضمیری فرسه عائددر عودت اهماله‌نك معناسی فرسی ترکی فرسه عادت قیلدم دیمکدر (وکذاك کل مخاطری سؤال مقدره جوابدر کویا ذوی العقولدن اولمیان فرسی براغوب کیتمك مخاطره دکلمیدر دیو سؤال اولندی جوابنده بلی بنم کبیدر جمیع مخاطره یعنی کندوبی خطره القایدنلر دیدی احتبی احتبادن مأخوذ صیغهٔ ماضی‌در احتبا کشی ایکی الیه‌سی اوزرینه اوتوروب دستاریله یاخود اللریله یاخود بونلرك غیری جله کبی برشی ایله

ظهریله صاقلرینی بریره جمع ایتمکه‌دیرلر چله کشان اولاز درویشانك هیئت شریفه‌لری کبی صکره احتباء فرسك باشیله اکرینك اوك قاشی دزکین ایله جمع ایتمکده استعاره اولندی اکثر یا فارس فرسی دیکلندرمك ایچون دزکین ایله فرسك برمقدار باشنی قاصوب دزکینك اوجنی اکرك اوك قاشنه صارر و بر رسن رقیق ایله کزدیرر قربوسه احتبی‌نك مفعولیدر وضمیری فرسه عائددر قربوس فتحتین ایله‌در اما تخفیفی ضرورت ایچون اولور لکن بوراده ضرورت یوقدر قاموسده اکرك جانبنه دیرلر حنو السرج معناسنه دیدی ومطولده مقدم السرج ایله تفسیر اولندی مقدم السرج اکرك اوك قاشی دیمکدر پس قاموسك تفسیری ایله مطولك تفسیری مآلده بردر اما صحاحده یالکز سرجه دیرلر دیدی صحاحك کلامنه بناء اطولده مطولك تفسیرینه اعتراض ایدوب مضاف تقدیرینه حاجت یوقدر دیدی وصاحب هوادی دخی قربوس انجق سرج معناسنه اولدیغنه ذاهب اولوب دیدیکه بوسرجی فرسك باشیله جمع ایتمك وعنانی سرجك طرف مقدمنك داخلنه یعنی اوك قاشنه القا ایله حاصل اولور واحتبای قربوسه اسناد مجازدر کرك احتبا ایله معنای مصدری مراد اولنسون کرك مصدر ایله حاصل اولان هیئت مراد اولنسون لکن تحقیق اولان قاموس ومطولك تحریره حقیقتدر زیرا قدیمدنبرو اکرك اوك قاشی دزکین صارمغه وقاصمغه محل مشهوردر وصدده بونده‌در ومجاوزدن رهایاب اولنور (بعنانه احتبایه متعلقدر وضمیری فرسه راجعدر (عنان کسر عین مهمله ایله دزکین دیدکاریدر (علك صیغهٔ ماضیدر مضغ معناسنه چیندی دیمکدر الشكيم علكك مفعولیدر (شکیم شکیمه ایکیسیده فرسك اغزنده اولان حدیده دیرلر ترکیده بوکا کم دیرلر انواعی واردر الی انصراف الزائر علكه متعلقدر و بونکله علکك غایتنی بیان ایدر وزائر ایله مراد شاعرك کندوسیدر (معنای دو بیت) حبیبه‌لریمی زیارتده فرسه تعلیم ایله فرسی برمحلده دزکنی اکر قاشنه صاروب اهمالی یعنی براقمغی عادت ایتدم کرچه فرسی بویله براقمق مخاطره‌در لکن جمیع مخاطر بونك کبیدر یعنی کندوبی خطره القایدنلر بونك کبیدر یعنی بنم کبیدر وچون بنم کبی عاشق فرسك باشیله اکرینك اوك قاشنی عنانیله جمع ایتسه وحبیبه‌سنی زیارته کتمسه اولقدر مؤدب فرسدرکه زائرك انصراف وعودتنه یعنی بنم انصراف وعودتمه‌دك کین کمی چینر طورر براقدیغی محلدن آیرلمز دیمکدر خفی بیورلمیه شاعر فرسك

باشیله اکرینك اوك قاشی عنانیله جمع ایتمك هیئتنی رجلك ایكی الیه سی اوزرینه اوتورب دستاریله ظهر وساقلرینی بریره جمع ایتمك هیئتنه تشبیه ایدوب احتبایی یعنی رجلك ظهر وساقلرینی دستارایله جمع ایتمسی عنانك قربوس سرجده وقوعنه استعاره ایلدی پس وجه شبهك غرابتندن اوتوری استعاره‌ده غریبه اولدی

*) ولما قضینا من منی كل حاجة * ومسح بالاركان من هو ماسح (*

*) وشدت علی دهم المهاری رحالنا * ولم ینظر الغادی الذی هو رایح (*

*) اخذنا باطراف الاحادیث بیننا * وسالت باعناق المطی الاباطح (*

بو ابیات ثلاثه بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (ولمما) فعولن (قضینامن مفاعیلن (منكل) فعولن (لحاجتن) مفاعلن مقبوضه (ومسس) فعول مقبوض (حبلاركا) مفاعیلن (نمنه) فعول مقبوض (وماسحو) مفاعلن مقبوض (وشددت) فعولن (علادهمل) مفاعیلن (مهاری) فعولن (رحالنا) مفاعلن مقبوضه (ولمین) فعولن (ظرلغادل) مفاعیلن (لذیه) فعول مقبوض (ورایحو) مفاعلن مقبوض (اخذنا) فعولن (باطرافل) مفاعیلن (احادی) فعولن (ثیبنا) مفاعلن مقبوضه (وسالت) فعولن (باعناقل) مفاعیلن (مطیبل) فعولن (اباطحو) مفاعلن مقبوضدر (قائلی كثیر غره‌در قضبنا یرینه كتوردك دیمكدر (منی كسر میم وقصرایله مكه‌ده برموضعك اسمیدر كل حاجة نصب واضافتله قضینانك مفعوایدر (مسح مسحده مبالغه‌در بالاركان مسح یه متعلقدر اركان ركنك جمعیدر (ركن شیئك جانب اقواسنه دیرلر (من موصول مسح نك فاعلیدر (هو موصوله عائد مبتدادر (ماسح خبریدر جمله سی من موصولك صله سیدر (شدت صیغهٔ مجهولدر باغلندی دیمكدر علی دهم المهاری شدت كلمه سنه متعلقدر (دهم ضم دال مهمله وسكون ها ایله دهماءنك جمعیدر دهماء ادهمك تأنیثیدر مهاری مهریه نك جمعیدر مهریه قضاعه‌دن بطن اولان مهرة بن حیدانه منسوبه اولان ناقه‌یه دیرلر بونلرده نجائب واردر یعنی خیلی سبق ایدن ابل واردر ودهم المهاری ده اولان اضافت صفتك موصوفه اضافتی قبیلندندر (رحالنا رفعله شدت كلمه سنك مفعول مالم یسم فاعله سیدر رحال رحلك جمعیدر بوراده یوك وثقل معناسنه الغادی محلا مرفوع لم ینظر كلمه سنك فاعلیدر مفعولی هورایح در (غادی غین معجمه ایله صباحدن ظهره دكین سیراینه دیرلر رایح ظهردن

مغربه دكین سیراینده‌نه دیرلر اخذنا شرعنا معناسنه اولوب لمانك جوابی اولور باطراف الاحادیث اخذنایه متعلقدر اطراف بوراده مجازا انواع معناسنه‌در (باعناق المطی ده اولان با سالت كلمه سنی متعدی قیلمق ایچوندر پس سالت اقتدی دیمك اولور (اعناق عنق كلمه سنك جمعیدر كردن معناسنه (مطی كسر طاء وتشدید یا ایله مطیه‌نك جمعیدر ابل معناسنه (الاباطح سالت كلمه سنك فاعلیدر اباطح ابطحك جمعیدر ابطح صویك سیلان ایدیجك مكانیدركه ایچنده اوفاجق طاشلر اوله (معنای ابیات) وقتاكه منی دن هر حاجتی قضا ایلدك یعنی مناسك حجی ادادن فارغ اولدق وماسح اولانده اركانی مبالغة مسح ایلدی یعنی طواف وداع‌ده اركان بیتیده مسح ایلدك ورحالمز یعنی یوكلریمز ناقهٔ دهمالر اوزرینه باغلندی واستعجالدن اوتوری صباحدن ظهره دكین سیرایدن كیمسه ظهردن مغربه دكین سیرایدر كیمسه یه ده نظر ایتمز یعنی منتظر ومترقب اولمازمیانه‌زده درلو درلو سوزلره باشلادق وایچنده دقاق حصی اولان مسیل ماد نحی اعناق مطایایی سیلان ایتدردی حاصلی بز انواع كلامه شروع ومطایا دخی سرعت مضی یه شروع ایلدی خفی بیورلمیه مصراع اخیرده اباطحده واقعه اولان سیولك سیلانی لین وسلاستی مشتمله اولان غایت سرعتده سیر حثیث ایله سیرایدن ابلك سیری ایچون استعاره ایلدی وبونده شبه كه سرعت ولین وسلاست ایله قطع مسافه‌در ظاهر عامیدر لكن شاعر بونده لطفی یعنی استعاره‌یی وغرابتی افاده ایدن شیئله تصرف ایلدی پس تصرفنك بیانی بودركه شاعر سالت فعلنی مطی كلمه سنه اسناد ایتمیوب اباطحه ایلدی واعناقی سیرده ادخال ایلدی زیرا سیرابلده سرعت وبطؤ اعناقده ظاهر وسرعت وبطؤك امری هوادیده متبین وباهر اولوب سائر اجزاسی حركتده هوادی یه مستند وثقل وخفتده هوادی یه تابع اولور

هوادی هادیه نك جمعیدر * مقدم العنق معناسنه

*) اعیرتنا البانها ولحومها * وذلك عار یا ابن ریطة ظاهر (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (اعیر) فعولن (تنا البا) مفاعیلن (نهاو) فعول مقبوض (لحومها) مفاعلن مقبوضه (وذال) فعول مقبوض (كعارنیب) مفاعیلن (نریط) فعول مقبوض (تظاهرو) مفاعلن مقبوضدر (قائلی سبرة بن عمرو فقعسی حماسیدر ضمرة بن نهشلی كثرت مال و وفرت ابل وجمال ایله تعییب ایتدیكی حینده انشاد ایلدیكی ابیاتندر (اعیرتناده

اولان همزه انكاريه در (عيره كذا ديلمورانى تعييب ايتدى ديمكدر وتاسى ايله
ابن ريطه يه خطاب ايدر (البانها نزع خافض بتاوزره منصوب عيرتنانك مفعول
به غير صريحيدر (البان لبن كلمه سنك جمعيدر وضميرى ابله راجعدر ولحومها
البانها اوزرينه معطوفدر (لحوم ضم لام وضم حاء مهمله ايله لحم كلمه سنك
جمعيدر وذلك ده اولان واو حاليه در ذلك عيردن منفهم اولان تعبيره
اشارتدر وذلك مبتدادر عار خبريدر عار عيب معناسنه (ظاهر عار لفظنك
نعتيدر ظاهر بوراده زائل معناسنه در بو بيتده محل استشهاد ظاهر لفظنك
زائل معناسنه كلمسيدر ابن ريطه دن مراد ضمرة بن نهشلدركه والده سنك
اسمى ريطه در ريطه كعب بن سعد بن تميم بن مرهنك قزيدر ريطه
لغتده هر لين رقيق اولان ثوبه ديرلر بونكله امرأه تسميه اولندى (معناى بيت)
اى ضمرة بن نهشل بزى ابلك كثرت البانى ووفرت لحومى ايله تعييبى ايدرسين
حال بوكه اى ابن ريطه سنك بو تعييبك عيب زائلدر زيرا قديم وحديثده ابلى
بوغازلمق مباح ولحوميله انتفاع عقل ودينده جائز ومحتاجلره تفريق احسان
ومعروفدر معوالده تحرير اولنان معنى بودر

*) وعيرها الواشون انى احبها * وتلك شكاة ظاهر عنك عارها (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وعى) فعول مقبوض
(رهلواشو) مفاعيلن (نانى) فعولن (احبيها) مفاعلن مقبوضه (وتلك)
فعول مقبوض (شكاتنظا) مفاعيلن (هرنعن) فعولن (كعارها) مفاعلن
مقبوضدر (قائلى تابعيندن ابو ذؤيب ايله مكنى خويلد بن خالد رضى الله تعالى
عنهدر (عيرها عير باب تفعيلدن صيغهٔ ماضيدر تعييب ايتدى ديمكدر وضمير
بارز عيرنك مفعولى اولوب حبيبه يه عائددر (الواشون عيرنك فاعليدر (واشون
واشينك جمعيدر نمام معناسنه اصلى واشيون ايدى وشى كلامه دينلور كذب
ايتدى * وشى به الى السلطان وشايه * دينلور سعى ايتدى ديمكدر (انى احبها
فتح همزه ايله لانى احبها ديمك اولوب تعييرك تعليلى اولور (احب متكلم
وحده در ضمير بارزى حبيبه يه عائددر (تلك مبتدادر تعييب حالته اشارتدر
اما معوالده نمى انلرك وشايه لرى ديو تفسير ايدوب وشايه لرينه اشارت قيلمشدر
شكاة خبريدر (شكاة فتح شين معجمه ايله شكايت معناسنه در شكوت فلانا شكوا
وشكاية وشكاة دينلور انك ايشلديكى كونى ايشدن اكا خبر ويردم ديمكدر
ظاهر بوراده زائل معناسنه در بو بيتده دخى محل استشهاد ظاهر لفظنك

زائل

زائل معناسنه كلمسيدر عنك حبيبه سنه خطابدر بونده التفات واردر عارها ظاهر
كلمه سنك فاعليدر عار عيب معناسنه ضميرى شكاة كلمه سنه راجعدر (معناى بيت)
نماملر حبيبه يى تعييب ايتديلر بنم انى سوديكمدن اوتورى و بو تعييب حالتى ياخود
نمى انلرك وشايه لرى شكايتدر اى حبيبه اول شكايتك عار وعيبى سندن زائلدر
بوندن سكا برشى لازم كلمز

*) جمع الحق لنا فى امام * قتل البخل واحيا السماحا (*

بو بيت بحر مديدك ضرب اولندندر تقطيعى (جمع الحق) فعلاتن مخبون (قلنا)
فعلن مخبون (فى امامن) فاعلاتن (قتلليخ) فعلاتن مخبون (لوان اح) فعلاتن
مخبون (يسسماحا) فاعلاتن سالمدر (قائلى ابن معتزدر پدرى معتز بالله مقتدرى
فسادندن اوتورى خلافتدن خلع ايدوب يرينه خليفه اولدقده پدرى مدحنه
انشاد ايلديكى قصيده سندندر (جمع ماضئ مجهولدر الحق جمعك مفعول مالم
يسم فاعله سيدر حقدن مراد عدل وانصافدر لنا مؤخر امام كلمه سنه متعلقدر
فى امام جمع به متعلقدر (قتل صيغهٔ ماضئ معروفدر فاعل مستترى امامه عائددر
البخل مفعوليدر (قتل البخل جملهٔ فعليه سى اعرابدن محلا مجرور امامك
صفتيدر (واحيا السماء قتل البخل اوزرينه معطوفدر اعرابى معطوف عليهك
اعرابى كبيدر (سماح فتح وكسر سين ايله قاموسده اولديغنه كوره جود وكرم
معناسنه در بوراده مراد جوددر (قتل صيغه سى ازاله ايچون استعاره اولندى
احيا صيغه سى اظهر ايچون استعاره اولندى وايكيسنك ده قرينه لرى
مفعوللريدر زيرا حقيقة قتل واحيا بخل جوده تعلق ايتمزلر وفعلده اولان
استعاره يه استعارهٔ تبعيه ديرلر خفى بيورلميه احيانك فاعلى دخى احياده قرينه در
زيرا احيا حاصل اولماز الا الله تعاليدن اولور پس قتل واحيادن هر برى انجق
مفعول كنندنده قرينه اولاندن قيلق غفلته مبنيدر (معناى بيت) حق
يعنى عدل وانصاف بزم امامزده جمع اولندى يعنى الله تعالى جمع ايلدى اويله
امام كه بخلى ازاله وجود وسماحتى اظهار ايلدى

*) نقريهم لهذميات نقدبها * ما كان خاط عليهم كل زراد (*

بو بيت بحر بسيطك ضرب ثانئ مقطوعندندر تقطيعى (نقريهمو)
مستفعلن (لهذمى) فاعلن (ياتنقد) مستفعلن (دبها) فعلن مخبونه
(ما كان خا) مستفعلن (طعلى) فعلن مخبون (همكللزر) مستفعلن
(رادى) فعلن مقطوعدر (قائلى قطامى در (نقريهم قرى دن مأخوذ

صيغهٔ متكلم مع غيره در (قرى كسر قاف ايله ضيافت معناسنه ومفعول اولى اولان هم ضميرى اخوه يه راجعدر معناسى بزاخوه يه ضيافت ايدرز ديمكدر و بومثلليده ميمك ضمه سنى اشباع لغتدر و بونى ابن كثير قراءت ايلدى ياخود ضرورت وزن ايچون لهذميات نقريهم كلمه سنك مفعول ثانى سيدر (لهذميات فتح لام وسكون هاء وفتح ذال معجمه ايله وكسر ميم وتشديد يا ايله لهذميه نك جمعيدر لهذم اسنه دن قاطع اولانه ديرلر پس لهذميات ايله مرادى اسنهٔ قاطعه يه منسوب اولان طعنات وجراحات در ياخود اسنه نك كنديدر بوراده اسنه اراده سى اولى واحرى در ولهذميات ده اولان نسبت احرى ده اولان نسبت كبى مبالغه ايچوندر (نقدبها محلا منصوب لهذميات كلمه سنك نعتيدر (نقد قددن مأخوذ صيغهٔ متكلم مع غيره در قد تشديد دال مهمله ايله قطع معناسنه بها نقديه متعلقدر وضميرى لهذمياته عائددر (ما كان الخ نقدنك مفعوليدر ما موصولدر كان نك اسمى اولان ضمير مستكن ماء موصوله عائددر (خاط عليهم كل زراد محلا منصوب كان نك خبر منصوبيدر وكان مع اسمه وخبره ماء موصولك صله سيدر (خاط خيطدن مأخوذدر صيغهٔ ماضيدر ديكدى ديمكدر عليهم خاطيه متعلقدر ضميرى اخوه يه عائددر كل زراد خاط نك فاعليدر (مزسترى ديركه ياخود تنازع فعلين ده رأينك اختلافنه كوره كان نك اسميدر زراد لفظا ومعنى سراد ونساج كبيدر وزرد الدرع ديلور درعى سرد ونسج ايتدى ديمكدر خفى بيورلميه نقريهم كلمه سنك مفعول ثانيسى اولان لهذميات نقرى نك استعاره اولديغنه قرينه در زيرا قرى مطعومه نسبتله اولور پس تشبيه ده مبالغه ايچون طعنى افراد قرى دن فرد قيلوب برشيئك باطنه اتصالى جامعى ايله طعنى قرى يه تشبيه ايليوب قرى نك اسمى طعنه اطلاق ايلدى صكره قرى دن مشتق قيلوب نقريهم ديدى ولهذميات استعاره يه قرينه اولمق ايچون نقريهمى لهذمياته نسبت ايتدى (معناى بيت) اول اخوه يه طعنات وجراحاتى ياخود اسنه نك كندونى ضيافت ايدرز او يله اسنه كه انكله اول اخوه اوزرينه هر نساجك دكديكى يعنى كيدكلرى درعى قطع ايدرز

*) غمر الرداء اذا تبسم ضاحكا * غلقت لضحكته رقاب المال (*

(بو بيت) بحر كاملك ضرب ثانى مقطوعنده اضمار جائز اولان ابياتندندر تقطيعى (غمر ردا) مستفعلن مضمر (ءاذا تبس) متفاعلن (سم ضاحكن)

متفاعلن

متفاعلن سالمه (غلقت لضح) متفاعلن (كتهيرقا) متفاعلن (بمالى) مفعولن مضمر مقطوعدر (قائلى كثير عزه نام شاعردر كثير كثيرك تصغيرى در بوكا صاحب عزه ديرلر (غمر الرداء مبتداء محذوفك خبريدر تقديرى هو غمر الرداء ديمكدر غمر الرداء كثير العطاء ديمكدر (رداء كسر راء مهمله ومد ايله ثوبدركه لبس اولنور رداء عطا ايچون استعاره اولندى زيرا جامع عطا صاحبنك عرضنى حفظ وصيانت ايدر رداغبار ودنايسدن صاحبنك اوزرينه القا اولنان شيدن حفظ وصيانت ايتديكى كبى وقرينهٔ استعاره سياق كلامدر يعنى اذا تبسم ضاحكا قوليدر (وغمرى تجريد اولمق اوزره قرينه اوله رق ذكر ايلدى زيرا غمر ماء كثير معناسنه در پس غمرى عطايه مضاف ايدوب غمر ايله كثير مراد ايلدى وعطانك كثرت ايله وصفى شايع ومتعارف اولوب ردا اولمادى علامهٔ زمخشرى ديمشكه اكر شاعرك قصدى تجريد اولميوب ترشيح اولايدى سابغ الردا ديرايدى زيرا رداسبغ وسعه ايله موصوف اولوب كثرت ايله موصوف اولماز بوراده جميع شراحك ذكر ايلدكلرى بودر اطولده ديركه قاموسده تسطير اولنديغنه كوره غمر ثيابدن سابغ وواسع اولندر وغمر مطلق ماء كثير در پس ردايه مضاف اولان غمر ترشيحه اشبه درشو كا بناء كه اكرچه غمر كثرته حمل اولنسه مادن تجريده محتاج اولور و بوراده برنكته واردركه اوزرينه تنبيه دن لابددر اول نكته بودركه چون مستعارله ايچون ايكى ملايم مجتمع اولسه احدهما قرينه ايچونمى تعيين ايدر ياخود سامعك اختيارينه حواله اولنوب ديلديكنى قرينه آخرى تجريدمى ايدر بعض افاضل ديديلركه اراده اوزرينه دلالتده اقوى اولان قرينه در آخر تجريددر بزديرزكه قنقيسى مراد اوزرينه دلالتده سبق ايدرسه قرينه در آخر تجريددر نيچه اولماسون زيرا قرينه مراد اوزرينه دلالت ايتمك ايچون نصب اولنان شيدر ودلالتده احد امرينك سبقندن صكره نصب لاحقك معناسى اولماز پس بوكا كوره غمرك تجريد اولمسى و بونده سياق كلام قرينه اولمسى محل نظردر واوجه اولان ملايمين مجتمعين دن هر برى قرينه اولمقلغه صالح اولورسه قرينه در و بونكله بيله كه استعارهٔ مجرده درحال بوكه مجرده ايله متعددة القرينه ميانده تقابل يوقدر بلكه متعددة القرينه مجرده در تبسم تفعلدن صيغهٔ ماضيدر بسم وتبسم وابتسام ضحكك اقل واحسنى در هواديده ديمشكه ضاحكا شروعده مستعمل فعلدن مشتقدر ضحكه

شروع ایدیجی دیمکدر لکن مطولده بومعنانك تبسم فعلندن نشأت ایتدیکی مصرحدر پس ضاحکا قولی تبسم ده مستکندن حال مؤکده‌در وحال مقیده قیلمقده اولور زیرا کریمك تبسمی کاهیجه مقام انعامده اولور وانجاح سؤاله علامت اولوروکاهیجه مجرد ضحك ایچون اولور پس ضاحکا قولی معطی وسؤاله مجیب اولدیغی حالده تبسمدن احتراز در یعنی ممدوح عطاسندن ناشی سائللری اموالنه متملك قیلان سؤالك اجابتنی اراده سز ضحکی حالنده تبسم ایتمکه بالغ اولدی ومراد واقعده تملیکدر سائللرك ظننده دکلدر تحکیم ظن اولندی زیرا بونده مقام مدحه رعایت واردر (غلقت کسر لام ایله صیغهٔ غائبه‌در واذانك جوابی‌در (غلق الرهن فی ید المرتهن) دنیلور راهن ید مرتهندن رهنی انفکاکه قادر اولماسه وبو مجاز مشهودر اصلی زمان جاهلیتده راهن اولان کمسنه اوزرنده‌کی دینی وقت مشروطنده ادا ایلماسه مرتهن رهنه مستحق ومالك اولور ایدی کذا فی الفایق (لضحکته علقت کلمه‌سنه متعلقدر (ضحکه فتح وکسر ضاد معجمه ایله بناء مرة یا بناء نوعدر ضمیری ممدوحه عائد در (رقاب المال رفع واضافتله علقت فعلنك فاعلیدر (رقاب کسر راء مهمله ایله رقبه کلمه‌سنك جمعیدر اصل عنقك مؤخریدر (والمال‌ده اولان الف لام مضاف الیهدن عوضدر تقدیری رقاب ماله دیمکدر خفی بیورلمیه مال استعارهٔ مکنیه‌در ورقاب استعارهٔ تخییلیه‌در توضیح کلام مال مشبه به اولان رجل غیرمذکوردر پس مشبهی مشبه بهده استعمال استعارهٔ مکنیه‌در ورقاب مشبه بهك ملایمیدر مشبه اولان ماله اثباتی تخییلیه‌در (معنای بیت) ممدوح کثیر العطادر ضاحك اولدیغی حالده تبسم ایله یاخود ضحکه شروع ایله بر ضحکه یاخود بردرلو ضحکه سندن اوتوری رقاب مالی ایدیٔ سائلین ومحتاجینه داخله اولور حسن چلبی مرحوم مطول حاشیه سنده حاصل معنایی شویله تحریر ایدرکه سائللر مال ممدوحی بیلمکسزین اخذ ایدرلر وحضوری یته کلورلر ممدوح تبسم ایدر وانلردن مالی اخذ ایتمزلر ماله مالك اولورلر

*) لدی اسد شاك السلاح مقذف * له لبد اظفاره لم تقلم (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (لداء) فعول مقبوض (سد ن شاکس) مفاعیلن (سلاح) فعول مقبوض (مقذفن) مفاعلن مقبوضه (لهول) فعول مقبوض (بدن اظنا) مفاعیلن (رهولم) فعولن (تقللمی)

مفاعلن مقبوضدر (بو بیتك قائلی وتفصیلا شرح وبیانی مرور ایتدی بوراده تجرید وترشیح جمع اولدقلرینه مثالدر خفی بیورلمیه شاکی السلاح مستعار له اولان رجل شجاعك وصفیدر پس مستعار له ده لازم وملایمی مستعار منه اولان اسده مقارن قیلمغه استعارهٔ تجریدیه دیرلر اطولده دیدیکه اگر مقذف چوق کره وقایعده واقع اولان کمسنه ایله تفسیر اولنسه بو دخی تجرید اولور اما کندویه لحم رمی اولنان یعنی غداسی لحم اولان کمسنه ایله تفسیر اولنسه ترشیح اولوب اسده انسب اولور * له لبد اظفاره لم تقلم * مستعار منه اولان اسد حقیقینك وصفیدر پس مستعار منه اولان اسد حقیقینك لازم وملایمی ینه کندویه مقارن قیلمغه استعارهٔ ترشیحیه دیرلر اطولده دیدیکه عدم تقلیمك ترشیح اولمسنده نظر واردر زیرا اسد عدم تقلیم ظفر ایله وصفدن بعیددر بلکه عدم تقلیم تجریده اشبه‌در زیرا عدم تقلیم ظفر ایله تقلیم شانندن اولان شی وصفلنور اگر عدم تقلیم ظفر ایله ضعفك سلبی اراده اولنورسه شروح کشافده فلان مقلوم الاظفار ضعیفدر دیمجك یرده دینلدیکنه کوره اسددن ورجل قوی شجاعدن برینه عدم تقلیمك اختصاصی یوقدر اوقدر وارکه عدم ضعف ایله وصف اسده اخصدر دینله

*) ویصعد حتی یظن الجهول * بان له حاجة فی السماء (*

(بو بیت) بحر متقاربك ضرب اولندندر تقطیعی (ویصع) فعول مقبوض (دحتا) فعولن (یظننل) فعولن (جهولو) فعولن سالمه (بانن) فعول مقبوض (لهوحا) فعولن (جتفس) فعولن (سمائی) فعولن سالمدر (قائلی ابو تمامدر خالد بن شیبانی یه انشا ایلدیکی قصیدهٔ مرثیه سندندر بو بیت ایله خالدك والدنی مدح وعلونی ذکر ووصف ایدر (یصعد یعلم کبی صیغهٔ مضارع معروفدر صعود ایدر دیمکدر فاعل مستتری ممدوحه عائددر حتی یظن صعودك غایتیدر (یظن مطولده صیغهٔ مضارع معروف ایله دراما اطولده لام ابتدا ایله صیغهٔ ماضیٔ معروف اولدیغی روایت مشهوره‌یه نسبت ایتمشدر (الجهول رفع ایله یظن‌نك فاعلیدر (جهول فتح جیم ایله صیغهٔ مبالغه‌در (بان له حاجة فی السماء قولی یظن‌نك مفعولیدر له اننك مقدم خبریدر ضمیری ممدوحه عائددر حاجة اننك مؤخر اسمیدر فی السماء حاجة کلمه‌سنه متعلقدر خفی بیورلمیه صعودی علو قدر ومدارج کماله ارتقا ایچون استعاره ایلدی پس صعود مشبه علو قدر ومدارج کماله ارتقا مشبه به اولوب صکره علو مکان

وسمایه ارتقا اوزرینه بنا اولنان شیئی علوقدر ومدارج کماله ارتقا اوزرینه بنا ایلدی والفظ جهولده مدحده زیاده مبالغه واردر زیرا جهولده ممدوح ایچون سماده حاجتی وارلغنی انجق جهول ظن ایدر ایدیکنه اشارت واردر اما عاقل بیلورکه ممدوح ایچون سماده حاجت یوقدر بلکه سائر کمالات ایله متصفدر و بومعنی بعضیلری اوزرینه خفی اولاندن اولمغله ممدوحك علونی وصفده بیتده تقصیر وارلغنی توهم ایتمیوب اشیایی بیلمکده کامل الجهله بوظنی اثبات ایلدی (معنای بیت) دخی ممدوحك اول رتبه علوقدری ومدارج کماله ارتقاسی واردرکه حتی زیاده جاهل اولان کمسنه ممدوح ایچون سماده حاجت واردر ظن ایدر زکی عارف نزده قالدی زکی عارف بالاولویه بیلور

*) قامت تظللنی ومن عجب * شمس تظللنی من الشمس (*

تقطیعی مرور ایتدی خفی بیورلمیه بو بیتی تکرار ایراددن مراد بونده اولان تعجب تشبیهك تناسیندن اوتوری علومکان اوزره بنا قلنان شی علوقدر اوزرینه بنا مثلیدر

*) لا تعجبوا من بلا غلالته * قد زرازراره علی القمر (*

تقطیعی مرارا مرور ایتدی (بو بیتی) تکراردن غرضی بونده اولان تعجبدن نهی دخی تشبیهك تناسیندن اوتوری علومکان اوزرینه بنا اولنان شیئی علوقدر اوزرینه بنا مثلیدر اکر تشبیهی تناسی وانکاری قصد اولنمایدی تعجب وتعجبدن نهی ایچون جهت اولماز ایدی

*) هی الشمس مسکنها فی السماء * فعز الفؤاد عزاء جمیلا (*

*) فلن تستطیع الیها الصعودا * ولن تستطیع الیك النزولا (*

(بو ایکی بیت) بحر متقاربك ضرب اولندندر تقطیعی (هیششم) فعولن (سمسك) فعول مقبوض (نهافس) فعولن (سمائی) فعولن سالمه (فعززل) فعولن (فؤاد) فعول مقبوض (عزاءن) فعولن (جمیلا) فعولن سالم (فلنتس) فعولن (تطیع) فعول (الیهص) فعولن (صعودا) فعولن سالمه (ولنتس) فعولن (تطیع) فعول مقبوض (الیكن) فعولن (نزولا) فعولن سالمدر (قائلی عباس ابن احنفدر (هی ضمیری مبتدا اولوب حبیبه یه عائددر الشمس مبتدانك خبریدر (مسکنها مبتداء ثانیدر ضمیری شمسه راجعدر فی السماء خبریدر مبتداء ثانی مع خبره الشمسنك نعتیدر یاخود

الشمسدن حالدر (فعز عزاءدن امردر انی عزایه حمل ایتدی دیمکدر عزاء فتح عین مهمله وزای ومد ایله صبر معناسنه در (الفواد فعزنك مفعولیدر عزاء مفعول مطلق موضعنده در صبرا دیمکدر جمیلا عزاء کلمه سنك نعتیدر فن تستطیعده اولان فا تعلیلیه در و بو بیت ثانی فعز الفؤاد قولنی تعلیل ایچوندر لن تستطیع صیغهٔ خطابدر البتده سن استطاعت ایده مزسین دیمکدر اولکی تستطیع نك فاعلی انت در وایکنجی تستطیع نك فاعلی شمسه راجع اولان ضمیردر الیها والیك ده عامل اکر مصدر اوزرینه ظرفك تقدیمی تجویز اولنورسه بعدلرنده اولان مصدردر اکر تجویز اولنمازسه عامل محذوفدر ظاهر یعنی الصعود والنزول اول عاملی تفسیر ایدر یاخود الیها ظاهره یعنی الصعود قولنه متعلقدر ضمیری شمسه عائددر لن تستطیع نك مستتری شمسه عائددر یاخود الیك ظاهره یعنی النزولا قولنه متعلقدر خفی بیورلمیه هی الشمس تشبیه در استعاره دکلدر حال بو که تشبیه ده اصل اولان مشبهی اعتراف واردر بو نکته ایله شاعر کلامی فرع اولان مشبه به یعنی شمس اوزرینه بنا ایلدی نقدر مشبه به اقوی واعرف ایسه تحقیق مشبه غرض کندویه عودت ونفی واثبات ایله کلامده مقصود اولدیغی جهتدن اصلدر حاصلی من جهة الاصاله مشبهك ذکرینی طی وکلام اندن خالی قیلنوب حدیث وکلام مشبه بهه نقل اولندی و بعض اشعار عجمده ادات تشبیهی تصریح ایله بیله تعجبدن نهی واقع اولدی * آن زلف مشکبار بر آن روی چون بهار * کر کوتهست کوتهی ازوی عجب مدار * شب در بهار میل کند سوی کوتهی * آن زلف چون شب آمد وآن روی چون بهار * یعنی اول بهار کبی اولان رخسار اوزره مشکبار اولان زلف اکر کوتهدر اول کوتهلکدن تعجب ایتمه معلومدرکه کیجه بهارده کوتهی وقصر جانبنه میل ایدر اول زلف دخی تشبیهده شب کبی کلدی واول رخسار بهار کبی کلدی و بو معناده اولان غرابت وملاحت خفی بیورلمیه (معنای بیت) اول حبیبه مسکنی سماده اولان شمسدر یعنی شمس کبیدر بو یله اولنجه سن قلبکی صبره حمل ایله صبر جمیل اولمقلق ایله زیرا سن اول شمسه صعوده البته قادر اولامزسین واول شمس دخی سکا نزوله البته قادر اولامز حاصلی سنك اکا انك سکا وصلتکز میسر دکلدر همان اول سکا شمس کبی جمالنی کوسترر وسن قناعت ایدرسین

*) واذا المنية انشبت اظفارها * الفيت كل تميمة لا تنفع (*

(بو بيت) بحر كاملك ابيات زحافاتندندر (تقطيعى (واذلمنى) متفاعلن (يه انشبت) متفاعلن (اظفارها) مستفعلن مضمر (الفيتكل) مستفعلن مضمر (لتميمتن) متفاعلن (لاتنفعو) مستفعلن مضمردر (بو بيت ابوذؤيب هذلينك برقصيدهٔ طويله سندندركه برسنه ده بش نفر اولادى طاعوندن رحلت كردهٔ دار بقا اولدقلرنده مرثيه لرنده نظم ايلشدر (اذا شرطيه در انشاب اظفار ايله تقوئ حكمه داله اولان جملهٔ فعليه ياخود جملهٔ اسميه يه مضاف اولمشدر (منيه اصلنده مبيع وزنى اوزره صفتدر مأخذى منى الشيدر شيئى تقدير ايلدى ديمكدر صكره عرف موته نقل ايلدى زيرا موت الله تعالينك تقديريله كلورتاسى وصفيتدن اسميته نقل ايچوندر (انشبت صيغهٔ ماضيدر باردى ديمكدر وفاعل مستترى منيه يه عائددر (انشاب بارمق اعلاق معناسنه اظفارها انشبت كلمه سنك مفعوليدر وضميرى منيه يه عائددر (الفيت صيغهٔ مخاطب دربولدك ديمكدر وجدت معناسنه (كل تميمة الفيتنك مفعول اوليدر لا تنفع مفعول ثانيسيدر (تميمة فتح تاء مثناة فوقيه ايله شول عوذه دركه عرب زعملرنده آفت عين وجندن حفظ ايچون صبيانك كردنلرينه تعليق ايدرلرواهل جاهليه بوكا تمام دوادر ديو اعتقاد ايدرلر ايدى بوندن رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم حضرتلرى نهى بيوروب *من علق تميمة فلا اتم الله له *ديو بيورديلر بعضيلر تميمه خرزه ومهره يعنى بونجقدر ديمش خفى بيورلميه بيتده استعارهٔ مكنيه يا متروك اولان لفظ سبعدر يا خود لفظ منيه در يا خود اختلاف مذاهبه كوره سبعى منيه يه تشبيه مضمردر وبونلرك جميعسنه كوره اظفارها قولى مكنيه نك قرينه سيدر بوهوادينك تقريريدر اما متن ومختصرك تقريرى بودركه نفاع وضرارك مياتى من غير تفرقة نفوسك قهر وغلبه ايله اغتيال واهلاكنده هذلى كندى نفسنده منيه يى سبعه تشبيه ايدوب سبعده اغتيال مزبور آنسز كامل اولميان اظفارى تشبيه ده مبالغه يى تحقيقدن اوتورى منيه يه اثبات ايلدى پس منيه يى سبعه تشبيه استعاره بالكنايه در واظفارى منيه يه اثبات استعارهٔ تخييليه در (معناى بيت) فحان موت طرنقلرينى برشيئه باترسه جميع عوذه يى نفع ويرمز بولورسين حاصلى موت برشيئى كيد رمك ايچون اكا مخلبنى باترسه اوراده حيل باطله اولور (حكايه اولنوركه معاوية بن سفيان خسته

اولدقده حسن بن على رضى الله عنهما افنديمز حضرتلرى مزبورك عياده سنه كلشيدى پس معاويه حضرت حسنك قدومنى كوردكده قالقوب اوتوردى واظهار تجلد ايدوب ابوذؤيب هذلينك قصيدهٔ مرثيه سندن بو بيتى اوقودى (بيت) بتجلدى للشامتين اريهم * انى لريب الدهر لا اتضعضع * (معناسى شامتلره تجلدم سببيله ظن اولنورم كه تحقيق بن حوادث روزكار ايله ضعيف ومحزون اولوردكلم ديمكدر پس (نعم انما صرالجواب الحاضر) مصداقنجه حسن بن على رضى الله تعالى عنهما حضرتلرى دخى مقابله سندن ينه قصيدهٔ مذكوره دن على الفور بو بيتى يعنى شرح ايلديكم بيتى انشاد بيورديلر

*) ولئن نطقت بشكر برك مفصحا * فلسان حالى بالشكاية انطق (*

(بو بيت) بحر كاملك ضرب اولندندر تقطيعى (ولئن نطق) متفاعلن (تبشكربر) متفاعلن (ركمفصحن) متفاعلن سالمه (فلسانحا) متفاعلن ليبششكا) مستفعلن (يه انطقو متفاعلن سالمدر (قائلى عتبيدر ولئن شرطيه در نطقت فعل وفاعلدر بشكر برك نطقت يه متعلقدر بشكر برك اضافت ايله در (بر كسر باء موحده ايله احسان معناسنه در (مفصحا نطقتنك فاعلندن حالدر (مفصح) اسم فاعلدر مظهر معناسنه مفصحا يرينه مرةده روايت اولنمشدر فلسان ده اولان فا شرطك جوابيدر خفى بيورلميه مصرع اول تجدد وحدوثه دلالت ايدن جملهٔ فعليهٔ شرطيه ومصرع ثانى دوام واستمراره دلالت ايدن جملهٔ اسميهٔ جزائيه اولور (فلسان حالى مبتدادر بالشكاية انطق يه متعلقدر خفى بيورلميه شاعر حالى مقصود اوزرينه دلالتده انسان متكلمه تشبيه ايلدى وبو استعاره بالكنايه در انسان متكلمك دلالتك مابه القوام والنظامى اولان لسانى حاله اثبات ايلدى وبو اثبات استعارهٔ تخييليه در (معناى بيت) اكراى ممدوح سنك مجدد وندرت اوزره اولان بر واحسانك شكرنى مظهر اولديغم حالده نطق وتكلم ايتسم لسان حالم ايتديكك اساءتدن ناشى شكايتى انطقدر يعنى مستمر النطقدر شاعرك بو بيتدن مرادى ممدوح مخاطبك كندويه اساءت دائمه وعلى سبيل الندره احسان ايتديكنى بياندر زيرا بيتده استمرار جور ودوام اساءتنه وندرت احسانه دلالت ايدن الفاظه رعايت ايدوب شرطى تجدد وحدوثه داله اولان جملهٔ فعليه وجزائى دوام واستمراره داله اولان جملهٔ اسميه كتوردى

*) صحا القلب عن سلمى واقصر باطله * وعرى افراس الصبى ورواحله (*
بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (صحلقـل) فعولن
(بعنسلما) مفاعيلن (واقص) فعول مقبوض (رباطله) مفاعلن مقبوضه
(وعرر) فعول مقبوض (يافراسص) مفاعيلن (صبار و) فعول مقبوض
(رواحله) مفاعلن مقبوضدر (بو بيت زهير بن ابى سلمى نك قصيده سنك
مطلعيدر خفى بيورلميه (بو بيت يتان مزبوران كبى استعاره بالكنايه
واستعارهٔ تخييليه يه مثال اولديغندن غيرى استعارهٔ تحقيقيه يه ده محتمل
مثالدر ان شاء الله تعالى تحقيق اولنسه كركدر (صحا سكرك خلافى اولان
صحودن مأخوذ صيغهٔ ماضى معروفدر وبوراده مجازا سلا معناسنه‌در
سلا عن الحب سلوة دنيلور دوستلقدن كسلمك كلكله كسلدى ومحبتدن
خروج ايتدى ديمكدر (القلب صحانك فاعليدر اما اطولده صحايه ذهب معناسنى
ويروب صحوك ملايمى اوله‌رق القلبك اوزرنده مضاف تقدير ايدوب ذهب
سكر هوى القلب ديمشدر (عن سلمى صحايه متعلقدر اطولده ذهبك فاعلندن
صددك ملايمى برحال كوزدوب معرضا عن سلمى ديوب معرضا كلمه سنه تعلق
ايتدرمش (سلمى فتح سين مهمله ايله اعلام نسادندر (مزبورى مضاف تقدير
ايدوب عن حب سلمى ديمكدر ديدى بو مصرعده دخى استعاره بالكنايه وتخييل
واردر كه قلبى سكرانه تشبيه وسكرانك ملايمى اولان صحوى قلبه اثبات ايلدى
واقصر صحا اوزرينه معطوفدر باطله رفعله اقصرك فاعليدر وضميرى قلبه
راجعدر اقصر باطله سلمانك محبتنك لوازمندن اولان قلبك باطلى نهايته
رسيده اولدى ديمكدر اقصر وقصر وتقاصر دينلور نهايته رسيده اولدى
وتوكندى ديمكدر بو معنايه كوره كلامده حذف اولماز ومعناده ظاهردر
واقصر عنه دنيلوراندن عاجز اولدى ديمكدر بوكا كوره تقديرا اقصر عنه باطله
ديمكدر پس بو تقديرجه لا محالة كلامده قلب واردر زيرا عاجز قلبدر باطل
دكلدر زيرا عجز اختيار شانندن اولانه نسبت اولنور بوا طولك تقريريدر
اما مطولده (اقصر عن الشئ دنيلور شيئك اوزرينه قادر ايكن شيئدن
امتناع ايلدى وشيئى حالى اوزره ترك ايلدى ديمكدر ديدى بعضيلر قصر عنه
دنيلور شيدن عاجز ايكن شيدن امتناع ايلدى ديمكدر ديمش باطل
القلب قلبك هوايه ميل وميلاننه وساوسنه وشهواتنه ديرلر (وعرى تعريه‌دن
مأخوذ صيغهٔ مجهولدر عريته دنيلور انى لباسدن عريان قيلسه (افراس

الصبى عرينك مفعول مالم يسم فاعله سيدر (ورواحله افراس اوزرينه
معطوفدر وضميرى صبايه عائددر خفى بيورلميه زهيرك مرادى زمان محبتده
ارتكاب ايتديكى جهل وغيى يعنى ازغونلغى تركنى وارتكاب ايتديكى
شيئك معاوده سندن دخى اعراضنى بيان ايتمك اولديسه زهير كندى نفسنده
صبايى حج وتجارت كبى كندندن وطر وحاجت قضا اولنوب آلاتى ترك اولنان
جهات مسيردن برجهته تشبيه ايلدى وبوراده وجه شبه اول مسيرده
مهلكه دن مبالى ومعركه‌دن محترز اولميه‌رق اشتغال تام ومسالك صعبه‌يه
ركوب بدر وبو نفسنده مضمر اولان تشبيه استعاره بالكنايه درصكره تلك الجهته
مختص اولان شيئك بعضيسيكه جهت مسير وسفرك قوام ونظامى كنديله
اولان افراس ورواحلى صبايه اثبات ايلدى وبو افراس ورواحلى صبايه
اثبات استعارهٔ تخييليه‌در پس بو تقديره كوره صبى جهله ميل معناسنه اولان
صبوه‌دن مأخوذ اولوب فتح صاد ايله اولان صبادن مأخوذ دكلدر (سمع
سماعا كبى صبى صباء دنيلور صبيان اوينادى ديمكدر بوندن بويله
زهيرك اراده سنده ايكى احتمال دخى واردر احتماليلك برى زهيرك افراس
ورواحل ايله مرادى نفوسك دواعى وشهواتى واستيفاء لذاتده نفوسه حاصله
اولان قوى اوله وبرى زهيرك افراس ورواحل ايله مرادى وقت وآوان صبى
وعنفوان شبابك غيريده غى وازغونلقدن آز كره كندوايله مؤاخذه اولنان مال
ومنال واعوان كبى اسباب اوله پس بو ايكى احتماله كوره افراس ورواحلك
استعاره سى استعارهٔ تحقيقيه اولور كه اولكنه كوره معناسى عقلا ايكنجى يه كوره
معناسى حسا تحقق ايتديكندن اوتورى (معناى بيت) سلمادن معرض
اولديغى حالده قلبك هواسنك سكرى كتدى وقلبك هوايه ميل وميلانى نهايته
رسيده اولدى وتوكندى وصبانك افراس ورواحلى عريان اولدى يعنى سلمانك
محبتنده ارتكاب اولنان جهل وغى ترك اولندى وبوكا معاوده‌دن اعراض اولندى
ياخود نفوسك دواعى وشهواتى واستيفاء لذاتده حاصل اولان قواسى ترك اولندى
ياخود سلمانك محبتنده ازغونلغه اسباب اولان مال ومنال واعوان ترك اولندى
*) الضاربين بكل ابيض مخذم * والطاعنين مجامع الاضغان (*
بو بيت بحر كاملك ابيات زحافاتندندر تقطيعى (اضضار بى) مستفعلن مضمر
(نبكلل اب) متفاعلن (يضمخذمن) متفاعلن سالمه (وططاعنى) مستفعلن
مضمر (نمجامعل) متفاعلن (اضغانى) مفعولن مقطوع ومضمردر قائلى عمرو بن

معدی کرب زبیدیدر و بو بیت کنایه معنای واحددن عبارتدر دیدیکنه مثالدر (بکل ابیض الضاربین) یه متعلقدر (ابیض غیرمنصرفدر (سیف ابیض صدئی مصقول اولان سیفه دیرلر (مخذم کسر میم ایله وسکون خاء معجمه ایله وفتح ذال معجمه ایله سیف قاطع معناسنه ابیض صفت واقع اولمشدر والطاعنین الضاربین اوزرینه معطوفدر مجامع الاضغان نصب واضافتله الطاعنین نك مفعولیدر (مجامع مجمع کلمه سنك جمعیدر اضغان ضغن کلمه سنك جمعیدر ضغن حقد معناسنه درخی بورلیه مجامع اضافتله مقید لفظ واحددر قلوبدن کنایه در پس مجامع الاضغان قلوبدن کنایه معنای واحددر (معنای بیت) انلر قاطع اولان هر سیف ابیض مصقول ایله رقاب اعدایی ضاربلردر دخی انلر مجامع احقاد اولان قلوب ناسی اسنه والسنه ایله طاعنلردر

*) ان السماحة والمروة والندی * فی قبة ضربت علی ابن الحشرج (*

بو بیت بحر کاملدندر تقطیعی (اننسما) مستفعلن مضمر (حتولمرو) متفاعلن (وتوننـدا) متفاعلن سالم (فی قبتن) مستفعلن مضمر (ضربتعلب) متفاعلن (نلحشرجی) مستفعلن مضمردر (قائلی ابن زیاد اعجمدر عبد الله بن حشرجك حقنده دیمشدر (السماحة نصب ایله اننك اسمیدر سماحت کرم معناسنه در جود معناسنه دکلدر زیرا اندی تطویل اولمق لازم کلور هوادیده سماحت صدق لسان و دفع اذای جیران واخوانه حسانه دیرلر دیدی ابن انباری دیمشکه سماحت عطاده سهولتدر وندی اعطا ایله سخادر مجموعی بری برینه متقاربدر حق اولان بونك امثالی تعاطف انجق مدحده توکید ومبالغه یی افاده ایچوندر والمروة السماحة اوزرینه معطوفدر (مروه ضم میم وراء مهمله وتشدید واو ایله وابقاء همزه ایله ده انسانیت معناسنه در مطولده کمال رجولیت معناسنه دیدی والندی یاقرینه یابعدنه معطوفدر (فی قبة مقدر کائن کلمه سنه متعلقدر تقدیری کائن فی قبة دیمکدر و بو اننك خبریدر (قبه ضم قاف وتشدید باء موحده ایله خیمه دن بیوك خیمه در که پادشاهانه مخصوصدر بوکا اوتاغ دیرلر هوادیده قبه بنادن برنوعدر جمعی قبب وقباب کلور دیدی (ضربت صیغه مجهولدر فاعل مستکنی قبه یه عائدر وضربت الخ فی قبة نك نعتیدر علی ابن الحشرج ضربت فعلنه متعلقدر (حشرج جعفر وزنی اوزره بر رجالك اسمیدر (معنای بیت) تحقیق سماحت وکرم وانسانیت وکمال رجولیت وجود بر قبه ده

اولیجیدر که اول قبه ابن حشرجك اوزرینه ضرب وبنا اولندی شاعرك مرادی ابن حشرجك صفات مذکوره یه اختصاصنی اثبات و بن حشرج بو صفاته منحصر ومختصدر دیو تصریحی ترك وکنایه یه میل ایدوب صفات مذکوره یی ابن حشرجك اوزرینه مضروبه اولان قبه ده قیلدی حاصل معنی بو اولدیکه ابن حشرجك سماحتی واردر یاخود سماحت ابن حشرجکدر یاخود ابن حشرج سماحتلو اولدی یاخود ابن حشرجه سماحت حاصل اولدی یاخود ابن حشرج سماحتلودر

*) اوما رأیت المجد القی رحله * فی آل طلحة ثم لم یتحول (*

(بو بیت بحر کاملك ضرب اولندندر تقطیعی (اومارأی) متفاعلن (تلمجدال) مستفعلن مضمر (قارحلهو) مستفعلن مضمر (فی ال طل) مستفعلن مضمر (حتثمم) متفاعلن (یتحوولو) متفاعلن سالمدر (قائلی بحتریدر اوما رأیت رأیت دیمکدر یعنی استفهام اقراریدر رأیت علمت معناسنه (المجد نصب ایله رأیتنك مفعول اولیدر القی رحله مفعول ثانیسیدر (القاء رحل اقامتدن عبارتدر فی آل طلحة القی یه متعلقدر (لم یتحول فاعل مستکنی مجده عائدر تحول ایله مراد ارتحالدر (معنای بیت) تحقیق بیلدککه مجد وشرف آل طلحه ده اقامت ایتدی وجنابلرندن ارتحال ایتمدی * هذا آخر ما وفقنا علیه من شرح ابیات البیان مع بیان ما فیها من الغرایب والبدایع ونسئله التوفیق لاختتام شرح ابیات البدیع والحفظ من العیوب الظاهریة والباطنیة والموانع (الهی هب لنا العصمة والمعصومیة الدائمتین سببا وذریعة الی کمال اتباع اعظم الشرایع و بصرنا بجاه حبیبك فی انوار العمل باسرار المعارف والبدایع واحرسنا عن السنة ذوی الاضغان من ابناء الزمان فی الوقایع

*) تردی ثیاب الموت حمرا فما اتی * لها اللیل الاوهی من سندس خضر (*

(بو بیت) بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (ترددا) فعولن (ثیابلمو) مفاعیلن (تحمرن) فعولن (فما اتا) مفاعلن مقبوضه (لهللی) فعولن (لاللاوه) مفاعیلن (منسن) فعولن (دسنخضرو) مفاعیلن سالمدر (قائلی ابو تمامدر ابو نهشل محمد ابن حمید شهید اولدقده انکا مرثیه ایلدیکی قصیده سندندر (تردی فعل ماضی غائبدر مستتری ابو نهشله عائدر تردیت الثوبدن مأخوذدر ثوبی ردا اخذ ایلدم وردا قیلدم دیمکدر (ثیاب الموت نصب ایله تردی نك مفعولیدر مطولده ثیاب الموتدن مراد دم ایله قاریشق

ثيابدر ديدى شارح ابيات ثياب الموت ايله مراد اكفاندر ديمش اطولده ديديكه ثياب الموت ايله مراد اول ثيابدركه ايچنده اوله ديمك اولوب اضافت ادنى ملابسه ايچون اولور وينه صحيحدركه ثياب الموت ايله مراد ممدوحك بدننه دماء شهادت قريشوب اول دماء كيدوكى ثياب كبى اوله بوكا كوره مونه اضافتك نكتهسى كويا ثياب مذكوره يى اكا موت الباس ايلديكه موتك كلمسيله اول ثيابى كيدى وثوبك جمعى اولان ثيابى اتيانده نكته ممدوحك جراحاتنك تعددنه اشارتدركه حتى اكا هرجراحت برثوب احمر الباس ايتدى (حمرا نصب ايله ثياب الموتدن حالدر (حمر احمرك جمعيدر فاده ما نافيهدر لهاسنك لامى على معناسنهدر ضميرى ثيابه عائددر (الليل رفع ايله اتى نك فاعليدر وهى ثيابه راجع مبتدادر من سندس خبريدر (سندس سين ودال مهملتينك ضمى وميانده سكون نون ايله معربدر ديباك اينجهسنه ديرلر (خضر خطيبدن منقول حاشيهده لفظا مرفوع خبر بعد خبردر زيرا قوافئ قصيده حركهٔ ضم اوزره مبنيهدر ديمش وعرفه موافق وواضح اولان خضر لفظا مرفوع مبتداء محذوفك خبرى اولوب جملهسى سندس لفظنه صفت اولمقدر (بيضاوى ديركه خضر ضم ايله اخضرك جمعيدر اخضر سواده قريب بياض وسواد ميانده برلوندر (معناى بيت) بو نهشل دماء ايله مخلوطه ثيابى ياخود دماء ايله مخلطا اكفانى كه آنك ثيابيدر ياخود نفس دمايى حمر اولدوغى حالده ردا قيلدى پس بونلرك اوزرينه ياخود تلك الدمانك اوزرينه بركيجه كلمدى وبركون كچمدى مكر اول ثياب ياخود اول دماء سندس خضردندر ياخود سندس جنتدن خضردر يعنى اول كون اول ثياب مذكوره ياخود اول دمانك يرينه حلل جنت الباس اولندى خفى بيورلميه بوراده حمر ايله خضر جمع اولنوب ثياب حمردن مقصد ياقتلدر ياخود نصب سيفدر وخضردن مقصد حيات ابديه اولان دخول جنتدر ياخود لذات جنتدر پس لذت ونصب وقتل وحيات متضاداندر پس بيت كنايه قبيلندندر بوكا تدبيج الكنايه ديرلر تدبيج قاموسده اولديغنه كوره ديباج ايله تزييندر دستورده اولديغنه كوره مطلقا تزييندر مطولده ديديكه دبج المطر دنيلور مطر ارضى تزيين ايلدى ديمكدر وبونلر معناى اصطلاحيسنه مناسبدر اصطلاحده مدح وغير مدحده من جهة المعنى كنايه ياخود توريه قصدى ايچون الوان ذكر اولنمقدر وبو مثالده تعريف تدبيجده اولان الوان ايله مراد مافوق

الواحد اولديغنه تذبيه واردر اما تدبيج حاء مهمله ايله معناى اصطلاحيسنه عدم مناسبتدن غيرى كتابلرنده مضبوط دكلدر

*) لاتعجبى يا سلم من رجل * ضحك المشيب برأسه فبكى (*

بو بيت بحر كاملك ضرب رابعندندر تقطيعى (لاتعجبى تعجبى) مستفعلن مضمر (ياسلم من) مستفعلن مضمر (رجلن) فعلن حذذ (ضحككمشى) متفاعلن بيرأسهى) متفاعلن (فبكا) فعلن حذذدر (قائلى دعبل نام شاعردر (دعبل زبرج وزنى اوزرهدر وبو خزاعئ رافضيدر ياسلم يا امرأهنك اسميدر ياخود اسم امرأه اولان سلمادن مرخمدر ياخود مراد عيوبدن سالمه ديمكدر بوكا كوره سا سالمهده مستعملى سلامت معناسنه اولور رجل ايله شاعر كندونى مراد ايدر كندويه وصف بالجمله ممكن اولسون ايچون كندندن رجل ايله تعبير ايلدى ضحك المشيب ده المشيب رفع ايله ضحك نك فاعليدر مشيب شيب كبى شعره وبياض شعره ديرلر تصبصده ضم ميم ايله ضبط ايدوب پيرشدن ايله تفسير ايلدى ضحكى مطولده ظهور تام ايله ظهور ايتدى ديو تفسير ايدوب ضحكى ظهور تامدن كنايه قيلدى زيرا مشيبك ظهور تامى ياصاحبنى ناسه ضحكه قيلمق ايلهدر ياخود ضحك شفتينك مستوراتندن خفى اولانك ظهورينى استلزام ايلهدر (بوراده شيخم علامة الدنيا ابو الصفا الشيخ ابراهيم الحلبى رحمه الله بيورديلركه ضحك ايله شيب رأس اراسنده مناسبت بودركه شيب رأس بياض اولديغى كبى ديش دخى بياضدر بناء عليه ضحك قولنى اختيار ايلدى (برأسهده اولان باظرفيه اولوب ضحك يه متعلقدر (فبكى نك فاعل مستترى رجلدر مصراع ثانى رجلك صفتيدر (معناى بيت) كويا بو رجلك اغلمسندن سلمى تعجب ايدر ايدى اكا جواب ويروب ديركه اى سلمى تعجب ايلمه بر رجلدنكه انك باشنده مشيب ظهور تام ايله ظهور ايتدى پس اول رجل موتى تذكر ايله ياخود زمان شبابه تأسف ايله اغلدى بو معنى مطول واطولدن مستفاددر اما شارح ابياتك ويرديكى معنى بودركه اى حبيبه رجل شابك تغير حالندن تعجب ايلمه آنك تغير حالى بدع دكلدر زيرا بركيمسه شان حبدن بنم مبتلا اولديغمه مبتلا اولسه لامحاله حالى تغير ايدر خفى بيورلميه ظهور شيب ايله بكا ميانده تقابل بوقدر بلكه ميانلرنده تلازم اولمق قريبدر لكن ضحكك معناى حقيقيسى ايله بكانك ميانده تقابل واردر بوكا ايهام تضاد تسميه اولنور زيرا غير متقابلين اولان معنيين مذكورين ايكى لفظ ايله تعبير اولنديلركه شهرتيله بيله معنيين حقيقين

باخود مجاز يدنلرى ميانده تضادى ايهام ايدرلر ممكندركه مشبك ضحكى
ايله مراد سرورى اوله قوت وغلبه سندن سرور ايدن رجله مشبى تشبيهدن
اوتورى وبكا ايله مراد حزن اوله پس بو حينده اصل طباقدن اولور

*)ما احسن الدين والدنيا اذا اجتمعا * واقبح الكفر والافلاس بالرجل(*

بو بيت بحر بسيطك ضرب اولنـدندر تقطيعى (ما احسند) مستفعلن
(دين ود) فاعلن (دنيا اذج)مستفعلن (تمعـا) فعلن مخبونه (واقبحل)
مفاعلن مخبون (كفرول) فاعلن (افلاسبر) مستفعلن (رجلى) فعلن
مخبوندر (قائلى ابودلامه نام شاعردر (ما احسن ده ما نكرهٔ تامهٔ موصوفه در
شى معناسنه ومبتدادر ومبتدا اولمسى معناى تعجبى تضمينندن اوتوريدر احسن
صيغهٔ ماضيدر صكره تعجبه نقل اولندى (الدين احسننك مفعول بهيدر
معناسى نه متعجب شئ عظيم دركه دينى حسن قيلدى ديمكدر (احسن الدين
قولى مانك خبرى موقعنده در بو تقرير شيخمدن مسموعدر (بالرجل اجتماعه
متعلقدر اطواده ديركه رجل ذكرى تغليبدر ياخود حديث مرأه بطريق
الاولى معلومدركه چون رجل كمال رجولتيله كفر وافلاسك قبحنى دفع
ايليه مرأه نقصانله نيجه دفع ايده بيلور (معناى بيت) چون دين واسلام ودنيا
ومال بر رجلده اجتماع ايتسه نه عجب شى عظيمدركه بونلرى حسن قيلدى
وكفر وافلاس اجتماع ايتسه نه عجب شئ عظيمدركه بونلرى قبيح قيلدى
شاعر مقابله طريقى اوزره اولا اوج شيئى اتيان ايدوب بعده ترتيب اوزره هر برينك
مقابلنى كتوروب حسنى قبحه دينى كفره دنيايى افلاسه مقابل قيلدى

*)كالقسى المعطفات بل الاسهم * مبرية بل الاوتار(*

(بو بيت مدور بحر خفيفك بيت تشعيثندندر تقطيعى (كلقسيل) فاعلاتن
(معطفا) مفاعلن (تبللاس) فعلاتن مخبون (همبرى) فعلاتن مخبون
(يتنبلل) مفاعلن مخبون (اوتارى) مفعولن مشعثدر (قائلى بحترى نام شاعردر
ضعف وهزال ونحافتده ابلك صفتنده ديمشدر (كالقسى مبتداء محذوفك
خبريدر تقديرى الابل المذكورة كالقسى ديمكدر (قسى كسر قاف وسين ايله
قوس كلمه سنك جمعيدر (المعطفات القسينك صفتيدر (معطفات تكثيرى
افاده ايدن تشديد طاء مهمله ايله منحنيات معناسنه عطف العود وعطفه
دنيلور عودى منحنى ايلسه (بل الاسهم جرايله القسى اوزرينه معطوفدر سهم
كلمه سنك جمعيدر (مبرية نصب ايله اسهمدن حالدر (مبريه برأه دن مأخوذ
اسم مفعولدر برأه انى يوندى ديمكدر (اوتار وتر كلمه سنك جمعيدر كرش زه

معناسنه (معناى بيت) اول ابل ضعف وهزال ونحافتدن ناشى اكلمش يايلر
كبيدر بلكه يونلمش اولديغى حالده اولان اوقلر كبيدر بلكه يايلرك كريشلرى
كبيدر بو مثللى به مراعات النظير ديرلر شاعر برى برينه مناسب اولان قسى
وسهم واوتارى جمع ايلدى خفى بيورلميه ابلك هزالده تنزل وانحطاطنه اشارتدن
اوتورى اولا انحناده قسى يه بعده اسهم مبريه يه بعده اوتاره تشبيه ايلديكه برى
بريندن ضعيفدر واولكى تشبيهنده بعده ايكنجى تشبيهنده خطاسنه تنبيه دن
اوتورى بل اضرابيه كتوردى

*) اذا لم تستطع شيئا فدعه * وجاوزه الى ما تستطيع (*

(بو بيت بحر هزجدندر لكن فارسيده استعمال اولنان كبى مسدس محذوف
استعمال اولنمشدر تقطيعى (اذا لم تس) مفاعيلن (تطعشيئن) مفاعيلن
(فدعهو) فعولن محذوفه (وجاوزهو) مفاعيلن (الاماتس) مفاعيلن
(تطيعو) فعولن محذوفدر (قائلى عمرو بن معدى كرب نام شاعردر (اذا لم
تستطع فعل شرطدر استطاع الامر دنيلور اول امرى متحمل اولدى
واكا طاقت كتوردى ديمكدر (شيئا لم تستطع كلمه سنك مفعوليدر (فدعه
جزاء شرطدر ضميرى شيئا لفظنه عائددر (وجاوز جاوزعنه تقديرنده در
ضميرى شيئا لفظنه عائددر (الى ما تستطيع جاوزه نك مفعول ثانيسيدر
بو بيت ارصاده مثالدر ارصاد لغتده حاضرلمق اعداد معناسنه در بوكا كوره
وجه تسميه متكلم آخرده كلمزدن اول كلمجكى حاضرلديغندن دينلمشدر
مطولده ديمشكه ارصاد رقيبك طريقده نصبيدر ولو بوكا لغت مساعده ايدرسه
دخى وجه مناسبت مخاطبى عجزه منتظر ومترقب قيلمق ديمك اولور اصطلاحده
فقره دن و بيتدن قبل العجز عجزه دلالت ايدن شيئى قيلمقدر اكر روى بيلنورسه
بوكا بعضيلر تسهيم تسميه ايتديلر تسهيم لغتـده سهمدن مأخوذ نصب
معنـاسنه در بوكا كوره وجه تسميه متكلم كلامه حسندن نصيبى اعطـا
ايتديكندن دينلمشدر (معناى بيت) نه زمان برشيئه كه تحمل ايده ميه سين
وطاقت كتوره ميه سين اول شيئى ترك ايله اول شيدن متحمل اولديغك
وطاقت كتورديكك شيئه كيت

*) قالوا اقترح شيئا نجدلك طبخه * قلت اطبخوا لى جبة وقميصا (*

بو بيت بحر كاملك ضرب ثانى مقطوعنـدندر تقطيعى (قالقترح) مستفعلن
مضمر (شيأن نجد) مستفعلن مضمر (لكطبخهو) متفاعلن سالمدر (قلتطبخو)

مستفعلن مضمر (ليجيبتن) متفاعلن (وقيصن) فعلاتن مقطوعدر (قائلی ابو رقق نام شاعردر قالوا نك فاعلی مضيفلره عائددر (اقترح افتعالدن صيغهٔ امردر اقترحت عليه شيئا دنيلور اكا من غير تفكر سؤال ايتدم ديمكدر و بوكونه سؤال ميان اصدقاده اولور اما مطولده اقترحت عليه شيئا دنيلور اول شيئی اكا من غير روية سؤال ايلدم وعلى سبيل التحكم والتكليف طلب ايلدم ديديكی ايكی معنايی برى برينه قارشدرمقدر زيرا اقتراح صحاحده اولديغنه كوره من غير روية سؤال معناسنه كلور قاموسده اولديغنه كوره ينه تحكم معناسنه كلور بوكا بناء كه اجادهٔ طبخ تكليف وتحكمه توقف ايتمسی لايق دكلدر بلكه مجرد اشارت ايله تحقق ايتمسی لايقدر واقترح ابتداع معناسنه ده كلور بينك بوكا دخی احتمالی اولوب ديمك اولور كه سؤال ابتداع ايله وسؤالی معتاد اولميان مثللی شيئی سؤال ايله خفی بيورلميه بو معنی سائلك امرينه انقياده ابلغدر سؤالی معتاد اولميان مثللی شيئی سؤال ايتدكده امرينه انقيادن علامهٔ سعد بوندن ذهول ايدوب اقترح الشیء ابتدعه دن دكلدر زيرا مناسب اولمديغی خفی دكلدر ديدی شيئا اقترح امرينك مفعوليدر (نجد ضم نون ايله متكلم مع غيره صيغه سيدر وامرك جوابی اولمق اوزره مجزومدر اجاده دن مأخوذدر تحسين معناسنه و بو روايت ودرايتك مقتضاسيدر نقدر نجد وجدن اولوب وجه صحت اولورسه ده لك نجد كلمه سنه متعلقدر طبخه نجد كلمه سنك مفعوليدر اطبخوا جمله سی مقول قولدر (اطبخوا ضم با ايله قتل بابندن امردر خيطوا معناسنه شاعر جبه نك خياطه سنی لفظ طبخ ايله ذكر ايتديكی خياطه طبخ طعام صحبتنده اولديغندن اوتوری بوكا مشاكله ديرلر مشاكله لغتده موافقت معناسنه در و مناسبت ظاهره در اصطلاحده غيرك لفظيله برشيئی ذكر ايتمكدر اول شی غيرك صحبتنده وقوعی وقتنده اطولده ديديكه خياطه دن طبخ ايله تعبيرينك نكته سی طبخ ايله اكرام انلرك قتنده مرغوب وشانلرينه شايان اولمغين خياطه يی طبخه تشبيه دن اوتوری تعبير ايلدی زيرا انلر نجدلك طبخه ديمكله معلوم اولديكه شاعر ايچون طبخه رغبت ايتديلر شاعرده صورت طبخی تصوير ايله انلری خياطه يه ترغيب ايلدی پس بو تقريردن مشاكله معتاد نه اولديغی ظاهر اولدی بو يله اولنجه صدور قاصرينده وسوسه ويرن شبكه مشاكله الفاظی تجاوز ايتمز حق محسنات لفظيه دن عد اولنمقدر واقتراح

ابتداع معناسنه اولمسنه اشد ملايمتله ملايمدر زيرا طبخ جبه وطبخ قيص سؤالی اصلا مسموع اولميان سؤال مبتدعدر ديدكاری مضمحل اولدی (معنای بيت) ديديلر كه نه كونه شيئی من غير روية ومن غير تفكر استرسين سكا انك طبخنی كوزل ايده لم بنده ديدمكه بنم ايچون اكل وشربه متعلق برشی لازم دكلدر هوا غايت صوغوقدر برجبه وبرقيص طبخ ايديكز يعنی ديككز ديمكدر

*) اذا مانهی الناهی فلج بی الهوی * اصاخت الی الواشی فلج بها الهجر (*

(بو بيت بحر طويلك ضرب اولندندر تقطيعی (اذاما) فعولن (نهناهی) مفاعيلن (فلج) فعول مقبوض (بيلهوی) مفاعلن مقبوضه (اصاخت) فعولن (اللواشی) مفاعيلن (فلج) فعول مقبوض (بهلهجرو) مفاعيلن (قائلی بحتريدر متوكل باللهك وزيری اولان فتح بن خاقانی مدح ايلديكی قصيده سندندر (اذا مانهی الناهی فعل شرطدر وما زائده در ونهی صيغهٔ ماضيدر منع ايلدی ديمكدر الناهی نهی نك فاعليدر وسباق قرينه سيله تقديری الناهی عن حبها ديمكدر فلج شرطه مفرعدر (الهوی فلج نك فاعليدر تعريفی مضاف اليه دن عوضدر تقديری هواها ديمكدر ضميری محبوبه يه عائددر هوی عشق ومحبت معناسنه (اصاخت الی الواشی شرطك جزاسيدر (فلج بها الهجر جزايه مفرعدر (اصاخت صيغهٔ ماضيدر قولاق طوتدی يعنی دكله دی ديمكدر اصاخه دن مأخوذدر قولاق طوتمق استماع معناسنه ضمير مستتری محبوبه يه عائددر (الی الواشی اصاخت كلمه سنك مفعوليدر (واشی وشی دن مشتق صفتدر نمام قوجی اولانه ديرلر كلامنه زينت ورونق ويرديكندن دينلمشدر فلج صيغهٔ ماضيدر ملازمت ايتدی ديمكدر اولكی فلجده بو معنايه در بها ده اولان ضمير محبوبه يه عائددر ولج نك مفعوليدر الهجر فاعليدر (هجر فتح ها وسكون جيم ايله افتراق معناسنه در (معنای بيت) اول محبوبه نك حبندن نهی ومنع ايدیجی بنی نهی ومنع ايتديكی حينده انك عشق ومحبتی ملازمت ايتدی بونده نهی ومنع عمل ايده مدی دخی اول محبوبه نمامه قولاق طوتدی يعنی نمامك ديمانمزده برودت وافتراقه دال اولان افتراسنی استماع ايدوب تصديق ايتدی بوسببدن بندن هجر وتباعده ملازمت ايتدی بونده واشينك وشايه سی عمل ايتدی پس شاعر شرط ايله جزاده واقع ناهيك نهی ومحبوبه نك واشی يه اصاخه سی يعنی واشينك سوزينی استماعی مياننی هر برلری هوا وهجرك ملازمتلری اوزرلرينه ترتب ايتمه ده مزدوج قيلدی بوكا مزاوجه ديرلر مزاوجه لغتده ازدواج

معناسنه دراصطلاحده شرطله جزاده واقع ایکی معنانك میانتی هر برلری
شیء آخرك اوزرینه ترتب ایتمه‌ده مزدوج قیلمقدر

*) قف بالديار التي لم يعفها القدم * بلى وغيرها الارواح والديم (*

(بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (قفبدديا) مستفعلن (رللتی) فاعلن (لم يعفهل) مستفعلن (قدمو) فعلن مخبونه (بلاوغی) مفاعلن مخبون (يرهل) فعلن مخبون (ارواح ود) مستفعلن (ديمو) فعلن مخبوندر (قائلی زهیر بن ابی سلمیدر هرم بن سنانی مدح ایلدیکی قصیده سنك مطلعیدر (قف وقوف ایله نفسنه امردر یاخود هرخطابه صالح اولانه امردر (بالديار ده اولان بافی معناسنه درقف کلمه سنه متعلقدر (ديار دارك جمعیدر (التي لم يعفها القدم) جمله سی بالدیارك صفتیدر (يعف محو ومندرس ایدر معناسنه صیغهٔ مضارعدر وضمیر مفعول دیاره عائددر (القدم يعفنك فاعلیدر قدمدن مراد تقادم عهد وتطاول زماندر وغيرهاده اولان واو زائده در بعضیلر عاطفه‌در دیمش اطولده دیرکه بلی دنصکره بر محذوف اوزرینه معطوفدر پس بونده واوی زائده قیلمغه برداعی یوقدر بل غيرها قوه سنده قیلمغه دخی برداعی وسبب یوقدر (الارواح غیرك فاعلیدر ارواح ريح کلمه سنك على غير قياس جمعیدر ریاح واریاح کبی صحاحده کاهیجه ارواح اوزره جمعلنور زیرا اصلی واودر ماقبلنك کسریله ریاحده یایه قلب اولنور وارواحده کسره زائل اولدی ویایی ابقادن روحك جمعی اولان ارواحه التباسك رفعنی قصد ایلدی دیمش (الديم الارواح اوزرینه عطف اولنور (ديم کسر دال مهمله وفتح یاء مثناة تحتیه ایله کسر دال مهمله ایله دیمه نك جمعیدر دیمه رعد وبرقسز مطلقا دائم اولان مطره دیرلر یاخود بش کون یاالتی کون یایدیکون یابرکون برکیجه یاخود اقلی ثلث نهار یاثلث ایل دائم اولان مطره دیرلر (معنای بیت) سن محبوبه‌نك دیارنده وقوف ایله که انی تطاول زمان وتقادم عهد وآوان مندرس ایتمامشدر صکره شاعر بو کلامنی نقض ایدوب دیرکه بلی اوادیاری ریحلر ومطر دائملر تغییر ایتدی دیدی بونده نکته بودرکه شاعر تحیر وتدلهنی وکآبه وحزنتی اظهاردر کویاشاعر حیرتندن ناشی من غیر شعور اولا تحقق اولمیان شیئله خبرویروب بعده بعض افاقت ایله فائق اولوب کلام سابقنی مصراع ثانی ایله نقض ایلدی بوکا رجوع تسمیه اولنور اصطلاحده برنکته‌دن اوتوری نقض ایله کلام سابقه عودتدر

*) اذا نزل السماء بارض قوم * رعيناه وان كانوا غضابا (*

(بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوعندندر تقطیعی (اذانزلس) مفاعلتن (سماء بار) مفاعلتن (ضقومن) فعولن مقطوفه (رعيناهو) مفاعيلن معصوب (وان كانو) مفاعیلن معصوب (غضابا) فعولن مقطوفدر (قائلی جریر نام شاعردر دیمشلر لکن حق اولان معود الحکما ایله شهیر معاویة بن ملك بن جعفردر (السماء نزل نك فاعلیدر سما ایله مراد مجاورت علاقه سیله مطردر بارض قوم نزل یه متعلقدر وسببیت علاقه سیله رعيناه ده سمایه راجع اولان ضمیر ایله مراد نبتدر بوکا استخدام دیرلر اصطلاحده بر لفظك ایکی معناسی اولوب بری کندیله مراد وبری کندویه عائد ضمیر ایله مراد اولنمقدر یاخود اول لفظك کندویه راجع ایکی ضمیری اولوب بریله بر معناسی وبریله آخر معناسی مراد اولنمقدر اولکنك مثالی بو بیتدر ایکنجینك مثالی بیت آتیدر (معنای بیت) نه زمان برقومك ارضنه یغمور یاغسه اوت بتورر اول اوت ایله حیوانلریمزی اوتلدیرز نقدر اول قوم غضبان اولورسه ده اطولده دیرکه ظاهر اولان شاعرك بو بیتدن مرادی قومنی سائر اقوام اوزرینه غلبه وقدرت وجرأت ایله وصفدر لکن بو مقام بعض اعلامدن بویله مسموع اولدیکه بو بیت الله تعالینك عبادی حقنده قدرت وانعامنی اظهاردر نقدر اول عباد الله تعالایه شاکرین دکللر ایسه ده پس بوکا کوره (معنای بیت) بویله دیمك اولورکه الله تعالی ارضی تربیه واول ارضدن رعی ایتدرمکلرینه صالح اولمق ایچون سما ومطری ارض قومه انزال ایلدی نقدر انلر غضبان وغیر شاکرین ایسه ده

*) فسقى الغضا والساكنيه وان هم * شبوه بين جوانح وضلوع (*

(بو بیت بحر کاملك ضرب ثانی مقطوعندندر تقطیعی (فسقلغضا) متفاعلن (وسساكني) مستفعلن مضمر (هوانهمو) متفاعلن سالمه (شبوهبي) مستفعلن (نجوانحي) متفاعلن (وضلوعي) فعلاتن مقطوعدر (قائلی ابو عباده بحتریدر فسقى نك ضمیر مستتری الله تعالایه راجعدر وبو صیغه دعادر صوارسن دیمکدر (الغضا فسقى نك مفعولیدر (غضا سریع الاحتراق بر نوع شجردر که بعیر اکل ایدر مغیلان دیدکلریدر بعضیلر رماد ایله پوشیده اولنسه ناری قرق کون منطفی اولماز بر شجره دیرلر دیمش (والساكنيه ده غضایه راجع اولان ضمیر مجرور ایله مراد محلیت علاقه سیله شجر غضا اولان موضع ومکاندر (وشبوه ده غضایه راجع اولان ضمیر منصوب ایله مراد

مجاورت وسببیت علاقه‌سیله شجرهٔ غضادن حاصل اولان ناردر وان همزه‌ده
ان وصلیه درهمك میمی ضرورت شعرایچون مضموم اوقونملیدر (شبوه
یاقدیلر دیمکدر ان وصلیه‌نك مدخولی مفسردر (جوانح جانحه‌نك جمعیدر
صدرك کوکاری تحتنده اولان ضلعك اسمیدر (ضلوع ضلع کلمه‌سنك جمعیدر
ظهرینی ولی ایدن کوکلردر جوانح وضلوعك بیننده‌ن مراد قلبدر
وناری هواده وعشق شدیدده استعاره ایلدی (معنای بیت) الله تعالی غضانام
شجری صوارسون واول شجرك مکاننده ساکن اولنلری اسقا ایتسون نقدر
اول ساکن اولنلر اول شجردن حاصل اولان ناری بنم جوانح وضلوعم
اراسنده یاقدیلر ایسه بیله شاعرك دعاده سقیا ایله قصدی الله تعالی مدعوله‌یی
مراد ایتدیکی شیده ونما ونضارتنده مد ودائم ایتسون دیمکدر

*) کیف اسلو وانت حقف وغصن * وغزال لحظا وقدا وردفا(*

بو بیت بحر خفیفك ضرب اولندندر تقطیعی (کیف اسلو) فاعلاتن
(وانت حق) مفاعلن مخبون (فنوغصنن) فاعلاتن سالمه (وغزالن) فعلاتن
مخبون (لحظنوقد) مستفعلن صحیح (دنوردفا) فاعلاتن سالمدر (قائلی
ابن حیوش نام شاعردر (حیوش حاء مهمله وضم یاء مثناة تحتیه واخرنده معجمه
ایله تنور وزنی اوزره در وحیوش طبرانیدنك شیخیدر کنیه‌سی ابن رزق الله در
کیف بوراده استفهام انکاری ایچوندر (اسلو صیغهٔ متکلم وحده در سلاه
وسلاعنه دنیلور انی اونوتدی واندن اونوتمه واقع اولدی دیمکدر پس
کیف اسلونك معناسی سنی نیجه اونوتدی دیمك اولور (وانت‌ده واو حالیه در
انت مبتدادر حقف خبریدر (حقف کسر حاء مهمله وسکون قاف ایله
مستدیر اولان رمل عظیمدر عظم واستداره‌ده بوکا کفل تشبیه اولنور
(وغصن حقف اوزرینه معطوفدر (غزال یا قربنه یا ابعدنه عطف اولنور
لحظا غزالك تمیزیدر (قدا غصن کلمه‌سنك تمیزیدر (ردفا حقف کلمه‌سنك
تمیزیدر (معنای بیت) نیجه سنك حبکدن چیقارم سنی اونودیرم حال بوکه
سن ردف یوننده‌ن عظیم سین وقد وقامت یوننده‌ن غصن سین ولحظ وحسن
عین یوننده‌ن غزال سین بونده نشر علی غیر ترتیب اللف واردر یعنی شاعر
اولا حقف وغصن وغزالی جمع ولف ایلدی بعده من غیر ترتیب اللف
نشر ایدوب لحظی غزاله قدی غصنه رد فی حقفه رد ایلدی

*) علمت یا مجاشع بن مسعده * ان الشباب والفراغ والجده(*

) مفسدة للمرأ ای مفسده (

بو اوچ بیت بحر رجزك مشطورندندر تقطیعی (علمتیا) مفاعلن مخبون
(مجاشعب) مفاعلن مخبون (نمسعده) مفاعلن مخبونه ومخبون (اننشبا)
مستفعلن (بولفرا) مفاعلن مخبون (غولجده) مفاعلن مخبونه ومخبون
(مفسدتن) مفتعلن مطوی (للمرءای) مستفعلن (یمفسده) مفاعلن مخبونه
ومخبوندر (بونلرك قائلی ابو العتاهیه نام شاعردر اطولده دیرکه عتاهیه
کراهیه وزنی اوزره ابو اسحق محمد بن اسماعیل بن سویدك لقبیدر صاحب
قاموس دیرکه ابو العتاهیه ابو اسحقك لقبیدر کنیه‌سی دکلدر جوهرینك
وهمی کبی اطولده دیرکه بو سوز غریبدر مشهوره مخالفدر که لقب اب وابن وا
وبنت ایله مصدر اولمازو جمیع علم لقب کبیدر بویله اولنجه ابو العتاهیه کنیه‌در
مجاشع اسم فاعلدر مخاطبك علمیدر (ان الشباب حیز علمده اولمغله همزه‌نك
فتحی واجب اولور اطولده دیرکه بیت اشعار مشهوره‌دن اولوب ابو العتاهیه
تضمین ایتمش اوله بو تقدیرجه کسر ایله قراءت اولنسه مضرت یوقدر والفراغ
نصب ایله اننك اسمی اوزرینه معطوفدر فراغ اطولده هوایه اتباعدن
مانع اولان شغلدن خلاصدر دیدی بعضیلر فراغ هوا وعشقدن موانعك
انتفاسیدر دیمش (والجده نصب ایله یا قربنه یا ابعدنه عطف اولنور (جده
عده وزنی اوزره استغنا معناسنه‌در وجد فی المال وجدا ووجدا وجدة دنیلور
استغنا ایلدی دیمکدر بعضیلر جده غنا معناسنه‌در دیمش لکن ارباب فرقدن
دکل ایمش (مفسده اننك خبریدر مفسده مطولده صاحبنی فساده دعوت ایدن
شیئه دیرلر دیدی بعضیلر فساده منشأ وموضع وداعی وسببه دیرلر دیمش
اطولده مفسده مصلحه وزنی اوزره اولوب مصلحه‌نك ضدیدر دیدی (للمرء
مفسده‌یه متعلقدر بونده تغلیب واردر یاخود اشیاء متعدده‌نك مرأیه مفسده
اولمسی بطریق الاولی بیلنور ای مفسده مفسدهٔ عظیمه دیمکدر مفسده‌نك
صفتیدر مقول فی حقهما ای مفسده تقدیرنده در بوکا جمع دیرلر اصطلاحده
حکمده یعنی محکوم به واحده متعددك بینی جمع اولنمقدر بوراده شباب وفراغ
وجده‌نك مفسده یعنی فساده سبب اولمقلقده جمع اولندیغی کبی (معنای بیت)
ای مجاشع بن مسعده شباب وعشقك موانعك انتفاسی واستغنا کشی‌یی
نه کونه فساد عظیمه داعی وسبب اولدیغنی بیلدك

*) ما نوال الغمام وقت ربیع * کنوال الامیر یوم سخاء (*

*) فنوال الامير بدرة عين * ونوال الغمام قطرة ماء (*

بو ايكی بيت بحر خفيفك ابيات زحافاتندندر تقطيعی (ما نوالل) فاعلاتن (غماموق) مفاعلن مخبون (تر يدمن) فعلاتن مخبونه (كنوالل) فعلاتن مخبون (امير يو) مفاعلن مخبون (مسخائی) فعلاتن مخبون (فنوالل) فعلاتن مخبون (امير بد) مفاعلن مخبون (رتعينن) فعلاتن مخبونه (ونوالل) فعلاتن مخبون غمامقط) مفاعلن مخبون (رتمائی) فعلاتن مخبون (قائلی رشيد الدين وطواطدر مانوال الغمام ده) ماليس معناسنه (نوال الغمام مانك اسميدر نوال نول اونائل كبی عطا معناسنه در (غمام سحاب معناسنه غمامه نك جمعيدر سحاب سحابه نك جمعی اولديغی كبی (وقت ربيع منفينك ظرفيدر مع هذا ربيع غمامك ژوتی وقتيدر ربيع ايكيدر بری شول فصلدر كه آنده انوار وازهار پيدا اولور وبری شول فصلدر آنده اثمار ايرشور (كنوال الامير مانك خبريدر يوم سخاء نوال الاميرك ظرفيدر مع هذا يوم سخاء اميرك يوم فقر يدر كثرت سائلينه كمال بذلندن اوتوری فنوال الامير مبتدادر اضافت لاميه اولمغله استغراقه حمل اولنوب اميرك جميع نوالی ديمك اولور (بدرة عين مبتدانك خبريدر (بدرة عيندن مراد درهم ايله مملوه كچی ياوروسنك دريسيدر زيرا بدره كچی ياوروسنك دريسته ديرلر مطولده بدرة عين اون بيك درهمه ديرلرديدی وصحاحده دخی بويله در لكن قاموسده بدره اون بيك درهمك اسمی اولديغنی انكار ايدوب بدره انجق جلدة السخله در ديو تصريح ايلدی ونوال الغمام مبتدادر (قطرة ماء خبريدر (معنای بيت) سحابك وقت ربيعده اولان عطاسی كبی دكلدر زيرا اميرك عطاسی اون بيك درهمدر وسحابك عطاسی برقطره مادر بوكا تفريق ديرلر اصطلاحده نوع واحددن ايكی امرك ميانده تباينی ايقاعدر بوراده نوع واحددن ايكی نوالك ميانی متباينين اولان بدره وقطره يی ايقاع ايله تفريق كبی

*) ولايقيم على ضيم يراد به * الا الاذلان عير الحی والوتد (*

*) هذا على الخسف مربوط برمته * وذا يشج فلا يرثی له احد (*

بو ايكی بيت بحر بسيطك ضرب اول مخبونندندر تقطيعی (ولايقی) مفاعلن مخبون (معلا) فعلن مخبون (ضيمن يرا) مستفعلن (دبهی) فعلن مخبون (اللاذل) مستفعلن مخبون (لانعی) فاعلن (رلحيول) مستفعلن (وتدو) فعلن مخبون (هذاعلل) مستفعلن (خسفمر) فاعلن (بوطنبرم) مستفعلن

متهی

(متهی) فعلن مخبون (وذايشج) مفاعلن مخبون (جفلا) فعلن مخبون (يرثيلهو) مستفعلن (احدو) فعلن مخبوندر (قائلی متلمس نام شاعردر و بو جرير بن عبد المسيح در (ولايقيم تقديری ولايقيم احد ديمك اولوب عام اولان مستثنی منه حذف اولنمشدر معناسی مواطن ظلمده توطن ايتمزديمكدر (على ضيم ده اولان على مع معناسنه در ضيم ظلم معناسنه در (يراد به ضيم كلمه سنك صفتيدر به نك ضميری عام مقدر اولان مستثنی منه يه عائددر مستثنی منه لفظی احد ايدی اما يرادنك ضميری ضيم كلمه سنه عائددر (الا الاذلان بو استثناء مفرغ اولوب ظاهرده لايقيم فعلی كندويه اسناد اولنمشدر يعنی لايقيم نك فاعليدر اما حقيقتده لايقيم فعلی عام محذوفه اسناد اولندی عير الحی رفع ايله الا الاذلاندن بدلدر (عير فتح عين مهمله ايله حمار وحشی وحمار اهلی يه ديرلر مطولده بوراده مناسب اولان اهليدر ديدی لكن اطولده تحقيق ايدوب عيرك الحی يه اضافتی اهلی اولديغی معينه در ديدی حی قبيله معناسنه والوتد رفع ايله عير الحی اوزرينه معطوفدر (وتد ميخ معناسنه هذا مبتدادر عير الحی يه راجعدر (خسف فتح خاء معجمه وسكون سين ايله ذل معناسنه (مربوط مبتدانك خبريدر (رمه ضم راء مهمله وتشديد ميم ايله كندو ايله ربطدن خلاص سهل وآسان اولان حبل باليه قطعه سنه ديرلر ياخود رمه باشدن اياغه دكين تمامه ديرلر ذهب فلان برمته دينلديكی كبی اولكی معنايه كوره برمته ربطك صله سی اولور ايكنجی معنايه كوره الخسف نك صله سی اولوب على الخسف مربوط لفظنه متعلق اولور وعلى كلا التقديرين برمته نك ضميری عيره عائددر وذا وتده راجعدر (يشج صيغه مضارع مجهولدر دق اولنور وباشی دق ايله شق اولنور ديمكدر (فلا يرثی صيغه مضارع معروف رقت ومرحمت ايتمز ديمكدر اطولده ديركه ده اولان ضمير وتده عائددر احد فلا يرثينك فاعليدر (خفی بيورلميه عدم رحم عير الحی ايله وتد ميانده مشتركدر پس اولی اولان له نك ضميری هر بريسی ايچون قيلنوب (فلا يرثی قولی ربط وشجه متفرع قيلنه و بوده خفی دكلدر كه هذا وذا نقدر مشار اليهدن برشی ايله متعين دكللر ايسه ده لكن حكم مذكور بونلردن هر بريله بيله عيره اشارت اوزرينه قرينه در زيرا ربط عيره وشج وتده ملايم اولور بونكله مطولده ذكر اولنان سؤال مندفع اولور سؤال بودركه هذا وذا قريبه اشارتدر متساويلردر پس احتمالدر كه بونلردن هر بری عيره ووتده اشارت اولوب تعيين تحقق ايتمه و بو تقديرجه بيت لف ونشر

قبيلندن اوله مطوّلده بو سؤاله آخر جواب ايله جواب ويريلوب دينلديكه
تساوی مسلم دكلدر بلكه حرف تشبيه ده قرب اقل اولديغنه ايما اولوب
تشبيه مايه محتاج اولمغله اشارت عبرالحی يه اولور واكر تسليم اولنوب هذا عيره
وذا وتده باذا عيره هذا وتده اشارت قلنسه برابردر ينه تعيين حاصل اولور غاية
مافی الباب تعيين محتملدر بو مثللی لف ونشرده بو قدر (مرستری ديديكه هذا
علی الخسف قولی سؤال مقدره جوابدر كويا سؤال اولنديكه اذل اولانلرك
حالی نه كيفيتله در جوابنده دينلديكه شونك حالی شويله و بونك حالی بويله در
(معنای بيت) بركسنه ظلم ايله بيله اقامت ايتمز يعنی ظلمه تحمل ايتمز اويله ظلم كه
انكله اول كسنه قصد اولنور الا ايكی ذليل تحمل ايدر بری قبيله نك حماريدر
وبری وتددر زيرا قبيله نك حماری برقطعه حبل باليه سيله ذل اوزره مربوطدر
وتد دخی باشی دق ايله شق اولنور بركيمسه اكا مرحمت ايتمز حاصلی بو ايكيسی
ظلمه تحمل ايدرلر ديمكدر شاعر بوراده عير ووتدی ذكر ايدوب واكنه كوره
خسف ايله اولان ربطی مضاف وايكنجی يه تعيين اوزره شجی مضاف ايلدی
بوكا تقسيم ديرلر اصطلاحده متعددی ذكر ايدوب صكره علی التعيين متعددك
هر برينه برشی مضاف قيلمقدر تقسيمك اخصر اولان تعريفی بودركه
متعددی ذكر بعده هر برينه برشی تعيينمدر

*) فوجهك كالنار فی ضوئها * وقلبی كالنار فی حرها (*

بو بيت بحر خفيفك ضرب ثالث محذوفندندر تقطيعی (فوجهك) مفاعل
مشكول (كنارفی) مستفعلن (ضوء ها) فاعلن محذوفدر (وقلبی) مفاعل
مشكول (كنارفی) مستفعلن (حرها) فاعلن محذوفدر (تصيصده بحر
متقاربدندر بحر خفيفدن ديدكلری قلم ناسخدن سهودر ديدی (قائلی
رشيد الدين وطواطدر (فوجهك مبتدادر (كالنار خبريدر (فی ضوئها ضميری
ناره عائددر مصراع ثانينك دخی اعرابی بونك كبيدر (معنای بيت) ای محبوبه
سنك يوزك نار كبيدر ضوئنده و بنم قلبم نار كبيدر حرارتنده شاعر قلبنی
ومحبوبه سنك وجهنی نار كبی اولمقده جمع ايلدی صكره بينلرينی تفريق ايدوب
وجهده وجه شبهی ضوء ولمعان قلبده حرارت واحتراق ايلدی بوكا جمع
مع التفريق ديرلر اصطلاحده ايكی شيئی برمعنايه ادخال ايدوب وادخالك
جهتلرينك ميانتی تفريق ايتمكدر

*) حتی اقام علی ارباض خرشنة * تشقی به الروم والصلبان والبيع (*

بو بيت بحر بسيطك ضرب اول مخبوننددر تقطيعی (حتتا اقا) مستفعلن
(معلا) فعلن مخبون (ار باضخر) مستفعلن (شنتن) فعلن مخبونه (تشقی بهر)
مستفعلن (روموص) فاعلن (صلبانول) مستفعلن (بيعو) فعلن مخبوندر
(قائلی ابو الطيبدر سيف الدولهيی مدح ايلديكی قصيده سندندر حتی اطولده
ديركه بيت سابقده قاد المقانب اوزرينه عطف ايچوندر مطولك عبارتنك
ابهام ايتديكی كبی بيت سابقده اولان قاد فعلنه متعلق حرف جر دكلدر
زيرا جار فعله داخل اولماز اقام نك فاعل مستتری سيف الدوله نام ممدوحه
راجعدر اقامت تسليط معناسنی تضمنندن اوتوری علی ايله تعديه ايتديروب
علی ارباض ديدی (اطولده ديركه اقام لفظنی احاط لفظی اوزرينه
اختيارينك نكته سی بودركه اقامت ممدوحك فتح قلاع وحصونده عزمينك
تصميمی اوزرينه اشارتدر حتی ممدوح اول قلاع وحصونك اطرافنده فتح
اولنجه يه دك مفارقت ايتميوب توطن واقامت ايدرديمكدر ومحاربهٔ حصونده
اهل جرأتك شانی استعلا اولمغله معنای استعلايی تضمنندن اوتوری
علی ارباض ديدی و بو تضمين تسليط تضمنندن اوليدر (ارباض ربض
كلمه سنك جمعيدر مدينه نك ماحولی معناسنه در اطولده سور معناسنه در
ديدی (خرشنه دحرجه وزنی اوزره بلاد رومدن بر بلده در (تشقی به شقی فلان
دنيلور بدبخت اولدی ديمكدر به ده اولان با سببيه در ضميری ممدوحه عائددر
(الروم تشقی نك فاعليدر (روم رومی يه جنسدر تمر تمره يه جنس اولديغی كبی
(والصلبان الروم اوزرينه معطوفدر صلبان كفران وزنی اوزره صلب
لفظنك جمعيدر نصارانك معبود اتخاذ ايتدكلری شيدر فارسيده چليپای
ترسايان وتركيده خچ ديرلر (والبيع يا قريبنه يا بعدنه معطوفدر بيع كسر بعده
فتح ايله بيعه نك جمعيدر بيعه قطعه وزنی اوزره كليسا معناسنه نصارانك
تعبد مكانی ديمكدر (معنای بيت) ممدوح عسكری سوردی حتی بلاد رومدن
خرشنه نام بلده نك اطرافنه متسلط وغالب اولديغی حالده نازل اولدی اول
ممدوح سببيله روم وصليبلر وبيعلر شقی يعنی بدبخت ومغلوب اولديلر شاعر
بو بيتده رومك ممدوحه اولان شقاوتی تشقی نك تحتنده اجمالا جمع ايلدی
زيرا رومك شقاسی قتل ونهب وسبی وغير ذالكه شاملدر صكره بيت ثانيده
تقسيم وتفصيل ايدوب ديركه

*) للسبی مانكحوا والقتل ما ولدوا * والنهب ما جمعوا والنار ما زرعوا (*

تقطيعى (اسسبيا) مستفعلن (نكحو) فعلن (ولقتلا) مستفعلن (ولدو) فعلن مخبونه (ونهبا) مستفعلن (جمعو) فعلن مخبون (ونارما) مستفعلن (زرعو) فعلن مخبوندر (مانكحوده اولان مايى من يرينـه ذكرنده نكتـه بودركه اهانته دلالت ايدوب وانلردن مبـالاتى قليله اولديغنى اشعارا ولوب كويا انلر ممدوحك قتنده ذوى العقولدن دكلدر ديمك اوله (والنهب ماجمعوا والنـار مازرعوا قوللرينه دخى موافقت وملايمت ايچون اوله اطولده فاضل محقق ديركه مانكحوانك تقديرى نكحوهن ديمكدر لفظ مايى اتيانك نكتـه سى مفهوم صفتى يعنى منكوحه يى قصد ايچوندر اخواتى اولان ماردخى بونك كبيدر پس ما اصلى اوزرينه در بويله اولنجه ماجمعوا مازرعوا قولنه موافقته مراعاتدن اوتوريدر ياخود انلرى منزلهٔ غير العقلايه تنزيل ايله اهانتدن اوتوريدر ديدكلرينه حاجت قالمز ونكحوا قولنده تغليب واردر يعنى نكاح ايده نه واولنانه ديمكدر اكر نكحوا حالى اوزرينه ترك اولنسه نسالرندن صبيه يه شامل اولورما ولدوا ما يقابلى قرينه سيله ذكوردن ديمكدر اكر ولدوا مجهول قراءت اولنسه كندولرندن طوغان ديمك اولوب ذكوره مخصوص اولورايدى (والنارمازرعوانك تقديرى وللنارديمك اولوب انلرك اشجارلرى قدرلك تحتنده احراق ايچوندر ومزروعاتى طبخ ايچوندر ديمكدر يوخسه اشجارلرنى احراقه ومزروعاتى تضييع ايتمكه حمل ايتمك قصدى فتح حصن اولانه مناسب دكلدر بلكه اهل حصنه اضرار ايله مانع وفتح حصندن عاجز اولانك شانيدر (معناى بيت) رومك نكاح ايتدكلرى يعنى زوجاتى سبى اولديلر طوغردقلرى يعنى اولادى قتل اولنديلروجمع ايتدكلرى يعنى ماللرى نهب اولندى وزرع ايتدكلرى يعنى اكنلرى واشجارلرى نار ايچون اولدى يعنى ياقلدى بوكا يعنى اولا اجمال ثانيا تفصيل وتقسيمه جمع مع التقسيم ديرلر اصطلاحده متعددى بر حكمك تحتنده جمع ايدوب صكره تقسيم ايتمكدر ياخود متعهدى تقسيم ايدوب صكره بر حكمك تحتنده جمع ايتمكدر اولكينك يعنى جمع قبل التقسيمك مثالى بيتان مزبوراندر اما ايكنجينك يعنى تقسيم قبل الجمعك مثالى بيتان آتياندر

*)قوم اذا حاربوا ضروا عدوهم * اوحاولوا النفع فى اشياعهم نفعوا (*
*) سجية تلك منهم غير محدثة * ان الخلائق فاعلم شرها البدع (*

بو ايكى بيت بحر بسيطك ضرب اول مخبوننددر (تقطيعى (قوم اذا) مستفعلن (حاربو) فاعلن (ضررو عدو) مستفعلن (وهمو) فعلن مخبونه

(اوحاولن)مستفعلن (نفع فى) فاعلن (اشياعهم) مستفعلن (نفعو) فعلن مخبون (سجيتن) مفاعلن (تلكمن) فاعلن (همغيرمح) مستفعلن (دثتن) فعلن مخبونه (اننلخـلا) مستفعلن (ئقفع) فعلن (لمشررهل) مستفعلن (بدعو)فعلن مخبوندر (بو ايكى بيت حسان بن ثابت رضى الله عنهك قول شريفيدر قوم غسانى غلبه ايله وصف ايدر قوم مبتداء محذوفك خبريدر تقديرى هم قوم ديمكدر (حاولوا طلبوا معناسنه مأخذى محاوله در طلب معناسنه فى اشياعهم حاولوا يه متعلقدر (اشياع اتباع وانصـار معناسنه شيعه كلمه سنك جمعيدر سجية تلك نك خبريدر طبيعت وخلق معناسنه برصفتدر كه انسان آنك اوزرينه مجبولدر تلك مبتدادر خصلت مذكوره يه يعنى اعدايه مضرت اوليـايه منفعته راجعدر غير محدثة سجيه نك صفتيدر موصوف ايله صفت ميانى مبتدا فصل ايتمشدر خلايق خليقه نك جمعيدر طبيعت وخلق معناسنه ياخود ناس معناسنه در اولكينه كوره شرها البدع قولى ظاهرى اوزره در ايكنجى يه كوره حذف مضـاف ايله شرها صاحب البدع ديمك اولور فاعلم كلمه سى ان نك اسمى ايله خبرى ارا سنده فا ايله جملهٔ معترضه در (بدع عنب وزنى اوزره اولوب حكمة وزنى اوزره اولان بدعه نك جمعيدر بدعه دخى علم وزنى اوزره اولان بدع كلمه سنك جمعيدر (بدعه شول امردركه اولا بولنه وبدعه دينده بعد الاستكمال واقع اولان حدث معناسنده ده كلور ياخود نبى مكرم صلى الله تعالى عليه وسلمدن صكره مستحدث اولان اهوا واعمالدر بورا ده مناسب اولكيدر پس معناى ثانى يه تفريع ايدوب مستحدثاتدن مجاز قيلمغه حاجت قالماز مطولده اولديغى كبى ان الخلايق فاعلم شرها البـدع قولى مثل مجراسنه جاريدر يعنى بونلر قدرتياب اولدقلرى شى اوزرينه ثابت وبونلرده نفع وضر طبيعى غير محدثدر ديمكدر لكن خلايق ناس معناسنه اولديغنـه كوره در (معناى بيتين) بر قوم نه زمان جنك ايتسه لر دشمنلرينه ضرر ويررلر يعنى غالب اولورلر ياخود اتباع وانصـارلرينه نفع وفائده يى استه سلر نفع وفائده ويررلر بو خصلت اول قومدن غيرى محدثه بر طبيعتدر زيرا معلومك اولسونكه طبيعتلرك شرى مبتدعات ومحدثاتدر طبيعت محدثه نك دوامى يوقدر ياخود ناسك شرى صاحب بدعدر حسان رضى الله عنـه بو بيتده حال قومى ضر اعدا ونفع اوليايه تقسيم ايدوب اول حالت مقسومه يى طبيعتده جمع ايلدى

*) ساطلب حق بالقنا ومشايخ * كانهم من طول ما التثموا مرد (*
*) ثقال اذا لاقوا خفاف اذا دعوا * كثير اذا شدوا قليل اذا عدوا (*

(بو بيتلر بحر طويلك ضرب اولنده ندر تقطيعى (ساطل) فعول مقبوض (بحققيل) مفاعيلن (قناو) فعول مقبوض (مشايخن) مفاعلن مقبوضه (كانن) فعول مقبوض (هموم ن طو) مفاعيلن (لملت) فعول مقبوض (ثمومردو مفاعيلن سالمدر (ثقالن) فعولن (اذالاقوا) مفاعيلن (خفافن) فعولن (اذادعو) مفاعلن مقبوضه (كثيرن) فعولن (اذاشددو) مفاعيلن (قليلن) فعولن (اذاعددو) مفاعيلن سالمدر (بو بيتلرك قائلى ابو الطيبدر على بن محمد بن المكرم تميمى يى مدح ايلديكى قصيده سندندر (بالقنا حذف مضاف طريقيله اوزره شبان القنا تقديرنده در بعضيلر روايت صحيحه فائله فتى اولوب نفسندن كنايه در ديوب مشايخدن مراد قوم اصحابيدر ديمش مرد امردك جمعيدر كويا انلرك لحيه لرى كورنمديكندن مرد اولمشلر (التثام جنكده اغزه و بورنه لثام قومقدر و بو عادت عربدندر (ثقال ثقيلك جمعيدر مدح اوزره مرفوع اولوب مشايخ قولنك صفتيدر تقديرى هم ثقال ديمكدر بو مثللى مقامده مبتداى حذف قاعده مستمره در بعضيلر ثقال كسر ايله مشايخدن بدلدر ديمش اطوالده كسر ايله مشايخك صفتيدر ديدى و بونلرك ثقليله مراد دشمن ايله ملاقات وقتنده دشمنه غلبه لر يدرميرانده خفيف اوزره ثقيلك غلبه سى كبى لاقوا حار بوا معناسنه خفاف خفيفك جمعيدر خبر بعد خبردر كثير وقليل دخى بويله در بونلرك خفتلرندن مراد مهمه كفايته ومهلى دفعه دعوت اولند قلرى وقتده اجابته سرعتلريدر وكثير مفرد وجمع بيننده مشتركدر كثيرون يرينه كثير لفظنى اختيارده نكته بودركه انلر كثرتلرنده برحسن نظام بر توافق التيام اوزره دركه امر واحد تخيل اولنورلر وكثير ايله وصفنده نكته بودركه حمله لرى حيننده هر برندن آثار كثير صادر اولور اشتراك مذكورده قليل دخى بويله در (شدوانك صله سى محذوفدر تقديرى شدوا على العدو ديمكدر شد عليه دنيلور انك اوزرينه حمله ايلسه اذا كلمه سى مواضع اربعه ده ماقبللرينك ظرفيدر (معناى بيتين) حقمى شبان قنا ياخود فتى وقوم واصحابم ايله طلب ايدرم كويا اول قوم طول التثاملرندن امردلردر واول قومم نه زمان جنك ايتسه لر اعدا اوزرينه شدت وطأتلرى ايچون ولقا اوزره ثباتلرى ايچون ثقيللردر ونه زمان كفايته مهم ودفاع

مهله دعوت اولنسه لر اجابته سرعت ايديجى خفيفلردر ونه زمان اعدا اوزرينه حمله ايلسه لر انلردن هر برى جماعت مقامنه قائم اولديغندن كثيرلردر ونه زمان عدا اولنسه لر قليللردر شاعر شبان قنانك احوالنى واحوال مشايخى ذكر ايدوب صكره بونلردن هر برينه مناسب اولان شيئى مضاف ايلدى بودخى تقسيم قبيلندندر

*) وشوهاء تعدو بى الى صارخ الوغى * بمستلئم مثل الفنيق المرحل (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وشوها) فعولن (اتعدو بى) مفاعيلن (الاصا) فعولن (رخلوغا) مفاعلن مقبوضه (بمستل) فعولن (ئممثلل) مفاعيلن (فنيقل) فعولن (مرححلى) مفاعلن مقبوضدر (قائلى امام بن مالكك عزو ينه كوره ذو الرمه غيلان بن عقبه در (وشوهاء ده اولان واو رب معناسنه (شوهاء مد ايله قبيح المنظر فرسه ديرلر كه فرسده صفت محموده در شاهت الوجوه دن مأخوذدر وجوه قبيحه اولدى ديمكدر اغزينك انى يعنى آوردى ومنخرينى بول ياخود كندويه شدائد حرب اصابت ايتديكندن قبيح المنظر اولمش (تعدو بى بنى سرعت ايله كوتورر ديمكدر و بى ده اولان با ملابسه ايچوندر (الى صارخ الوغى ده اولان اضافت فى معناسنه در تقديرى الى صارخ فى الوغى ديمكدر (صارخ مستغيث يعنى باردم طلب ايديجى ديمكدر (وغى فتح ايله حرب وجنك معناسنه حربده صوت اولديغندن دينلمشدر بمستلئم بى دن بدلدر و بو بى دن تجريددر باسى مصاحبت ومعيت معناسنه در (مستلئم اسم فاعلدر لامه كيجى يعنى درع كيجى ديمكدر (مثل الفنيق كسر لام ايله شوهاء كلمه سنك صفتيدر فنيق فعيل وزنى اوزره اهلنك عندنده فحل مكرمدر كه بنلمامش و يوك قونلمامش اوله (مرحل اسم مفعولدر مكانندن ايرلمش و بر بلده دن بر بلده يه كوندرلمش دوه يه ديرلر (معناى بيت) مكرم ومرحل فحل مثللى چوق قبيح المنظر فرس واردر كه بكا ملابس و بندن بدل لابس درعه مصاحب اولديغى حالده جنكده باردم طلب ايديجى يه سرعت ايله كوتورر يعنى بن لابس الدرعى و بن بهادرى اويله جنك بازاولان فرس جنكده امداد طلب ايدنلره بنى سرعت ايله كوتورر شاعر حربه استعداد ايله اتصافده مبالغه ايدوب كندندن لابس درع بر مستعد آخرى انتزاع ايلدى بو كا تجريد ديرلر اصطلاحده صفت صاحبى بر امردن تلك الصفتده كندويه مماثل بر امرى انتزاع ايتمكدر صفت صاحبى اولان امرده

اولان صفتك كالنده مبالغه دن اوتوری و بو تجريدك اقسامی واردر بری منتزع عنه باء مصاحبتك دخوليله اولوب بو بيتده اولديغی و بری بر حرف توسط ايتمكسزين اولور فلئن بقيت بيتنده اولديغی كبی وبری انسان نفسنه خطاب ايتمك ايله اولور لاخيل عندك بيتنده اولديغی كبی و بری كنايه طريقيله اولور ياخيرمن بيتنده اولديغی كبی

*) فلئن بقيت لارحلن بغزوة * تحوی الغنائم او يموت كريم (*

بو بيت بحر كاملك ضرب ثانی مقطوعندندر تقطيعی (فلئن بقی) متفاعلن (تلارحلن) متفاعلن (نبغزوتن) متفاعلن سالمه (تحولغنا) مستفعلن مضمر (ئم او يمو) متفاعلن (تكريمو) فعلاتن مقطوعدر (قائلی قتادة بن مسلمة حنفيدر و بو بيت حماسيدر (لئن ده اولان لام قسم محذوفك توطئه سيدر (ولارحلن ده اولان لام قسم محذوفك جوابيدر تقديری والله لئن بقيت لارحلن ديمكدر (رحل منع كبی انتقال ايلدی ديمكدر (تحوی جمع ايدر ديمكدر (وتحوی الغنائم جمله سی غزوه نك صفتيدر راطولده دير كه تحوينك فاعلی غزوه يه عائد اولان ضميردر ياخود غزوه يه عائد اولان ضمير محذوف اولوب تقديری تحوی فيها الغنائم اولور بو تقديرجه الغنائم تحوينك فاعلی اولور و بو تكلمدن خطابه التفات اولور پس بيتده اوچ التفات واردر اوچ التفاتدن هر بری بر قسمندندر نحو الغنايم ده روايت اولندی و بو ظرف ارحلن ايله منصوبدر امام مرزوقی بو روايتی شرح حماسيه ده اصل قيلوب تحوی الغنايم بعضك روايتی قيلدی (او يموت ده اولان او الادن بدلدر يموت ان مضمره ايله منصوبدر تقديری الا ان يموت كريم ديمكدر كريم ايله نفسنی مراد ايدر (معنای بيت) والله اگر بن باقی قالور سم البته بن بر غزوه يه كيدرم او يله غزوه كه غنيمتلری جمع ايدر والا كريم اولورسه يعنی بن اولورسم موت بنی اول غزوه يه ارتحالدن منع ايدر قتلدن موت ايله تعبيرك نكته سی شاعر خصمك قتلندن ارفع و بری اولوب بلكه شاعرك موتی اجلك تحققی ايله اولديغنه اشارتدر و بالجمله كندی نفسندن كريم ايله تعبيرك نكته سی كرمده بر حده بالغ و واصل اولديكه كندندن كندی مثللی بر كريم انتزاعی صحيح اولدی و بو اجلدن او اموت ديمدی و جائزدر كه او يموت كريم تعظيم ايچون موضع مضمره ظاهری وضع قبيلندن اوله

*) ياخيرمن يركب المطی ولا * يشرب كأسا بكف من بخلا (*

بو بيت بحر منسرحك ضرب اولندندر تقطيعی (ياخيرمن) مستفعلن

(يركبلم) فاعلات مطوی (طيبولا) مفتعلن مطويه (يشربكأ) مفتعلن مطوی (سنبكفف) فاعلات مطوی (من بخلا) مفتعلن مطويدر (قائلی اعشيدر (مطی مطيه نك جمعيدر سيرنده سرعت ايدن دابه يه ديرلر (بكف من بخلا كاسا كلمه سنك صفتيدر ياخود يشرب يه متعلقدر (ولا يشرب جمله سی كندنده معنای مفعول اولديغندن منادادن حالدر ديديلر (معنای بيت) ای مطيه يه ركوب ايدنلرك خيرلوسی دخی بخيل اولانك اليله كأس نوش ايتمز يعنی جواد و كريم اليله نوش ايدر كسنه نك خيرلوسی اطولده دير كه شاعر علی طريق الكنايه ممدوحدن بر جواد انتزاع ايدوب اول جوادك اليله كأس ايچديكنی ذكر و افاده ايتدی زيرا بخيل اليله ايچمدی دينلسه جواد اليله ايچدی ديمك اولور و بو جواد و كريمدن مراد ممدوحك كنديدر زيرا كشی كندی اليله ايچر بونده ايكی وجه ايله بحث واردر بری بخيل اليله كريمك ميانده واسطه نك ثبوتندن اوتوری بخيلك اليله شربی نفی كريمك اليله شربی مستلزم دكلدر و بو ايراد استلزام معونت مقام ايله رديو دفع اولندی و بری كريم اليله شربی ذلك اسكريمك نفسنه اسناد كندندن بر كريم آخری انتزاعی مقتضی دكلدر يامن يشرب بكف قوللرندن شخص آخرك انتزاعنی اقتضا ايتمديكی كبی پس تجريد سوزی ثابت اولدی بو اجلدن اگر خطاب نفسنه دخی اولورسه ينه تجريددر والا تجريد دكلدر بلكه ممدوح بخيل اولمامدن كنايه در دينلدی بو يله اولنجه صاحب مطولك ايرادی وارد اولمز ايرادی بودر كه بونك كنايه اولمسی تجريد اولمسنه منافی دكلدر و اگر خطاب نفسنه اولورسه لاخيل عندك بيتنده اولان تجريد قسمندن اولور

*) لاخيل عندك تهديها ولامال * فليسعد النطق ان لم تسعد الحال (*

بو مطلع بحر بسيطك ضرب ثانيسندندر تقطيعی (لاخيلعن) مستفعلن (دكته) فعلن مخبون (ديها ولا) مستفعلن (مالو) فعلن مقطوعه (فليسعدن) مستفعلن (نطقان) فاعلن (لم تسعدل) مستفعلن (حالو) فعلن مقطوعدر (قائلی ابو الطيبدر بعضيلر مال عند العرب دوه يه اطلاق اولنور ديوب تخصيصك نكته سی نه اولديغی نمايان دكلدر ديمش عندك انسانك نفسنه خطابدر (تهديها بو دخی خطابدر ضميری خيله عائددر حال مؤنث سماعيدر مراد غنادر حال عاقبت كبيدر نه زمانكه اطلاق اولنسه حال حسنه مراد اولنور (معنای بيت) ای نفس سنك قتكده خيل يوقدر كه

ممدوحه هدیه ایده سین ومال یوقدر که هدیه واعطا ایده سین بویله
اولنجه ممدوحك مدحنده نطق وفکرسکا مساعده ایتسون اکر حال وغناك
مساعده ایتمزایسه یعنی سن شاعرسین خیل ومال هدیه سنه قادر دکل سین
باری شعرایله مدح وثنا ایله دیمك استر خفی بیورلمیه مطولده اولدیغی اوزره
بوراده حالدن غنا اراده اولندی اطولده حالدن فقر اراده ایدوب فقراهدایه
مساعده ایتمز بلکه غنا مساعده ایدر دیو معنی ویروب پس حالی غنا ایله
تفسیر جدیر دکلدر ظاهر اولان فقر ایله تفسیردر واسعاد نطقی عدم اهداده
عذر اوزرینه حمل ایتمك لازمدر دیدی پس کویا شاعر فقر خیل ومالده
کندی مثللی بر شخص انتزاع وتجرید ایلدی

*) فعادی عداء بین ثور ونعجة * دراکا فلم ینضح بماء فیغسل (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (فعادا) فعولن (عداء بی) مفاعیلن (نثورن) فعولن (ونعجتن) مفاعلن مقبوضه (دراکن) فعولن (فلم ینضح) مفاعیلن (بماءن) فعولن (فیغسلی) مفاعلن مقبوضدر (قائلی امرئ القیسدر برفرسی وصف ایدر که نقدر قوشدیراسه درلمز وبو صفت فرسده صفت محموده در (فعادی سرعت ایلدی دیمکدر فاعلی فرسدر (عداء عادانك مفعول مطلقیدر (عداء کسر ومد ایله طریق واحده بری بری اردنجه هلاك اولان ایکی صیدك میانده موالاتدر (ثور بقر وحشی نك ارککیدر (نعجة بقر وحشینك دیشیسنك اسمیدر (دراکا متابعة معناسنه در (لم ینضح درلمز دیمکدر (نضح اصلنده صویی رش ایتمکدر (فیغسل صیغهٔ مجهول مجزومدر ینضح اوزرینه معطوفدر اما لامك تحریکی قافیهٔ مطلقه اولدیغندن اوتوریدر فیغسل قولنك فائده سی مبالغه بی حد امکاندن عادة خروجدن حفظدر زیرا عدم نضح حد عادتدن خارجدر لکن عدم غسلی مستعقب اولان عدم نضح حد عادتده داخلدر (معنای بیت) اول فرس سریع السیر اولان بقر وحشینك دشیسی وارککی اراسنده متابعا سرعت ایتمك ایله سرعت ایلدی وبر قطره درلمدی وتری ایله غسل اولنمدی یعنی نه آز ونه چوق درلر دیمکدر پس شاعر فرسی مضمار واحده ثور ونعجه یه درك ایدوب درلمز دیو ادعا ایلدی وبو عقلا وعادة ممکن اولان مبالغهٔ مقبوله دندر بوکا تبلیغ دیرلر

*) ونکرم جارنا ما دام فینا * ونتبعه الکرامة حیث مالا (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (ونکرم جا) متفاعلن

(رنا

(رناما دا) مفاعیلن معصوب (مفینا) فعولن مقطوفه (ونتبعهل) مفاعلتن (کرامتهی) مفاعلتن (ثمالا) فعولن مقطوف (قائلی عمر بن ایهم تغلبیدر (جارنا نکرمنك مفعولیدر ونکرم تجدده دلالت ایدر (مادامده ما مصدریه وقبلنده اسم زمان محذوفدر تقدیری مدة دوامه دیمکدر (نتبعه اتباعدن مأخوذدر ترسل معناسنه (کرامة عطا واحسان معناسنه (مالاده اولان الف اشباع ایچوندر (مال میلدن مأخوذ فعل ماضیدر میل ایلدی دیمکدر (معنای بیت) بز جارمزه اکرامی تجدید ایدرز مادامکه بیوتمزده در یاخود جوارمزده در جارمز قنقی محله میل ایدرسه وکیدرسه واقامت ایدرسه دخی آنك اثرنجه احسان واعطایی وقت وقت ارسال ایدرز پس شاعر جاره اکرامده برحد بلوغنی ادعا ایلدیکه جارنزه یه کیدرسه اثری اوزره کرامت وعطایی اتباع وارسال ایدرز دیدی بونقدر عقلا ممکن ایسه عادة دکلدر وبوکا اغراق دیرلر عالم صمدانی سعد الدین تفتازانی بوکا عادة ممکن دکل عقلا ممکندر دیدکاری فی زماننا عقلا ممتنعه ملحقدر دیدی

*) واخفت اهل الشرك حتى انه * لتخافك النطف التي لم تخلق (*

بو بیت بحر کاملك ابیات زحافاتندندر تقطیعی (واخفتاه) متفاعلن (لششرکحت) مستفعلن مضمر (تاانهو) مستفعلن مضمره (لتخافکن) متفاعلن (نطفللتي) مستفعلن (لم تخلقي) مستفعلن مضمردر (قائلی ابو نواسدر بونکله رشیدی مدح ایدر (واخفت خوفه دوشردك دیمکدر (اهل الشرك اخفتنك مفعولیدر (انه ده اولان ضمیر شانه راجعدر (لتخافك ان نك خبریدر ولام لام ابتدادر تخافك ده حذف وایصال واردر تقدیری تخاف عنك دیمکدر نطف تخافنك فاعلیدر نطفه نك جمعیدر (التي لم تخلق نطف کلمه سنك صفتیدر (معنای بیت) ای ممدوح سن اهل شرکی خوفه دوشردك حتی تحقیق شان خلق اولنمیان نطفه لر سندن قورقدی پس شاعر ممدوحدن نطف غیر مخلوقه خوف ایدر دیو ادعا ایلدی وبو عقلا وعادة ممتنعدر بوکا غلو دیرلر

*) عقدت سنابکها علیها عثیرا * لو تبتغي عنقا علیه لامکنا (*

بو بیت بحر کاملك ضرب اولندندر تقطیعی (عقدت سنا) متفاعلن (بکها علی) متفاعلن (هاعثیرن) مستفعلن مضمر (لوتبتغی) مستفعلن مضمر (عنقنعلی) مستفعلن (هلامکنا) متفاعلن سالمدر (قائلی ابو الطیبدر

بونكله بدر بن عماری مدح ایدر (عقدت باغلدی وطوتدی دیمكدر (سنابكها
عقدت كلمه سنك فاعلیدر (سنابك ضم سین وسكون نون وضم با ایله اولان
سنبك كلمه سنك جمعیدر فرسك طرنغنه دیرلر دیدی (وسنابكهانك ضمیری
افراس جیاده راجعدر علیهانك تقدیری علی رأسها اولوب اول جیادك باشی
اوزرنده دیمك اولور (عثیرا عقدت كلمه سنك مفعولیدر عثیر كسر عین مهمله
ایله غبار معناسنه در علامه نك مفتاح شرحنده اولان لطائفندن بعضدر كه
عثیر غباردر بوراده عین فتح اولنمسون دیمش عالم ربانی سعدالدین تفتازانی
مختصرنده دیر كه بوندن دخی الطف بودر كه سوق بغدادده بر قاطرجی
قاطرینی سوروب كیدر ایكن قاطر ضرطه چكدی مكر دارالقضا عدولندن
بعضیسی اوراده حاضر ایدی قاطرجی قاطرك ضرطه سنی ایشتدیكی كبی
دأب وعادتلری اوزره بلحیة العدل دیدی (عدل كسر عین ایله دنكك برطرفنه
ویرشقنه دیرلر درحال بعض ظرفا افتح العین دیدی یعنی كوزیكی آچ
عدولدن اولان مولی بونده در دیدی وعالم ربانی سعدالدین تفتازانی دیر كه
وینه بوقبیلدندر بنم قصیده لریمك برنده واقع اولدی

*)علا فاصبح یدعوه الوری ملكا * وریثما فتحوا عینا رأوا ملكا(*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (علا فاص) مفاعلن مخبون
(بحید) فعلن مخبون (عوهلورا) مستفعلن (ملكا) فعلن مخبونه (وریثما)
مفاعلن مخبون (فتحو) فعلن مخبون (عینن رأو) مستفعلن (ملكا) فعلن مخبون
علا ضمیری ممدوحه عائددر عالی اولدی دیمكدر (فاصبح ده اولان فا عاطفه در
عطف مرادف قبیلندندر اصبح صار معناسنه در (یدعوه تسمیه ایدر دیمكدر
ضمیری ممدوحه راجعدر (الوری ناس معناسنه (ملك كسر لام ایله در (ریثما
بر وقتدن صكره دیمكدر (رأوا رؤیه دن مأخوذدر كوردیلر دیمكدر (ملك فتح
لام ایله در بو بیتك معناسی اول ممدوحه جمیع ناس ملك تسمیه ایدر اولدی
و بوناس بر وقتدن صكره كوزلرینی آچدیلر ملك مذكوری ملك كوردیلر یعنی ملك
لفظنك عین الفعلی لامدر چون فتح لام ایله اوقنسه ملك اولور و بو مقامه
مناسب اولاندندر كه بنم اصحابمدن بعضیسی اكثریا حركاتی فتحه طرفنه
اماله ایدنلردن ایدی بكا بر كتاب كتوردی اكا دیدمكه بو كتاب كیمكدر اول دخی
فتح عین ایله مولامز عمر كدر دیدكده مجلسده حاضر اولنلر كولدیلر
اولدخی كولدكلرینك سببنی بیلمك ایچون وطریق صواب كوسترلمك ایچون

بكا

بكا نظر ایتدكده بنده كوزیمی یومدم وضم ایلدم مقصودی
اكلدی ومجلسده حاضر اولنلر بونی طرفه عد ایلدیلر (تبتغی طلب
معناسنه ضمیری جیاده راجعدر (عنقا تبتغینك مفعولیدر عنق بردرلو
یورویوشه دیرلر اطولده ابل ودابه یه مخصوص سیرسریعدر دیدی (علیده
اولان ضمیر عثیره راجعدر اطولده علیه نك ضمیرینی مقصوده ارجاع ایدوب
ای علی ذلك المقصود ایله تفسیر ایلدی (لامكناده اولان الف اشباع واطلاق
ایچوندر فاعلی عنقه راجعدر اطولده امكنانی تكثیر ایچون تثنیه اعتبار ایدوب
مقامه مناسب اولانده بودر دیدی (معنای بیت) اول جیادك طرنقلری
باشلری اوزره غباری طوتدی و باغلدی اكر جیاد مذكوره اول غبارك
اوزرنده یورومك دیلسه لر یورومك ممكندر پس شاعر جوافر خیلدن
باشلری اوزره تكاثف ایدن غبار ارض اولدی اوزرنده یورومك ممكندر دیو
ادعا ایلدی و بوعقلا وعادة ممتنعدر لكن تخییل حسندر

*)یخیل لی ان سمر الشهب فی الدجی * وشدت باهدابی الیهن اجفانی(*

بو بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (یخیی) فعول مقبوض
(للیانسم) مفاعیلن (مرششه) فعولن (بفدجا) مفاعلن مقبوضه
(وشددت) فعولن (باهدابی) مفاعیلن (الیهن) فعولن (ناجفانی) مفاعیلن
سالمدر (قائلی قاضی ارجانیدر ارجان بلاد فارسدندر طول لیلدن
واول ایلده سهردن شكایت ایدر یخیل صیغهٔ مجهولدر (سمر بو دخی
صیغهٔ مجهولدر (سمرت الشیء تسمیرا دنیلور اول شیئی مسمار ایله محكم قیلدم
(ان سمرده ان مصدریه اولوب محلا مرفوع یخیلك فاعلیدر (شهب
ضم شین معجمه وسكون ها ایله شهابك جمعیدر نار ساطعه نك شعله سنه دیرلر
مراد نجمدر شهبی باشلری مدور ولمعان ایدن مسماره تشبیه ایلدی (دجی
ظلمت معناسنه لكن مراد دجاء لیلدر (ولام عهد ایچوندر (وشدت صیغهٔ
مجهولدر باغلندی دیمكدر (باهدابی شدت كلمه سنه متعلقدر (اهداب هدبك
جمعیدر (اشفار عین اوزرنده ثابت اولان شعره دیرلر (اجفانی شدت كلمه سنك
فاعلیدر اجفان جفنك جمعیدر كوز قپاغنه دیرلر (معنای بیت) بكا تخییل
اولنور كه یعنی تخییل ایدرمكه یعنی خیالمه واقع اولور كه ظلمت لیلده یلدزلر
مسامیر ایله میخلندی مكانندن زائل اولمامق ایچون محكم اولدی وكوزومك
قاقلری دخی كیر بكلرمله اول كیجه طول سهرمدن اوتوری یلدزلره باغلندی

و بو عقلا و عادة امر ممتنعدر لكن تخييل حسندر يخيل لفظى دخى حسنى زياده ايدوب صحته تقريب ايدن شيدندر

*) اسكر بالامس ان عزمت على * الشرب غدا ان ذا من العجب (*

بو بيت مدور بحر منسرحك ضرب اولندندر تقطيعى (اسكر بل) مفتعلن مطوى (امس انع) فاعلات مطوى (زمت علش) مفتعلن مطوى (شر بغدن مفتعلن مطوى (انذام) فاعلات مطوى (نلعجبى) مفتعلن مطويدر (قائلى نامعلومدر (ان ذا من العجب قولى جواب شرطدر و بعضيلر ان ذا من العجب قولى مقوله سنه تذييل ديرلر زيرا كلام تمام اولدى ايدى بونكله تذييل ايلدى ديمش (معناى بيت) يارن شراب ايچمكه بوكون عزيمت ايلسم دون سرخوش اولوردم تحقيق بو حالت عجبدندر بو دخى هزل و خلاعه مخرجنه اخراج اولناندر

*) خلفت فلم اترك لنفسك ريبة * وليس وراء الله للمرء مطلب (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (خلفت) فعول مقبوض (فلم اترك) مفاعيلن (لنفس) فعول مقبوض (كريبتن) مفاعيلن مقبوضه (وليس) فعول مقبوض (وراء للا) مفاعيلن (هللمر) فعولن (ءمطلبو) مفاعلن مقبوضدر بونك و ما بعدنده اولان ابياتك (قائلى نابغه در فى الاصل ملك عراق اولان نعمان بن المنذرك شاعرى اولوب شامده آل جفنه يه كيدوب انى مدح ايتمش ايدى بعض نمام آل جفنه طرفنه ذهابنى و آل جفنه يى مدحنى و سنى آل جفنه يه غيبت ايتدى ديو افترا ايتمكله اندن نفسنى تبرى ايدوب اعتذارانه بو قصيده يى انشا و طرف ملوكانه سنه اهدا ايتدى (ريبة كسر راء مهمله ايله شك و كمان معناسنه (وليس ده اولان واو حاليه در (وراء الله ليس نك خبريدر اسمى اولان مطلب اوزرينه تقديم اولنمشدر (وراء غير معناسنه و قدام و نقيضى معناسنه ده كلور اضدادندر بعضيلر قدام و نقيضى بيننده اشتراك معنوى ايله مشتركدر اضداددن دكل ديمشلر بعد معناسنه ده كلور و مصراع ثانى ليس وراء الله مرمى حديث شريفندن مقتبسدر و بو حديث شريفى قاضى عياض و مشارق شرحنده و ابن اثير نهايه ده روايت ايدوب وراء كلمه سنى بعد و مرمى يى مطلب معناسنه قويوب بر طالبك الله تعالينك بعدنده بر مطلبى يوقدر زيرا عقول اورده واقفه و متحيره در بويله اولنجه الله تعالينك و معرفتنك و اكا ايمانك ورازنده رمى و قصد اولنه جق بر غايت

يوقدر ديمشلر (معناى بيت) سنك نفسكه شك و ريبى ترك ايتدم باقى قومادم ديو قسم ايتدم نيجه كاذبا الله تعالايه تحليف اولنور حال بوكه كيمسه نك الله دن غيرى مطلبى يوقدر زيرا ايماننده اعظم مطالب الله تعاليدر

*) لئن كنت قد بلغت عنى جناية * لمبلغك الواشى اغش واكذب (*

تقطيعى (لانكن) فعولن (تقد بللغ) مفاعيلن (تعنى) فعولن (جنايتن مفاعلن مقبوضه (لمبل) فعول مقبوض (غكلواشى) مفاعيلن (اغشش) فعول مقبوض (واكذبو) مفاعلن مقبوضدر (لئن كنت ده اولان لام قسم مضمره توطئه ايچوندر تقديرى والله لئن كنت ديمكدر (جنايه درايه وزنى اوزره ذنب معناسنه در لكن بوراده مراد غيبت ديمكدر (لمبلغك ده لام مضمر اولان قسمه جواب ايچوندر و مبتدادر خبرى اغش در و لمبلغك دن مفعول ثانى محذوفدر تقديرى لمبلغك الجناية ديمكدر (واشى نمام معناسنه (اغش اسم تفضيلدر غش دنيلور خائن اولسه بوراده مفضل عليه محذوفدر تقديرى اغش من كل غاش ديمكدر (واكذب اغش اوزرينه معطوفدر بونده دخى مفضل عليه محذوفدر (معناى بيت) والله اكر جنايت و غيبت بندن تحقيق سكا تبليغ اولنور اولدى ايسه تحقيق سكا تبليغ ايدن نمام زياده خائن و زياده كاذبدر

*) ولكننى كنت امرء لى جانب * من الارض فيه مستراد و مذهب (*

تقطيعى (ولاكن) فعولن (نيكنتم) مفاعيلن (رانل) فعول مقبوض (يجانبو) مفاعلن مقبوضه (منلار) فعولن (ضفيهمس) مفاعيلن (ترادن) فعولن (ومذهبو) مفاعلن مقبوضدر (ولكننى قولى لمبلغك للواشى قولنك معناسندن استدراكدر جانب ارضدن مراد شام جنت مشامدر فيه ده اولان ضمير جانبه راجعدر (مستراد رزق طلب ايچون تردد اولنان موضعدر بعضيلر اقبال معناسنه ديمش (مذهب حاجات ايچون موضع ذهابدر (معناى بيت) ولكن بن بر كيمسه يمكه بكا ارضدن بر جانب واردر او يله جانبكه انده رزقى طلب موضعى واردر ياخود انده اقبال واردر و حاجات ايچون موضع ذهاب واردر

*) ملوك واخوان اذا ما مدحتهم * احكم فى اموالهم واقرب (*

تقطيعى (ملوكن) فعولن (واخوانن مفاعيلن (اذاما فعولن (مدحتهم مفاعلن (احكك) فعول مقبوضلر (منى اموا) مفاعيلن (لهمو) فعول مقبوض (اقرر بو مفاعلن مقبوضدر (ملوك بدل اشتمال طريقيله جانبدن بدلدر واخوان

ملوك اوزرينه معطوفدر ياخود ملوك واخوان ابتدائيت اوزره مرفوعدر خبرى محذوفدر تقديرى فى ذلك الجانب ملوك واخوان ديمكدر وملوك واخوان ايله آل جفنه يى مراد ايدر زيرا انلرى مدح ايلدى وانلرشامده ايدى (احكم زنهٔ مجهول اوزره حاكم ومتصرف قيلنورم ديمكدر تشديد ايله حكمت الرجلدن مأخوذدر تصرف وحكمى اكا تفويض ايتدم ديمكدر (واقرب احكم اوزرينه معطوفدر رفيع المرتبه قيلنورم ديمكدر (معناى بيت) اول جانبدن بدل بنم ايچون پادشاهلر واخوان واردركه ياخود اول جانبده ملوك واخوان واردر چن انلرى مدح ايلسمماللرنده ديلديكم كبى تصرف ايدرم وعندلرنده رفيع المرتبه قيلنورم

*) كفعلك فى قوم اراك اصطنعتهم * فلم ترهم فى مدحهم لك اذنبو (*

تقطيعى (كفعل) فعول مقبوض (كفيقومن) مفاعيلن (اراكص) فعولن طنعتهم) مفاعلن مقبوضه (فلمت فعول مقبوض (رهم فى مد) مفاعيلن (حهمل فعول مقبوض (كاذنبو مفاعلن مقبوضدر (كفعلك سنك اشلديكك كبى كما تفعل انت معناسنه اصطنعتهم انلره احسان وانلره تربيه ايلدك ديمكدر (اصطنعه دنيلور اكا احسان واكا تربيه ايلدى ديمكدر اطولده ديركه اولى اولان فلم ترهم اراءه دن مجهول قيلمقدر زيرا انلرى مذنبين ظننى نفى اولور زيرا ظن اولان يرده ظنى نفى علمى نفيدن ادخلدر (معناى بيت) سنك قومكه فعلك كبى كه سنك انلره ايتديكك احسانكى كوردم زيرا سن انلرى مدحلرنده سكا كناه ايتدكلرينى كورمدك اى ممدوح بكا انعام واحسان ايدنجى آل جفنه نك مدحى اوزره بكا لوم وعتاب ايتمه سنى مدح ايدوب احسان ايتديكك قومه عتاب ايتمديكك كبى وبو حجت فقهانك قياس ديدكارى تمثيل طريقى اوزره در وبونى قياس استثنائى صورتنه ردى دخى ممكندر تقريرى اكر بنم آل جفنه يى مدحم ذنب اولايدى ذلك القومكده سنى مدحى ذنب اولوردى لكن لازم باطل ملزوم دخى باطلدر بوكا اصطلاح اهل بديعده مذهب كلامى ديرلر

*) لم تحك نائلك السحاب وانما * حمت به فصبيبها الرحضاء (*

بو بيت بحر كاملك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (لم تحك نا) مستفعلن مضمر (الكسحا) متفاعلن (بوانما) متفاعلن سالمه (حمتبهى) مستفعلن مضمر (فصبيبهر) متفاعلن (رحضاؤ) فعلاتن مقطوعدر (قائلى ابو الطيب متنبى در (لم تحك مشابه اولمازديمكدر نائل نول كبى عطا معناسنه در (سحاب

فتح سين ايله سحابه نك جمعيدر لكن استعمالى تمر وتمرة كبيدر (حمت صيغهٔ مجهولدر وضمير مرفوعى سحابه عائددر حم الرجل دنيلور محموم اولدى ديمكدر وبه ضميرى نائله راجعدر وباسى باء سببيدر (فصبيبها ده صبيب مصبوب معناسنه در ومصبوب مطر معناسنه در وضميرى سحابه عائددر (رحضاء ضم راء وفتح حاء مهملتين وضاد معجمه ومد ايله حمى نك اثرندن حاصل اولان عرق معناسنه در مطرى عرقه تشبيه مؤكد ايله تشبيه ايلدى (معناى بيت) اى ممدوح سنك عطاكه سحاب بكزه مزانجق سحاب عطاك سببيله محمومه اولدى زيرا سحابدن منصب اولان مطر حمى سنك دريدر حاصلى سنك عطا واحسانك بر رتبه كثيردركه سحاب انفعالندن محمومه اولوب حماسندن ناشى درلى يوخسه سحابك جود وسخاسندن دكلدر ديمك استر پس سحابدن مطرك نزولى بر صفت ثابته دركه انك ايچون عادتده علت ظاهره اولماز شاعر ايسه ممدوحك عطاسى سببيله حادثه اولان حمى سنك دريدر ديو تعليل ايدر بوكا حسن تعليل ديرلر اصطلاحده غير حقيقى بر اعتبار لطيف ايله بر صفت ايچون علت مناسبه ادعا اولنمقدر بوده درت قسمدر زيرا كندى ايچون علت مناسبه ادعا اولنان صفت يا ثابته در اوزرينه بيان قصد اولنور ياغير ثابته در اثباتى اراده اولنور اولكيسى يا اول صفت ايچون عادتده علت ظاهره اولماز بو بيتده اولديغى كبى ياخود علت مذكوره نك غيرى علت ظاهره اولور مابه قتل اعاديه بيتنده اولديغى كبى وصفت غير ثابته ده يا ممكنه در ياواشيا بيتنده اولديغى كبى ياغير ممكنه درلولم يكن بيتنده اولديغى كبى

*) مابه قتل اعاديه ولكن يتقى * اخلاف مايرجو الذئاب (*

بو بيت بحر رملك ضرب اولندندر تقطيعى (مابهيقت) فاعلاتن (لاعادى) فعلاتن مخبون (هولاكن) فعلاتن مخبونه (يتتقى اخ) فاعلاتن (لافمار) فاعلاتن (جذ ذئابو) فاعلاتن سالمدر (قائلى ابو الطيبدر (اعادى اعدا ءنك جمعيدر اعداء عدو كلمه سنك جمعيدر (اخلاف كسر ايله مصدردر ومفعوانه مضافدر (خلف وعد برشئى سو يلوب استقبالده آنى اشلمامكدر (ذئاب ذئب كلمه سنك جمعيدر مهموز وغير مهموز استعمال اولنور (معناى بيت) اول ممدوح ايله دشمنلرينى قتل ايتمك يوقدر يعنى دشمنلرينى قتل ايتمزايدى ولكن اول ممدوح ذئبلرك رجا ايتديكى نسنه يه خلف وعدايتمدن احتراز ايدر پس شاعر لحوم قتلى نك تناولنى رجا ايدن ذئابك رجالرينه اخلاف وعددن احترازايله

قتل اعادی‌یی تعلیل ایلدی امابوراده علت ظاهره اعادینك مضرتلرینی دفع ایتمك ایدی بومقوله‌یه حسن تعلیل دیرلر هوادینك تقریری بودر اما مختصرده اولان تقریر پس عادتده اعدایی قتل ایتمك مضرتلرینی دفع ومملکتی منازعه‌لرندن صفوت ایچوندر شاعرك ذکرایلدیکی نسنه‌دن اوتوری دکلدر شاعرك ذکرایتدیکی بودرکه طبیعت کرم ممدوحه غالب ورجاایدنلرك رجاسنك صدقنه ممدوحك محبتی ممدوحی دشمنلرینك قتلنه باعثدر وممدوح یلورکه حربه توجه ایتسه ذئاب قتل اولنان دشمنلرك لحومیله رزقلرینك اتساعنی رجاایدرلر و بوممدوحی کمال جود وسخاایله وصف ضمننده کمال شجاعت ایله وصفدر حتی بوشجاعت حیوانات عجمه دخی ظاهره اولدی دیمك استر

*) یاواشیاحسنت فیناساءته * نجی حذارك انسانی من الغرق (*

(بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (یاواشین) مستفعلن (حسنت فعلن مخبون (فیناسا) مستفعلن (اتهو) فعلن مخبونه (نجیحا حذا) مستفعلن (رکان) فعلن مخبون (سانی منل) مستفعلن (غرق) فعلن مخبوندر (قائلی مسلم بن الولیددر (واشی نمام معناسنه اطولده واشی سلطانه وشی وسعی ونماملق ایدنه دیرلردیدی بعضیلر واشی کذبنی تزیین ایدن کمسنه‌در دیمش (حسنت فینا واشی‌نك صفتیدر فیناده مضاف محذوفدر تقدیری فی حقنادیمکدر اساءته حسنت کلمه‌سنك فاعلیدر وضمیری واشی‌یه عائددر وبوراده مخاطبدن غائبه التفات اولور (اطولده اساءتدن مراد اساءتی قصداولنان شیدر یاخود حد ذاتنده اساءتدر دیدی (نجی حذارك قولی تعلیل مجراسنه جاری استینافدر (نجی نجاةدن مشتق صیغهٔ ماضیدر قورتاردی دیمکدرفاعلی حذارکدر وحذارکده اولان اضافت مصدرك مفعولنه اضافتی قبیلندندر وفاعلی متروکدرتقدیری حذاری ایاك دیمکدراطولده محاذرتك ایله تفسیرندصکره حذاری منك دیو تقدیرایدوب خطیبك حذاره منه قولی بوکادلالت ایدر وسعدالدینك حذاری ایاك تقدیری حذارنك بنفسه تعدیه‌سنه دلالت ایدر دیدی انسانی (نجی‌نك مفعولیدر و بونده مضاف الیه حذف اولنمشدر تقدیری انسان عینی دیمکدر اطولده دیرکه انسانیده اولان اضافت استغراقیه‌در تقدیری کلامن انسان عینی دیمکدر (من الغرق نجی‌یه متعلقدر (معنای بیت) ای نمام سکاندا ایدرم اویله نمام که بزم حقمزده سنك اساءت ووشاتك کوزل اولدی زیراسنك خوفك نی بکادن منع ایلدی وانسان عینی

دموع ایچره غرقدن تخلیص ایلدی وقتاکه حسن اساءت واشی عادة ممتنع اولدیسه انك علتنی بیان ایلدیکه نجی حذارك قولیدر پس واشینك اساءتنی استحسان ممکندرلکن اساءت مذکوره ناسك استحسان ایتمدیکی شی اولوب شاعرناسه مخالفت ایدوب واشیدن کندینك خوفی انسان عینی دموعده غرقدن تخلیص ایتدی زیرا بکایی انك خوفندن ترك ایلدی بوکاحسن تعلیل دیرلر سؤال اولنورسه مناسب اولان نفسنی غرقدن تخلیص ایتدی دیمك ایدی زیرا بوکثرت دمعه داللدر ومبالغه بونده درانسان عینی غرقدن تخلیصده دکلدر زیرا انسان عین دمع قلیلده غرق اولور جواب بودرکه بلکه مبالغه انسان عینی غرقدن تخلیصده در زیرا انسان عین ماء ماهرده ساکن اولاندر نه زمانکه کثرت دموعله غرق اولسه بالطریق الاولی نفسی ده غرق اولور و بو بیتده غایت ونهایتده کثرت دموعی موجب اولان کأبه وحزنك کمالنی حسن تضمین واردر

*) لولم تکن نیة الجوزاء خدمته * لمارأیت علیهاعقد منتطق (*

(بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (لولم تکن) مستفعلن (نیتل فاعلن (جوزاء خد) مستفعلن (متهو) فعلن مخبونه (لمارای) مستفعلن (تعلی) فعلن مخبون (هاعقد من) مستفعلن (تطق) فعلن مخبوندر مطولده دیرکه بو بیت خطیبکدر بیت فارسی بواوب ترجمه ایلمشدر بعضیلر بیت فارسی

*) کرنبودی عزم جوزا خدمتش * کس ندیدی درمیان اوکمر (* در

دیمش اطولده دیرکه صاحب مطولك خطیبه نسبتنه سبب ایضاحده فکمعنی بیت فارسی ترجمه قولیدر و بو ترجمه‌ده ایکی احتمال واردر بری صیغهٔ متکلم و بری مصدراوله اولکینه صاحب مطول ذاهب اولوب بیتی خطیبه عزو ایتمشدر ایکنجی‌یه شارح ابیات ذاهب اولمشدر وظاهراولانده بودر زیرا ماضی اولسه مفعول ثانی‌یه باایله تعدیه ایتدیریلوب ترجمه بقولی دیمك واجب اولوردی اطولده دیرکه (منتطق انتطق‌دن مأخوذ اسم مفعولدر منطقه‌یی بغلدی دیمکدر وحول جوزاده اولان کواکبه منطقة الجوزا دینلور مطولده انتطق‌دن مأخوذدرنطاق بنداولدی دیمکدر وحول جوزاده اولان کواکبه نطاق الجوزاء دنیلور دید وکنده نظرواردر زیرابوکا لغت مساعد ایتمز زیرا کتاب وزننده نطاق برشقه‌درکه‌انی امرأه لبس ووسطنه یعنی میانه شدو بندایدوب اعلاسنی اسفلنه ارسال وروی ارضده جرایدروانك جره

وسارقانی یوقدر پس انتطق نطاق بنداولدی معناسنه کلمز بلکه انتطق منطقه‌یی شد و بندایتدی معناسنه کلور وجوزانك منقطعه‌یه ونطاقه مشابهتی یوقدر بویله اولنجه جوزانك نیتی ممدوحك خدمتیدر و بو صفت غیر ممکنه‌در (معنای بیت) اکر جوزانك نیتی ممدوحك خدمتی اولمیدی اول جوزانك اوزرنده عقد منتطق کورمزایدك پس جوزانك نیتی ممدوحك خدمتی اولمسی اثباتی قصد اولنان صفت غیر ممکنه‌در بودخی حسن تعلیلدن برنوعدر

*) ربی شفعت ریح الصبا بنسیمها * الی المزن حتی جادها وهو هامع (*

*) کأن السحاب الغر غیبن تحتها * حبیبا فاترقی لهن مدامع (*

بو بیتین بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (ربنش) فعول مقبوض (فعت ریحص) مفاعیلن (صباب) فعول مقبوض (نسیمها) مفاعلن مقبوضه (التلمز) فعولن (نحتاجا) مفاعیلن (دهاوه) فعولن (وهامعو) مفاعلن مقبوضدر (کأنس) فعولن (سحابلغر) مفاعیلن (رغیب) فعولن (نحتها) مفاعلن مقبوضه (حبیبن) فعولن (فاترقی) مفاعیلن (لهنن) فعول مقبوض (مدامعو) مفاعلن مقبوضدر (قائلی ابوتمامدر (ربی ربودن مشتقدر تل وتپه ومکان مرتفع معناسنه ربی قولنك ارتفاعنده ایکی احتمال واردر یامبتداء محذوفك خبری اولوب تقدیری تلك الدیار ربی دیمك اولور یاخود خبری محذوف مبتدا اولوب تقدیری فی تلك الدیار ربی دیمك اولور شفعت شفاعه‌دن مشتقدر بعض طلبه‌نك ظن ایتدیکی اوزره ضم معناسنه دکلدر ریح صبانك مزنه شفاعتی مزنه شوق ویرمسیدر وتحریك ایتمسیدر نسیم الریح هبوبی معناسنه‌در نفس ریحه‌ده اطلاق اولنور لکن فی الاصل مصدردر بوراده مراد بودر مزن مزنه‌نك جمعیدر سحاب معناسنه (جادها جوددن مأخوذدر جود عظیم القطر اولان مطر معناسنه‌در جادهاده اولان ضمیر ربی‌یه عائددر حتی جادهانك معناسی حتی امطرها تا یاغدیره دیمکدر وهو کلام سابقدن منفهم اولان مطره عائددر (هامع سائل معناسنه‌در سحاب مفرد وجمعه اطلاق اولنان اسم جنسدر بعضیلر سحابة کلمه سنك جمعیدر دیمش (الغر اغرنك جمعیدر مراد ماطره کثیرة الماء اولان سحابدر زیرا اشرف سحبدر تحتها ضمیری بیت سابقده مرور ایدن ربی‌یه عائددر (حبیبا غیبن‌نك مفعولیدر ترقی‌نك اصلی همزه ایله ترقاء اولوب ضرورت وزن ایچون تخفیف اولندی معناسی ساکن اولور دیمکدر ضمیری ولهن ضمیری سحابه عائددر مدامع مدمع

کلمه سنك جمعیدر کوز عین معناسنه‌در وکاهیجه مدمع ایله کوز یاشی دمع مراد اولنور وبوراده مراد بودر (معنای بیتین) تلك الدیار یاخود تلك الدیارده مکان مرتفعلر واردر ریح صبا هبوبی اعانتیله یاخود صبانك کندی اول مکان مرتفعك ریاضی ایچون سحابه شفاعت ایتدی یعنی شوق ویردی تا مطر کثیری امطار ایده یعنی یاغدیره حال بوکه سحاب سائلدر کویا کثیر الامطار اولان سحاب کثرت امطارندن اول مکان مرتفعك تحتنده حبیبی غائب ایتدیلر پس بو اجلدن سحابك دموعی ساکن اولمدی یعنی کوزلرینك یاشلری دیکلمدی اطولده سیلانك دمعه نسبتی جریانك نهره نسبتی کبیدر وسحابك دموعنك عدم سکونی بوراده یاجریدر ظاهر اولانده بودر یاخود سیلان ایله ربایی دفع ایدوب تحت الربا محبوبه سنی بولمقدر دیدی مطولده دیرکه بعض نقاد دیمشکه قوم بو بیتی تفسیر ایدوب دیدیلرکه حبیب ایله نفسی مراد ایدر وبیلمم بو تفسیرك وجهی ندر دیرمکه بو تفسیرك وجهی شاعر قصیده‌نك مطلعنه ملایمت قصد ایتمسیدر ومطلع قصیده (الآن صدری من غزالی بلاقع * عشیة شاقتنی الدیار البلاقع) در اطولده دیرکه بو ناقدنك استفسارینك وجهی نفسندن حبیب ایله وجه تعبیردن استکشافدر وبونی صاحب مطولك ذکر ایتدیکی افاده ایتمز و بونك وجهی بودرکه سحابك حبیبی اساله میاهده سحابه مغیب اولمقلغیدر

*) احلامکم لسقام الجهل شافیة * کما دماؤکم تشفی من الکلب (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (احلامکم) مستفعلن (لسقا) فعلن مخبون (ملجهلشا) مستفعلن (فیتن) فعلن مخبونه (کمادما) مفاعلن مخبون (ءکمو) فعلن مخبون (تشفی منل) مستفعلن (کلبی) فعلن مخبوندر (قائلی کمیتدر اهل بیتی مدح ایتدیکی قصیده سندندر (احلام فعل وزنی اوزره اولان حلم کلمه سنك جمعیدر عقل ورأی معناسنه قفل وزنی اوزره حلم کلمه سنك جمعی دکلدر زیرا حلم رؤیا معناسنه‌در (کلب فتح لام ایله فرس وزنی اوزره کلب کلبك یعنی قودوز کوپکك عضندن انسانه حادث اولان شبه جنوندر کلب کلب شول کلبدرکه لحوم ناسی اکلدن کندوبی شبه جنون اخذ ایدوب نه زمان انسانی عض ایتسه انسان کلبه یعنی شبه جنونه اوغرر ودیرلرکه بری عض ایتسه نباح کلب کبی نباح ایدر پس آکایدی کون ترقب اولنور که اکرچه خلقت کلاب اوزره تبول ایدرسه بری کلور والا عربك زعملرنده اولور ودیرلرکه

بوكادم ملكى شربدن تأثيرلى دوا اولماز (معناى بيت) سزك عقول وآيلر يكز سقام جهله شفاويريجيدر علم تام وعقل كامل ايله وصفلدى سزك دملر يكز كلبدن شفاويرديكى كبى ملوك واشراف اولمقلق يله وصف ايلدى حاصلى سزعقول راجحه اربابى سكز زيرا عقولكزناسده متمكن جهلك سقامنه شفا ويررلر وازاله ايدر وسز ملوك واشرافسكز زيرا دماكز كلب كلبك عضه سندن شفاويرر اطوالده ديركه خطيب سقام جهله عقوللرينك شفاسيله وصفى اوزرينه داء كلبدن دملرينك شفاسيله وصفنى تفريع ايلدى و بزديرزكه احلام وعقوللرينى دما منزله سنده قيلدى زيرا حيات عاقل عقل ايله در حيات حيوان دم ايله اولديغى كبى وجهل كلب منزله سنده دركا هيجه اعداء اهل بيته ودماربنى قاصدلره عارض اولور زيرا اعدا كلاب كلبه سلكنده در انلرك دماريله استشفا ايدرلر زيرا طالب دنياده منهمكلردر وتحقيق بونلرك حقلرنده كلام نبوت وارد اولدى * الدنيا جيفة وطالبها كلاب * سؤال اولنورسه ظاهر اولان كلبدن دمارينك شفاسيله وصفلرى اوزرينه سقام جهلدن عقوللرينك شفاسيله وصفى تفريعدر زيرا انى مشبه به قيلدى ومشبه مشبه بهه ملحقدر جواب بودركه بلى بو ظاهر اولندر پس كلامنك توجيهنك غايتى مشبه بهى ذكر مشبهك ذكرينك فرعيدر زيرا حالنى بيانه ادلدر وكلامده مشبه بهك اثباتى مشبهى اثباتدن صكره در بوكا تفريع تسميه سى اثباتى اثبات اوزرينه تفريع اولنديغندن اوتوريدر تفريع اصطلاحده برامرك متعلقنه برحكمك اثبات اولنمسيدر ذلك الحكمى ذلك الامرك متعلق آخرينه اثباتدن صكره

*(بناة مكارم واساة كلم * دماءكم من الكلب الشفاء)*

بو بيت بحر وافرك ضرب اولندندر تقطيعى (بناةمكا) مفاعلتن (رمنواسا) مفاعلتن (تكلمن) فعولن مقطوفه (دماءكو) مفاعلتن (منلكلبش) مفاعلتن (شفاؤ) فعولن مقطوفدر (قائلى ابو الفرج قاسم بن حبنل حماسيدر بعضيلر حطيئه در ديمش بو بيت دخى تفريعه مثال اولمده بيت سابقك عينيدر (بناة ضم باء موحده ايله بانى نك جمعيدر رواة راوينك جمعى اولديغى كبى (مكارم مكرمه نك جمعيدر (اساة ضم همزه ايله آسينك جمعيدر طبيب وجراحانه مداوى معنالرينه رام ورماة مثلليدر (كلم فتح كاف وسكون لام ايله جراحت وجرح معناسنه در (دماؤكم ميمك ضمه سى وزن ايچون يااصله رعايت ايچون اشباع اولنمليدر (مرزوقى ضمير غائب ايله دماؤهم روايت ايدر

هر برينك وجهى واردر (معناى بيت) سزلر مكر ملرك بانيلر يسكز وجراحتلرك طبيبلرى ومداويلر يسكز سزك دملر يكزك شربى داء كلبدن شفادر كيفيت شربى فاضل خلخالى بويله ذكر ايدركه برشريفك صول اياغنك بنصرينى قنادوب اندن برقطره الوب برخورمه اوزرينه قويوب معضوضه اطعام اولندقده درعقب باذن الله تعالى برء حاصل اولور

*(ولاعيب فيهم غيران سيوفهم * بهن فلول من قراع الكتائب)*

(بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ولاعى) فعولن (بفيهم غى) مفاعيلن (رانن) فعول مقبوض (سيوفهم) مفاعلن مقبوضه (بهن) فعول مقبوض (فلولن من) مفاعيلن (قراعل) فعولن (كتاءبو) مفاعلن مقبوضدر (قائلى زياد بن معاويه ديركه نابغۀ ذبيانى ديمكله مشهوردر بونكله عمرو ابن حارث اصغرى مدح ايدر اطولده ديركه ذبيان من جهت النحت منقوط ومنقوطتين ايله وضم وكسر ايله قبيله در (بهن مقدر حاصل كلمه سنه متعلقدر وباسى فى معناسنه در تقديرى حاصل فى سيوفهم ديمكدر (و بهن فلول قولى جملۀ اسميه محلا مرفوع ان كلمه سنك خبريدر وفلول حصول كبى ضمه لر يله مدكبى فل كلمه سنك جمعيدر (فل ثلمه وكسردر قليجك اغزنده اولسون كرك غيريسنك اغزنده اولسون (قراع كسر ايله مقارعه در مضاربه معناسنه در (كتائب كتيبه نك جمعيدر عسكر وجيش معناسنه (معناى بيت) انلرده تحقيق سيوفلرينك غيرى عيب يوقدر انلرك سيوفلرنده مضاربۀ جيوشدن كسرلر واردر حاصلى انلرده اصلا عيب يوقدر الا شو عيب واردركه انلرك سيوفلرى مقارعۀ جيوشدن مفلوله در پس بو عيب دكلدر بلكه بونهايت مدحدر و بوكا تأكيد المدح بما يشبه الذم ديرلر زيرا غيران سيوفهم قولى مابعدنده كلامنك ذم اولديغنى ايهام ايدر پس مابعدنده كلانى مدح اولديغندن مدحى تأكيد ايلدى

*(هو البدر الا انه البحر زاخرا * سوى انه الضرغام لكنه الوبل)*

بو بيت بحر طويلك ضرب اولندندر تقطيعى (هولبد) فعولن (رالان) مفاعيلن (نهلبح) فعولن (رزاخرن) مفاعلن مقبوضه (سوان) فعولن (نهضرغا) مفاعيلن (ملاكن) فعولن (نهلولبلو) مفاعيلن سالمدر (قائلى بديع الزمان ابو الفضل همدانيدر خلف بن احمد السجستانى يى مدح ايدر زاخر البدردن حالدر (زاخر كثير الماء وممتلى معناسنه اسم فاعلدر زخر الوادى نيلور ما ايله امتلا اولدى ديمكدر (سوى بيدانى من قريش ده اولان بيدكبى

استثناو بوراده استثنا منقطعدر (ضرغام كسر ضاد ايله اسد معناسنه لكنه بوراده استثنانك فائده سى افاده ايدر استدراكدر (وانه ولكنه ده اولان ضميرلر ممدوحه راجعدر (وبل فتح واو وسكون باء موحده ايله عظيم القطر اولان مطر معناسنه (معناى بيت) ممدوح حسن وجمالده بدردر اوقدر واركه كثرت عامده كثير الماء وممتلى اولديغى حالده دريادر بوندن غيرى اول ممدوح جرأت وشجاعتده اسددر لكن اول ممدوح منفعت وسخاوتده عظيم القطر اولان مطردر بوكا دخى تأكيد المدح بمايشبه الذم ديرلر زيرا استدراك استثنا مجراسنه جاريدر

*) نهبت من الاعمار مالوحويته * لهنئت الدنيا بانك خالد (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (نهبت) فعول مقبوض (منلاعما) مفاعيلن (رمالو) فعولن (حو يتهو) مفاعلن مقبوضه (لهنن) فعول مقبوض (اتدنيا) مفاعيلن (بانن) فعول مقبوض (كخالدو) مفاعلن مقبوضدر (قائلى ابو الطيبدر سيف الدوله يى مدح ايلديكى قصيده سندندر (من الاعمار مالوحويته ده اولان ما يى بياندر (ونهبت يه متعلقدر (اعمار عمرك جمعيدر مدت حيات معناسنه وماموصوله در صله سى جملهٔ شرطيه در (حويته جمعته ديمكدر (هنئت صيغهٔ ماضئ مجهولدر (خالد خلد يخلددن مأخوذ اسم فاعلدر (معناى بيت) اعمارى يعنى اعمار كفارى يغما ايلدك اكر اعمارى جمع ايليدك يعنى دنياده مخلد قالور ايدك تحقيق دنياسنك خلودك ايله تهنيه لنور ايدى ومسرور قيلنور ايدى شاعر شجاعتده نهايت ايله ممدوحى مدح ايلدى وقتلرينك عمرلرينك وارثى قيلوب مخلد قالور ديدى وممدوحك مدحنى دنيانك صلاح ونظامنه سبب اولسنه مستتبع قيلدى (وعلى بن عيسى الربعى بو بيتده مدحدن ايكى وجه آخر دخى واردر ديدى برى ممدوح اعمارى نهب ايتدى اموالى ايتمدى علو همتك مقتضاسى دخى بودر وبووجه اعمارى ذكره تخصيص واموالدن اعراضندن مفهومدر معلومدركه نهب امواله لايق ايدى بلغابونى محاورات وخطابياتده اعتبار ايدرلر نقدر ائمهٔ اصول اعتبار ايتمز ايسه وبرى ممدوح اعادى يى قتلنده ظالم دكلدر اكر ظالم اوليدى خلوديله دنيا مسرور اولمازايدى بوكا استتباع ديرلر اصطلاحده شئ آخر ايله مدحى مستتبع اولوروجه اوزره شيئى مدحدر

*) اقلب فيه اجفانى كانى * اعد بها على الدهر الذنوبا (*

بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (اقلبفى) مفاعلتن (هاجفانى) مفاعيلن معصوب (كاننى) فعولن مقطوفه (اعدبها) مفاعلتن (علددهرذ) مفاعيلن (ذنوبا) فعولن مقطوفدر (قائلى ابو الطيبدر بونكله على بن سيار بن مكرمى مدح ايدر (فيه ده اولان ضمير ابيات سابقه ده ليله عائددر (اجفان فقر وزنى اوزره جفن كلمه سنك جمعيدر اعلا و اسفلده كوز قپاغنه ديرلر (اعد مضارع متكلم صيغه سيدر (عددت شئ دن مأخوذدر شيئى احصا ايلدم ديمكدر (بهاده اولان ضمير اجفانه عائددر تقديرى (بتقليبها ديمكدر اكر به ديدى تقلبيه راجع اولوب اظهر اولور ايدى وسكا جائزدر (اقلبدن مستفاده اولان تقليبا به راجع قيله سين (دهر اصلنده عالمك وجودينك مبدأندن انقضاسنه دكين مدتك اسميدر (هل اتى على الانسان حين من الدهر) نص جليلنده اولديغى كبى صكره بونكله مدت كثيره دن تعبير اولندى زمان بونك خلافنه درزيرا مدت قليله يه واقع اولور (مسلمك ابو هريره رضى الله تعالى عنهدن تخريج ايلديكى * لا تسبوا الدهر فان الدهر هو الله * حديث شريفنك سببى بودركه عرب دهرى ذم ايدوب نوازل وحوادث قتنده سب ايدرلر ايدى واشعارلرنده دخى كتورورلر ايدى پس رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم ذم وسبندن انلرى نهى بيوروب بواشيانك فاعلى الله تعالادر ديو بيورورلر ايدى كذا فى النهايه (الذنوباده اولان الف الف اشباعدر (معناى بيت) بن ذلك الليلده كوزيمك قپاقلرينى تقليب ايدرم كويا بن اول اجفان ايله يعنى اجفانك تقليبيله يعنى سهرك امتداديله دهرك اوزرينه ذنوبى تعداد ايدرم پس شاعر ليلى طول ايله وصف ايدوب دهردن شكايتى تضمين ايلدى بوكا ادماج ديرلر ادماج لغتده ثوبك ايچنه برشيئى لف ايتمكدر عرفده مدح وغير اولسون برمعنايه سوق اولنان كلامك معناى آخرى تضمينيدر

*) خاط لى عمرو قبا * ليت عينيه سوا * قلت بيتا ليس يدرى * امديح ام هجا (*

بو ايكى بيت بحر رملك ضرب سادس مجزو محذوفندندر تقطيعى (خاطلى عم) فاعلاتن (رنقبا) فاعلن مجزوه محذوفه (ليت عينى) فاعلاتن (هبسوا) فاعلن محذوف (قلتبيتن) فاعلاتن (ليسيدرا) فاعلاتن مجزو سالمه (امديحن) فاعلاتن (امهجا) فاعلن محذوفدر (قائلى بشار بن برد نام شاعردر بونى عمرو نامنده براعور خياط حقنده ديمشدر پس (ليس عينيه سوا قولى ايكى شبئه

احتمالی واردر بری کوزلرینك ابصارده ایکیسنك مساوی اولمقلغی تمنی در وبری کوزلرینك عمی ده ایکیسنك مساواتی تمنی در اولکیسی دعاء له اولور. ایکنجیسی دعاء علیه اولور بوکا توجیه دیرلر ومحتمل الضدین دخی دیرلر اصطلاحده وجهین مختلفین محتمل اولان کلامی ایراد ایتمکدر (معنای بیتین) بنم ایچون عمرو قبا وقفتان دیکدی نه اولیدی ایکی کوزلری برابر اولیدی
بر بیت سویلدم بیلمزدی مدح میدر یوخسه هجومیدر

*) اذا ما تمیمی اتاك مفاخرا * فقل عدعن ذا کیف اکلك للضب (*

بو بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (اذاما) فعولن (تمیمین) مفاعیلن (اتاك) فعول مقبوض (مفاخرن) مفاعلن مقبوضه (فقلعد) فعولن (دعنذاکی) مفاعیلن (فاکل) فعول مقبوض (کلضضبی) مفاعیلن سالمدر (قائلی ابونواس نام شاعردر بو نکته تمیم واسد قبیله لرینی هجو ایدوب قحطان ایله افتخار ایدر (اذامادہ ما زائده در واذا اداتی اتاك یه مسلطدر (تمیمی اتاك نك فاعلیدر تمیم بن مره منسوب دیمکدر (مفاخرا اتاك نك فاعلندن حالدر (عد دال مشدده ایله فعل امردر تجاوز ایله دیمکدر صدرالافاضل دیرکه (عدعن ذا قولی عند المبرد اندن غیری یه انصراف ایله دیمکدر (ذا مفاخرا کلمه سنك دال اولدیغی فخار ومفاخرته اشارتدر (کیف قولی اکلك دن خبردر (ضب فتح ضاد معجمه وتشدید با ایله فارسیده سوسمار دیدکلریدر ترکیده کلر دیرلر (معنای بیت) نه زمان سکا تمیمی مفاخر اولدیغی حالده کلسه سن اکا شو مفاخرتکدن کچ دیو سویله ضبی اکلك نه کیفیتله در یعنی شجاعت وبهادرلق ایله فخری براق ضبی نه کونه اکل ایدرسین اکا بقالم دیمکدر ترکیده دینور که فلان کورد کلوب بنه شجاعت ایله مفاخرت ایدرسه اول مفاخرتی براق بصلی نصل یرسین اکا بقالم دی بوکا هزل دیرلر لعب معناسنه نقیضی جددر

*) ایا شجر الخابور مالك مورقا * کانك لم تجزع علی ابن طریف (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (ایاش) فعول مقبوض (جرلخابو) مفاعیلن (رمالك) فعول مقبوض (کمورقن) مفاعلن مقبوضه (کانك) فعول مقبوض (کلمتجزع) مفاعیلن (علبن) فعول مقبوض (طریفی) فعولن محذوفدر (قائلی لیلی بنت طریفدرکه بوکا خارجیه دیرلر قرنداشی ولیده مرثیه ایدر خابور دیار بکر ناحیه لرندن برینك اسمیدر

(مالك ده ما استفهامیه اولوب محلا مرفوع مبتدادر لك خبریدر وعاملی معنای فعلدر تقدیری (ای شان وایة صنعة حاصل لك دیمکدر (مورقا اسم فاعل اولوب حالیت اوزره منصوبدر دیمشلر (اورق الشجردن مأخوذدر شجر تازه ورق صاحبی اولدی دیمکدر (لم تجزع جمله سی کانك خبریدر (معنای بیت) ای شجر خابور سکا تازه ورق صاحبی اولمق یوقیدر کویا سن ابن طریف اوزرینه جزع ایتمیورسین پس خارجیه بیلور که شجر ابن طریف اوزرینه جزع ایتمز لکن تجاهل ایدوب شکه دال اولان کانی استعمال ایلدی بوکا تجاهل عارف دیرلر اصطلاحده معلومی غیر معلوم مساقنه برنکته دن اوتوری سوقدر قول خارجیه ده شجره جزع ایتمیورسین دیو توبیخ کبی یاخود مطلقا جزع ایتمینه توبیخ کبی اطولده دیرکه تجاهل کانك الخ قوانه خاص اولور دکلدر بلکه مورق اولمق سبیندن استفهامده ده اولور پس خارجیه بیلورکه سبب بونی مقتضی فصل و وقتدر اشبه اولان بیت تدله دن اولمقدر

*) المع برق سری ام ضوء مصباح * ام ابتسامتها بالمنظر الضاحی (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (المع بر) مفاعلن مخبون (قنسرا) فاعلن (ام ضوء مص) مستفعلن (باحی) فعلن مقطوعه (ام بتسا) مفاعلن مخبون (متها) فعلن (بالمنظرض) مستفعلن (ضاحی فعلن مقطوعدر (قائلی بحتریدر متوکل باللهك وزیری اولان فتح بن خاقانی مدح ایلدیکی قصیده سنك مطلعیدر (المع ده اولان همزه استفهام ایچوندر (لمع لمعان ودرخشیدن معناسنه (برق لمعان السحاب معناسنه (سری برق کلمه سنك صفتیدر (ام ضوء مصباح ضوء نورقویده استعمال اولندیغندن ضوء ایله تعبیرده اکتفا ایدوب آخر وصف ایله وصفلمدی لکن شایسته اولان ضوء مصباحی ایلمده اولمقلغیله وصف ایتمك ایدی (منظر منظور معناسنه موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری فم منظور دیمکدر (ضاحی ضاد معجمه وحاء مهمله ایله اسم فاعلدر ظاهر معناسنه ضحی الطریق دن مأخوذدر ظاهر اولدی دیمکدر (معنای بیت) کیجه ایله یوررکن برقك لمعانی میدر یوخسه اول محبوبه نك ظاهر اولان فم منظورینه ملابس ابتسام وتبسمی میدر شاعر محبوبه نك ابتسام وتبسمنی بلکه دیشلرینك نورینی مدحده اطرا ومبالغه ایدوب ابتسام ایله لمع برق وضوء مصباحك میانی فرق ایتمدی وابتسامنی برق وضوءه تشبیه ایلدی

*) ومادری وسوف اخال ادری * اقوم آل حصن ام نساء (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اولندندر تقطیعی (ومادری) مفاعیلن معصوب (وسوف اخا) مفاعلتن (لادری) فعولن مقطوفه (اقومن آ) مفاعیلن معصوب (لحصنن ام) مفاعیلن معصوب (نساؤ) فعولن مقطوفدر (قائلی زهیر بن ابی سلمی در (اخال متکلمك همزه سنك کسریله در افصح اولان ده بودر امابنو اسد فتح همزه ایله اوقورلر لغة ظاهر قیاس اولانده بودر (اخال اظن معناسنه و بو اخال کلمه سی سوف وادری نك مصحوبی میاننده ملغی ومعترضدر قومدن مراد رجالدر زیرا قوم رجاله خاص اولور (آل حصن ظاهر اولان الف لام ایله آل الحصن دیمك ایدی اوقدر وار که شاعر تحقیر ایچون آلك تنکیرینی مراد ایلدی (ام نساء صاحب مطول دیر که بونده قومك رجاله خاص اولدیغنه دلالت وار در اطوله دیر که بونده بحث وار در زیرا رجال ونسادن مجتمع مقابله سی نساء صرفه ایله صحیح اولور (معنای بیت) دخی بن بیلمدم قریبا بیلورم ظن ایدرم آل حصن رجالمیدر یوخسه نسامیدر

*) بالله یاظبیات القاع قلن لنا * لیلای منکن ام لیلی من البشر (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (بللاهیا) مستفعلن (ظبیا) فعلن مخبون (تلقاعقل) مستفعلن (نلنا) فعلن مخبونه (لیلایمن) مستفعلن (کننام) فاعلن (لیلامنل) مستفعلن (بشری) فعلن مخبوندر (قائلی حسین بن عبد الله در بعضیلر ذوالرمه نکدر و بعضیلر عرجی نکدر و بعضیلر مجنونکدر دیمشلر (ظبیات فتیات وزنی اوزره سکون با ایله اولان ظبی کلمه سنك جمعیدر قاع ارضدن مستوی اولانه دیرلر اولا لیلایی نفسنه اضافتده ثانیا اسمیله تصریحنده استلذاذ وار در ظاهری موضع مضمره وضع کبی اطوله در که لیلایی نفسنه اضافتك نکته سی لیلای مشهوره اولمدیغی بیلنسون ایچوندر (ام لیلاده عدم اضافتك نکته سی اضافت سابقه دن ذکره احتباس اولمدیغندندر خفی بیورلیه لیلانك ظبیاتدن اولمسیله بشردن اولمسنده تردد یا لیلانك عیننك حسن سواد و بیاضنده در یا خود تنفر و وحشتنده در (معنای بیت) مستوی ارضك ظبیلری سزه یمین و یریرمکه بزه سویلیکز لیلام سزدنمیدر یوخسه لیلا بشردنمیدر بوکا حبده تدله دن اوتوری تجاهل عارف دیرلر (دله تحریك ایله هم وغمدن فؤادك ذوبیدر (دلهه العشق تدلیها فتدله) دنیلور عشق انی ذوب ایتدی دیمکدر

*) قلت ثقلت اذاتیت مرارا * قال ثقلت کاهلی بالایادی (*

بو بیت بحر خفیفك ضرب اولندندر تقطیعی (قلت ثققل) فاعلاتن (تاذاتی) مفاعلن مخبون (تمرارن) فعلاتن مخبونه (قال ثققل) فاعلاتن (تکاهلی) مفاعلن مخبون (بلایادی) فاعلاتن سالمدر (قائلی ابن الحجاجدر دیمشلر (اذاتیت قلت یاخود ثقلت نك ظرفیدر پس شاعر بونی ایادی ایله عاتقه نك تثقیلنه حمل ایلدی (کاهل اوموز عاتقه معناسنه (ایادی ایدی کلمه سنك جمعیدر نعمت معناسنه (معنای بیت) برقاج کره کلدیکمده ثقیل اولدم دیدم ومنن ونعمتلر ایله یعنی برقاج کره کلمك ایله اوموزیمی ثقیل ایلدك دیدی بوکا قول موجب دیرلر اصطلاحده غیرك کلامنده واقع اولان لفظی غیرك مرادینك خلافنه حمل ایتمکدر وقول موجب ایکی قسمدر و بو قسم ثانیدر

*) ان یقتلوك فقد ثللت عروشهم * بعتیبة بن الحارث بن شهاب (*

بو بیت بحر کاملك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (ان یقتلو) مستفعلن مضمر (کفقدثلل) متفاعلن (تعروشهم) متفاعلن سالمه (بعتیبتب) متفاعلن (نلحارثب) مستفعلن مضمر (نشهابی) فعلاتن مقطوعدر (قائلی بنی نصردن ربیعه بن عبید نام شاعردر (ثللت هدم ایتدك دیمکدر (قد ثل عروشهم دنیلور عزتلری کتسه و حاللری پریشان و پراکنده اولسه (ان یقتلوك شرطنك جوابی محذوف اولوب علتی اولان (فقد ثللت الخ انلرك یرینه نائبدر تقدیری ان یقتلوك فلا تفخروا لانك قد هدمت عروش عزهم ومجدهم بقتل سیدهم عتیبة بن الحارث بن شهاب دیمکدر (معنای بیت) اکرسنی قتل ایدرلر ایسه تحقیق سن انلرك عروش و بیوتلرینی هدم ایتدك رئیسلری اولان حارث بن شهابك اوغلی عتیبه یی قتل ایتمك ایله بوکا اطراد دیرلر اصطلاحده ممدوحك یاخود غیریسنك وآباسنك اسماسنی من غیر تکلف ترتیب ولادتی اوزره کتورمکدر

*) ماامات من کرم الزمان فانه * یحیی لدی یحیی بن عبد الله (*

بو بیت بحر کاملك ضرب مقطوعنده اضمار جائز اولان ایاتندر تقطیعی (ماامات من) مستفعلن مضمر (کرمززما) متفاعلن (نفاننهو) متفاعلن سالمه (یحیالدا) مستفعلن مضمر (یحیبنعب) مستفعلن مضمر (دللاهی) مفعولن مقطوع ومضمردر (قائلی ابو تمام نام شاعردر ابو الغریب یحیی بن عبد اللهی مدح ایلدیکی قصیده سندندر (ما موصوله در من مایی بیان ایچوندر

نا ، موصوله مع صلتنده مبتدادر خبری فا ایله مصدر اولان جمله در اطولده دیرکه جائزدرکه ما نافیه ومن زائده وفانه قولی تعابل قیلنه (یحیی حیدن فعل مضارع معلوم مفرد مذکردر (یحیی بن عبدالله دن مراد هارون الرشیدك وزیری جعفر برمکینك برادریدر بودخی هارون الرشیده وزیر اولمشدر بونلر کرم ایله نامدار ایدیلر (معنای بیت) کرم زمانندن شول شیکه اولدی تحقیق اول کرم دائما یحیی بن عبدالله برمکینك قتنده دری اولور زیرا کریمدر اقسام کرمدن برقسمی اولمکه قوماز صاحب مطولك تعلیلی بودرکه زیرا کریمدر کرمی احیا وتجدید کرم ایدر بزم ذکر ایتدیکمز ابلغدر فافهم وصاحب مطولك توجیهنه کوره اکر تجدید کرم قیلنسه بونده مزید مبالغه والطف اولور زیرا کرمی مقتضاسنجه کرم میته وجود هبه ایدر ایکی یحیانك میاننده جناس تامدن مستوفی واقع اولمشدر مستوفی لغتده شول شیدرکه حقی بالتمام اعطا اولنه اصطلاحده لفظان متفقانك نوعیندن اولمغیدر

*) اذا ملك لم یكن ذا هبه * فدعه فدولته ذاهبه (*

بو بیت بحر متقاربك ضرب ثالثندندر تقطیعی (اذام) فعول مقبوض (لکلم) فعولن (یكن ذا) فعولن (هبه) فعل محذوفد (فدعه) فعول مقبوض (فدول) فعول مقبوض (تهوذا) فعولن (هبه) فعل محذوفدر (قائلی ابو الفتح البستیدر بسته منسوبدر بست ضم ایله سجستانده بر بلده در (اذا ملك الخ شرطدر جوابی فدعه قولیدر ملك لم یكن ظاهرك مفسرا ولدیغی لم یكن مقدرك اسمیدر (ملك كسر لام ایله پادشاه معناسنه در اولکی (ذاهبه ذا ایله هبه دن مركبدر ذا حالت نصبده الف ایله صاحب معناسنه در (هبه بلاعوض اولان عطایه دیرلر (وذاهبه مركب لم یكن مقدرك خبریدر (فدولته ده اولان فا تعلیلیه در (فدعه اترکه معناسنه دعی دن امردر ایکنجی ذاهبه ذهب یذهب ذهابا دن مأخوذ اسم فاعل مفرد مؤنثدر اکرچه اولکی ایله ایکنجینك آخرلری ساکن اوقونورسه صورت کتابتده مساویدر دولتك ذهابی عدم بقاسندن کنایه در بوکا جناس ترکیبدن متشابه دیرلر اصطلاحده احدهما مركب اولان لفظان خطده متفقان اولمقدر (معنای بیت) نه زمان بر پادشاه هبه وعطا صاحبی اولماسه انی ترك ایله واكا التفات ایلمه زیرا انك دولتی كیدیجیدر باقیه دکلدر دولة فتح دال ایله عقل معناسنه وضم ایله مال معناسنه در بو بیتده کرمه قندرمه واستغنا ایله امر واردر

*) کلکم قد اخذ الجام و لا جام لنا * ما الذی ضر مدیر الجام او جاملنا (*

بو ایکی بیت مدور بحر رمل مجزوك خبن واقع اولان ابیات زحافاتندندر تقطیعی (کللکم قد) فاعلاتن (اخذلجا) فعلاتن مخبونه (مولاجا) فعلاتن مخبون (ملنا) فعلن محذوف مخبون (ملاذی ضر) فاعلاتن (رمدیرل) فعلاتن مخبونه (جاملوجا) فاعلاتن (ملنا) فعلن محذوف مخبوندر (قائلی ابو الفتح البستیدر (کلکم مبتدادر (قد اخذ الجام جمله سی خبریدر وکل لفظی بحسب المقام استغراق ایچون استعمال اولنور * کلکم راع وکلکم مسؤل عن رعیته * حدیث شریفنده اولدیغی کبی (لا جام لنانك تقدیری لا جام مأخوذ لنا دیمکدر (قد اخذ الجامیه ملایم اولسون ایچون تقدیر فعل عامی تقدیر اشنع ایسه (ما الذی ضر استفهام انکاریدر واوتمنینك جوابیدر اکا برشی ضرر ویرمزدیمکدر (مدیر الجام موضع مضمره مظهری وضع قبیلندندر و بو شعرده من غیر نکتة مقبولدر نکته نك وجوبی انجق نثرده اولور (مدبر ادار یدیر ادارة اسم فاعلدر اولکی جام لنا زجاج وفضه دن قدح معناسنه اولان جام ایله لنادن مركبدر ایکنجی جاملنا مفعولنه متصل فعلدر بزه جمیل ایله معامله ایتدی و بزم ایله عشرتی کوزل ایتدی دیمکدر بوکا جناس مركبدن مفروق دیرلر لفظانك خطده افتراقندن یاخود لفظان وخطانك متشابه ده افتراقندن اوتوری مفروق تسمیه اولندی (معنای بیتین) هر بریکز قدحی الدی حال بوکه بزم قدحمز یوقدر نه کونه شی جامی ادارة ایدیجی یه یعنی ساقی یه ضرر ویرر ایدی نه اولیدی بزه جمیل ایله معامله ایدیدی یعنی بزم ایله عشرتی کوزل ایدیدی و بزه اسقا ایدیدی برشی اکا ضرر ویرمزایدی بو مخاطبینه عتابدر و بو بیتده شاعرك حرمانی اوزرینه تحسر واردر

*) یمدون من اید عواص عواصم * تصول باسیاف قواض قواضب (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (یمددو) فعولن (نمنایدن) مفاعیلن (عواصن) فعولن (عواصمن) مفاعلن مقبوضه (تصول) فعول مقبوض (باسیافن) مفاعیلن (قواضن) فعولن (قواضبی) مفاعلن مقبوضدر (قائلی ابو تمامدر ابو دلف نام کمسنه نك حقنده دیمشدر (یمدون یزیدون یاخود یجرون معناسنه (من اید ده من زیاده اولوب یمدون نك مفعولی موقعنده واقع اولمشدر اخفش مذهبی بودر یاخود من تبعیض ایچوندر (هز من عطفه وحرك من نشاطه ده اولدیغی کبی یاخود من اید موصوف محذوفك صفتیدر تقدیری

(يمدون سواعد من ايد ديمكدر اطوالده دير كه من ايد بعض ايد ديمكدر زيرا
حرب واعمال سيف انجق يد ايله اولور پس سيفي مد ايدن ايدينك بعضيله
مد ايدر پس ينه اخفش ايجابده من كلمه سنك زياده لكني تجويز ايله بيله بوراده
زائده قيلمغه راضي اولماز زيرا بوكا برداعي بوقدر پس من كلمه سني اخفشك
مذهبنه كوره زائده قيلمق ياخود سعد الدينه كوره من كلمه سني زياده اولمقدن
حفظ جهتندن (يمدون سواعد من ايد تقديري معناي لطيفدن ذهول
وطريق خبندن عدولدر وسعد الدينك معطوف تقديرينه مقابل ذكر ايلديكي
يمدون سواعد من ايد تقديريله بيله من كلمه سي ينه تبعيضيه در زيرا سواعد
بعض ايديدر من تبعيضيه يي اسم قيلمغه مبنيدر زمخشري بوني كشافده
تصريح ايدوب هذا مما استخرجته ديديكي سوز يدر (عواص عصاه بالعصا
وبالسيفدن مأخوذ اسم فاعل اولان عاصيه نك جمعيدر عصا وسيف ايله
ضرب ايتدي ديمكدر (عواصم عصمه دن مأخوذ اسم فاعل اولان عاصمة
كلمه سنك جمعيدر اني حفظ ايتدي ديمكدر (عواصم كلمه سنك عواص كلمه سندن
زياده برميم اولمغله بوكا جناسدن مطرف ديرلر (تصول نك تحتنده مستتر
اولان ضميري ايده كلمه سنه عائددر واعرابدن محلا منصوب ايد كلمه سنك صفتيدر
(وصوله دن مأخوذ در حمله ايتمك ديمكدر (باسيافده باتصول يه متعلقدر
اسياف فتح همزه ايله سيفك جمعيدر (قواض قاضيه نك جمعيدر حاكمه
معناسنه قضيه دن مأخوذ قطعه معناسنه در (قواضب قاضبه نك جمعيدر
قاطعة معناسنه وآخرنده اولان زياده تنوينه عدم اعتدادن اوتوريدر
(معناي بيت) انلر اللريني مد ايدرلر او يله اللر كه اعدايي ضار بلر ودوستاني
حاميلردر واحيايي قتل ايله حاكمه واشيايي قاطعه اولان سيوف ايله اقران شجعان
اوزرينه صوله وحمله ايدرلر

*) لاح انوار الهدى من * كفه في كل حال (*

بو بيت بحر رملك ضرب خامس مجزوندندر تقطيعي (لاح انوا) فاعلاتن
(رلهدى من) فاعلاتن مجزوه (كففهي في) فاعلاتن (كللحالي) فاعلاتن
مجزودر (قائلي معلوم دكلدر (لاح صيغهٔ ماضيدر ظاهر اولدي ديمكدر (انوار
الهدى لاح نك فاعليدر انوار نورك جمعيدر (من كفه لاح يه متعلقدر وضميري
ممدوحه عائددر (قبومي ازهريدن شويله نقل ايدركه كف اصابع ايله بيله
راحه نك اسميدر كف بدندن اذايي كف ومنع ايديكندن تسميه اولندي

(معناي بيت) هدانك نورلري يعني جنته موصل اولان عطا نورلري
هر حالده اول ممدوحك دست كرم پيوسنندن ظاهر وهويدا اولدي
بيتك اولنده وآخرنده اولان لاح وحال بيتك جناحي كبي اولمغله بو جناسك
اسمنه مقلوب مجنح ديرلر

*) ان البكاء هو الشفاء * من الجوى بين الجوانح (*

بو بيت مدور بحر كاملك ضرب سابعنده اضمار وترفيل جائز اولان ابياتندندر
تقطيعي (اننلبكا) مستفعلن مضمر (اهو ششفا) متفاعلن سالم (امنلجوا)
متفاعلن (بينلجوانح) مستفعلاتن مضمر مرفلدر (قائلي خنساء صحابيه
رضي الله عنهادر برادري صخرك مرثيه سنده انشا ايلديكي قصيده سندندر
بكا ضم وكسر ياخود ثاني ايله كثرتندن اوتوري بوراده انسب اولان بودر
جوى حرقت قلبدر مراد بين الجوانح قولي قرينه سيله مجرد حرقتدر
جوانح صدري ولي ابدن ترائبك تحتنده ضلوعدر جانحه نك جمعيدر بو نوعه
يعني آخرده بر حرفدن اكثر اولان نوعه مذيل تسميه اولنور (معناي بيت)
تحقيق بكا ميان ضلوعده اولان حرقت قلبه ياخود مطلقا حرقته شفادر
خنسادن بو كلام برادري صخره كثرت بكاسي اوزرينه لائمي رد وانلره جوابدر
بعضيلر صخره اولرتبه بكا ايلديكه عينيني بياض اولدي ديديلر

*) سريع الى ابن العم يلطم وجهه * وليس الى داعي الندى بسريع (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثالثندندر تقطيعي (سريعن) فعولن (البنعم)
مفاعيلن (يلط) فعول مقبوض (موجههو) مفاعلن مقبوضه (وليس)
فعول مقبوض (الاداعن) مفاعيلن (نداب) فعول مقبوض (سريعو)
فعولن محذوفدر (قائلي دلائل الاعجازده اولديغنه كوره اقيشدر اسمي مغيرة بن
عبد الله بن اسود اسدي اسلاميدر بعضيلر ابو الرقيش درديمش سريع مبتداء
محذوفك خبريدر تقديري هو سريع ديمكدر حذفنك نكته سي لسانني اندن
تطهير واني ذكر ايتمك لايق وجدير اولمديغني اشعاردر (يلطم وجهه سريع
كلمه سنك فاعلندن حالدر بعضيلر استينافدر يعني سؤال مقدره جوابدر
تقديري سكانه اشلدي ونه يابدي دينلدكده يلطم وجهه يعني كف مفتوحه
ايله ضرب ايدر ديو جواب ويردي ديمش لكن خوش دكلدر وجهه نك
ضميري ابن عمه عائددر (داعي طالب معناسنه (ندى وزنا ومعنى عطا كبيدر
بعضيلر نداء دن بوراده مراد نصرتدر ديمشلر (معناي بيت) اول كيمسه

عبسنك اوغلنك يوزينه كف مفتوحه ايله اورر اولديغى حالده سريعدر
حال بوكه عطا ونصرت طالبنه عطا ويرمكه ونصرت ايتمكه سريع دكلدر
صدر بيتده وآخرنده اولان سريع ميساننده رد العجز على الصدر واردر
بو بيتك تمامى

*) حريص على الدنيا مضيع لدينه * وليس لما فى بيته بمضيع (* در
(حريص مضيع كلمه لرينك اعرابى (سريع كلمه سنك اعرابى كبيدر
(ليس نك اسمى (والدينه و بيته ده اولان ضمير ممدوحه راجعدر (معناسى) ينه
اول كمسنه جمع دنيايه حريصدر دينى ضايع ايديجيدر حال بوكه خانه سنده
مالنى ضايع ايديجى دكلدر ديمكدر (على الدنيا قولنده مضاف تقدير اولندى
بو بيتده دخى رد العجز على الصدر واردر (مزستري بو ايكى بيتك سبب ورودنى
بويله نقل ايدركه شاعر صاحب عسار فقير اولوب بر ماندارك عمى زاده سى
ايدى احيانا كيدوب اندن سؤال ايدرايدى اولدخى ملأ ناسده منع ايدوب
سكا چوق مال ويردم لكن سن مالاينى يه صرف ايتدك فيما بعد سكا برشى
ويرمم ديدى پس شاعر ناس ايچره ذم ايدوب اندن شكايته آغاز ايتدى اولدخى
غضبناك اولوب صورتنه برلطمه اورمغله بو ايكى بيتى انشا ايلدى

*) تمتع من شميم عرار نجد * فما بعد العشية من عرار (*

(بو بيت بحر وافرك ضرب اولندندر تقطيعى (تمتع من) مفاعيلن معصوب
(شميم عرا) مفاعلتن (رنجدن) فعولن مقطوفه (فما بعدل) مفاعيلن معصوب
(عشيتمن) مفاعلتن (عرارى) فعولن مقطوفدر (قائلى ابو صمة بن عبدالله
القشيرى نام شاعردر (صمه همه وزنى اوزره در تمتع امردر تلذذ ايله ديمكدر
شاعر رفيقنه خطاب ايدر من و با ايله استعمال اولنوب تمتعت من كذا و بكذا
دنيلور انتفاع ايتدم ديمكدر من شميم ده اولان من با معناسنه در شميم شم يشمه دن
شم كبى مصدردر اكثرى فعيل وزنى اوزره كلان مصدر اصواتده اولور صهيل
وشحيج كبى وغدير ونكير كبى (عرار فتح عين مهمله ايله رايحهٔ طيبه لو يومشاق
صارى كلدر مفردى عراره در (نجد فتح وسكون جيم ايله بلاد عربدندر فماده
اولان فا تمتع ايله امرك تعليليدر ما ليس معناسنه در مانك خبرى ظرفدر واسمى
عراردر ومن زائده در العشيه نك تعريفى عهد خارجى ياخود استغراق ايچوندر
(معناى بيت) اى رفيقم ارض نجدك رايحهٔ طيبه لو يومشاق صارو كلى
شمله تلذذ ايله زيرا بو يله قوقوسيله تلذذ ايده جك صارى كل عشيه دنصكره

بوقدر بيتك لفظى خبر معناسى تلهفدر

*) ومن كان بالبيض الكواعب مغرما * فمازلت بالبيض القواضب مغرما (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ومن كا) فعولن (نبلبيضل)
مفاعيلن (كواع) فعول مقبوض (بمغرمن) مفاعلن مقبوضه (فمازل) فعولن
(تبلبيضل) مفاعيلن (قواض) فعول مقبوض (بمغرمن) مفاعلن مقبوضدر
(قائلى ابو تمامدر محمد ابن يوسف طائى يى مدح ايلديكى قصيده سنك مطلعيدر
(بيض كسر باء موحده ايله بيضاءنك جمعيدر جاريه معناسنه بعضيلر موصوفهٔ
محذوفه نك صفتى قيلوب تقديرى بالنساء البيض ديمكدر ديمش (كواعب كاعبه
كلمه سنك جمعيدر هنوز ممه سى نهود وارتفاعه باشلمش جاريه يه ديرلر (مغرم
مصحف وزنى اوزره غرامدن مأخوذ مولع وحريص معناسنه اطوالده ديركه
مغرم اسير الحب معناسنه دخى بوراده كلور ايكيسده حسندر (فمازلت
تعليلدر وشرط مقدره جوابدر تقديرى مالا نامغرم بهن لانى مغرم بالسيوف
ديمكدر (بيض كسر باء موحده ايله ابيض كلمه سنك جمعيدر سيف معناسنه
اطوالده سيوف مصقولهٔ محدده دن كنايه در ديدى تنصيصده ديركه بيض
مصقوله وبريقه معناسنه اولوب موصوفهٔ محذوفه نك صفتيدر تقديرى
بالسيوف البيض ديمكدر (قواضب قاضبه نك جمعيدر قاطع معناسنه (معناى بيت
دخى شول كيمسه كه هنوز ممه لرى اغرشقلنمش جاريه لره مغرم وعاشق اولدى
بن انلره حريص ومغرم واسير الحب اولمام زيرا بن سيوف قاطعه لره مغرم
وحريص اولمدن زائل اولمام ديمكدر بو بيت لفظ آخر مصراع ثانينك
صدرنده اولديغنه مثالدر

*) وان لم يكن الامعرج ساعة * قليلا فانى نافع لى قليلها (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (وانلم) فعولن (يكن اللا)
مفاعيلن (معرر) فعول مقبوض (جساعتن) مفاعلن مقبوضه (قليلن) فعولن
فانينا) مفاعيلن (فعنلى) فعولن (قليلها) مفاعلن مقبوضدر (قائلى ذو الرمه در
معرج نصب ايله ان لم يكن كلمه سنك خبريدر اسمى ان لم يكن كلمه سنك تحتنده
مستتر ضميردركه بيت سابقده اولان الما امرندن مستفاد المامه راجعدر اطوالده
ديركه ان لم يكن فعلنك فاعلى بيت سابقده الماقولنى تضمين ايدن تعريج كلمه سنه عائد
اولان ضميردر و بوكا قرينه الماك على ايله تعديه ايتمسيدر بو فى الاصل با ايله تعديه
ايدوب المم به دنيلور ايدى نزول ايتدى ديمكدر (قليلا تعريجك صفت مؤكده سيدر

زيرا قلت لامحالة قليلا ذكر اولنمقسزين ساعة كلمه سنه اضافتدن منفهم اولور
وتعريجى اضافت ايله تقييددن اول صفت ايله تقييده مجال يوقدر كه حتى وصف
واضافتدن هر برى صاحب مطولك ذكر ايتديكى كبى تقييد اوله بعضيلر
قليلا تعريج كلمه سنك ساعة كلمه سنه اضافتدن فهم اولنان قلتك صفت
موءكده سيدر ديمش بعضيلر معرج كلمه سنك صفت مقيده ومخصصه سيدر
تقديرى الا تعريجا قليلا فى ساعة ديمكدر ديمش (معرج مصدر ميميدر
اطولده دير كه معرج اسم مفعول وزنى اوزره اولوب بوراده تعريج معناسنه در
وتعريج اقامت ياخود مطيه يى برمنزلده حبس معناسنه در ساعت اجزاء
زماندن برجزءدر قليلها لفظا مرفوع نافع كلمه سنك فاعليدر اطولده دير كه
صاحب مطولك تجويز ايتديكى كبى قليلها مبتدا اولوب نافع خبر اولمسى جائز
اولماز زيرا مع التأخير فاعله ملتبس اولوب تقديمى واجب اولور زيد قام ده
اولديغى كبى ماقائم زيدده امر ينك جوازى سكا نفع ويرمز زيرا زيدك مع
التأخير مبتدا اولمسنى تجويز قائمنك اضطرارى مبتدا اولمسى التباسنه معارض
اولماز پس ابتدادن سعه اولان شيده زيدك مبتدا اولمسى جائز اولوب بونك
اوزرينه مانحن فيهى قياس تمام اولماز (نافع اننك خبريدر قليلهانك مضاف
تقديريله ساعت كلمه سنه عائد اولوب تقديرى قليل تعريج ساعة ديمك اولور
بو تقرير صاحب مطولكدر اما صاحب اطول دير كه اقرب اولان اقامت
تأويليله تعريجه عائد اولمقدر (معناى بيت) اكر نزول اولمازسه مكر ازاجق
برساعت اقامت اولسون زيرا اول ساعتك ازاجق اقامتى تحقيق بكا نافعدر
يعنى وجد وعشقمك غليلنه شفادر ديمك استر بو بيت مكررك برى مصراع
ثانينك صدرنده اولديغنه مثالدر و بو بيتك اولى

*) الماعلى الدار التى لو وجدتها * بها اهلها ما كان وحشا مقيلها (* در
تقطيعى (الما) فعولن (علددارل) مفاعيلن (لتيلو)فعولن (وجدتها)
مفاعلن مقبوضه (بهااه) فعولن (لهاماكا)مفاعيلن (نوحشن) فعولن
(مقيلها) مفاعلن مقبوضدر (الما المامدن امرك تثنيه سيدر ازاجق نزول
ايديكز ديمكدر خطاب كندونك برابرنجه اولان ايكى دوستلرينه در دائما
عربك عادتلرندندر كه ايكى به خطاب ايدوب (خليلى قفا ديرلر اطولده دير كه
تثنيه مأمورك تعددى ايچوندر (والماعلى الدارنك تقديرى الما معرجين
على الدار ديمكدر فافهم (ما كانده اولان ما نافيه در (مقيلها اطولده قيلوله

محلى ديو تفسير ايدوب اسم مكان قيلشدر وضميرى داره عائددر اما غيريلرى
مصدر ميمى قيلوب قيلوله معناسنه در ديمش قيلوله يعنى نصف النهارده
اويومقدر (معناى بيت) اى دوستلرم بنم ايله دما ازاجق نزول ايديكز شول
داراوزرينه كه اكر انده اهلنى بولسم انده قيلوله وحشى اولماز ايدى بلكه
انس اولور ايدى ديمكدر خفى بيوزليه قيلوله اول داراهلنك تنعم وشرفندن
كنايه در زيرا عربده اهل ثروت قيلوله ايله استراحت ايدر اهل محنت
بونك خلافنه در زيرا اهل محنت قيلوله ده سعى وشغله مبتلادر

*) دعانى من ملامكما سفاها * فداع الشوق قبلكما دعانى (*
بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفنه ندر تقطيعى (دعانى من) مفاعيلن
معصوب (ملامكما) مفاعلتن (سفاهن) فعولن مقطوفه (فداعشو
مفاعيلن معصوب (فقبلكما) مفاعلتن (دعانى) فعولن مقطوفه در (قائلى
قاضى ارجانيدر سعد الملك نام بر وزيرى مدح ايدر (دعانى بنى ترك ايديكز ديمكدر
(دع امر ينك تثنيه سيدر اتركانى معناسنه (ملام ملامت كبى مصدردر (سفاها
تمييزيت اوزره منصوبدر (سفاه خفت وقلت عقل معناسنه در (فداع الشوق ده
فا تعليليه در داعك اصلى داعى ايدى اضافت ايله يا حذف اولنمشدر باعث
معناسنه (شوق عشق معناسنه (دعانى فداع الشوقنك خبريدر دعانى دعادن
مأخوذدر وفعل ماضى مفرد مذكر غائب اولان دعا ايله نون وقايه ويا متكلمدن
مركبدر بو بيتده متجانس آخر مصراع اولك صدرينه اولنه مثالدر
پس جناس دعانى ودعانى ميانده ده جناس تركيبدر زيرا ايكيسيده مركبدر
(معناى بيت) اى ايكى كيمسه خفت وقلت عقل جهتندن ايتديككز ملامتكزدن
بنى ترك ايتديكز زيرا سزدن اول شوق وعشقك باعثى بنى چاغردى ايدى
بويله اولنجه ملامتكز عبث اولور زيرا ايش ايشدن كچدى ديرلر

*) واذا البلابل افصحت بلغاتها * فانف البلابل باحتساء بلابل (*
بو بيت بحر كاملك ضرب اولندندر تقطيعى (واذلبلا) متفاعلن (بل افصحت)
متفاعلن (بلغاتها) متفاعلن سالمه در (فنفلبلا) مستفعلن مضمر (باحتسا)
متفاعلن (ابلابلى متفاعلن سالمدر (قائلى ابو منصور عبد الملك ثعالبيدر اولكى
بلابل بلبل كلمه سنك جمعيدر عناصر وعنصر كبى و بو بين الناس مشهور اولان
عندليبدر (افصحت فصاحت ايله تكلم ايلدى ديمكدر ومجازا ترنم وتغنى ايلدى
ديمكدر (بلغاتها ده اولان با تكلم معناسنه اولان افصحتك صله سيدر تكلم

بالشیٔ ده اولان باء تکلم نك صله سی اولدیغی کبی یاخود افصح الصبح دن مأخوذ
ظهر معناسنه اولوب با تعدیه معناسنه اولور وضمیری بلابله عائد در پس
بلغا تها اول بلابله مخصوصه لغات ایله دیمکدر ومجاز السانلریله دیمکدر (لغات
لغة کلمه سنك جمعیدر لغت معانی یه موضوعه اولان الفاظدر (فانف انفیٔ
ینفیٔ انفاء دن مأخوذ امردر (ایکنجی بلابل بلبال کلمه سنك جمعیدر (بلبال
مطوله ده فتح باء وسکون لام ایله حزن معناسنه دیدی لکن صاحب قاموس بونی
بلبله کبی قیلوب بلبال شدت هم ووساوس معناسنه در دیدی (باحتسا بلابلده
مضاف الیه اولان بلابل بلبله نك جمعیدر (بلبله ضم باء وسکون لام ایله ایچنده
خمر اولان ابرق وکوز معناسنه در اما بوراده مراد ذکر المحل ارادة الحال
قبیلندن اولوب نفس خمردر (احتسا حسا المرق واحتساه دنیلور شربه
معناسنه و بوراده متجانس آخردن حشوده اولان بلابلدر (معنای بیت)
نه زمان بلبلار کندولره مخصوصه لغاتلریله فصاحت ایله تکلم وفریاد یعنی
اسانلریله ترنم وتغنی ایلسه لر یاخود لغاتلری اظهار ایدوب نغمه لرینك
اختلافندن اوتوری لغات متعدده ایله متکلمه اولسه لر سنده شرابلری ایچمك
ایله حزنلری نفی ایله دیمکدر مرادی افصاح بلابلدن حادث اولان بلابلی
نفی در زیرا صوت لطیف احزان هوایی تحریك ایدر ومقصودی چوق چوق
خمری شرب ایله حزنی نفی ایتمکدر

*) مشغوف بایات المثانی * ومفتون برنات المثانی (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (مشغوفن) مفاعیلن
معصوب (بایاتل) مفاعیلن معصوب (مثانی) فعولن مقطوفه (ومفتونن)
مفاعیلن (برناتل) مفاعیلن معصوب (مثانی) فعولن مقطوفدر (قائلی
مقامات صاحبی حریریدر قرق سکزنجی مقامه ده ایراد ایدر عصام محقق اطولده
دیرکه حریری بو بیت ایله اهل بصره یی وصف ایدوب دیمك استرکه بعضیلر
صلحادر تلاوت قرآن ومعانیسنی تأمل ایله مشغوللردر وبعضیلری اهل نشاطدر
آلات نشاطیه ایله مفتونلردر ظاهر اولان معنی بودر بودخی احتمالدرکه
بصره نك سکانندن اهل حق تفصیل اولوب معنی دیمك اولاکه اهل بصره نك
بعضیلری زهاد در قرآن عظیم الشان ایله مشغوللردر وبعضیلری اهل وجددر
اصوات طیبه ایله مفتونلردر تکیم اهل وجدك شانی بودر (مشغوف ده اولان
فا تفصیلیه در (مثانی فتح میم ایله جمع مثنی قرآن معناسنه در یاخود قرآندن

مرة بعد اخری تثنیه قیلاندر یاخود الحمد لله دن براءة سوره سنه دکدر یاخود
طوال اولان سوره نك دونی ومفصل اولان سوره نك فوقی اولان هر برسوره در
یاخود سورهٔ حج وقصص ونمل وعنکبوت وانفال ومریم وروم ویس
وفرقان وحجر ورعد وسبأ وملائکه وابراهیم وصاد ومحمد ولقمان وزخرف
ومؤمن وسجده واحقاف وجاثیه ودخان واحزابدر (مفتون محروق معناسنه
احراق معناسنه اولان فتندن مأخوذ اسم مفعولدر یاخود اعجاب معناسنه
اولان فتندن مأخوذ معجب معناسنه در یاخود جنون معناسنه اولان فتندن
مأخوذ مجنون معناسنه در (رنات رنه نك جمعیدر (رنه بو وزن جندانین وصوت
معناسنه در انتهی کلام افاضل (اما علامهٔ سعد الدین مطولده (مثانیدن
مراد مزامیر یعنی مثقاللردر دیدی بوکا کوره (معنای بیت) اهل بصره نك
بعضیلری آیات قرآنیه یی تلاوته حریص وبعضیلری مثقاللرك هر بر قشلرینك
نغمه لرینه مفتوندر دیمك اولور شرح مسالکده متجانسینك اولکیسی قرآن
عظیم الشاندر ایکنجیسی مثنی کلمه سنك جمعیدر مثنی ثناه دن مأخوذ اسم
مفعولدر ایکی طاقدن مرکب مزمار معناسنه مشغوف مولع معناسنه مبتداء
محذوفك خبریدر مفتون دخی بویله در تقدیری فبعض الجیران مشغوف
وبعضهم مفتون دیمکدر مطرزی اولکی مثانی فاتحة الکتاب وایکیوز سورك
مادونیدر مثنی مثناةنك جمعیدر تثنیه دن مأخوذ دیمش ابن انباری ایکنجی
مثانی اوتار عیداندر دیمش

*) املتهم ثم تأملتهم * فلاح لی ان لیس فیهم فلاح (*

بو بیت بحر سریعك ضرب اولندندر تقطیعی (املتهم) مستفعلن (ثمتتام)
مفتعلن مطوی (ملتهم) فاعلن مطویه مکسوفه (فلاحلی) مفاعلن مخبون
انلیسفی) مستفعلن (همفلاح) فاعلات مطوی موقوفدر قائلی قاضی ارجانیدر
ارجان بلاد فارسدندر شمس الملك نام وزیری مدح ایلدیکی قصیده سندندر
(املتهم باب تفعیلدندر امل کبی رجا معناسنه در (تأمل مسبین اولانك
نظری معناسنه در (متجانسینك اولکی فا عطف ایله ظهور معناسنه اولان
لوح کلمه سنك ماضیسی اولان لاح دن مرکبدر ایکنجیسی فا ایله اسم مفرددر
نجات وفوز معناسنه (معنای بیت) انلردن رجا ایلدم صکره حاللرینه نظر
وحاللرینی تفکر ایتدم درعقب بکا ظاهر اولدیکه انلرده نجات وفلاح یوقدر

*) ضرائب ابدعتها فی السماح * فلسنا نری لك فیها ضریبا (*

بو بیت بحر متقاربك ضرب اولندندر تقطیعی (ضراء) فعول مقبوض

(تابدع) فعولن (تهافس) فعولن (سماحی) فعولن سالمه (فلسنا) فعولن (نوال) فعول مقبوض (كفيها) فعولن (ضربیا) فعولن سالمدر (قائلی بحتريدر حدائقده (قائلی رقا ایله معروف احمد سری موصلیدر دیمش (ضرائب ضريبه نك جمعیدر ضربه طبیعت معناسنه در رجل ایچون ضرب اولنه ورجل انك اوزرینه مجبول اوله بوراده مراد بودر ضرب مثل معناسنده کلور بوده مصراع ثانینك آخرنده اولان ضریبك معناسیدر وبونك ایكیسیده ضربدن مشتقدر اولكیسی طبیعت معناسنه اولان ضربدن مشتقدر كه درهم ضرب دنیلور مصوغ معناسنه یاخود خلط اولان ضربدن مشتقدر كه ضرب الشئ بالشئ دنیلور شی شبئه قارشدیرسه اما ضریب ثانی ضرب بالقداح دن مشتقدر واصلی ضرب قداحدن مثلدر (نزی صیغهٔ معروف اوزره معروفدر (لك نزی كلمه سنه متعلقدر فیها ضمیر بادن حالدر ضمیر بانزی نك مفعولیدر حال ذی الحال اوزرینه تقدیمی نكارتی ایچوندر بوكا كوره نزی نبصر معناسنه اولور اكرچه فیها نزی نك مفعول ثانیسی اولوب اهتمام ایچون تقدیم اولنمش اولورسه نزی نعلم معناسنه اولور ابلغ اولان نزی نظن معناسنه مجهول اولمقدر (معنای بیت) ای ممدوح سماحت وسخاوت وانواع كرمده اولان طبیعتلرینی ابداع واختراع ایلدك پس بزلر او طبیعتلرده اولیجی اولدیغی حالده سكا مثل كورردكلمز یاخود بزلر اول طبیعتلره مثل بیلمیوز

*) اذا المرء لم یخزن علیه لسانه * فلیس علی شئ سواه بخزان (*

بو بیت بحر طویلك ضرب اولندندر تقطیعی (اذالمر) فعولن (ءلم یخزن) مفاعیلن (علیه) فعول مقبوض (لسانهو) مفاعلن مقبوضه (فلیس) فعول مقبوض (علاشیئن) مفاعیلن (سواه) فعول مقبوض (بخززانی) مفاعیلن سالمدر قائلی امرئ القیسدر (علیه لسانه دن حالدر خزان خزانه دن مأخوذ صیغهٔ مبالغه در زیاده حفظ ایدیجی وسكوت ایدیجی دیمكدر لسانك خزن وحفظی سكوتدن كنایه در وبومعنی نك مبالغه سیله نفیك مبالغه سنی قصد ایلدی (وما الله بظلام للعبید) آیت جلیله سنده اولدیغی كبی (معنای بیت) نه زمان بركمسنه نك كندو اوزرینه ضرر ویریجی اولمدیغی حالده لسانی حفظ وامساك اولنمسه كندونك غیری برشی و بركمسنه اوزرینه ضرر ویریجی اولدیغی حالده اولسان مبالغه ایله محفوظ دكلدر یعنی كندو نفسنه ضررلو نطقدن سكوت ایتمسه كندونك غیری یه ضرر ویریجیدن اصلا

سكوت ایتمز دیمكدر عبد القادر بغدادی شواهد رضی نك شرحنده بو بیته شویله معنی ویرر كه نه زمان كه كیشی كندی لسانینی امساك وغیریدن سرینی كتم قادر اولماسه غیریسی دخی اشیادن برشیده انی حافظ اولماز یخزن ایله خزان من جهة الاشتقاق اصل واحد اولان خزن كلمه سنه راجعدر

*) لو اختصرتم من الاحسان زرتكم * والعذب یهجر للافراط فی الخصر (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (لواختصر) مفاعلن مخبون (تمم ل) فاعلن (احسان زر) مستفعلن (تكمو) فعلن مخبونه در (والعذب به) مستفعلن (جرلل) فعلن مخبون (افراطفل) مستفعلن (خصری فعلن مخبوندر (قائلی ابو العلاء معریدر (اختصرت الطریق اذا اخذ اقربه سالك اولدم دیمكدر اختصار كلام دخی بوندندر وحقیقتی معنی باقی قالدیغی حالده لفظك تقلیلی اوزره اقتصاردر (احسان معروفدر (زرتكم ضمه میمی اشباع ایله قرائت اولنملیدر (عذب فتح بعده سكون ایله ماء طیبدر (هجر ترك معناسنه (خصر معجمه ومهمله وتحریك ایله برودت معناسنه كسر عین ایله بارد معناسنه در بو بیتده حسن تعلیل واردر (معنای بیت) اكر احسانكزی اختصار ایدرسكز سزی زیارت ایدرم زیرا طاتلی صو برودتده افراطی ایچون ترك اولنور بو بیتده شبه اشتقاق واردر

*) فدع الوعید فما وعیدك ضائری * اطنین اجنحة الذباب یضیر (*

بو بیت بحر كاملك ضرب ثانی مقطوعندندر تقطیعی (فدعلوعی) متفاعلن (دفماوعی) متفاعلن (دكضائری) متفاعلن سالمه (اطنیناج) متفاعلن (نحتذذبا متفاعلن (بیضیرو) فعلاتن مقطوعدر (قائلی عبد الله بن محمد ابن ابی عیینهٔ مهلبیدر نقل اولنور كه علی بن محمد بن جعفر ابن محمد بن علی بن حسین بن علی رضی الله عنه حضرتلری بوعبد اللهی مبیضه نك ظهورنده كندویه نصرت ایچون دعوت ایلدكده اجابت ایتدی امام مشارالیه حضرتلری دخی توعد بیوردقده مز بور دخی بو بیتی دیدی (دع اترك معناسنه امردر الوعید مفعولیدر وعید شرده وعد خیرده استعمال اولنور وعید تخویف معناسنه (ضائر وضار اسم فاعلدر (ضیر وضیر برمعنایه در (اطنین ده استفهام انكار ایچوندر طنین صدا وصوت معناسنه در بعضیلر بالك مكس معناسنه در دیمش اجنحه جناحك جمعیدر الذباب یه اضافتنده نظر واردر زیرا هر ز بابك ایكی جناحی واردر (معنای بیت) ای كیمسه وعید وتخویفی ترك ایله زیراسنك وعید وتخویفك

بكا ضرر و يريجى دكلدر كورمزمبسن ذبابك جناحلرينك صدا وصوتى ضرر ويرمى يعنى و يرمز مصراع ثانى يه ارسال مثل ديرلر مومى اليهك تهديدنى استحقارده وشانه عدم مبالاتده صوت ذبابه تشبيه ايلدى ضائر و يضير ميانده

جناس اشتقاق واردر

*)وقد كانت البيض الواضب فى الوغى * بواتر فهى الآن من بعده بتر(* بو بيت بحر طويلك ضرب اولندندر تقطيعى (وقدكا) فعولن (نتلبيضل) مفاعيلن (قواض) فعول مقبوض (بفلوغا) مقبوضه (بوات) فعول مقبوض (رفهيلا) مفاعيلن (نمنبع) فعولن (دهيبترو) مفاعيلن سالمدر (قائلى ابوتمامدر محمد بن نهشلك شهادتى حينده مرثيه ايلديكى قصيده سندندر بيض ابيضك جمعيدر سيف معناسنه (قواضب قاضبه نك جمعيدر قاطع معناسنه (فى الوغى بواتر كلمه سنه متعلقدر وغى فتح واو وغين معجمه ايله حرب معناسنه در (بواتر فتح باء موحده ايله باتره نك جمعيدر قاطعه معناسنه فهى نك هاسى وزن ايچون ساكن قيلنمشدر (الآن بترك ظرفيدر (بتر ضم باء موحده وسكون تاء مثناة فوقيه ايله بتراء كلمه سنك جمعيدر بتراء بتر كلمه سنك مؤنثيدر ابتر اصلنده هر قويريغى كسلمشه دنيلور ايدى صكره هر ناقصه دنيلدى بوندن فهم اولنديكه ملحقين قطع معناسنه اولان بتردن مشتق ايمش من بعد قواضبك بترينك ابتداسى ايچون بياندر ياخود الآندن بدلدر اكر من فى معناسنه قيلنور ايسه (معناى بيت) دخى تحقيق جنكده سيوف قاطعه لر ممدوحك حسن استعماليله قاطعه درلر پس اول سيوف قاطعه ممدوحك شهادتندن صكره ناقصلردر ابترلردر زيرا ممدوحك استعمالى كبى استعمال ايديجيسى

قالمدى

*)فهو يطبع الاسجاع بجواهر لفظه * ويقرع الاسماع بزواجر وعظه(* بو ايكى فقره مقاماتدن مقامهٔ اولى ده حريرينك كلاميدر بوراده ترصيعه مثالدر (ترصيع رصع التاج والسيف دنيلور جواهر ايله حلى اندرسه اطولده تحليه ونشاطدن اصطلاحه نقل اولندى ومناسبت ظاهره در ديدى اصطلاحده احدى القرينتنده يا اكثرنده اولان الفاظ قرينهٔ اخرادن وزن وتقفيده مقابلى مثلى اولسه اكا ترصيع ديرلر پس قرينهٔ ثانيه ده اولان الفاظك جميعسى قرينهٔ اولى دن مقابل اولان الفاظك جميعسنه موافقدر اما فهو لفظى قرينهٔ ثانيه دن اكا برشى مقابل اولور دكلدر واكر الاسماع

يدلى

يدلى الاذان دنليدى ثانيه دهٔ اولانك اكثرى اولى دن مقابلٔ اولانهٔ موافق اولوب اكا مثال اولور ايدى يطبع يعمل معناسنه در (طبع السيف والدرهم والجرة من الطين دنيلور بونلرى عمل ايتدى يعنى اشلدى ديمكدر (الاسجاع نصب ايله يطبعك مفعوليدر (اسجاع فتح همزه ايله سجع كلمه سنك جمعيدر قاموسده هو الكلام المقفى او موالاة الكلام على روى ايله تعريف اولنمشدر اطولده ديركه سجع كلمهٔ اخيره نك كندوسنه اطلاق اولنور وسكا كيدن نقل اولنان كلامك ظاهرى ده بودر پس بوراده اسجاعدن مراد كلمات مقفيات اولور بوجواهر لفظه يطبع يه متعلقدر (جواهر جوهرك جمعيدر جوهر هر طاشدر اندن برشى استخراج اولنور انكله انتفاع اولنور ولفظه يه اضافتى مشبه بهك اضافتى قبيلندندر ولفظه نك افرادى متعددى اراده موضعنده در زيرا لفظ اصلنده مصدردر و يقرع ايطبع اوزرينه معطوفدر دق ايدر ديمكدر (الاسماع نصب ايله يقرعنك مفعوليدر اسماع سمعك جمعيدر اكر اسماع مصدر اولورسه متعددى اراده ايله بيله افرادنى اراده صحيح اولور الله تعالى نك (ختم الله على قلوبهم وعلى سمعهم وعلى ابصارهم غشاوة) قول شريفنده اولديغى كبى اوقدر واركه اسماعك جمع اولمسنى ايجاب واقتضا ايدر بزواجر وعظه يقرع يه متعلقدر (زواجر زاجرك جمعيدر مانع معناسنه (معناى تركيب) پس اول ابو زيد سروجى مانند جواهر كلمات مقفيات يپار وملاهى ومناهيدن منع ايديجى وعظ ونصيحتيله سمعلرى دق ايدر

*) تجلى به رشدى واثرت به يدى * وفاض به ثمدى واورى به زندى(* بو بيت بحر طويلك ضرب اولندندر تقطيعى (تجلا) فعولن (بهيرشدى) مفاعيلن (واثرت) فعولن (بهيدى) مفاعلن مقبوضه (وفاض فعول مقبوض بهثمدى مفاعيلن (واروا) فعولن (بهيزندى) مفاعيلن سالمدر قائلى ابوتمامدر بونكله نصر بن منصورى مدح ايدر (تجلى تفعلدن ظاهر اولدى ديمكدر (رشدى تجلى نك فاعليدر (واثرت ثروه دن مأخوذ صيغهٔ ماضيدر اثرى الرجل دنيلور اموالى كثيره اولدى ديمكدر (يدى اثرت كلمه سنك فاعليدر (فاض باقربنه يابعدنه معطوفدر (ثمدى فاضنك فاعليدر ثمد كسر ثاء مثلثه ايله فى الاصل ماء قليل معناسنه ايدى شمدى بونكله بوراده مال قليل اراده اولندى قاموسده ثمد فتح وتحريك ايله ماء قليل معناسنه در وكندى ايچون ماده يوقدر ديدى ديوانده وصحاحده بنه فتحيله كلمشدر واورى صيغهٔ

ماضیدر (زندی اوراڭ فاعلیدر ولی وزنی اوزره (وری به الزند دنیلور انکله چقماغڭ آتشی چقدی دیمکدر اوریته وریته استوریته مجموعی برمعنایه‌در پس اوری به زندی‌نڭ معناسی انکله زندیمڭ آتشی چقدی دیمکدر زیرا افعل فعل معناسنه کلور اما مطولده همزه سنی صیرورت ایچون قیلوب صار ذاوری ایله تفسیر ایلدی بودخی قیاس ایله قولدر زیرا کتب لغتده اوری صیرورت معناسنه ثابت اولمدی و بو اوری فعلنی اخرج معناسنه قیلمق ممکندر بوکا کوره معنی انڭ سببیله زندیم کندی نفسندن آتشی اخراج ایلدی دیمك اولور و بعضیلری اوری کلمه سنی تصحیف ایدوب ضم همزه وکسر را ایله اوریت ازندن یعنی افعالدن مضارع متکلم قیلدی بوایسه روایتڭ غیری وظاهر درایتڭ خلافیدر واوری به زندی مطلوبه ظفردن عبارتدر وورت موضعده به ضمیری بیت سابقده مذکور نصره عائدلردر و باسی سببیه‌در (معنای بیت) ممدوحم نصر سببیله عقل ورشدم ظاهر وهویدا اولدی و بنه انڭ سببیله بدم اموال کثیره صاحبی اولدی و بنه انڭ سببیله مال قلیلم فائض وزائد اولدی و بنه انڭ سببیله مطلوبه ظفر بولدم و بیت سابق

*) ساحم دنصرا ماحییت واتنی *لاعلن قد جل نصرمن الحمد(* قولیدر تقطیعی (ساحم) فعول مقبوض (دنصرنا) مفاعیلن (حییت) فعول (واتنی) مفاعلن (لاعل) فعول مقبوض (مان قد جل) مفاعیلن (لنصرن) فعولن (منلحمدی) مفاعیلن سالمدر (معنای بیت) حیاتده اولدقجه ممدوحم نصره حمد ایدرم وتحقیق بیلورمکه نصرمذکور ایلدیکم حمددن جلیل وعظیم اولدی

*) تدبیر معتصم بالله منتقم * لله مرتغب فی الله مرتقب (*

بو بیت بحر بسیطڭ ضرب اولندندر تقطیعی (تدبیرمع) مستفعلن (تصمن) فعلن مخبون (بللاهمن) مستفعلن (تقمن) فعلن مخبونه (لللاهمر) مستفعلن (تغبن) فعلن مخبون (فللاهمر) مستفعلن (تقبی) فعلن مخبوندر (قائلی ابوتمامدر معتصم بالله بلاد رومدن عموریه‌یی فتح ایتدیکی حینده مدحنده دیدیکی قصیده سندندر (عموریه فتح عین مهمله وتشدید میم مضمومه وتشدید یا ایله بلاد رومدن بر بلده‌نڭ اسمیدر مطولده دیرکه تدبیر معتصم بالله مبتدادر خبری بیت ثالث اولان *لم یرم قوما ولم ینهد الی بلد *الا تقدمه جیش من الرعب قولیدر اما ابیات شارحی تدبیر معتصم مبتداء محذوفڭ خبریدر تقدیری فتح عموریه تدبیر معتصم دیمکدر دیمش بوخوشدر تدبیر عاقبت اموری تفکردر

معتصم بالله ایله جائزدر که ممدوح اراده اولنه بوکا کوره علمی استعمال اولنور و بو تقدیرجه منتقم مابعدیله موصوف بدله حمل اولنور وجائزدر که هر معتصم بالله اراده اولنه بوکا کوره قلت اوزره نکره‌یی عمومده استعمال اولور بو تقدیرجه مابعدنده اولان اوصاف ایله موصوف اولور (مرتغب افتعالدن اسم فاعلدر (الله تعالینڭ رضوان و رضاسنه مقرب اولان شیئه رغبت ایدیجی دیمکدر (مرتقب افتعالدن اسم فاعلدر الله تعالینڭ ثوابنه منتظر عقابندن خائف دیمکدر پس بومعنایه کوره مرتقب لفظنڭ مفعولی محذوف تقدیری مرتقب لله دیمك اولور ابیات شارحی دیرکه مرتقب خائف معناسنه‌در زیرا خائف عقابه ترقب وتوقع ایدر (فلان لایراقب الله فی اموره دنیلور الله تعالینڭ عقابنه نظر ایدوب منتظر اولماز و باشنی معصیتدن قالدرمز دیمکدر (معنای بیت) فتح عموریه معتصم باللهڭ تدبیریدر یاخود خلیفه‌نڭ تدبیریدر اویله خلیفه که الله تعالی معتصم وحبلنی متمسکدر والله تعالی ایچون اعداسندن انتقام الیجیدر والله تعالینڭ رضاسنه مقرب اولان شیئه رغبت ایدیجیدر والله تعالینڭ ثوابنه منتظر وعقابندن خائفدر خفی بیورلمیه شطر اولکه تدبیر معتصم بالله منتقم در میم اوزرینه مبنیه سجعه‌در وشطر ثانی که لله مرتغب فی الله مرتقبدر با اوزرینه مبنیه سجعه‌در و بونلردن هر بری سجعه آخره مخالفدر بوکا تشطیر دیرلر عالم ربانی سعدالدین تفتازانی مطولده دیرکه سجع نظمنده جریان ایتمکله تصریع تسمیه اولنان دخی سجع اقسامندندر تصریع عروضی ضربڭ تقفیه‌سی کبی مقفاة قیلمغه دیرلر عروض بیتڭ مصراع اولنڭ اخریدر ضرب بیتڭ مصراع ثانیسنڭ اخریدر ابن اثیر دیمشکه تصریع یدی مراتبه منقسم اولور اولکسی هر مصراع معناسی فهم اولنمقده فی ذاته مستقل اولمقدر بوکا تصریع کامل دیرلر امرء القیسڭ

افاطم مهلا بعض هذا التدلل * وان کنت قد ازمعت هجری فاجملی قولی کبی ایکنجیسی مصراع اول ثانی‌یه محتاج اولمیه لکن مصراع ثانی کلسه اوله مرتبط کله ینه امرء القیسڭ *قفانبك من ذکری حبیب ومنزل* بسقط اللوی بین الدخول فحومل* قولی کبی اوچنجیسی ایکی مصراعلر برحیثیتده اولمقدر که هر برینی اخرڭ موضعنه وضع صحیح اوله ابن حجاج بغدادینڭ *من شروط الصبوح فی المهرجان* خفة الشرب مع خلو المکان

قولی کبی دردنجی مصراع اولك معناسی ثانی ایله فهم اولنه بوکا تصریع دیرلر
ابو طیبك * مغانی الشعب طیبا فی المغانی * بمنزلة الربیع من الزمان * بشنجی
تصریع ایکی مصراعلرده لفظهٔ واحده ایله اولور بوکا تصریع مکرر
دیرلر زیرا لفظهٔ یا مصراعینده متحدة المعنادر وعبید نام شاعرك
*فکل ذی غیبة یؤب * وغائب الموت لایؤب * قولی کبی وبو من جهة
الدرجه انزلدر یا خود مجازا اولدیغندن مختلفة المعنادر ابو تمامك
فتی کان شربا للعفاة ومرتعا * فاصبح للهندیة البیض مرتعا * قولی کبی
التنجی مصراع اول برصفت اوزرینه معلق اولا که اول صفتك ذکری
ثانینك اولنده کله بوکا تعلیق دیرلر * الا ایها اللیل الطویل الا انجلی *
بصبح وما الاصباح منك بامثلی * قولی کبیکه مصراع اول صبحه معلقدر
بو غایت معیبدر یدنجی بیتده تصریع قافیه سنه مخالف اولمقدر بوکا
تصریع مشطور دیرلر ابو نواس نام شاعرك * اقلنی قد ندمت من الذنوب *
وبالاقرار عدت من الجحود * قولی کبی اولکنده با ایله تصریع صکره ثانیده
دال ایله تقفیه ایلدی و بو ما نحن فیه دن خارجدر

*) مها الوحش الا ان هاتا اوانس * قنا الخط الا ان تلك ذوابل (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (مهلوح) فعولن (شالّلان)
مفاعیلن (نهاتا) فعولن (اوانسن) مفاعلن مقبوضه (قنلخط) فعولن
(طاللاان) مفاعیلن (نتلك) فعول مقبوض (ذوابلو) مفاعلن مقبوضدر
(قائلی ابو تمامدر وزیر محمد بن عبد الملکی مدح ایلدیکی قصیده سندندر
مها الوحش مبتداء محذوفك خبریدر تقدیری هن مها الوحش دیمکدر هن
نسایه راجعدر (مها مهاة کلمه سنك جمعیدر بقرء وحشیه معناسنه (وحش
حیوان بری یه دیرلر فارسیده مادهٔ کاو دشتی دیدکلریدر پس اضافتی بیانیه
اولور یا خود تجریده مبنی اولور (هاتا انك اسمیدر ونسایه اشارتدر (اوانس
انك خبریدر (اوانس ضم همزه وکسر نون ایله انسة کلمه سنك جمعیدر
آنسه ضد وحشت اولان انسدن مأخوذ در باب طربدندر (قنا الخط تقدیرا
مرفوع مبتداء محذوفك خبریدر یا خود خبر بعد خبردر (قنا فتح قاف ایله
قناة کلمه سنك جمعیدر رمح معناسنه (خط فتح خاء معجمه ایله یمامه ده برموضعدر
وبوکا خط هجر دیرلر رماح خطیه بوکا نسبت اولنور زیرا رماح بلاد هنددن
اول موضعه حمل ونقل اولنوب انده قوام ونظام ویریلوب سائر بلاد عربه

اندن

اندن منتشر اولور (تلك انك اسمیدر قنایه اشارتدر ذوابل انك خبریدر
ذوابل ذابله نك جمعیدر یابس معناسنه ناضرك ضدیدر نسایی حسن عینده
اولا مهایه تشبیه ایدوب صکره قد قامتده قنایه تشبیه ایلدی ذبوللری ایله
استدراك ایدوب نساء حسناده ذبول یوقدر نواضردر دیدی خفی بیورلمیه
ایکی مصراعك الفاظی هاتا وتلك دن غیری بربرینه متوازنه در بوکا مماثله دیرلر
(معنای بیت) شاعر نساء محابیبی وصف ایدوب دیرکه اول نساء حسناء حسن
عیونده بقر وحشی کبیدر لکن اول نساء حسناء آنسه ومونسه لردر بقر
وحشی کبی اورکك دکللردر واول نساء حسناء قد وقامتده قنا الخط کبیدر اوقدر
وارکه اول قنا یوابسدر اما نساء حسناء نواضر وتازه لردر آنلرده ذبول یوقدر

*) فاحجم لما لم یجد فیك مطمعا * واقدم لما لم یجد منك مهربا (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (فاحجم) فعول مقبوض
(ململم) مفاعیلن (یجد فی) فعولن (کمطمعا) مفاعلن مقبوضه (واقد)
فعول مقبوض (ململم) مفاعیلن (یجدمن) فعولن (کمهربا) مفاعلن
مقبوضدر (قائلی بحتریدر فتح بن خاقانی مدح ایتدیکی قصیده سندندر
اسد ایله مبارزه سنی ذکر ایدر ومماثلهٔ تامه یه مثالدر یعنی احدی القرینتین ده
اولان جمیع الفاظ اخری دن جمیع مقابلی مثلیدر اما بیت سابق احدی
القرینتین ده اولان الفاظك اکثری اخری دن مقابلی مثلی اولدیغنه مثالدر
هاتا وتلك نك عدم تماثلندن اوتوری احجم لم یجد اقدم لم یجده اولان ضمائر
مستکنه ممدوحك مبارزه ایتدیکی اسده راجعدر احجم احجامدن مأخوذ
صیغهٔ ماضیٔ معروفدر فیك ومنك ایکیسیده ممدوحه خطابدر (اقدم اقدامدن
مأخوذ صیغهٔ ماضیٔ معروفدر (معنای بیت) ای ممدوح اسد سنده مطمع
بولمدیغی حینده احجام وتأخر ایتدی وسندن مهرب بولمدیغی حینده اقدام
ایتدی بیلورکه اکرچه هرب ایتسه لاحق اولورسن

*) مودته تدوم لکل هول * وهل کل مودته تدوم (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعی (مودتهو) مفاعلتن
(تدوم لکل) مفاعلتن (لهولن) فعولن مقطوفه (وهلکلن) مفاعیلن
معصوب (مودتهو) مفاعلتن (تدومو) فعولن مقطوفدر (قائلی قاضیٔ
رجا نیدر کندینك دوستلرندن برینی وفا ایله وصف ایدر یا خود نجم الدین
ابو عبد اللهی مدح ایدر (مودته مبتدادر تدوم خبریدر (مودت فتح میم ایله

وزنا ومعنى محبت كبيدر اكل هول تدوم يه متعلقدر (هول فتح ها وسكون واوايله فزع و خوف معناسنه هاله الشئ يهوله هولا دنيلور انى فزع ايتدرسه ومكان مهيل دنيلور مخوف ديمكدر وهل كل مقدم خبردر مودته تدوم جمله سى تأويل مفردده موءخر مبتدادر معناسى هر بريسميدرانك موتى دائم اولوردیمكدر هل استفهام انكارى ايچوندر هل شيئك وجود وعدمندن سؤال ايچوندر جوابى نعم ياخود لادر و بوشيئك وجود وعدمندن سؤال ايچون اولان هل هل بسيطه‌در اما هل مركبه ايله وجود وعدمك غيرى صفتدن سؤال اولنور هل هوقائم دينلديكى كبى خفى بيولميه بو بيت قلبه مثالدر قلب كلام اولك ترتيبنك عكسنه ديرلر زيرا بوراده مصراع ثانى مصراع اولك عكسيدر شول حيثيتله كه هول كلمه سنك واوندن ابتدا ايدوب مودته نك ميمنه انتها اولدى بعضيلر قلبدن مراد كلامى برحيثيتله وضعدر كه اخرندن ابداء اولنوب اوله سيراولنسه حاصل بعينه كلام اول اولور بيت مذكوركبى زيرا تدوم نك ميمندن مودته نك ميمنه دكين على التوالى حروف ايله نطق ايتسك كلام بعينه مودته نك ميمندن تدوم نك ميمنه دكين قراءت ايتديكك كبى اولور وقلبك نظمه اختصاصى يوقدر نثرده ده جارى اولوركل فى فلك وربك فكبر كبى و بو قلبك انواعى واردر اولكيسى قلب البعضدر شارع شاعر رقيب قريب راغب غراب كبى ايكنجيسى قلب الكلدر درب برد كبى اوچنجيسى قلب مستويدر بيت مذكوركبى (معناى بيت) اول دوستك موت ومحبتى هرهول وفزع وخوف ايچون دائم اولور هر بردوستك مودت ومحبتى دائم اولور وارميدر يوقدر ديمك اولور

) ارانا الاله هلالا انارا (

بو مصراع بحر متقاربك ضرب اولندندر تقطيعى (ارانل) فعولن (الاه) فعول مقبوض (هلالن) فعولن (انارا) فعولن سالمدر قلب مجموع بيتده اولديغى كبى مصراعده دخى اولديغنه مثالدر (اراناده اولان نا ارى نك مفعول اوليدر (الاله رفع ايله ارى نك فاعليدر هلالا ارى نك مفعول ثانيسيدر (انارا افعالدن صيغهٔ ماضىٔ متعديدر الفى اطلاق ايچوندر وهلالا كلمه سنك نعتيدر (معناى مصراع) الله تعالى حضرتلرى بزه عالمى نورلنديرن هلالى كوستردى

*) ياخاطب الدنيا الدنية انها * شرك الردى وقرارة الاكدار (*

بو بيت بحر كاملك ابيات زحافاتندندر تقطيعى (ياخاطبد) مستفعلن مضمر

(دنيددنى) مستفعلن (يتانتهـا) متفاعلن سالمه (شركرردا) متفاعلن (وقرارتل) متفاعلن (اكدارى) مفعولن مضمر مقطوعدر (قائلى حريريدر يكرمى اوچنجى مقامه سنده كتورمشدر (خاطب اسم فاعلدر نكاح طلب ايديجى يه ديرلر (خطب المرأة خطبة كسريله در مرأه يه نكاح طلب ايتدى ديمكدر اما ضم ايله خطبه موعظه معناسنه فاعلنه خطيب ديرلر (الدنية الدنيانك نعتيدردنيه خسيسه معناسنه انها ده اسم ان اولان ضمير دنيايه راجعدر (شرك الردى رفع واضافتله اننك خبريدر (شرك فتحه ايله طريق ياخود حباله يعنى ظبيه ايچون طوزاقدردام معناسنه (ردى وزنا رحى كبى هلاك معناسنه (وقرارة الاكدار شرك الردى اوزرينه معطوفدر (قرارة فتح قاف ايله مقره معناسنه اكدار كدرك جمعيدر كدر كسر دال ايله صفوتك ضديدر خفى بيورلميه بو بيت تشريعه مثالدر تشريع اصطلاحده بيتى ايكى قافيه اوزرينه بنا ايتمكدر بوكا توشيح وذوالقافيتين دخى ديرلر پس بو بيتك ايكى قافيه سى واردر برى ردادر وبرى دارد ر قنقيسنك اوزرينه وقف ايتسك معناى بيت صحيح اولور محصل كلام بو بحرك طقوز ضربى واردر و بوقصيده اون بيتدر ايكى قافيه اوزرينه انشا اولنمشدر اولكيسى الفدر ايكنجيسى راء مكسوره در پس راء مكسوره يه كوره بحر كاملك ضرب ثانيسندن اولور زيرا بوتقديرجه قصيده نك اجزاسى مسدسه وضربى مقطوعدر قطع وتدك ساكنى حذف وماقبلنى اسكاندر متفاعلن جزئنك نونتى حذف ولامنى اسكان كبى والفه كوره بحر كاملك ضرب ثامنندندر زيرا بوتقديرجه مربعة الاجزا سالمة الضرب اولور (معناى بيت) مرأه مانند اولان دنياى دنيه وخسيسه نك نكاحنى طلب ايديجى سكا ندا ايدرمكه تحقيق دنياى دنيه هلاك طوزاغيدر ومقر كدوراتدر مرادى دنياى دنيه دن اعراض ونفرت ايله ديمكدر خفى بيورلميه استعاره بالكنايه طريقى اوزره دنيايى امرأه يه تشبيه ايدوب استعارهٔ تخييليه طريقى اوزره امرأه نك ملايمى اولان خطبه يى دنيايه اثبات ايلدى

*) ساشكر عمرا ان تراخت منيتى * ايادى لم تمنن وان هى جلت (*
*) فتى غير محجوب الغنا عن صديقه * ولا مظهر الشكوى اذا النعل زلت (*
*) رأى خلتى من حيث يخفى مكانها * فكانت قذى عينيه حتى تجلت (*

بو ابيـات ثلاثه بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعى (ساشك) فعول

مقبوض (رعمرن ان) مفاعيلن (تراخت) فعولن (منيتى) مفاعلن مقبوضه (اياد) فعول مقبوض (يلتمس) مفاعيلن (وان هـ) فعول مقبوض (يجللى) مفاعلن مقبوض (فتنغى) فعولن (رمحجو بل) مفاعيلن (غناعن) فعولن (صديقهى) مفاعلن مقبوضه (ولامظ) فعولن (هرشكوا) مفاعيلن (اذنع) فعولن (لزللى) مفاعلن مقبوضه (رءاخل) فعولن (لتيمحى) مفاعيلن (يثخفا) فعولن (مكانها) مفاعلن مقبوضه (فكانت) فعولن (قذاعينى) مفاعيلن (هحتا) فعولن (تجللى) مفاعلن مقبوضدر (قائلى عبدالله بن زبيراسديدر بونكله عمرو بن عثمان بن عفان رضى الله عنهـ يى مدح ايدر (زبير فتح زاى وكسر باء موحده ايله در امير واسيركبى ومرزوقى قائلى محمد بن سعيد كاتبدر ديمش بوكامطرزى وخوارزمى موافقت ايدوب ديديلركه بونكله اشدق ايله ملقب عمرو بن سعيد القاضى يى مدح ايدر بركون اشدق محمد بن سعيدك كمنك تحتندن قيصنى ممزق كوروب اون بيك درهم كوندردى اولدخى حقنده بو ابياتى سويلدى وعلامهٔ شيرازى قائلى زياد بن اعجمدر ديمش ومراكشى لاميةالعجم شرحنك اوائلنده وابن قرقاش شرح بديعيه ده بو ابياتك قائلى ابوالاسود ظالمدر ديمشلر وابن خلكان يحيى بن هبيره نك ترجمه سنك قائلى ابراهيم صوليدر ديمش بعضيلر قائلى عمرو بن كيلدر ديمش (عمرا ساشكرنك مفعوليدر (وعمرودن مراد ممدوحدر اساسده كلشكه (شكرت لله نعمته واشكروالى دينوب لام ايله استعمال اولنور وكاهيجه (شكرت فلانا دينوب لامسز استعمال اولنوب فلانك نعمتنى مراد ايدرلر بوراده كويا (ساشكر لعمرو ديمك مراد ايدوب جار حذف اولندى وسبنى تأكيد ايچوندر ديديلر (منيتى تراخت فعلنك فاعليدر تراخت تأخرت معناسنه (منيه موت معناسنه خفى بيورلميه (ان تراخت منيتى شرط مؤخردر (ساشكر عمرا جزاء مقدمدر ضرورت شعر ايچون تقديم اولنمشدر (ايادى ايدينك جمعيدر بوده يدك جمعيدر نعمت ايچون استعاره اولنور (وايادى عمرودن بدل اشتمالدر واكر ايادى عمروده مبالغه دن اوتورى بدل كل قيلنسه كويا عمرو ايادىٔ موصوفه نك عينى اولوب لطيف اولور ايدى (لم تمنن ايادينك نعتيدر (لم تمنن قطع ايتمدى ومنت ايله مخلوط اولمدى ديمكدر تنصيصده مؤنث مجهول لفظى اوزره در ونائب فاعلى ايادىدر ديدى (ومن اصل لغتده حلى قطع ايتمكدر بوتقديرجه منى نفيده

من اتصالده حبال كبى اولوب مقدما دخى قطع اولمديغى اشعار واردر (وان هى جلت ده اولان ان شكره وصل ايچون اولمق احتمالدر (تقديرى ساشكر ايادى وان هى عظيمة ديمك اولور معلوم مدركه عظيم النعم اولانك شكرى غايت مشكلدر (هى ضميرى ايادى يه راجعدر (جلت نك تحتنده اولان مستترى ينه ايادى يه عائددر (فتى چونكه ايادى عمروده مبالغه ايتديكندن كويا كمدر ديو سؤال وارد اولوب فتى ايله جواب ويردى فتى مبتداء محذوفك خبريدر تقديرى هو فتى ديمكدر فتى بو صفات كريمه ايله متصف اولان شابه ديرلر و بو صفاتك شباب ايله اجتماعى اغربدر ياخود سخى كريمدر زيرا فتى بومعنايه كلور غير محجوب الغنا فتى نك نعتيدر فتى نك غناسى ممنوع دكلدر ديمكدر (غنا كسر غين معجمه ايله فقرك ضديدر اطولده غنانك مال ايله ترادفنى عنايه ايله افاده ايدوب يعنى فتى نك مالى محجوب اولوردكلدر ديدى عن صديقه غير محجوب قولنه متعلقدر يعنى غنا و مال فتى نك صديقندن ممنوع اولوردكلدر يعنى صديقى مالندن كمال انتفاع ايله انتفاع ايدر (ولا مظهر كسر ايله غير محجوب اوزرينه معطوفدر مظهر مشهوره كوره اسم فاعلدر اما محجوب لفظنه اشبه اولان اسم مفعول قيلوب مرفوعنه يعنى الشكوى يه مضاف اولمقدر اذا النعل زلت شر ومحنتك نزولندن وكشى يى امتحاندن كنايه ده زلت به القدم وزلت به نعل دنيلور پس ولا مظهر الشكوى اذا النعل زلت قولنك معناسى ممدوحه بلا نزولى حيننده شكوايى اظهار ايدردكلدر بلكه صبر ايدر ديمكدر (معناى بيت) تحقيق صديقه ممدوحك منافعيله انتفاع ايدر اصلا مضاريله تضرر ايتمز كه حتى مضار ايله محزون اوله زيرا ممدوح مضارى اخفا ايدر اظهار ايتمز واذا النعل زلت قولنى حال صديقدن عبارت قيلمقده ممكندر تقديرى زلت النعل بالصديق وابتلى الصديق ديمك اولوب معنى ديمك اولور كه صديق وبالنى دفعنده تعبنك ثقلنى وحالنك اصلاحيله ابتلادن شكوايى اظهار ايدردكلدر ابلغ اولان تعميمدر واكر ولا مظهر الشكوى قولنى صيغهٔ مفعول اوزرينه قيلوب زلت النعل صديق ايچون قيلنسه معنى ديمك اولور كه صديق عدم احتياجندن اوتورى ابتلاسى قتنده شكواسنى اظهار ايتمز زيرا ممدوح صديقنك حالنه كمال مراعاتندن صديق اظهار شكوايه محتاج اولماز خفى بيورلميه بومعنانك مابعدينه زياده ارتباطى واردر نقدر بوندن بومعنايى فهمده نوع خفا دخى وارايسه (خلتى رأى نك مفعوليدر خله

فتح خاء معجمه ایله حاجت وفقر معناسنه در مثلده الخلة تدعو الی السلة سله
سرقه معناسنه پس خله نك قنقی معناسنی مراد ایدرسین اول معنایه حمل ایله
یخفی مكانها خفا مكان الشیٔ دنیلور شیٔك خفاسنده مبالغه در یاخود یمكانها
ایله مراد خله نك وجودیدر یعنی ممدوح حالمده كمال ترقبی ایچون حاجتمی
كندندن اخفا ایتدیكم مكانده كورر دیمكدر (قذی علی وزنی اوزره كوزه
داخل اولان شیدر كه كوز انكله متأذی اولور مطولده كوزه ملازم اولان
داء كبی اولان شیدر دیدی احتمالدر كه كوزلرینك قذاسی عدم غفلتدن كنایه اوله
وینه احتمالدر كه كوزلری قذی ایله مشغوله اوله قذاسندن غفلت ایتدیكی
كبی خفی یورلیه حرف روی تادر و بو تادن اول لام مشدده مفتوحه یی التزام
ایتدیكه شعرده لازم دكلدر بلكه زلت ومدت وغیر بله تمام اولور ایدی پس
بوراده ملتزم اوچ شیدر كه انلردن برشی لازم دكلدر بری فتحه وبری لام وبری
تشدیددر بو تقریرات ومعانی اطول صاحبنكدر اما مطولده ابیات ثلاثه یه
شو وجهله معنی ویروب دیر كه ممدوحم اولان عمروه شكر ایدرم اكر موتم تراخی
ایدرسه یعنی اولوم بكا مهل ویررسه عمرودن بدل عطاباسنه شكر ایدرم
اویله عطایا كه قطع اولنمدی ومنت ایله مختلط اولمدی نقدر عطایا عظیمه
اولورسه اول عمرو برفتی وشابدر كه صدیقندن غنا ومالی محجوب وممنوع
اولور دكلدر وینه اویله فتی كه كندویه حوادث زماندن بلایا نازله اولوب
شدته مبتلا اولسه شكایتی اظهار ایدیجی دكلدر وینه اویله فتی كه بنم فقر
وحاجتمی كوردی شول حیثیتدن فقر وحاجتم كه مكانی خفی اولور یعنی اول
فقر وحاجتمه تحمل ایله انی بن ستر ایدرم پس بنم فقر وحاجتم اول فتینك
كوزلرینك قذاسی اولدی تا فقرم منكشف وزائل اولنجیه دك یعنی فتی
عطایاسیله فقریمی اصلاحیله منكشف اولنجیه دك حاصلی فتینك حسن
اهتمامندن امر ملازم كبی قیلوب اصلاحیله فقریمی دفع ایلدی خفی یورلیه
حرف روی تادر وابیاتده تادن اول لام مشدده مفتوحه كتوردی و بو سجع
تحقق ایتدیكندن اوتوری مذهب سجعده لازم دكلدر جلت ومدت ومنت
وانشقت كبی

*) اذا انت لم تنصف اخاك وجدته * علی طرف الهجران ان كان یعقل (*
*) ویركب حد السیف من ان تضیمه * اذا لم یكن عن شفرة السیف مزحل (*
بو ایكی بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (اذا ان) فعولن

تلم

(تلم تنصف) مفاعیلن (اخاك) فعول مقبوض (وجدتهو) مفاعلن مقبوضه
علاط) فعول مقبوض (رفلهجرا) مفاعیلن (نانكا) فعولن (نیعقلو) مفاعلن
مقبوض (ویرك) فعول مقبوض (بحدد سسی) مفاعیلن (تضان) فعولن
تضیمهو) مفاعلن مقبوضه (اذالم) فعولن (یكن عن شف) مفاعیلن
(رتسسی) فعولن (فزحلو) مفاعلن مقبوضدر (قائلی معن بن اوس مزنیدر
(لم تنصف انصافدن مأخوذ نهی مخاطبدر انصاف وعدل معناسنه در
اخاك الف ایله منصوب (لم تنصف كلمه سنك مفعولیدر اخدن مراد اخوت
صداقه یاخود اخوت نسبدر (وجدته فعل مخاطبدر واذا شرطك جزاسیدر
ضمیر مفعولی اخاك لفظنه راجعدر علی طرف الهجران وجدته كلمه سنه
متعلق وجدت نك مفعول به غیر صریحیدر و بوراده طرفدن مراد طرف
معنویدر صوری دكلدر ان كان یعقل قولی اخاك قولنك قیدیدر یعقل
ضرب بابندندر اكر ظلم ایدرسه‌كده برادر یكك عقلی باقی اولورسه دیمكدر
بونده سنك ظلمكله مجنون اولورلغه وهجران ایله عقلی باقی اولورلغه اشارت
واردر (یركب حد السیف ایله قتل اولنمقلغه راضی اولور دیمكدر یاخود قتل
منزله سنده اولان شیئی ارتكاب ایدر دیمكدر مطولده حد سیفه ركوب ایله مرادی
تقطیع سیف ایله تقطع وتأثیریله موثر اولان اموره تحمل ایتمكدر و بونكله
مرادی حرب ومونه صبردر من ان تضیمه سنك برادریكه ظلمك اجلندن دیمكدر
بو تقدیرجه من اجلیه اولور بعضیلر من لام معناسنه تعلیل یاخود تسبب
ایچون دیوب حد سیفه ركوب ایدر ظلمك سببیله دیمكدر دیمش (مطولده من
ان تضیمه قولی یركب حد السیفدن بدل قیلوب من كلمه سنی بدل ایچون
قیلمش (عن شفرة السیف لم یكن كلمه سنه متعلقدر (شفره فتح شین معجمه
وسكون فا وفتح را ایله سیفك حدینه دیرلر (مزحل لم یكن كلمه سنك اسمیدر
(مزحل فتح میم وسكون زای وفتح حاء مهمله ایله مبعد معناسنه در دفع
بابندن (زحل زحولا دنیلور بعد معناسنه (معنای بیتین) نه زمان سن برادریكه
عدل وانصاف ایتمسك یعنی اعطای نصفه ایتیوب حقوقنی توفیه ایتمسك
اكر برادرك عاقل ایسه انی طرف هجران یعنی افتراق طرفنده بولورسن
یعنی سنك ایچون هجرت ایدیجی وسنكله اولان مواخاتنی متبدل بولورسین
و برادریكه ظلم ایتدیككك اجلدن سیف ایله قتل اولنمقلغه راضی اولور یاخود
قتل منزله سنده اولان شیئی ارتكاب ایدر اكر حد سیفدن ظلمی قبولك غیری

مبعد اولمازایسه بیت ثانینك مطوادہ ومختصردہ وریلان معناسی سنك
برادرك شدائدہ تحمل ایدر تأثیرسیوف کندندہ تأثیرایدن وتقطیع سیوف
کندویی تقطع ایدن کبی شدائدہ تحمل ایدرسنك اکاظلمکدن بدلا اکر
حدسیفه رکوبدن ومشاقه تحملدن مبعد اولمازایسه خفی بیورلمیه شعراخوان
ایله مداراته حث وانلر ایله غلظتدن تجنبدر والا صدیق وظهیر قالمز بونده
زیادۂ مبالغه ایله * ولوکنت فظاغلیظ القلب لانفضوا من حولك * آیت
کریمه سنه تلمیح واردر نقل اولنورکه عبدالله بن الزبیر معاویه یه کلدی بوایکی
بیتی انشاد وقراءت ایلدی معاویه عبد الله بن الزبیره * لقد شعرت بعدی
یااباابکردیدی یعنی معاویه عبدالله بن الزبیره بندنصکره وبنی کورمه یه لی
شعری اخذ ایتمشسن وشاعراولمشسن ای ابوبکردیدی بوندنصکره
عبدالله بن الزبیر معاویه نك مجلسندن مفارقت ایتمز اولدی حتی برکون معن
ابن اوس مزنی کلدی ومعاویه نك مجلسنه دخول ایدوب اولی * لعمرك
مادری وانی لاوجل * علی اینا تغدو المنیة اول * قصیده سنی تمام اولنجیه دك
معاویه نك حضورنده قراءت وانشاد ایلدی مکر بوایکی بیت معن بن اوسك
قصیده سنده وار ایمش معاویه عبدالله بن الزبیره دونوب بوایکی بیتدر
دیو بکاخبر ویرمدکمی دیدی عبدالله بن الزبیر دخی بی مهابا لفظ ومعنی
معن بن اوسکدر دیدکدنصکره معن بنم سود قرنداشمدر بن انك شعرینه
اندن احقم دیدی مقصودی کمال اتحادلری اولدیغنی بیان اولسه کرکدر
خفی بیورلمیه اصطلاح بدیعده غیرك شعرینك جمیع لفظ ومعناسنی من
غیرتغییر اخذه نسخ وانتحال تسمیه ایدرلر وبوغایت ایله مذمومدر زیرا
عوام وخواصك بیلدیکی سرقۂ محضه در نسخ لغتده ابطال معناسنه در
وانتحال شاعر غیرك شعرینی کندویه نسبت وبندر دیو ادعا ایتمکه دیرلر
وینه خفی بیورلمیه مطلقا اخذ وسرقه ایله مسمی اولان ایکی نوعدر بری
ظاهردرکه انجق نسخ وانتحاله واغاره مسخه مخصوصدر وبری غیر
ظاهردرکه انجق ذکری آتی المام وسلخه مخصوصدر

*) دع المکارم لاترحل لبغیتها * واقعد فانك انت الطاعم الکاسی (*
*) ذرالمآثر لاتذهب لمطلبها * واجلس فانك انت الآکل اللابس (*

بیت اول وبیت ثانی بحر بسیطك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (دعلمکا)
مفاعلن مخبون (رملا) فعلن مخبون (ترحللبغ) مستفعلن (یتهـا)
فعلن مخبونه (وقعد فان) مستفعلن (نکان) فعلن مخبون (تطّاعم)

مستفعلن (کاسی) فعلن مقطوع (ذرلمئا) مفاعلن مخبون (ثرلا) فعلن
مخبون (تذهبلط) مستفعلن (لبها) فعلن مخبونه (وجلس فان) مستفعلن
(نکان) فعلن مخبون (تلاکل) مستفعلن (لابس) فعلن مقطوعدر بیت اول
خطیئه نام شاعرکدر زبرقانی هجوایتدیکی قصیده سندندر ومیانلرنده اولان
اولدی برکون حضرت عمر رضی الله عنه بو بیتی کوردی زبرقانه تلطیف ایدوب
سنی هجو ایده نی کورمیم سنی مدح ایده نی کوره یم دیدی درعقب حضرت
حساندن سؤال ایتدیلر آنی هجو ایتدی دیدکده حضرت عمر دخی اوزرینه
صلح ایدوب حبس ایتدی بوقصه اغانیده مذکوره در بیت ثانی اولك من
جهة المعنی عینیدرکو یاخطیئه نك قوانك جمیع معناسنی جمیع الفظیله نظمنی
تغییر ایتمکسزین اخذایدوب همان اکثر کلمه سنی مرادفنه ابدال ایله تغییر ایلمش
بودخی قسم اول کبی مذمومدر خفی بیورلمیه دع کلمه سنك یرینه مرادفی
اولان ذر کلمه سنی مکارم یرینه مآثر لاترحل یرینه لاتذهب ابغیتها یرینه
لمطلبها اقعد یرینه اجلس فانك انت تغییر اولنمامشدر طاعم یرینه آکل
کاسی یرینه لابس کلمه سنی کتورمشدر معولده دیرکه دع اترك معناسنه
ودع یدعدن امردر ماضیسی اماته اولنمشدر ودعه دنیلمز ترکه دنیلور وادع
دخی دنیلمز لکن تارك دینلور ضرب ورتده ودعه کلدی (المکارم دع کلمه سنك
مفعولیدر مکارم مکرمه نك جمعیدر (لاترحل رحل فلان وارتحل وترحل
دنیلور اوچیده برمعنایه در ارتحال فارسیده ازمنزل برداشتن ایله تفسیر
اولنمشدر بعضیلر زای معجمه ایله در دیمش (زحل عن مکانه زحولا وتزحل
دنیلور مکانندن تنحی وتباعد ایلدی دیمکدر (لبغیتها لاترحل کلمه سنه
متعلقدر (بغیه کسرایله ابتغا اولنان شیدر ضم ایله نفس حاجتدر جوهری
وبیهقی معناسی لطلبها دیمکدر دیمشلر (طاعم آکل معناسنه (طعم یطعم
طعما فهوطاعم) دنیلور ریدی وطاتدی دیمکدر (کاسی مکسو معناسنه
(عاصم معصوم معناسنه اولدیغی کبی اطولده دیرکه (رجل طاعم وطعم)
دنیلور مطعمده حسن حالی اولان کیمسه دیمکدر (رجل کاس دنیلور کسا
صاحبی اولان کیمسه دیمکدر پس معنی دیمك اولورکه سن دنی الهمه سین
همان همتکك نهایتی طعام وکسادر حال بوکه طلب مکارم ایچون همت
عالیه دن لازمدر مبذل اولان طاعم سمعه کبی طعمه دن مأخوذ اسم فاعلدر
(کاسی رضی کبی کسودن مأخوذ اسم فاعلدر لبسه معناسنه بوتقدیرجه

معنی دیمك اولور كه سن طالبی ایچون حاصل اولمیان تنعم وثروت ومكارم طالبی سن بو تقریر اطوالكدر اما ابیات شرحنده شویله معنی ویرلمشدر كه سن مكارم ومآثری ترك ایله ومكارمی طلب ایچون دخی كتمه همان سن اوتور زیرا سن ییجی وكیجیسن حاصلی یوب ایچمه‌دن وكیوب قوشانمدن غیری برشی بیلمزسین دون همت سین دیمك اولور

*) وقوفا بها صحبی علی مطیهم * یقولون لاتهلك اسی وتجمل (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (وقوفن) فعولن (بهاصحبی) مفاعیلن (علی) فعول مقبوض (مطیهم) مفاعلن مقبوضه (یقولو) فعولن (نلاتهلك) مفاعیلن (اسنو) فعول مقبوض (تجملی) مفاعلن مقبوضدر (قائلی امرء القیسدر طرفه بو بیتی قصیدهٔ دالیه سنده ایراد ایدوب فقط تجمل یرینه تجلد لفظنی ایراد ایتمشدر تجلد جلادتده تكلف ایتمكدر جلادت صبر معناسنه‌در بودخی بیت سابق كبی سرقهٔ محضه اولمغله مذمومدر (بها ده اولان ضمیر منازله راجعدر (زوزنی دیركه وقوفا حالیت اوزره منصوبدر وقوف واقفك جمعیدر ركوع راكعك وشهود شاهدك وسجود ساجدك جمعی اولدیغی كبی (مطی مراكب معناسنه واحده سی مطیه در (اسی فرط حزنه دیرلر واسی مفعول له اولمق اوزره منصوبدر تجمل ایله مراد صبر ایله تجملدر (معنای بیت) اول منازلده اصحابم بنم ایچون مطیه‌لرینی واقف اولدقلری حالده بكافرط حزندن هلاك اولمه وصبر ایله متجمل اول دیرلر ایدی

*) من راقب الناس لم یظفر بحاجته * وفاز بالطیبات الفاتك اللهج (*

*) من راقب الناس مات هما * وفاز باللذة الجسور (*

بیت اول بحر بسیطك ضرب اولندندر تقطیعی (من راقبن) مستفعلن (ناسلم) فاعلن (یظفر بحا) مستفعلن (جتهی) فعلن مخبونه (وفاز بط) مفاعیلن (طیبا) فاعلن (تلفاتكل) مستفعلن (لهجو) فاعلن مخبوندر بیت ثانی بحر بسیطك مجزو ومقطوع عروض وضربنده خبن واقع اولان ابیاتندندر تقطیعی (من راقبن) مستفعلن (ناسما) فاعلن (تهمما) فعولن مقطوع مخبون (وفازبل) مفاعلن مخبون (لذذتل) فاعلن (جسورو) فعولن مقطوع مخبوندر بیت اول بشارك قولیدر وبیت ثانی سلم خاسر كدر سلم فتح سین وسكون لام ایله در خاسر خاء معجمه ایله در (خاسر ایله تسمیه اولندیغنه

درت وجه تحریر اولنمشدر اولكیسی تجارتنده خسراندن اوتوری خاسر تسمیه اولندی ایكنجیسی اساسده نقل اولنور كه سلمك ارثا بر مصحفی وارایدی انی بیع ایدوب ثمننه ضرب ایچون برعود المغله خاسر تسمیه اولندی اوچنجیسی بر مصحفی وارایدی انی بیع ایدوب ثمننه دیوان شعر الدیغندن خاسر تسمیه اولندی دردنجیسی اموال كثیره واشیاء وفیره سی وارایدی ازمنهٔ قلیله ده مجموعنی تبذیر واتلاف ایتدیكندن خاسر تسمیه اولندی بو بیت اول وبیت ثانی اغاره ومسخه مثالدر اغاره ومسخ اصطلاح بدیعیده نظم لفظی تغییر ایله یا له جمیع لفظی یاخود بعض لفظی اخذ ایتمكدر بودخی اوچ قسمدر زیرا ثانی یا اولدن ابلغ یاخود اولدن دون یاخود اولك مثلی اولور اگر ثانی اولده بولنمیان حسن سبك یا اختصار یا ایضاح یا زیادهٔ معنی كبی برفضیلته اختصاصندن اوتوری اولدن ابلغ اولورسه ثانی ممدوح مقبولدر بشار وسلمك قوللری كبی بشارك بیتی اول وسلمك بیتی ثانیدر ان شاء الله تعالی بیت ثانینك ممدوح ومقبول اولمسنك وجهی بیت ثانینك معناسندنصكره بیان اولنور (راقب فاعل مستتری من موصوله عائددر مطولده اساسدن نقل ایدوب دیركه رقبه وراقبه دنیلور اندن حذر وخوف ایتدی دیمكدر زیرا خائف عقابه ترقب وتوقع ایدر اطولده دیركه راقب خاف معناسنه راقب الله فی امره دنیلور فلان كیمسه كندی امرنده الله دن قورقدی دیمكدر مآلده ایكیسنك كلاملری بردر (الناس نزع خافضیت اوزره منصوب راقبك مفعولیدر تقدیری راقب عن الناس دیمكدر لم یظفر من موصولك جوابیدر ومستتری موصوله عائددر (بحاجته لم یظفر كلمه سنه متعلقدر بحاجته ده اولان ضمیر من موصوله عائددر وفازده اولان واو استینافیه‌در (فاز فوزدن مأخوذ ماضیدر بالطیبات فازیه متعلقدر اطولده دیركه بالطیبات ده اولان الف لام مضاف الیه دن عوضدر تقدیری بطیبات الرزق دیمكدر كویا بو * یا ایها الناس كلوا من طیبات ما رزقناكم * آیت كریمه سنده اولانه اشارتدر الفاتك رفع ایله فازك فاعلیدر (فاتك فا وكسر تاء مثناة فوقیه ایله اسم فاعلدر شجاع وقتاله دیرلر اطولده جری اولان شجاعه دیرلر دیدی (اللهج رفع ایله لفاتك نك نعتیدر (لهج فتح لام وكسر ها ایله صفت مشبهه‌در قتله واوع وحریص اولان كمسنه‌یه دیرلر اطولده اغرا ایتدیكی امره مواظب اولان كمسنه‌یه دیرلر دیدی مات هما من موصولك جوابیدر هما كلمه سنك نصبی یا مفعول له یا تمییز بت

اوزره درهم حزن معناسنه باللذة فازيه متعلقـدر لذت عندالمدرك كمال خيراولان شيئه نيل وادراكدر (الجسور رفع ايله فازنك فاعليدر (جسور فتح جيم وضم سين ايله شديد الجرأه اولانه ديرلر بعضيلر جرى اولانه ديرلر ديمش (معناى بيت اول) ناسدن خوف ايدن كيمسه حاجت ومطلبنه ظفر بولماز محروم اولور اما طيبـات رزقه ومستلذاته ظفرياب اولان شجـاع وقتال اولان كمسنه‌در حاصلى ناس اوزرينه تجاسر ايدن كمسنه طيبات ومستلذاته ظفرياب اولور (معنـاى بيت ثانى) ناسدن خوف ايدن كمسنه هم وحزن يوزندن هلاك اولور وشديد الجرأه اولان لذته ظفرياب اولور خفى بيورلمـه بيت ثانى بيت اولدن سبك يوزندن اجوددر زيرا حزندن اولمك حاجته عدم ظفردن ابلغدر ولفظ يوزندن اخصردر بوظاهردر

*) هيهات لايأتى الزمان بمثله * ان الزمان بمثله لبخيل (*

*) اعدى الزمان سخاؤه فسخابه * ولقد يكون به الزمان بخيلا (*

بيت اول وبيت ثانى بحر كاملك ضرب ثانيسندندر تقطيع لرى (هيهات لا) مستفعلن مضمر (يأتززما) مستفعلن مضمر (نبمثلهى) متفـاعلن سالمه (ان ززما) مستفعلن (نبمثلهى) متفـاعلن (لبخيلو) فعلاتن مقطوعدر (اعدززما) مستفعلن مضمر (نسخاءهو) متفاعلن (فسخاءهى) متفاعلن سالمه (ولقديكو) متفاعلن (نبهززما) متفاعلن (نبخيلا) فعلاتن مقطوعدر بيت اول ابوتمامكدر محمد بن حميد بعض غزواتده شهيد اولدقده مرثيه سنده ديمشدر بيت ثانى ابوالطيبكدر صاحب طرابلس شام اولان بدر بن عمارى مدح ايتديكى قصيـده سندندر وبيت اول وبيت ثانى اغاره ومسخك قسم ثانيسنه مثالدر يعنى بيت ثانى اولده بولنان فضيلتك فواتندن اوتورى بلاغتده اولك دونى اولديغنه مثالدر وبويله اولان ثانى مذموم ومردوددر ان شاء الله تعالى بيت ثانينك تقديرى اثناسنده مذموميتى نه وجهله اولديغى بيان اولنور (هيهات بعد معنـاسنه اسم فعلدر ومستترى ممدوحه راجعدر لايأتى الزمان بمثله قولى ممدوحك نعتيدر الزمان لايأتى نك فاعليدر رواسنادى مجاز عقليدر بمثله ده اولان باء تعديه لايأتى يه متعلقدر ومدوحه عائددر ان الزمان الى آخره عدم اتيانك علتيدر الزمان ان نك اسميدر لبخيل ان نك خبريدر بمثله لبخيل يه متعلقدر ضميرى ممدوحه عائددر (معناى بيت اول ممدوح بعيد اولدى بزم ايله انك مياننده مسافه اوزادى زيرا ممدوح جنته واصل اولدى

وجنت

وجنت ايله دنياى دنيه اراسنده چوق مقدار واردر لفظ خبر معنى تحسره مبنيدر وبوندنصكره بزم ايچون كنديله تسلى مأمول ايده جك برشى يوقدر ديو تحسرده زياده ايدوب زمان ممدوح مثللى يى كتورمزكه كندو ايله تسلى اولنه ديدى بعـده زمانك منفك اولمديغى علت طبيعيه سى ايچون زمان مثلنك عدم ايتيانى تعليل ايدوب زيرا تحقيق زمان ممدوح مثللى يه بخيلدر ديدى وبونده غايت تأكيده بالغ اولوب ان ولام وجمله‌ء اسميه ايله ذكر ايلدى وبونكله بطريق الاولى بخلى افاده ايلدى زيرا ممدوح مثللى يى زمان بخيل اولسه ممدوحى بطريق الاولى بخيـل اولور وافاده استمرار بخل زمان ايله زمان ممدوحدن اول مثلنى اتيان ايتمديكنه وبونى اتيان خارق عاده اولديغنه اشارت ايلدى بومعنى وتقرير صـاحب اطولكدر اما مطول صـاحبى هيهات نك ضميرنى بيت سابقده ذكر اولنان نسيانه ارجاع ايتمشدر بيت سابق *انسى ابانصر نسبت اذ يدى *من حيث ينتصر الفتى وينيل *در بوكا كوره معنى ديمك اولور كه ممدوحى بنم نسيانم بعيد اولدى اويله ممدوحكه زمان مثلنى اتيان ايتمز زيرا تحقيق زمان مثلنى اتيانده بخيلدر عبدالقاهر مسائل مشكله ده ديركه شيخ ابوعـلى فارسى ديمشكه بو بيتده تقصير واردر زيرا بومثلليده غرض مثلى نفيدر يعنى ممدوح مثللى عزيزدر ياخود ممدوح مثللى اولماز پس مثلنك فقدينك سببى مثلنى زمانك بخلى قيلنسه تحقيق غرضه خلل ويروب مثلنك وجودينى تجويز ايتمش اولور وبونى من حيث هو منع ايدر يوقدر بلكه زمانك بخلى حيثيدن مثلنى زمان جودت ايدر اعدى الامر دينلور الزمان نصب ايله اعدى نك مفعوليدر سخاؤه رفع ايله اعدى نك فاعليدر وضميرى ممدوحه عائددر فسخاده اولان فاعل مستتر زمانه عائددر الزمان يكون نك اسميدر بخيلا خبريدر خفى بيورلمـه ابوطيبك مصراع ثانيسى ابوتمامك مصراع ثانيسندن مأخوذدر نقدر ميانلرنده فرق اولورسه كه ابوتمام صراحة بخلى ممدوح مثللى يه متعلق قيلدى ابوطيب بخلى ممدوحك نفسنه متعلق قيلدى زيرا تفاوتدن بومقدار اخذه منافى دكلدر وبعضك توهم ايتديكى كبى من كل وجه مأخوذ ايله مأخوذ منهك معناده اتحادلرى دخى شرط قيلنمدى وابوطيبك مصراعى ابوتمامك مصراعندن دوندر وابن جنى نك ذكر ايتديكى اوزره بيتك معناسى ديمكدركه زمان ممدوحنك سخاسندن سخايى تعلم ايدوب ممدوحى سخا وعدمدن وجوده اخراج ايلدى اكر زمانك

ممدوحدن استفاده وتعلم ایتدیکی سخاسی اولمیدی ممدوحی دنیایه اخراجده
بخیل اولوب کندی نفسی ایچون بقاسین طلب ایدردی وبو ابن جنی نك
معناسنی ابن فورجه تزییف ایدوب بومعنی تأویل فاسد وغرض بعیددر
زیرا غیر موجودك سخاسی عدوی ایله وصفلنمز دیوب شویله معنا ویردیکه
ممدوحك بعد وجوده سخاسی زمانه تجاوز ایدوب زمان دخی ممدوح ایله
اوزرینه سخاو صا ایله بزی اسعاد ایلدی وعلی التقدیرین بونده مقام
ماضیده مضارعی وضعی وصمه سی واردر زیرا ابو الطیبك قصدی زمان
ممدوحی بخیل اولدی دیمك اولوب ضرورت وزن ایچون مضارعه عدول
ایلدی ایضاحده تقریر اولنان بودر صاحب اطول دیدیکه بن دیرمکه
اظهر اولان معنای بیت بودرکه ممدوحك سخاسی زمانه تجاوز ایلدی
وممدوحك سخاسنك عدوی وتجاوزی سببیله زمان دخی سخا ایتدی
بو تقدیرجه (به نك ضمیری عدوی یه عائد اولوب باسببیت معناسنده در سخانك
صله سی دکلدر بوکا کوره معنی دیمك اولورکه ممدوح کندو ایله اولنان شیء
عدوی وتجاوز سببیله زمانه سخا ایدی وتحقیق زمان ممدوحنك سخاسندن
صکره سخاسی بخیل اولدی زیرا ممدوحك کندندن صکره سخاسی زمانه
ساری اولمق ایچون زمانی سخی قلدیکه ممدوح مثللی یی سخا ایده صکره
صاحب ایضاح دیدیکه معنی ماضی اوزره اولمسی مسلم دکلدر بلکه معنی
دیمکدرکه زمان ابدا ممدوحك هلاکنی بخیل اولوب وجه دهر اوزره باقی قیله
وبو معنایی زمان ممدوحی سخا ایتمدی دیو دفع ایلدی وسخا غیره بذل ایتمکدرکه
کندونك تحت تصرفندن بیرون اوله بو تقدیرجه زمان ممدوحك هلاکنی
سماحت ایتمز اختیارینك معناسی یوقدر زیرا بو اخبار انجق ممدوحك هلاکنه
قادر اولان کمسنه ده مفیددر وبو دفعه اعتراض اولنوب دینلدیکه تحقیق
زمان ممدوحی سخا ایتمدی که ایجادیله تحت تصرفندن چیقه زیرا حاصلی
تحصیلدر اما زمانك اهلاکی ایله تصرفی باقیدر وزمان ایچون اهلاکی
سماحت وبخل ایتمك واردر صاحب مطول صاحب ایضاحك بو اعتراضندن
جواب ویروب دیرکه بو معنی اوزرینه حملك احتمالی ضرر ویرمز زیرا بو حمل
ایله بیله ینه ابو تمامك مصراعندن ادون وابو تمامك مصراعی سبك یونندن
اجوددر زیرا اوزرینه قرینه داله ظاهره اولمیان مضافك تقدیرندن
استغناسی واردر بوکا بناء بیتی تفسیر ایدنلردن برکسنه بو معنایه ذاهب اولمدی

*) لو حار مرتاد المنية لم يجد * الا الفراق على النفوس دليلا (*

*) لولا مفارقة الاحباب ما وجدت * لها المنايا الى ارواحنا سبلا (*

بیت اول بحر کاملك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (لو حار مر) مستفعلن
مضمر (تادلمن) مستفعلن مضمر (یتلم یجد) متفاعلن سالم (الا الفرا) مستفعلن
(قعلنفو) متفاعلن (سدلیلا) فعلاتن مقطوعدر (بیت ثانی بحر بسیطك
ضرب اولندندر تقطیعی (لولامفا) مستفعلن (رقتل) فعلن (احبابما)
مستفعلن (وجدت) فعلن مخبونه (لهلمنا) مفاعلن (یاالا) فاعلن (ارواحنا)
مستفعلن (سبلا) فعلن مخبوندر (بیت اول ابو تمامکدر نوح بن عمروی
مدح ایلدیکی قصیده سندندر (وبیت ثانی ابو الطیبکدر سعید بن عبدالله
انطاکی یی مدح ایلدیکی قصیده سندندر (حار صیغه ماضیدر برشیئه
نظر ایدوب درعقب غشی اولسه وسبیلنه هدایت بولمسه حار دینلور
(مرتاد ضم میم وسکون را ایله طلب معناسنه اولان ارتیاددن مأخوذ
اسم فاعلدر ومنیه یه اضافتی من معناسنه در یعنی اضافت بیانیه در (لم یجد
الا الفراق قولی دلیلا قولندن مستثنادر على النفوس دلیلا قولنه متعلقدر
لها ده اولان ضمیر منایایه عائددر ومنایادن حالدر وبو سبلادن حال قیلنه
اقربدر ووجدت کلمه سنك فاعلیدر وجدت یا علمت معناسنه در مفعول ثانی
الی ارواحنا قولیدرکه مفعول اولك اوزرینه تقدیم اولندی یاخود اصابت
معناسنه الی ارواحنا قولی حالدر نکارتندن اوتوری صاحبی اوزرینه
تقدیم اولندی بعضیلر لها لهاة کلمه سنك جمعیدر منایایه مضاف قیلندی
دیمش (لهاة حلق اوزرینه مشرفه اولان لحمه یه دیرلر وبونی ید المنایا روایتی
تأیید ایدر پس ابو الطیب جمیع معنایی بعض الفاظ ایله بیله اخذ ایتدی
مرادف منیه اولان فراق ومرادف نفوس اولان ارواح کبی وصاحب
مطول مراد فی اخذامر واحددن غیری یوقدر اما فراق ومنیه ووجدان
بعض الفاظی بعینه اخذ قبیلندن اولدیغی محل نظردر خفی بیورلیه
ابو الطیبك بیتی افضلدر شول حیثیتدنکه منایانك اهتداسنی ارواحه
حقیر ایتدی اما ابو تمام فراقی منیه حیرتی اوزرینه دلیل قیلدی وافاده ایتدیکه
وصال ایله بیله موت اولماز زیرا موته طریق یوقدر الا حال فراقده واردر
(معنای بیت اول) نفوسی طالبه اولان منیه اکر نفوسك اهلاکنه طریقده
تحیر ایدوب نفوسه منیه ایچون توصل ممکننده اولماسه منیه ایچون نفوس

اوزرینه دلیل اولماز الافراق اولور (معنای بیت ثانی) اکر احبابك مفارقتی اولمیدی ید منایا ارواحمزه طرق بولامزدی خفی بیورلمیه ابو الطیبك بیتی ثانیدر وابو تمامك بیتی اولدر ثانی اولك مثلی اولدیغنه مثالدر و بوذمدن ابعد در لکن فضل اولکدر

*) هو الصنع ان یعجل فخیر وان یرث * فللریث فی بعض المواضع انفع (*

*) ومن الخیر بطؤ سیبك عنی * اسرع السحب فی المسیر جهام (*

بیت اول بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (هو صصن) فعولن (عان یعجل) مفاعیلن (فخیرن) فعولن (وان یرث) مفاعلن (فللری) فعولن (ثفیبعضل) مفاعیلن (مواضعی) مفاعلن مقبوضدر (بیت ثانی بحر خفیفك ابیات زحافاتندندر تقطیعی (ومنلخی) فعلاتن مخبون (ر بطأسی) مفاعلن مخبون (بکعننی) فعلاتن مخبونه (اسر عسسح) فاعلاتن (بفلمسی) مفاعلن (رجهامو) فعلان مخبوندر بیت اول ابو تمامکدر و بیت ثانی ابو الطیبکدر علی بن احمد خراسانی یی مدح ایلدیکی قصیده سندندر و بیت اول وثانی المام وسلخ مثالدر المام وسلخ اصطلاح بدیعیده یالکز معنایی اخذدر و بو سرقه واخذك نوع ثانیسندندر یعنی غیر ظاهرندندر و بوده اغاره ومسخ کبی اوچ قسمدر یعنی بیت ثانی اولدن ابلغ یادون یامثلیدر اولکنه بو ایکی بیتلردر هو ضمیر شاندر الصنع مبتدادر (صنع ضم صاد مهمله وسکون نون ایله فعل جمیل واحسان معنالرینه در ان یعجل فخیر جملهٔ شرطیه سی مبتدانك خبریدر واحسن اولان هو ذهنده حاضره عائددر ومبتدا والصنع خبری وجملهٔ شرطیه ابتداء کلام اولمقدر و بو ابو العلاء معرینك قولی کبیدر هو الهجر حتی مایلم خیال * وبعض صدود الزائرین وصال * و بو انواع اعرابدن برنوع لطیفدر که بو کائمهٔ اعرابدن اذهان راضیه اکاه وواصل اولمادی یرث کلمه سنك مستتری الصنع یه راجعدر ریث یبطؤ معناسنه فللریث ده اولان لام ابتدائیه در ریث بطؤ معناسنه انفع فللریثنك خبریدر (معنای بیت اول) شان صنع وفعل جمیل یعنی ممدوحك احسانی اکر عجله اولوب عجله اوزرینه واصل اولورسه اول عجله خیردر واکر بطیء اولورسه بطوء بعض مواضعده عجله دن انفعدر ومن الخیر مقدم خبر بطؤ سیبك مؤخر مبتدادر (بطؤ ضم باء موحده وسکون طاء مهمله ایله ابطاءدن اسمدر تأخر معناسنه سیب فتح ایله عطا معناسنه اسرع السحب مبتدادر (سحب ضم سین مهمله

وضرورة سکون حاء مهمله ایله سحابك یاخود سحابه نك جمعیدر جهام مبتدانك خبریدر (جهام فتح جیم ایله کندنده ما آ اولمیان سحابه دیرلر (معنای بیت ثانی) ای ممدوح سنك عطا واحسانك بندن بطؤ وتأخری خیردندر مثالی مسیرده سحابلرك اسرعی شول سحابدر که انده ما آیوقدر حاصلی عطا واحسانكك بندن تأخرینی ترجی ایتدرمکه سحاب کبی کثرتنه دلالت ایدر سحابدن بعضی جهامدر یعنی ایچنده صو اولمیاندر اما ایچنده صو اولان ثقیل اولمشیدر حال عطاده بویله در پس ابو الطیبك بیتی ایچون سحاب ایله ضرب مثل اولندیغی حیثیتدن مقصودی زیاده بیانه شامل اولمغله ابو تمامك بیتندن ابلغدر

*) واذا تألق فی الندی کلامه * المصقول خلت لسانه من عضبه (*

*) کأن السنهم فی النطق قد جعلت * علی رماحهم فی الطعن خرصانا (*

بیت اول مدور بحر کاملدندر تقطیعی (واذا تأل) متفاعلن (لقفنندی) متفاعلن (یکلامهل) متفاعلن سالمه (مصقول خل) مستفعلن (تلسانهو) متفاعلن (من عضبهی) مستفعلن مضمردر (بیت ثانی بحر بسیطك ضرب ثانیء مقطوعندندر تقطیعی (کأن ال) مفاعلن مخبون (سنهم) فعلن مخبون (فننطققد) مستفعلن (جعلت) فعلن مخبونه (علارما) مفاعلن مخبون (حهمی) فعلن (فططعنخر) مستفعلن (صانا) فعلن مقطوعدر بیت اول بحتری نکدر حسن بن وهبی یی مدح ایتدیکی قصیده سندندر بیت ثانی ابو الطیبکدر سعید بن عبدالله انطاکی یی مدح ایلدیکی قصیده سندندر خفی بیورلمیه بیت اول وثانی المام وسلخك قسم ثانیسنه مثالدر یعنی ثانی اولدن دون ومذموم اولدیغنه مثالدر و بوده غیر ظاهردر (تألق تفعلدن صیغهٔ ماضیدر لمعان ایتدی وظاهر اولدی دیمکدر (فی الندی تألق یه متعلقدر (ندی فعیل وزنی اوزره اشراف ناسه خاص اولان مجلسه دیرلر (قاموسده قومك مجلسیدر که قوم انده اوله لر دیدی (کلامه رفع ایله تألق نك فاعلیدر وضمیری ممدوحه راجعدر المصقول رفع ایله کلامه نك نعتیدر (مصقول مجلو معناسنه جلالنمش دیمکدر وکلام مصقولدن مراد کندندن التباس اولمیان وضع ومنقحدر و بو صداسی ازاله اولنان سیف مصقولدن مستعاردر خلت فعل خطابدر حسبت معناسنه لسانه نصب ایله خلت نك مفعولیدر وضمیری ممدوحه عائددر من عضبه خلت یه متعلقدر ومن بوراده زائده اولوب

عضبه خلت نك مفعول ثانيسى اولور وضميرى ممدوحه عائددر (عضب فتح عين مهمله وسكون ضاد معجمه ايله سيف قاطع معناسنه‌در مطولده ديركه بونده استعاره بالكنايه واردر شول حيثيتدنكه كلامى سيفه تشبيه ايدوب اكا تألق وصقاله‌يى اثبات ايلدى اظفارى منيه‌يه اثبات كبى وينه بونده اكالمعان وصقاله‌يى اثبات تخييل وآخرى ترشيحدر زيرا تخييل اولماز الابرا اولورا وجه اولان ديمكدر كه كلامى كدردن صافى اولان ريقه تشبيه ايدوب اول كلامك مصقول اولمقلغيله كدردن خلوصنى اراده ايلدى واكالمعانى وشائبۀ كدردن خلوصى اثبات ايلدى وسيف قاطع مصقول كبى اولان لساندن ريقى ظاهر قيلدى ولسانى سيفدن بعض قيلدى زيرا لسان سيفك اوجنه مشابه‌در ولسانك وصفنى كمال فصاحت ايله تضمين ايلدى وكلامك ماضى اولسى سيفك قاطع اولمقلغيدر وشجاعت ايله وصفيدر پس خفى بيورلميه بحترينك بيتنك فضلى مجرد استعارۀ تخييليه‌يه شمولى دكلدر بلكه بيتده تشبيهات دقيقه واستتباع لطيف دخى واردر (السنهم كأن نك اسميدر السن فتح همزه وسكون لام وضم سين مهمله ايله لسانك جمعيدر فى النطق ده اولان فى عند معناسنه‌در ديمشلر (طعن رمح ايله ضرب ايتمكدر بينلرنده مناسبت فقط ظرفيتدر (جعلت مستترى السنهم كلمه‌سنه راجعدر على رماحهم جعلت كلمه‌سنه متعلقدر فى الطعن ده اولان فى بنه عند معناسنه‌در (خرصانا جعلت كلمه‌سنك مفعوليدر خرصان الشجر شجرك قضبان واغصانه ديرلر خرصان الرماح رماحك اسنه‌سنه ديرلر خرصانك مفردى ضم وكسر خاء معجمه ايله خرصدر حلقۀ صغيره‌يه ديرلر ديمشلر (معناى بيت اول) نه زمان اشراف ناسه حاصل اولان مجلسده ممدوحك واضح ومنقح كلامى لمعان ايتسه لسانى نفاذ ومضاسنده كنديسنك سيف قاطعى ظن ايدرسين (معناى بيت ثانى) انلرك رماحلرينك فرط مضى ونفاذندن كويا نطق عندنده انلرك لسانلرى طعن عندنده رماحلرى اوزره سنه قيلندى بويله اولنجه نفاذده اسنه لسانلرى كبى اولدى مرادى ممدوحك لسانى وطلاقتنى وصفدر خفى بيورلميه ابو الطيبك بيتى بحترينك بيتندن دوندر زيرا ابو الطيب تألق ومصقول لفظلرينك افاده ايتديكى استعارۀ تخييليه‌يى فوت ايتدى وابو الطيب تشبيهده شكه دلالت ايدن كأن‌يى استعمال ايلدى اما بحترى رجحانه دلالت ايدن خلت لفظنى استعمال ايلدى مطولده ديركه ابو الطيبك بيتنده مزيد مبالغه واردركه بيت بحتريده يوقدر

شول حيثيتله كه تشبيه مقلوب طريقيله اسنه لرينى السنه لرينه شبيه قيلدى لكن بونكله بيله كه بيت بحترى كنديندن اولان كثرت مزاياسيله ابو الطيبك بيتندن ابلغدر

*) ولم يك اكثر الفتيان مالا * ولكن كان ارحبهم ذراعا (*

*) وليس باوسعهم فى الغنى * ولكن معروفه اوسع (*

بيت اول بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (ولم يك اك) مفاعلتن (ثرلفتيا) مفاعيلن معصوب (نمالن) فعولن مقطوفه‌در (ولاكنكا) مفاعيلن معصوب (نارحبهم) مفاعلتن (ذراعا) فعولن مقطوفدر (بيت ثانى بحر متقاربك ضرب ثالث محذوفندندر تقطيعى (وليس) فعول مقبوض (باوس) فعول مقبوض (عهمفل فعولن (غنا) فعل محذوفه (ولاكن فعولن (نمعرو) فعولن (فهواو) فعولن (سعو) فعل محذوفدر (بيت اول ابوزياد اعرابينكدر بيت ثانى اشجع نام شاعركدر جعفر بن يحيى برمكى‌يى مدح ايتديكى قصيده سندندر خفى بيورلميه بيت اول وبيت ثانى المام وسلخك قسم ثالثنه مثالدر يعنى ثانى اولك مثلى اولديغنه مثالدر بوده غير ظاهردر ولم يك اصلى يكن ايدى كثرت استعمالندن جزمى حالنده نون دخى حذف اولنمشدر (فتيان كسر فا وسكون تاء مثناة فوقيه ايله فتى نك جمعيدر سخى معناسنه مالا اكثر الفتياندن تميزدر ايضاحده مصراع اولك يرينه *وما ان كان اكثرهم سواما * روايت اولنمشدر سواما تميزيت اوزره منصوبدر (سائمه وسوام وسوائم ابل راعيه‌يه ديرلر (ارحبهم نصب ايله كان نك خبريدر اساس البلاغه ده فلان رحب الباع والذراع * ورحيب الباع والذراع دنيلور سخى ديمكدر (ذراع كسر ذال معجمه ايله اصبع وسطى وساعدك طرفنه وارنجه مرفقك طرفنه ديرلر (باع يدينك مدى مقدارينه ديرلر اوسعهم ده اولان ضمير * يروم الملوك مدى جعفر * ولا يصنعون كما يصنع * بيتنده اولان ملوكه عائددر (معروفه نصب ايله لكن نك اسميدر (اوسع خبريدر معروف احسان معناسنه ضميرى ممدوحه عائددر (معناى بيت اول) اول ممدوح مال جهتندن سخيلرك اكثرى اولمادى ولكن سخيلرك اسخى واجوديدر (معناى بيت ثانى) ممدوح غناده ملوكك اوسعى دكلدر ولكن احسانى اوسعدر

*) فلا يمنعك من ارب لحاهم * سواء ذو العمامة والخمار (*

ومن فى كفه منهم قناة * كمن فى كفه منهم خضاب*

بيت اول و بيت ثانى بحر وافرك ضرب اولندندر تقطيعلرى (فلايمنع) مفاعيلن معصوب (كنارين) مفاعيلن (لحاهم) فعولن مقطوفه (سواء ذل مفاعيلن معصوب (عمامتول) مفاعلتن (خمارى) فعولن مقطوفدر (ومنفيكف) مفاعيلن معصوب (فهينهم) مفاعيلن معصوب (قناتن) فعولن مقطوفه (كنفيكف) مفاعيلن معصوب (فهينهم) مفاعيلن معصوب (خضابو) فعولن مقطوفدر بيت اول جريركدر بيت ثانى ابو الطيبكدر سيف الدوله يى مدح ايلديكى قصيده سندندر قبائل عربك و بنو كلابك سيف الدوله يه ايتدكلرى خضوعلرينى ذكر ايدر (فلايمنع عينك سكونيله لفظ نهيدر (من ارب فلايمنعك كلمه سنه متعلقدر (ارب فرس وزنى اوزره حاجت معناسنه در (لحاهم ضم و كسر لام ايله اولان لحيه نك جمعيدر (سواء مقدم خبردر (ذو العمامة مؤخر مبتدا در (عمامه كسر عين مهمله ايله معغر و بيضه و باشه صار يلان صارغه ديرلر دستار معناسنه عمامه يى معناى اول و ثانى يه حمل ايلغدر ومعناى ثالثه حمل اوفقدر (والخمار العمامة اوزرينه معطوفدر (خمار كسر خاء معجمه ايله نسانك باشلرينه اورتدكلرى شيئه ديرلر خفى بيورلميه بيت ثانيده مصراع اولك جمله سى ابتدائيه در مصراع ثانينك جمله سى خبريه در جريرك رجالدن ذو العمامه ايله تعبيرى ابو الطيبك رجالدن (ومن فى كفه قناة تعبيرى كبيدر (كف پنجهٔ دست معناسنه بعضيلر مع الاصابع راحه يه ديرلر ديوب بدنى اذادن كف ايتديكندن تسميه اولنمشدر ديمش مرور ايتدى (قناة رمح معناسنه و مرأه دن ذات الخمار ايله تعبيرى كمن فى كفه منهم خضاب تعبيرى كبيدر (خضاب كسر خاء معجمه ايله مايخضب به نك اسميدر فارسيده رنك موى معناسنه در بعضيلر مطلق رنك معناسنه در ديمش ابو الطيبك بيتنده مزيد مبالغه واردر شول حيثيتدنكه انلردن حربه متهيئ يدنده خضاب اولان مرأه منعمه كبى قيلدى زيرا بو يله اولان مرأه عمل و سعى اوزرينه متمرنه وخادمه و شدائده متحمله اولان مرأه دن اضعفدر و بونده صنعت توجيه واردر زيرا بيت شجاعتله مدحه متحملدر شول طريق ايله كه انلردن النده قناة اولان اوزرينه حمل اولنه انلردن النده خضاب اولان كمسنه كبى دم خصمله تلطخندن اونورى و بو بيت ايچون بر احتمال دخى واردر كه بيتى تشابه معنيندن اخراج ايدر اول احتمال بودر كه انلردن كفنده قناة اولان كمسنه نك كفنده اول قناة انجق زينتدر زيرا اول كيمسه

كندوبى حربدن كف ايتمكله كفنده قناتده زينتدن غيرى بر فائده يوقدر عينيله انلردن كفنده خضاب اولان كمسنه كبى كه خضاب انجق زينتدر و بو نقدر ضعفلرينه دلالت ايدرسه دخى لكن نسا ايله ميانلرنده تسويه يه دلالت ايدر يوقدر (ايضاحده ديمشكه بيتين متشابهين دن احدهما نسبب وغزل واخرى مديح ياخود هجا ياخود افتخار ياخود غير ذلك اولملرى سنى مغرور قيلماسون زيرا شاعر حاذق بيتى نظم ايتمك ايچون معناى مختلسى قصد ايتديسه بيتى اخفاده حيله ايدوب لفظنى تغيير و نوعندن يعنى نسبب ياخود مديح ياخود غير ذلكدن و وزنندن و قافيه سندن صرف وعدول ايدر (معناى بيت اول) انلرك صقاللرى سنى حاجتدن منع ايلمسون يعنى حاجت و مطلبكدن كيرو قالمه آخردن طلب ايله انلرك صقاللرى سكا مانع اولمسون انلر صقالليدر رجالدندر ديوسنى آلداتمسين زيرا عمامه صاحبى وخمار صاحبه سى برابردر يعنى انلرك رجال و نسوانى ضعفده سياندر (معناى بيت ثانى) انلردن بعضيلرينك كفنده قناة اولان كيمسه انلردن بعضيلرينك كفنده خضاب اولان كبى يعنى انلرك كفنده قناة اولانيله خضاب اولانك ضعفده فرقى يوقدر حاصلى رجالى نساسندن قالمز ديمكدر

*) سلبوا واشرقت الدماء عليهم * محمرة فكأنهم لم يسلبوا (*

*) يبس النجيع عليه وهو مجرد * عن غمده فكأنما هو مغمد (*

بيت اول و بيت ثانى بحر كاملدندر تقطيعلرى (سلبو واش) متفاعلن (رقتد دما) متفاعلن (ء عليهمو) متفاعلن سالمه (محمرتن) مستفعلن مضمر (فكأنهم) متفاعلن (لم يسلبو) مستفعلن مضمردر (يبسننجى) متفاعلن (ععليهوه) متفاعلن (و مجرردو) متفاعلن سالمه (عن غمدهى) مستفعلن مضمر (فكأنما) متفاعلن (هو مغمدو) متفاعلن سالمدر بيت اول بحتريكدر اسحق بن ابراهيمى مدح ايلديكى قصيده سندندر بيت ثانى ابو الطيبكدر شجاع طائى يى مدح ايلديكى قصيده سندندر (سلبوا صيغهٔ مجهولدر نائب فاعلى سلب ماده سى قرينه سيله ثيابهم در (ضميرى قتلى يه عائددر اشرقت شروق شمسه داخل اولدى ديمكدر بعضيلر جفت معناسنه در ديمش بعضيلر حمرتده غايته بالغه اولدى بعضيلر حمرتى مشتد اولدى ديمكدر ديمشلر (الدماء رفع ايله اشرقت كلمه سنك فاعليدر عليهم كائنة كلمه سنه متعلقدر عليهم الدماء دن حالدر محمرة كبى محمره اسم مفعولدر قرمز يلنمش ديمكدر

لم يسلبوا نه صيغهٔ مجهولدر يبس تعب وزنی اوزره جف معناسنه در النجيع رفع ايله يبس نك فاعليدر (نجيع فتح نون وكسر جيم وسكون يا ايله سواده مائل اولان دمه ديرلر عليه يبس يه متعلقدر وضميری سيفه عائددر وهوده واو حاليه در هو سيفه راجع مبتدادر مجرد خبريدر عن غمده مجرد كلمه سنه متعلقدر وضميری سيفه راجعدر (غمد كسر ايله نيام شمشيره معناسنه هو سيفه راجع مبتدادر مغمد خبريدر (معنای بيت اول) انلرك ثيابلری سلب اولندی وقت اوزرلرنده مجره اولديغی حالده شروق شمسه داخله اولدی كويا انلر سلب اولنمديلر يعنی ثيابلری سلب اولنمدی زيرا دماء مشرقه انلره ثياب منزله سنده اولور (معنای بيت ثانی) سيفك اوزرنده دم قوريدی حال بوكه سيف غمدندن مجرددر كويا سيف غمدلنمشدر خفی بيورلميه بيت ثانيده معنی محل آخره نقل اولندی بويله و انجه بيت ثانينك معناسی دم يابس سيفك غمدی منزله سنده در ديمك اولوب قتلی وجرحی دن معنی سيفه نقل اولندی و بو بيت ثانيده معنانك محل آخره نقل اولنمسی غير ظاهردر

*) واذ غضبت عليك بنو تميم * وجدت الناس كلهم غضابا (*

*) لبس من الله بمستنكر * ان يجمع العالم فی واحد (*

بيت اول بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعی (واذ غضبت) مفاعلتن (عليك بنو) مفاعلتن (تميمن) فعولن مقطوفه (وجدتننا) مفاعيلن معصوب (سكلهمو) مفاعلتن (غضابا) فعولن مقطوفدر (و بيت ثانی بحر سريعك ضرب ثانيسندندر تقطيعی (لبس منل) مفتعلن مطوی (لاه بمس) مفتعلن (تنكرن) فاعلن مطويه مكسوفه (ان يجمعل) مستفعلن (عالم فی) مفتعلن مطوی (واحدی) فاعلن مطوی مكسوفدر بيت اول جريركدر و بيت ثانی ابو نواسكدر خفی بيورلميه بيت اولك معناسی ثانيدن اشمل اولوب وغير ظاهر اولديغنه مثالدر (بنو تميم غضبت كلمه سنك فاعليدر (الناس وجدت نك مفعول اوليدر (كلهم نصب ايله الناسنك تأكيديدر (غضابا وجدت نك مفعول ثانيسيدر (غضاب كسر غين معجمه ايله غضبان كلمه سنك جمعيدر (عطاش عطشان كبی ان يجمع العالم فی واحد قولی لبس نك اسميدر (بمستنكر من الله قولی خبريدر (و بمستنكرده با زائده در (وعالم ايله مراد انساندر و بوكا عالم صغير ديرلر (واحددن مراد عالم كبيردر كه فلكدر بوكا كوره معنی

الله تعالادن مستنكر ومستبعد دكلدر كه انسان وجميع موجودی درون فلكده جمع وخلق ايليه (معنای بيت اول) نه زمان بنو تميم سكا غضب ايتسه لر جميع ناسی غضب ايديجيلر بولورسين زيرا بنو تميم جميع ناسك مقامنده قائم اولورلر (معنای بيت ثانی) عالمی برذاتده جمع ايتمك الله تعالادن استبعاد اولنور دكلدر يعنی عالمده اولانك فضائلنی برذاتده جمع ايتمك جناب قادر مطلقه مستنكر ومستبعد دكلدر پس بيت ثانی اولدن من جهة المعنی اشمل اولور زيرا اول بعض عالمه يعنی ناسه مختصدر ثانی ناسه وناسك غيريسنه شاملدر بو دخی غير ظاهردر روايت اولنور كه هارون الرشيد زماننده برمكينك كثرت افضال وفرط احسانی بالغ و واصل اولدقدنصكره تنكر ايدوب برمكينك حبسيله امر ايلدی درعقب ابو نواس كندويه بو ابياتی تحرير ايلدی * قولا لهارون امام الهدی * عند احتفال المجلس الحاسد * انت علی مابك من قدرة * فلست مثل الفضل بالواحد * لبس من الله بمستنكر * ان يجمع العالم فی واحد * هارون الرشيد بو ابياتی قرائت ايلدكده برمكينك اطلاقنی امر ايدوب ابو نواسه خلعت الباس ايلدی

*) اجد الملامة فی هواك لذيذة * حبا لذكرك فليلمنی اللوم (*

*) احبه واحب فيه ملامة * ان الملامة فيه من اعدائه (*

بو ايكی بيت بحر كاملدندر تقطيعلری (اجد الملا) متفاعلن (مة فی هوا) متفاعلن (كلذيذتن) متفاعلن سالمه (حبن لذك) مستفعلن مضمر (ركفليلم) متفاعلن (نللوومو) مستفعلن مضمردر (احبهو) متفاعلن (واحببفی) متفاعلن (هملامتن) متفاعلن (انتملا) مستفعلن (متفيهمن) متفاعلن (اعداءهی) مستفعلن مضمردر (بيت اول ابو الشيص نام شاعركدر و بو حماسيدر (بيت ثانی ابو الطيبكدر سيف الدوله يی مدح ايلديكی قصيده سندندر بو ايكی بيت قلبه مثالدر يعنی بيت ثانينك معناسی اولك معناسنك نقيضی اولمقلغنه مثالدر بو دخی غير ظاهردندر (الملامة اجد نك مفعول اوليدر فی هواك الملامة يه متعلقدر لذيذة اجدنك مفعول ثانيسيدر (حبا لذيذة مفعول لهدر وملامت ايله استلذاذك علتنی بياندر لذكرك حبا كلمه سنه متعلقدر فليلمنی امری دعا ايچوندر زيرا لومه مناسب اولان علی سبيل الخصومه طلب ايتمكدر زيرا انلراندن خشيت ايدرلر ومراد جميع لائم ديمكدر مقام دخی بونی اقتضا ايدر اللوم رفع ايله فليلمنينك فاعليدر (لوم ضم لام وتشديد واو ايله

لانم كلمه سنك جمعيدر طالب وطلب كبي (ااحبه ده اولان الف استفهام انكارى ايچوندر و بوده لااحبه معناسنه در ونفى قيده راجعدر يعنى قيد واقع اولان احب فيه ملامة قولنه راجعدر زيرا بو قول انا احب تقديرنده اولديغندن يعنى مبتدا تقدير اولنديغندن حالدر (اتصلى وانت محدث دنيلديكى كبى ياخود ضرورت وزن ايچون مضارع مثبتك واوايله تصديرا اولوب حال اولمقلغى جائز اولديغندن حالدر اما بعضك واوايله حال مطلقا مضارع مثبت اولدقده حال جائزدر ديديكنه تفحص بليغ ايلدك مطلع اولامدق اما واوى عطف ايچون قيلوب نفى مجموع ايچون قيلمقده يعنى امرينك يعنى انك محبتيله ملامت فيهك محبتى ميانتى جمعه راجع اولمقلقده تقصير واردر زيرا احتمال ظاهر ايله حبنك انتفائى احتمالى وارد اولور االحبه قولنى لااحبه اوزرينه اختيارى لااحبه يى ذكردن تحرزدر وفيه ده اولان ضمير احبه ده اولان ضميركبيدر لكن مضاف تقديريله در فى هواك نك طبق اوزره تقديرى احب فى حبه ديمكدر خود ضميرمن جهة المعنى االحبه ده ذكر اولنان حبه راجعدر (ان الملامة قولنك تقديرى لان الملامة اولوب (واحب فيه الملامة قولنك تعليلى اولور (فيـه كلمه سنك ايكى وجهه كوره ده تقديرى فى حبه ديمك اولوب ضميرى ممدوحه عائد اولور من اعدائه الملامه يه متعلقـدر (معنـاى بيت اول) اى ممدوح سنك هوا ومحبتكده بكالوم ايدنلرك ملامتى لذيذه بولورم وانكله استلذاذ ايدرم سنك ذكريكه محبتدن اوتورى واسمكله لذتدن اوتورى بويله اولنجه لائملر بكالوم ايتسونلر واقواللرنده دخى استمرار ايتسونلر بندن قوللرينه اتباع بولامزلر و بندن رجوع و بنده ملال وفتوردخى بولامزلر (معناى بيت ثانى) بن اول ممدوحى سورم حال بوكه اول ممدوحك حقنده ملامتى سورم زيرا تحقيق ممدوح حقنـده ملامت ممدوحك اعداسندندر شول شيكه حبيبك عدوندن اوله البته مبغوض اولور محبوب اولماز و بومعنى ابوالشيصك معناسنك نقيضيدر لكن بونلردن هر بريسى اعتبـار آخر ايله نقيضدر و بواجلدن بونوعده احسن اولان سبب بيان ايتمكدر ديديلر

*) وترى الطيرعلى آثارنا * رأى عين ثقة ان ستمار (*

*) وقد ظللت عقبان اعلامه ضحى * بعقبان طيرفى الدماء نواهل (*

*) اقامت مع الرايات حتى كانها * من الجيش الا انها لم تقاتل (*

بيت اول بحر رملـدندر تقطيعى (وترطى) فعلا تن مخبون (رعلا آ)

فعلا تن مخبون (ثارنا) فاعلن محذوفه (رأى عين) فاعلا تن (ثقتن ان) فعلاتن مخبون(ستمارو)فعلا تن مخبون(و بيتان اخيران بحرطو يلك ضرب ثانيسـندندر تقطيعى (وقدظل) فعولن (للتعقبا) مفاعيلن (نا علا) فعولن (مهى ضحن) مفـاعيلن مقبوضه (بعقبـا) فعولن (نطير نفد) مفاعيلن (دماء)فعول مقبوض(نواهلى)مفاعلن مقبوضدر(اقامت)فعولن (معرايا) مفاعيلن (تحتا) فعولن(كانها) مفاعلن مقبوضه (منلجى) فعولن (شألاان) مفاعيلن (نهالم)فعولن (تقاتلى) مفاعلن مقبوضدر بيت اول افوه ازدى نام شاعركدر (افوه لغتده واسع الفم وطويل الاسنان اولانه ديرلر كه شفتبندن خروج ايتمش اوله (بيتـان اخيران ابوتمامكدر معتصم باللهى مدح ايلديكى قصيده سندندر و بوبيتان اخيران بيت اولدن بعض معنانى اخذ ايدوب اول معنانى تحسين ايدن شى كندو يه مضاف قيلنمه مثالدر بودخى غيرظاهردر (الطيرترى نك مفعوليدر طيرطائرك جمعيدر واحده ده اطلاق اولنور جمعى طيور واطيار كلور (على آثارنا محلا منصوب حالدر تقديرى (كائنة على آثارنا ديمكدر آثار اثرك جمعيدر علم بيراق معناسنه ياخود خلف معناسنه رأى رؤيت كبى يرى نك مصدريدر رأى عين برشيئى بعينه كورمكدر بوارده كورينن شى قريب اولورسه اما بعيد اولورسه عينى كورنمز شبحى كورينور زيرا غيريدن تميز اولنماز (ثقة واثقة معناسنه صفت مقامنه اقامت اولنان مصدردر ياخود لثقتها معناسنه مفعول له در اولكنه وايكنجى يه عامل على آثارنا قولنده اولان معناى فعلدر (ان ستماره اولان ان ثقيله دن مخففه اولوب تقديرى بانها ستمار ديمك اولور انهاده اولان ضمير طيره عائدان نك اسميدر ستمار خبريدر وثقة كلمه سنك مفعوليدر (ستمار ستطعم معناسنه صيغهٔ مضارع مؤنث مجهولدر مفعول ثانى حذف اولنمشدر (لحوم قتلى قريبا اطعـام اولنور ديمكدر اصلى تميرايدى بعد الاعلال تمار اولوب اولنه زمانى تقريب ايچون سين اتيان اولنمشدر باع بابندن مارهم ميرا دنيلور انلره طعام كتوردى ديمكدر (ظللت انك اوزرينه ظل القا اولندى ديمكدر (عقبان اعلامه رفع واضافتله ظللت كلمه سنك نائب فاعليدر وعقبان كلمه سنك اعلامه يه اضافتى مشبه بهك مشبهه اضافتى قبيلندن اولوب تقديرى اعلامه كالعقبان ديمك اولور يعنى خصمه وصولنك سرعتنده وخصمى اصطيادنده اعلامى عقبان كبيدر ديمكدر وعقبان اعلامدن مراد رؤس اعلام اوزره ذهب وفضه دن معموله اولان صورطيوردر و اعلامه نك

ضمیری ممدوحه عائددر (ضحی وقت ضحاده دیمکدر (ظلات کلمه سنك ظرفیدر بعقبان طیرظلات کلمه سنه متعلقدر واضافتی بمعنی مندر (عقبان حرمان وزنی اوزره عقاب کلمه سنك جمعیدر (فی الدماء نواهل کلمه سنه متعلقدر نواهل ناهله نك جمعیدر (ناهله روی معناسنه اولان نهلدن مأخوذ اسم فاعلدر نهل اول شربدر طیری نواهل ایله وصفی نهل اوزرینه مشارفه اعتباریله در (اقامت فاعل مستتری عقبان طیره عائددر (مع الرایات اقامت کلمه سنه متعلقدر (رایات رایة کلمه سنك جمعیدر علم بیراق معناسنه در (کانها ده اولان ضمیری عقبان طیره راجعدر (معنای بیت اول) قتل ایتدیکمز اعدامزك لحومندن تحقیق قریبا طیر اطعام اولنور لغنه واثقه اولدیغی حالده اول طیری آثار واعلامزك اوزرنده یاخود خلفمزده اولیجی اولدیغی حالده عیانا کوررسین (معنای بیتین اخیرین) تحقیق ممدوحك عقبان کبی اولان اعلامی وقت ضحاده دماء قتلی ده نواهل اولان یعنی اول شرب دمااید‌ن عقبان طیرایله مظلله اولدی زیرا ممدوح غزوه چیقسه عقبان قتل ایتدیکی لحوم قتلی یی اکل وقانلرینی ایچمك ایچون اعلام ورایاتنك فوقنده طیران ایدوب مظلله اولورلر اویله عقبان طیرکه رایات جیش ایله بیله اقامت ایتدیلر ولحوم قتلی ایله اطعام اولنورز دیو اعتماد ایدوب رایات جیشه ملازمت ایلدیلر اول غایته دککه کویا اول عقبان طیر رایات ایله بیله طول ملازمت واقامتلرندن جبشك عدادندن کبیدر اوقدر وارکه عقبان طیر مقاتله ومحاربه ایتمدیلر خفی بیورلمیه بیتان اخیران بیت اولدن بعض معنانی اخذ ایدوب اول معنانی تحسین وتزیین ایدن شیئی کند ویه مضاف قلمشدر زیرا ابوتمام افوهك (رأی عین وثقة ان ستمار قوللرینك معنالرندن برشیئی قصد ایلمدی یعنی ابوتمام افوهك بیتنك جمیع معناسنی اخذ ایتمدی بلکه بعض معناسنی اخذ ایتدی زیرا افوه رأی عین قولیله طیرك جبشه قربنی افاده ایلدی زیرا طیر بعیده اولسه متخیله اولوب رأی عین ایله مرئیه اولمازو طیرك قربی فرسبت وشجاعتی توقع اجلندن اولور وبو معنای مقصودی یعنی انلری شجاعت ایله وصفی وقتل اعادی یه اقتدارلرینی افاده ایدرصکره ثقة ان ستماردیوب طیری اکل لحوم اعدایه واثقه قیلدی بودخی مقصودی تأکید ایدر اما ابوتمام افوهك رأی عین وان ستمار قوللرینك افاده ایلدیکندن برشیئی قصد ایتمدی لکن ابوتمام افوهك اوزرینه افوه‌دن اخذ ایتدیکی معنانك بعضسنی محسنه ومزینه اولان زیاداتی یعنی الا انها لم یقاتل قولنی فی الدماء نواهل قولنی

اقامت مع الرایات حتی کانها مع الجبش قولنی زیاده ایلدی وبو انواع مذکوره مقبوله در واکر بیت ثانی اولدن اخذ اولندیغی بیلانسه جائزدرکه لفظ ومعناده یاخود انجق معناده ایکی قائلك اتفاقلری توارد خاطر قبیلندن اولوب اخذی من غیر قصد اتفاق طریقی اوزره کتورمش اوله نته کیم ابن میاده دن کندی نفسی ایچون انشاد ایلدیکی

*) مفید ومتلاف اذا ما اتیته * تهلل واهتز اهتزاز المهند (*

بیتی حقنده نقل وحکایه اولنورکه ابن میاده یه بو بیت حطیئه نام شاعرکدر بعدر دیو ذاهب اولمشسن دنیلدکده شمدی بیلدمکه شاعر اولمشم زیرا حطیئه نك قولنه موافقت ایتمشم مع هذا اشتمدم دیدی بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر (مفید) بوراده مستفید معناسنه در مفید (ومتلاف بأس وجود ایله رجلی وصفده عربك مخلاف ومتلف قوللری کبیدر معولده متلاف کسرمیم ایله مالنی زیاده اتلاف ایدیجی دیمکدر دیدی (تهلل طلاقة الوجه معناسنه اولان تهللدن مأخوذدر (مهند کسکینلنمش سیفه دیرلر یاخود هندده یاپلمش سیفه دیرلر (معنای بیت اول) ممدوح شجاعتی سبیله مالی استفاده ایدیجیدر یعنی استخراج وجمع ایدیجیدر وجود وسخا سببیله مالی اتلاف ایدیجیدر نه زمان اول ممدوحه کلسم فرحندن وجهی تهلل وطلاقت ایتدی وسیف محدد یاخود هندده مطبوع ومعمول اولان سیفك اهتزاز وتحرکی کبی تحرك ایلدی فاضل خوارزمی وسیرامی دیدیلرکه بو بیتده ممدوحك ابتسام وطلاقت وجهی وقتنده دخی مهیب اولدیغنی اشعار واردر تهلل واهتز کلمه لرینی صیغه ماضی ایله ایرادی تحقق وقوعنی بیاندر

*) ان کنت ازمعت علی هجرنا * من غیر ما جرم فصبر جمیل (*

*) وان تبدلت بنا غیرنا * فحسبنا الله ونعم الوکیل (*

بو ایکی بیت بحر سریعك ضرب اولندندر تقطیعی (ان کنت از) مستفعلن (معتعلا) مفتعلن مطوی (هجرنا) فاعلن مطویه مکسوفه (من غیرما) مستفعلن (جرمنفصب) مستفعلن (رنجمیل) فاعلات مطوی موقوفدر (وان تبد) مفاعلن مخبون (دلت بنا) مفتعلن مطوی (غیرنا) فاعلن مطوی مکسوفه (فحسبنل) مفاعلن مخبون (لاه ونع) مفتعلن مطوی (ملوکیل) فاعلات مطوی موقوفدر (قائلی ابوالقاسم حسین بن کاتبیدر (ازمعت فعل مخاطبدر عزیمت ایتدك دیمکدر ازمع علی کذا دنیلور شونك کبی اوزریمه

عزيمت ايتدى ديمكدر من غير ماده اولان ما مضاف مضاف اليه ميانده زائده در هجره فتح ايله ضد الوصلدر (جرم ضم جيم وسكون راء مهمله ايله كناه ذنب معناسنه فصبر جميل يا مبتدادر خبرى محذوفدر يا مبتداسى محذوف خبردر تقديرى فعلينا ياخود فامرنا صبر جميل ياخود فصبر جميل اجملدر صبر جميل كندنده خلقه شكوى اولميان صبردر صفح جميل كندنده عتاب اولميان صفحه ديدكلرى كبى وهجر جميل كندندن غيبت اولميان هجره ديدكلرى كبى حسبنا الله اوزرينه عزيمت ايتديكم شيده الله تعالى بزه كفايت ايتدى ديمكدر ونعم الوكيلده مخصوص بالمدح محذوفدر تقديرى نعم هودر (معناى بيتين) اكر سن بزم من غير جرم هجر وافتراقمزه عزيمت ايدرسن بزم اوزريمزه صبر جميل واردر ياخود بزم امريمز صبر جميلدر ياخود صبر جميل اجملدر واكر بزم يريمزه غيريمزى تبديل ايدرسن الله تعالى بزه كفايت ايدر ووكيل اولان الله نه كوزل اولدى خفى بيورلميه بو بيتان اقتباسه مثالدر اقتباس لغتده نارى اخذه وعلمى استفاده يه ديرلر اصطلاحده منظوم ومنثور اولان كلام قرآن ياخود حديثدن اولديغنى اشعار ايتمامك وجهى اوزره قرآن ياخود حديثدن برشيئ متضمن اولمغه ديرلر بوراده (فصبر جميل حسبنا الله ونعم الوكيل) كبى وبو تعريف ايله اثناء كلامده الله تعالى شويله ديدى رسول اكرم صلى الله عليه وسلم شويله ديدى وحديث شريفده شويله در دنيلمندن احترازايدرلر وخطيب دمشقى اقتباسه درت مثال ايراد ايلدى زيرا اقتباس يا قرآندن يا حديثدندر وعلى كلا التقديرين كلام يا منظوم يا منثوردر كلام منثور مانحن فيه مردن اولمامغله ترك اولنوب كلام منظومدن ايراد ايلديكى ايكى مثال تحرير اولندى برى قرآندن اقتباس اولنانه مثالدركه ذكر اولندى وبرى حديثدن اقتباس اولنانه مثالدركه ذكرى آتى بيتدر صاحب معول * تجرد للحمام عن قشر لؤلؤ * والبس من ثوب الملاحة ملبوسا * وقد جرد الموسى لتزيين رأسه * فقلت فقدا وتيت سؤلك ياموسى * بيتلرينك شرحنده ديركه بلمنسى واجب اولندندر اقتباس اوچ قسمدر برى مقبولدركه خطب ومواعظ وعهودده اولور وبرى مباحدركه غزل ورسائل وقصصده اولور وبرى مردود دربوده ايكى نوعدر برى الله تعالى حضرتلرى ذات مقدسه سنه نسبت بيوردقلرى شيئ نعوذ بالله تعالى بركسنه كندى نفسنه نسبت ايتمكدر بعض بنى مروان عمالندن شكايته

مطلع اولوب * ان الينا ايابهم ثم ان علينا حسابهم * ديديكى كبى وبرى نعوذ بالله تعالى نظم كريمى معرض هزلده تضمين ايتمكدر بعض مخلوقك اوحى الى عشاقه طرفه * هيهات هيهات لما توعدون * وردفه ينطق عن خلقه لمثل هذا فليعمل العاملون * قولى كبى بونلر امام سيوطى قدس سره حضرتلرى اتقاننده ابن حجه نك شرح بديعيه سندن نقل بيوردقلريدر وبديعيه حليده دخى بونك كبيدر وبزم مشر وجمز مباح قبيلندندر زيرا غزل علامهٔ سعد شرح مفتاحنده تحقيقنه كوره تصابى ومودات نسا ايله اشتهاردر

*) قال لى ان رقيبى * سيئ الخلق فداره (*

*) قلت دعنى وجهك * الجنة حفت بالمكاره (*

بو ايكى بيت بحر رملك ضرب خامسندندر تقطيعى (قال لى ان) فاعلاتن (نرقيبى) فعلاتن مجزوه مخبونه (سيأ الخل) فاعلاتن (قفداره) فعلاتن مجزو مخبوندر (قلت دعنى) فاعلاتن (وجهكل جن) فاعلاتن مجزوه (نتحففت) فعلاتن مخبون (بلمكاره) فاعلاتن مجزودر (قائلى صاحب بن عباددر بيت ثانى مدوردر قال نك ضمير مستكنى حبيبه راجعدر (لى قال نك مفعوليدر رقيبى ان نك اسميدر خبرى سيئ الخلقدر ان نك اسمى وخبرى قال نك مفعوليدر وجهك الجنة حفت بالمكاره قلت نك مقوليدر فداره مداراة دن مأخوذدر مداراة ناس ايله مجامله وملاطفه وملايمت وحسن صحبت معناسنه وضمير مفعول رقيبه راجعدر حديث شريفده * رأس العقل بعد الايمان بالله عز وجل مداراة الناس * وارد اولمشدر حفت بالمكاره قولى * حفت الجنة بالمكاره وحفت النار بالشهوات * حديث شريفندن اقتباسدر بو حديث شريفى امام احمد ومسلم وترمذى انس رضى الله تعالى عنه دن تخريج ايلديلر حففته انى محفوف ومحاط قيلدم ديمكدر (معناى بيتين) محبوب بكا ديديكه رقيبم سيئ الخلقدر اكا مداراة يعنى مجامله وملايمه وملاطفه وحسن صحبت ايله بندها كا ديد مكه بنى ترك ايله بكا نصيحت ايتمه بن بيلورمكه بكا مكاره وقبايح رقيبه تحمل ايتمك لازمدر زيراسنك وجهك مكاره ايله احاطه اولنمش جنتدر وطالب جنته مشاق تكاليفدن لازمدر ياخود بنى ترك ايله وبنى رقيبه عنفدن منع ايلمه زيراسنك وجهك جنتدر اويله اولان وجه ايچون ملاقات مكاره دن لازمدر (خفى بيولميه اقتباس ايكى قسمدر برى شول شيدركه انده مقتبس معناى اصليسندن نقل اولنميه مثالان مذكورانده تقدم ايدن كبى وبرى شول

شیدرانده مقتبس معنای اصلیسندن نقل اولنه ابن رومینك

*) لئن اخطأت فی مدحیك * ما اخطأت فی منعی (*

*) لقد انزلت حاجاتی * بواد غیر ذی زرع (*

بیتلری کبی بعضیلر بو ایکی بیت اسمعیل قراطیسی نکدر دیمش بو ایکی بیت بحر هزجك ضرب اولندندر تقطیعلری (لأن اخطأ) مفاعیلن (تفیدحی) مفاعیلن سالمه (کما اخطأ) مفاعیلن (تفیمنعی) مفاعیلن سالمدر (لقد انزل) مفاعیلن (تحاجاتی مفاعیلن سالمه (بوادنغی) مفاعیلن (رذی زرعی) مفاعیلن سالمدر (لئن اخطأت صیغهٔ متکلمدر (ولئن) ده اولان لام قسم محذوفی توطئه ایچوندر (ما اخطأت صیغهٔ مخاطبدر (انزلت صیغهٔ متکلمدر خفی بیورلمیه (بواد غیر ذی زرع قولی جناب رب العالمینك حضرت ابراهیم علیه السلامدن حکایه بیوردیغی * رب انی اسکنت من ذریتی بواد غیر ذی زرع عند بیتك المحرم * قول شریفندن مقتبسدر لکن قرآنده بواد غیر ذی زرع قولنك معناسی صویی ونباتی اولمیان مکاندر و بونی ابن رومی بو معنادن کندنده خیر ونفع اولمیان جناب مخاطبه نقل ایلدی (معنای بیتین) اکر سنی مدحده خطا ایدرسم بنی دفع ومنعده سن خطا ایتمزسین تحقیق حاجات ومقصودیمی کندنده خیر ونفع اولمیان جناب مخاطبه انزال ایلدم

*) قد کان ما خفت ان یکونا * انا الی الله راجعونا (*

بو بیت بحر بسیطك ضرب مقطوعندندر تقطیعی (قد کان ما) مستفعلن (خفت ان) فاعلن (یکونا) فعولن (انا الل) مستفعلن (لاهرا) فاعلن (جعونا) فعولن خفی بیورلمیه لفظ مقتبسده وزن یا تقفیه ایچون بعض مغاربه نك بعض اصحابی وفاتی قتنده دیدیکی قول مذکوری کبیکه اصلی قرآن جلیل الشانده * انا لله وانا الیه راجعون * در (کان افعال تامه دندر وقع معناسنه (ما خفت) ده اولان ما موصوله در خفت نك تقدیری خفت منه اولوب منه ضمیری مایه عائددر (ان یکونا راجعونا) ده اولان الفلر اطلاق ایچوندر (یکون دخی افعال تامه دندر یقع معناسنه (معنای بیت) تحقیق کندندن خوف ایتدیکم شی واقع اولمقلغله واقع اولدی یعنی بعض اصحابی فوت اولدی تحقیق بزلر دخی انك کبی الله تعالایه رجوع ایدیجیلرز

*) علی انی سانشد عند بیعی * اضاعونی وای فتی اضاعوا (*

بو بیت بحر وافرك ضرب اولندندر تقطیعی (علی اننی) مفاعیلن معصوب

(سانشد عن) مفاعلتن (دبیعی) فعولن مقطوفه (اضاعونی) مفاعیلن معصوب (وایفتن) مفاعلتن (اضاعو) فعولن مقطوفدر بو بیتك مصراع اولی حریرینکدر مصراع ثانیسی عرجی نکدر و بو عرجی عبد الله بن عبد الله ابن عمرو بن عثمان بن عفان رضی الله تعالی عنه در (عرج فتح عین مهمله وسکون را ایله مکهٔ مکرمه طریقنده بر منزلك اسمیدر و بو مصراع ثانی سانشدنك مفعولیدر (سانشد افعالدن مضارع متکلم لفظی اوزره در انشاد فارسیده شعر خواندن ایله تفسیر اولنور وسینی تأکید ایچوندر وناشده غلامدر (علی انی) ده اولان علی ما قبلنه متعلقدر (ای فتی مؤخر اضاعونك مفعولیدر خفی بیورلمیه مقاماتده حریری ابو زید سروجینك بیعنه تعرض وتصدی ایلدیکی غلامك دیدیکی سوزی نقل وحکایه ایدوب دیرکه ای ابو زید بنی بیعه تصدی وتعرض ایلدك وایشلدیککی ایشلدك انك اوزرینه تحقیق قریبا بنی بیع وقتنده بن بو قولی دیرم و بو قول بودرکه بنی اضاعت ایتدیلر وحقمه رعایت ایتمدیلر وفتیاندن فتی فتای کاملی بویله اضاعت ایتدیلر بعضیلر بو مصراع ثانی امیة بن ابی الصلتکدر وتمامی

) لیوم کریهة وسداد ثغر (

دردیمش (لیوم) ده اولان لام لام وقت دیرلر (اضاعونی) یه متعلقدر (کریهة کریمة وزنی اوزره اسماء حربندندر (سداد) ایچق سین مهمله نك کسریله در خیل ورجال ایله اولان سده دیرلر وکفایت مقداری معاشده دیرلر ابن عباس رضی الله عنهمادن روایت اولنان * اذا تزوج الرجل المرأة لدینها وجمالها کان فیه سداد من عوز * حدیث شریف انجاز ردیفنده اولدیغی کبی اما فتح سین ایله استقامت وصواب ودین وراهده حدی تجاوز ایتمیوب راه راسته سالك وطالب اولمغه دیرلر حتی نضر بن شمیل مأمون خلیفه نك حضورنده کلمهٔ مزبوره یی ذکر ایلدیکمزوجه اوزره تصحیح ایدوب سکسان بیك درهمه نائل اولدیغی ابن خلکانده تفصیلا مسطوردر (ثغر فتح ثاء مثلثه وسکون غین معجمه ایله فروج بلداندن موضع مخافه یه دیرلر (معنای بیت) جنك وقتنده وموضع مخافه یی خیل ورجال ایله سد زمانده بنی اضاعت ایلدیلر وحقمه رعایت ایتمدیلر و فتیاندن فتی فتای کاملی بویله اضاعت ایتدیلر و بو بیتدن مرادی قومنك اضاعتلری اوزرینه تندیم وتخطئه قومندن شکایتدر خفی بیورلمیه غیرك شعرندن بر بیت یا بیتدن زیاده

یا بر مصراع یا مصراعدن دون بر شیئی شعرك مضمن اولمقلغنه تضمین دیرلر بوراده حریری عرجی نك مصراعنی تضمینی كبی خفی یورلمیه بریتك و بربیتدن زیاده اولانك تضمیننه استعانت تسمیه اولنور و بر مصراعك ومصراعدن دونك تضمیننه ابداع ورفو تسمیه اولنور و ینه تضمینك تعریفنده برقید زیاده ایدوب دیدیلركه اكر تضمین اولنان شی عندالبلغا مشهور دكل ایسه غیرك شعرندن اولدیغنه تنبیه لازمدر و اكر مشهور ایسه تنبیهه احتیاج یوقدر وتضمین اخذ وسرقه دن تمیز ایدر پس بوراده مصراع ثانی غیرمشهور اولمغله تضمینك تنبیهه محتاج اولان قبیلندندر اما تنبیهه محتاج اولمیان تضمینك مثالی

*) قد قلت لما اطلعت وجناته * حول الشقيق الغض روضة آس (*

*) اعذاره الساری العجول توقفا * مافی وقوفك ساعة من بأس (*

در بو ایكی بیت بحر كاملدندر تقطیعی (قد قلت لم) مستفعلن مضمر (ماطلعت) مستفعلن مضمر (وجناتهو) متفاعلن سالمه (حولششق) مستفعلن (قلغضضرو) مستفعلن مضمر (ضةآسی) فعلاتن مقطوعدر اعذارهس) متفاعلن (سارلعجو) مستفعلن مضمر (لتوقففن) متفاعلن سالمه (مافیوقو) مستفعلن مضمر (فكساعتن) متفاعلن (من بأسی) مفعولن مضمرمقطوعدر مصراع اخیر ابوتمامكدر احمد بن المعتصمه انشا ایلدیكی قصیده سنك مطلعندندر تمامی * نقضی ذمام الاربع الادراس * در عندالبلغا مشهوردر بناء علیه تنبیه اولنمامشدر (لما ظرفدر حین معناسنه اطلعت باب افعالدن صیغهٔ معلوم مؤنثدر اطلع النخل دنیلور طلعی خروج ایتسه (مطرزی اطلع اكرم بابندن لغتدر اشرف معناسنه دیمش (وجناته رفع ایله اطلعت كلمه سنك فاعلیدر وجنة كلمه سنك جمعیدر وجنه خدیندن ارتفاع ایدن شیدر بویله اولنجه ظاهر اولان وجنات ایله مراد یامافوق الواحددر یاخود اجزادر (حول الشقیق اطلعت كلمه سنك ظرفیدر شقیق ورد احمره دیرلر (الغض الشقیق نك نعتیدر (غض فتح غین معجمه وآخرنده ضاد معجمه ایله تازه طری معناسنه بوراده شقیق ایله مرادی حبیبنك خدیدر (آس ورد اخضره دیرلر و بونكله تازه نك وجهی اوزره نابت اولان شعری مراد ایدر روضة آس اطلعت ایله منصبدر (روضه باغچه دیمكدر بوراده مراد خطیدر (اعذاره داولان همزه نداایچوندر عذاره منادیدر تقدیری یاعذاره دیمكدر

ضمیری ملیحه عائددر عذار ازجل موضع عذارنده نابت اولان شعره دیرلر الساری فی الاصل نصب ایله اولوب جوازا ساكن قلنمشدر بعضیلر اعط القوس باریهاده اولدیغی كبی ضرورة ساكن قلنمشدر دیمش و بونده یاء صورینك وجودی تشدید ایله سار كلمه سنه مشابه اولمسون ایچوندر دیمشلر ساری سری دن مأخوذ در سری كیجه ایله یورومكدر والساری عذارك صفتیدر العجول فاعل معناسنه صفت بعد صفتدر یاخود تأكید ایچون صفتك صفتیدر (ترفقا فا وقاف ایله ترفقدن مأخوذ اولوب عذاره رفق ایله دیوامر اولور یاخود قافین ایله ترققدن مأخوذ اولوب عذار رقیق اول دیوامر اولور ترققت دنیلور قلبم اكا رقیق اولدی دیمكدر اما اصل اولان نسخه توقفدن مأخوذ توقفا اولوب عذاره وقوف ایله دیوامر اولور بوراده مراد بودر واصلی نون خفیفه ایله توقفن اولوب نونی وقف ایچون الفه قلب اولنمشدر * لنسفعا بالناصیة * ایت جلیله سی طریقی اوزره وعذارك وقوفیله مراد خد محبوبده شعره سرعتله بتمامكدر و بیت اخیر اعرابده ز محلا منصوب قلت نك مفعولیدر (معنای بیتین) وقتا كه حبیبك وجناتی تازه قرمزی كل یناقلری اطرافنده آس روضه سنی یعنی لطف منظر وتفریح بصر ودفع كدرده آسه مشابه اولان خطی اظهار ایتدیسه محبوبك آی عذاری آی عذارنده ساری وعجله ایله نابت اولان شعر سكا ندا ایدوب دیرمكه البته توقف ایله محبوبك عذارنده بتمه ونابت اولمه سنك برساعت وقوفكده بأس وحرج یوقدر خوارزمی بویله معنی ویردی (اما مولانا حیدر شویله معنی ویروب دیركه محبوبك عذاری اوزره عجله ایله ساری ونابت اولان شعری سكا ندا ایدرم برساعت توقف ایله وبالكلیه عجله ایتمه زیرا سن متضرر اولمازسین وبن بوتوقفی سندن شفاعت ورجا ایدرم ومذهب مروت ومواساتده سكا وقوف واجب اولدی

*) اذا الوهم ابدی لی لماها وثغرها * تذكرت مابین العذیب و بارق (*

*) ویذكرنی من قدها ومدامعی * مجرعوالینا ومجری السوابق (*

بو ایكی بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (اذلوه) فعولن (م ابدالی) مفاعیلن (لماها) فعولن (وثغرها) مفاعلن مقبوضه (تذككر) فعولن (تمابینل) مفاعیلن (عذیب) فعول مقبوض (وبارقی) مفاعلن مقبوضدر (ویذك) فعول مقبوض (رنیمنقد) مفاعیلن (دهاو) فعول مقبوض

(مدامعی) مفاعلن مقبوضه (مجرر) فعول مقبوض (عوالینا) مفاعیلن (ومجریس) فعولن (سوابق) مفاعلن مقبوضدر (قائلی ابو الاصبعدر خفی بیورلمیه تضمینك احسنی اصلك اوزرینه برنکته ایله زیاده اولاندر یعنی شاعر ثانینك شعرنده مضمن اولان بربیت یا برمصراع شاعر اولك شعرنده بولنمیان نکته ولطیفه یی مشتمل اولاندر صاحب بحترك ذکر اولنان قولنده اولان توریه وتشبیه کبی توریه اصطلاح بدیعیده معنای قریب ومعنای بعیدی اولان برلفظی ذکر ایدوب معنای بعیدنی اراده ایتمکه دیرلر (ابدی صیغهٔ ماضیدر اظهار ایتدی دیمکدر فاعل مستکنی وهمه راجعدر (لماها ابدی نك مفعولیدر محبوبه نك شفتینك سمره وظرفی دیمکدر لما لام مثلثه ایله شفه نك سمره سنه دیرلر و بو عند العرب مستحسنه در (وثغرها نصب ایله لماها اوزرینه معطوفدر یذکرنی اذکاردن مأخوذدر (من قدها ومدامع مابعدینی بیان ایچوندر ضرورة تقدیم اولنمشدر (مدامع مدمعكلمه سنك جمعیدر مجر نصب ایله یذکرنی نك مفعولیدر فاعلی وهمه عائد اولان ضمیردر خفی بیورلمیه

*) تذکرت ما بین العذیب و بارق * مجر عوالینا ومجری السوابق (*

قولی ابو الطیبك سیف الدوله یی مدح ایلدیکی قصیده سندندر عذیب و بارق ایکی موضعك اسملریدر ما بین تذکرتك یا خود مجر ومجری نك ظرفیدر ظرفك مصدر اوزرینه تقدیمنك جوازی دخی معلومدر وجائزدر که ما بین العذیب تذکرت نك مفعولی اولوب (مجر عوالینا اندن من جهة الاشتمال بدل اوله (عوالینا ده عوال عالیه نك جمعیدر قنانك اعلاسی یاخود رأسی یاخود سنانی ولی ایدن نصفیدر (واحدینك تحریرینه کوره معنای مطلع بودر که ممدوح عسکر یله عذیب و بارق نام موضعلرك میانه نزول ایدر اولدیلر ورماحلرینی فرسانك مطارده لری یعنی بری برلرینه حمله لری عندنده جر ایدر اولدیلر وخیل اوزرینه مسابقه ایدر اولدیلر و بو شاعرك تضمیننده عذیب و بارق ایله معنای بعیدلرینی مراد ایتدی زیرا عذیب کلمه سی عذب کلمه سنك تصغیری قیلوب حبیبه نك شفه سنی قصد ایتدی بارق ایله برقه مشابه اولان دیشنی مراد ایدر (ما بین العذیب و بارق ایله ریقنی مراد ایدر وتبختر قدینی تمایل رمحه وعلی التتابع دمعنك جریانی خیل سوابقك جریانه تشبیه ایلدی و بو توریه وتشبیه ایله ابو الطیبك اوزرینه زیاده اولدی پس بو توریه وتشبیهه کوره (معنای بیتین) دیمك اولورکه

وقتا که

وقتا که توهمم حبیبه مك سمرهٔ شفتینی ودیشلرینی اظهار ایتدیسه بنده شفتین عذبه سی بینی ایله برق کبی لامع اولان دیشلر بیننده اولان ریقنی تذکر ایلدم یعنی خاطره کتوردم وینه توهمم رماحك جرنی جرنی وخیل سوابقك جرنی یمنی حبیبه مك رماحه مشابه اولان قدینی وخیل سوابقك جرینه مشابه اولان دموعمی بکا ذکار یعنی بنم خاطریمه اخطار ایلدی

*) اقول لمعشر غلطوا وغضوا * من الشیخ الرشید وانکروه (*

*) هو ابن جلا وطلاع الثنایا * متی یضع العمامة یعرفوه (*

بو ایکی بیت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطیعلری (اقول لمع) مفاعلتن (شرنغلطو) مفاعلتن (وغضضو) فعولن مقطوفه (منششیخر) مفاعیلن معصوب (رشیدوان) مفاعلتن (کروهو) فعولن مقطوفدر (هو بنجلا) مفاعلتن (وطلاعث) مفاعیلن معصوب (ثنایا) فعولن مقطوفه (متایضعل) مفاعلتن (عمامتیع) مفاعلتن (رفوهو) فعولن مقطوفدر خفی بیورلمیه تضمینی قصد اولنان شیئك معنای کلامه دخول ایچون تضمیننده تغییر یسیر ضرر ویرمز داء الثعلبی اولان یهودی حقنده بعضك قول مذکوری کبی پس بیت سحیم بن وثیل نام شاعرك اولوب اصلی

*) انا ابن جلا وطلاع الثنایا * متی اضع العمامة تعرفونی (*

ایدی اول بعض بو بیتی مقصوده دخول ایچون طریق غیبته تغییر ایلدی و بو اصلك معناسی علی التفصیل مرور ایتدی (معشر ناسدن جماعت معناسنه غلطوا اغلاطه دوشدیلر دیمکدر (غضوا الحاقلدیلر ونحط قیلدیلر غض منه دنیلوراندن ناقص اولدی واندن منحط اولدی دیمکدر (شیخدن مراد یهودیدر و بونده تهکم واستهزاء واردر بوندن اوتوری شیخی رشید ایله وصفلدی و بو شیخ لفظیله علی سبیل التهکم غویتی مراد ایدر انکروه انی جاهل اولدیلر وقدرینی بیلمدیلر دیمکدر هو ابن جلا الخ جمله سی مبتدا وخبر اولوب مقول قول اولور (اساس البلاغه ده ابن جلا رجل مشهوره دیرلر معناسی برکسنه درکه امری واضح ومشهور اولدی دیمکدر (ثنایا ثنیه نك جمعیدر عقبه معناسنه طلاع الثنایا صعاب اموره رکاب اولانه دیرلر متی یضع العمامة نه زمان سزی مکاشف اولورسه یعرفوه انی حق معرفت ایله بیلورلر دیمکدر یاخود متی یضع العمامه نك معناسی نه زمان وجهی ستر ایتدیکی قناعی براغرسه یعرفوه انی بیلورلر دیمکدر معوالده وضع عمامه دن

مراد عمامه یی رأسدن وضعدر دیدی (معنای بیتین) معشر قومه بن دیرمکه
شیخ رشیدك حقنده غلطه دوشدیلر ورتبه سندن حط ایلدیلر وتنقیص
ایلدیلر وقدرینی حق معرفت ایله بیلمدیلر اول شیخ رشید ایسه صعاب
اموری رکاب رجل مشهوردر نه زمان وجهنی ستر ایتدیکی نقابی براغرسه
انی بیلورلر بونلرك مجموعی اول یهودی یی تهکم واستهزادر ووجهنه نقاب
قومق عربك کبارینك عادتیدر حتی حجاج عراقه کلوب خطبه قراءت ایدوب
اثناء خطبه ده انا ابن جلا وطلاع الثنایا متی اضع العمامة تعرفونی دیدکده
اکثر وجهی متنکر کبی عمامه سیله مستور ایدی

*) مابال من اوله نطفه * وجیفة آخره یفخر (*

بو بیت بحر سریعك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (مابال من) مستفعلن
(اوولهو) مفتعلن مطوی (نطفة) فاعلن مطویه مکسوفه (وجیفتن)
مفاعلن مخبون (آخرهو) مفتعلن مطوی (یفخرو) فاعلن مطوی مکسوفدر
(خفی بیورلمیه عقد بر سبیل اقتباس اولمیه رق کرك قرآن کرك حدیث کرك
مثل کرك غیر اولان نثری نظم ایتمکه دیرلر ابو عتاهیه نك قول مذکوری کبیکه
حضرت علی رضی الله عنهك * مالابن آدم والفخر وانما اوله نطفة وآخره
جیفة * قول شریفنی عقد ونظم ایتدی (مالابن آدم ده اولان ما استفهام
ایچوندر والفخر ده اولان واو مع معناسنه پس والفخر نصب ایله مفعول معه
اولور وانما اوله ده اولان واو حالیه در مابال ده اولان ما استفهام ایچوندر (بال حال
وشان وسبب معناسنه من موصوله مضافدر اوله نطفة من موصولك نعتیدر
جیفة آخره اوله نطفة اوزرینه معطوفدر لکن عبارت مقلوبه در اصلی وآخره
جیفة در پس آخره مبتدادر جیفة خبردر یفخر محلا منصوب حالدر و بونده
عامل مابال ده اولان معنای فعلدر (فخر انساندن خارجه مال وجاه کبی اشیاده
مباهاتدر (معنای بیت) اولی نطفه آخری جیفه اولان ذاتك مفتخر اولدیغی
حال وشانی ندر یعنی بویله اولانك افتخارینه سبب ندر زیرا جسد انسان
نطفه دن مخلوق اولوب موت ایله جیفه اولور مرادی تفاخردن نهیدر
بعضیلر بو بیتك معناسنده بو ایکی بیتی دیمش * عجبت الانسان فی فخره *
وهو غدا فی قبره یقبر * واصبح الامر الی غیره * فی کل مایقضی ومایقدر *

*) اذا ساء فعل المرء ساءت ظنونه * وصدق مایعتاده من توهم (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (اذاسا) فعولن (ء فعلل مر)
مفاعیلن (ء ساءت) فعولن (ظنونهو) مفاعلن مقبوضه (وصدد) فعول

مقبوض (قایعتا) مفاعیلن (دهومن) فعولن (توهمی) مفاعلن مقبوضدر
(ابو الطیب بو بیت ایله سیف الدوله دن یاخود صاحب مصر کافور
اخشیدیدن وشاة واعداسنك قولنی دیکلدیکندن شکایت ایدر دیرکه
نه زمان انسانك فعلی قبیح اولسه ظنونی دخی قبیحه اولورده اولیاسنه ظنی
قبیح ایدر واصاغری اوزرینه سوء ظنی توهمدن ناشی قلبنه خطور ایدن شیئی
تصدیق ایدر خفی بیورلمیه ابو الطیبك بیتنی بعض مغاربه

*) فانه لما قبحت فعلاته * وحنظلت نخلاته (*

*) لم یزل سوء الظن یقتاده * ویصدق توهمه الذی یعتاده (*

قولیله نثر وحل ایتمشدر (حل اصطلاح بدیعیده نظمی نثر ایتمکدر مقبول
اولماسنك شرطی سبکی مختار اولوب نظمك سبکندن تقاصر ایتمیه وقلق
واضطرابسز محلنده مستقر اولدیغی حالده حسن الموقع اوله وبو بعض
مغاربه نك قولنده اولدیغی کبی (حنظلت نخلاته نخلاتنك ثماری مراره ده
حنظل کبی اولدی دیمکدر یقتاده انی تخیلات فاسده وتوهمات باطله قائد
اولور وجر ایدر (یعتاده اکا معاوده ومراجعت ایدر دیمکدر (معنای نثر)
تحقیق اول کمسنه نککه فعلاتی قبیحه ونخلاتنك ثماری مراره ده حنظل
کبی اوله یعنی آثار افکاری فاسده اوله سوء ظن آنی تخیلات فاسده وتوهمات
باطله یه قائد اولمدن زائل اولماز ومعاوده ومراجعت ایتدیکی توهمی دخی
انی تصدیق ایدر وتوهمی مقتضاسی اوزره عمل ایدر

*) فوالله مادری ااحلام نائم * الم بنام کان فی الرکب یوشع (*

بو بیت بحر طویلك ضرب ثانیسندندر تقطیعی (فوللا) فعولن (هما ادری)
مفاعیلن (ااحلا) فعولن (منائمن) مفاعلن مقبوضه (الممت) فعولن
بنام کا) مفاعیلن (نفررك) فعولن (یوشعو) مفاعلن مقبوضدر (قائلی
ابو تمامدر ابو سعید محمد بن یوسفك مدحنده انشا ایلدیکی قصیده سندندر
بو بیت تلمیحه مثالدر تلمیح اصطلاح بدیعیده فحوای کلامده بر قصه یه
یا بر شعره تلك القصه یی یا شعری ذکر ایتمکسزین اشارت ایتمکدر بو بیت
قصه یه تلمیح واشارتدر اما شعره تلمیح واشارت انشاء الله تعالی ذکر اولنسه
کرکدر (معنای بیت) شاعر ارتحال ایدن احبه یه لحوقنی وظلمت ایلده جانب
حذردن حبیبنك شمس کبی اولان وجهنك طلوعنی وصف ایدوب صکره
بونی استعظام واستغراب وتحیر وتوله جهتندن تجاهل ایده رك دیدیکه

والله يعلمم نائمك رؤياسي ميدركه بزه‌مي نازله اولدي يوخسه ركبده يوشع عليه السلامك رد وقوفني طلب ايلديكي شمس مي اولدي خفي بيورلميه بو بيت ايله موسى عليه السلامك فتى سى اولان يوشع بن نونك قصه سنه و بونك شمسك وقوفني طلبنه تلميح واشارت ايتدي روايت اولنوركه يوشع عليه السلام جمعه كوني جبارين ايله مقاتله ايلدي وقتا كه شمس ادبار وانلرايله قتالدن قبل الفراغ غيبوبت ايدر ديو خرف وسبت داخل اولوب سبتده يوشع عليه السلامه آنلرك قتالي حلال اولماديغندن الله تعالى يه دعاونياز ايلبوب

قتاللرندن فارغ اولنجيه دك حق تعالى شمسى رد ايلدي ايدي

*) لعمرو مع الرمضاء والنار تلتظي * ارق واخفى منك في ساعت الكرب (*

بو بيت بحر طويلك ضرب اولندندر تقطيعي (لعمرن) فعولن (معررمضا) مفاعيلن (ء ونا) فعولن (رتلتظي) مفاعلن مقبوضه (ارقق) فعول مقبوض (واخفى من) مفاعيلن (كفيسا) فعولن (عتلكربي) مفاعيلن سالمدر (قائلي ابو تمامدر لعمروده اولان لام ابتدائيه ياخود قسميه در عمرو مبتدادر مع الرمضاء ارق ده اولان ضميردن حالدر اطواده ديركه اوجه اولان مع الرمضاء مبتدادن حال اولمقدر (رمضاء فتح راء مهمله وسكون ميم ايله حاره اولان ارضه ديرلر انده قدم محترق اولور (والنار كسر ايله الرمضاء اوزرينه معطوفدر عمرو اوزرينه معطوف دكلدر (تلتظي الناردن حالدر اوجه اولان النارنك نعتي اولوب تقديري (النار المتلظئة ديمك اوله تلتظي تحترق معناسنه در ارق مبتدانك خبريدر (رق له دنيلورا كا رحمت ومرحمت ايتدي ديمكدر پس ارق ارحم معناسنه اولور واخفى ارق اوزرينه معطوفدر اخفى خفى عليه دن مأخوذدرانك اوزرينه تلطف وتشفق ايتدي ديمكدر (هواديده اخفى برجهتندن اشد ديمكدر خفى بصاحبه دن مأخوذدر صاحبنه بر واحسانده مبالغه ايتدي ديمكدر ديدي (كرب ضرب وزني اوزره غم وحزن معناسنه در (معناى بيت) عمرو ارض حاره يه وياقن ناره مقارن اولديغي حالده ساعت كرب وحزنده سندن ارحم و بر واحسان جهتندن سندن اشد در خفى بيورلميه بو بيت شعره تلميحه مثالدركه بونكله بحر

بسيطده بيت مشهوره اشارت ايلدي و بيت مشهور

*) المستجير بعمرو عند كربته * كالمستجير من الرمضاء بالنار (* در

بو بيت بحر بسيطك ضرب ثاني مقطوعندندر تقطيعي (المستجي) مستفعلن

(ربعم) فعلن مخبون (رن عندكر) مستفعلن (بتهي) فعلن مخبونه (كلمستجي مستفعلن (رمنر) فعلن مخبون (رمضاءبن) مستفعلن (ناري) فعلن مقطوعدر (مستجير مستغيث معناسنه در (عند كربته ده اولان ضمير اسم موصوله عائد در تقديري الذي يستغيث عند كربته بعمرو ديمكدر عمرودن مراد جساس بن مره در (معناى بيت) شول ذات كه كربت وحزني قتنده عمرودن استغاثه ايديجيدر او يله اولان ذات ناره ملاصقه اولان ارض حاره دن استغاثه ايديجي كبيدر بو بيتك سبب ورودي اجمالا شو يله نقل اولنوركه بركون جساس فرسنه ركرب ايدوب كليبك اردينه دوشوب على الغفله باشنه براوق آتدي در عقب كليب جساسه اى عمرو بكا برشربت وير هلاك اولويورم ديدي عمرودخي ويرمدي اول ساعت هلاك اولدي پس بو بيت

عمروك حقنده سويلندي

*) قفانبك من ذكرى حبيب ومنزل * بسقط اللوى بين الدخول فحومل (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر تقطيعي (قفانب) فعولن (كمن ذكرا) مفاعيلن (حبيبن) فعولن (ومنزلي) مفاعلن مقبوضه (بسقطل) فعولن (لواينند) مفاعيلن (دخول) فعول مقبوض (فحوملي) مفاعلن مقبوضدر (قائلي امرئ القيسدر قصيدهٔ معلقه سنك مطلعيدر خفي بيورلميه شاعر وكاتبه شايسته اولان بودركه كلامندن اوج موضعده يعني حسن ابتداء وتخلص وانتهاده تفكر ايدوب كلامي تنافر وثقلدن غايت بعدده اولوب لفظا اعذب اوله وتعقيد وتقديم وتأخيردن غايت بعدده اولوب سبكا احسن اوله يعني جزالت ومتانت و رقت وسلاستده متقاربه ومعانيسي الفاظنه متناسبه اوله وتناقض وامتناع ومخالفت عرف وابتذالدن سالم اولوب من جهة المعنى اصح اوله (معلوم بيوريلا كه مواضع ثلاثه‌نك اولكيسي حسن ابتدادر و بو حسن ابتدا يا احبه ومنازلي تذكارده اولور امرء القيسك بيتنده اولديغي كبي يا حسن ابتدا وصف دياره اولور و مديح ده كندو ايله تشأم اولناندن اجتناب واجب اولور يعني حسن ابتداده كندو ايله تفأل اولناني ايراد لازمدر واكر تشأم اولان ايراد اولنور سه اكا قبح ابتدا ديرلر وحسن ابتدانك احسني مقصوده مناسب اولان شيدن ومقصوده مناسب ايله ابتدايه براعت استهلال تسميه اولنور بوده يا تهنيه ده ويا مرثيه ده در (قفا وقفدن مأخوذ امردر وخطاب ايكي صاحبلرينه در بعضيلر واحده در

لكن كلامى اثنينك خطابى مخرجنه اخراج ايتمشدر زيرا واحد وجمع
اوزرينه اثنينك خطابنى اجرا عربك عادتندرو بونك وجهى بودركه
كشينك اعوانى ايكى اولور برى ابلنى رعى ايدر و برى غنمنى رعى ايدرو ينه
رفقه سنك ادناسى اوج اولور پس اثنينك واحد اوزرينه خطابى السنه لرى
بونك اوزرينه مرورندن اوتوريدر وجائزدركه بوتثنيه ايله مراد قف قف
ديمك اولوب تكرار لفظى اراده اوزرينه داله وامارت اولان الف الحاق
اولنمش اوله ابو عثمان مازنى * رب ارجعونى * آيت جليله سنده مراد ارجعنى
ارجعنى ارجعنى دريوب واو تكريرلفظى مشعر علم وعلامت قلديغى كبى
بعضيلر قفا ايله تأكيد طريقى اوزره قفن مراد ايدوب وقفنه حملا حالت
وصلنده الفى نونه قلب ايتمشدر ديمش الله تعالانك انسفعن قول شريفنده وقف
اولندقده لنسفعا * ديديكك كبى (نبك مضارع معلوم متكلم مع غيره لفظى
اوزرينه دراصلى نبكى اولوب امره جواب واقع اولديغندن جزم اولندى (بسقط
منزل لفظنك صفتيدر (اما تبريزينك زعمنه كوره منزله تعلق برشى دكلدر
زيرا اسم مكان زمان كبى اصلا برشيده عمل ايتمز (سقط كسر وسكون ايله قومى
كسلمش معناسنه لواى قصر ايله الى كبى معوج قومدركه بربرينه قارشمش اوله
دخول وحومل اولرينك فتحيله موضعلردر (معناى بيت) اى ايكى يارانم
توقف ايتديكز اغلاشلم دخول وحومل ميانده واقع اولان سقط اللوى ده
حبيبى ومنزلى تذكاردن اوتورى بسقط اللوى يا منزله متعلق اولوب منزلك
صفتى اولور ياخود قفا يه متعلق اولور

*) قصر عليه تحية وسلام * خلعت عليه جمالها الايام (*

بو بيت بحر كاملك ابيات زحافاتندندر تقطيعى (قصرن على) مستفعلن
مضمر (هتحيتن) متفاعلن (وسلامو) فعلاتن مقطوفه (خلعت على)
متفاعلن (هجمالهل) متفاعلن (ايامو) مفعولن مقطوع مضمردر (قائلى
اشجع سلمى در هارون الرشيدى مدح ايلديكى قصيده سنك مطلعيدر
و بو بيت دارك وصفنده حسن ابتدايه مثالدر قصر مبتداء محذوفك خبريدر
تقديرى هو قصر ديمكدر قصر كوشك ديدكلريدر عليه تحية جمله سى
دعا ايچون اعتراضدر (تحية سلام و بقا ودعا معنالرينه (الايام خلعت
كلمه سنك فاعليدر جمالها مفعوليدرو جمالهانك ضميرى ضرورة ايامه عائددر
اساسده خلع عليه دنيلور ثوبنى چيقاردى واعطا ايلدى وانك اوزرينه

طرح ايلدى يعنى الباس ايلدى ديمكدر (معناى بيت) برقصركه انك اوزرينه
ايام جمالنى الباس ايلدى

) موعد احبابك بالفرقة غد (

بو بيت بحر رجزدن مشطوردر تقطيعى (موعداح) مفتعلن مطوى
(بابكبل) مفتعلن مطوى (فرقتغد) مفتعلن مطويدر بعضيلر رجزدن
صدر بيت تامدر ديمش و بو بيت قبح ابتدايه مثالدر يعنى مديحده
كندو ايله تطير وتشأم اولاندن اجتنابى واجب اولانه مثالدر و بونك (قائلى
ابن مقاتل ضريردر طبرستانه راهى اولان داعئ علوى يه انشاد ايلديكى
قصيده سنك مطلعندندر (معناسى) سنك احبابكك وعدى يارن فرقت
ايله در يعنى فرقتى وعد ايدر بونى داعئ علوى استماع ايتدكده ابن مقاتله موعد
احبابك يا اعمى ولك المثل السوء ديدى

*) بشرى فقد انجز الاقبال ما وعدا * وكوكب المجد فى افق العلى صعدا (*

بو بيت بحر بسيطك ضرب اول مخبوننددر تقطيعى (بشرافقد) مستفعلن
(انجزل) فاعلن (اقبالما) مستفعلن (وعدا) فعلن (وكوكبل) مفاعلن
مخبون (مجدفى) فاعلن (افقلعلا) مستفعلن (صعدا) فعلن مخبوندر (قائلى
ابو محمد خازندر صاحب عبادك قزينك ولدينه تهنيه ايچون انشاد ايلديكى
قصيده سندندر (بشرى ضم ايله معنى بشارت كبيدر اقبال ادبارك ضديدر
بو بيت براعة استهلالك تهنيه ده اولديغنه مثالدر محتملدركه كوكب مجد ايله
مراد مولود اوله زيرا مولود سماء مجدك كوكبيدر مجد سما كبى قيلنوب اكا كوكب
يعنى مولود اثبات اولندى وافق علايه صعود ايله مراد مولودك معاليه
ترقيسيدر جائزدركه كوكب مجد ايله مراد مولودك طالعى اوله وصعود ايله
مراد قوتى اوله يعنى طالع مجد بو مولودك قدوميله قوى اولدى ديمك اولور
وعدا وصعدا ده اولان الفلر اطلاق ايچوندر (معناى بيت) مژده اولسون
تحقيق اقبال وعد ايتديكى شيئى انجاز ايلدى وكوكب مجد افق علايه
صعود ايلدى

*) هى الدنيا تقول بملأ فيها * حذار حذار من بطشى وفتكى (*

بو بيت بحر وافرك ضرب اول مقطوفندندر تقطيعى (هيدنيا) مفاعيلن
معصوب (تقول بمل) مفاعلتن (ءفيها) فعولن مقطوفه (حذار حذا)
مفاعلتن (رمنبطشى) مفاعيلن (وفتكى) فعولن مقطوفدر (قائلى ابو الفرج

ساویدر آل بویه‌دن رکن الدوله‌نك اوغلی فخر الدوله‌نك مرثیه‌سنده دیدیکی قصیده‌سندندر و بو بیت براعت استهلالك مرثیه‌ده اولدیغنه مثالدر (هی ضمیر قصه‌در (عنی شرحنده نجاتی عجمی دیدیکه (هی الدنیا هذه الدنیا) تقدیرنده‌در والاضمار قبل الذکر لازم کلور احتمالدرکه الدنیا هی‌نك تفسیری اولوب تقدیری الدنیا تقول الخ دیمك اوله (پس بوکا کوره الدنیا مبتدا تقول خبری اولور (بملء فیها ده ملء کسر میم ایله طولاجق مقداره دیرلر اما فتح ایله ملاء مصدردر (تقول بملء فیها نك معناسی دنیا صریحا سویلمز کزلو سویلمز دیمكدر معلوم درکه دنیا ایچون سویلمك اولماز مراد تبدیل ابدال وتقلیب احوال ایتمسیدر (بطش فتح باء موحده وسکون طاء مهمله ایله اخذ شدید معناسنه (حذار کسرا وزره مبنی اولوب اسم فعلدر احذر معناسنه وتکراری تهدید ایچوندر (فتك فتح فا وسکون تاء مثناة فوقیه ایله بغتة وفجأة قتله دیرلر یعنی بر کیمسه آخرك اوزرینه علی الغفله کلوب شدت ایله قتله دیرلر ومصراع اخیر اعرابدن محلا منصوب تقولنك مقولیدر (معنای بیت) القصه یاخود دنیا شودنیادرکه یاخود دنیا اغزی طولوسی بنم اخذ شدیدمدن و بغتة قتلمدن حذر ایله دیر

*) یقول فی قومس صحبی وقد اخذت * منا السری وخطی المهریة القود (*

*) امطلع الشمس تبغی ان تؤم بنا * فقلت کلا ولکن مطلع الجود (*

بو ایکی بیت بحر بسیطك ضرب ثانی مقطوعندندر تقطیعی (یقولفی) مفاعلن مخبون (قومسن) فاعلن (صحبی وقد) مستفعلن (اخذت) فعلن مخبون (مننسسرا) مستفعلن (وخطل) فعلن مخبون (مهریتل) مستفعلن (قودی) فعلن مقطوعدر (مطلعش) مفاعلن مخبون (شمستب) فاعلن (غیانتام) مستفعلن (منا) فعلن مخبونه (فقلتکل) مستفعلن (لاولا) فاعلن (کنمطاعل) مستفعلن (جودی) فعلن مقطوعدر (قائلی ابو تمامدر عبدالله بن طاهر حقنده دیدیکی ابیاتندندر و بو بیت مواضع ثلاثه‌نك ایکنجیسی تخلصه مثالدر تخلص اصطلاح بدیعیده کلام کندو ایله ابتدا وافتتاح اولنان نسیب یعنی وصف جمالدن یاخود ادب وافتخار وشکایتدن مقصوده انتقال ایتمکه دیرلر ابتدا وافتتاح اولنان ایله مقصودك میانده ملامت ومناسبت رعایت اولنمق شرطیله بیتان مزبورانده اولدیغی کبی (یقولنك مفعولی بیت ثانیدن مصراع اولدر (قومس ضم قاف وکسر میم ایله

برموضعك اسمیدر اطولده ضم قاف وفتح میم ایله خرسان و بلاد جید میانده برصقع کبیردر واندلسده براقلیمدر وظرف یقول‌یه متعلقدر دیدی (قومی یرینه برروایتده (صحبی واقع اولمشدر لکن قومی روایتنه کوره قومس میانده اولان شدت تناسب خفی بیورلمسون خصوصا سین ویانك تناسبی که احدهما آخره منقلب اولور سادس وسادیده اولدیغی کبی هوادیده اخذت السری‌یه مسنددر یعنی اخذت کلمه‌سنك فاعلیدر مفعولی محذوفدر تقدیری (اخذت السری منا القوی دیمكدر (القوی تقدیرا منصوب اخذت کلمه‌سنك مفعولیدر (قوی قوتك جمعیدر (اخذمنه دنیلور انی ناقص قیلدی دیمكدر (سری هدی کبی سریت‌نك مصدریدر کیجه ایله یورمك معناسنه مصدر اولدیغی کبی اسمده استعمال اولنور (سریه معناسنه و بوسببدن فعلی مؤنث ایراد اولندی اما بعضلر سری کلمه‌سنی سریه کلمه‌سنك جمعی قلدیلر (هدی کلمه‌سنی هدیة کلمه‌سنك جمعی قلدقلری کبی (خطی خطوة‌نك جمعیدر (خطوه سجده وزنی اوزره ایکی قدملرك ما بیننده دیرلر (خطی المهریة السری اوزرینه معطوفدر منا اوزرینه معطوف دکلدر (مهر فتح میم وسکون ها ایله ابو قبیله اولان مهرة بن حیدانه منسوبه ابله دیرلر (الفرد المهریه‌نك صفتیدر (قود ضم قاف وسکون واو ایله مذکر ایله مؤنث میانده مشترك جمعدر (حمر واحمر وحمراء کبی (جمل اقود ناقة قوداء دنیلور ارقه‌سی و بوینو اوزون اولسه (امطلع یاتبغی کلمه‌سیله منصوبدر بو تقدیرجه قیاس اوزره (ان‌دن جار محذوف اولوب (بنا ده اولان با مفعول به‌ده زیاده اولور (علم به‌ده اولدیغی کبی پس تقدیری (امطلع الشمس تبغی بان تؤم منا اولور یعنی بزه امام ومقتدی اولمقلغله اولور دیمكدر یاخود (ان تؤم نك تفسیر ایلدیکی فعل ایله منصوبدر بو تقدیرجه تؤم تقصد معناسنه اولوب ایکی مفعوله متعدی اولور بری مطلع شمسه عائد اولان ضمیر محذوفدر وبری باء متعدیه ایله مجرور اولان ضمیردر (اطولده امطلع الشمس مبتدادر خبری تبغی‌در دیدی کلا صحبی ردع وزجر ومنع وتنبیه ایچوندر (مطلع الجود فعل مضمر ایله منصوبدر تقدیری ولکن ابغی مطلع الجود دیمكدر (معنای بیتین) قومس نام موضعده اولان قوم واصحابم سویلر حال بوکه تحقیق کیجه ایله یورومکلکم مهرة ابن حیدانه منسوب ظهر وعنقی طویل اولان دوه‌لرك خطوه‌لری بزدن

قوتلری ناقص قیلدی (اصحابم دخی بکابزی قصدایتمك ایله مطلع شمسی می طلب ایدر سین دید کلرنده بنده اصحابمك قولنی ردومنع ایدوب دید مکه سزك دیدیککزی طلب اتمم لكن مطلع جوداولان عبدالله بن طاهری طلب ایدرم

*) لورأى الله ان فی الشبب خیرا * جاورته الابرار فی الخلد شیبا (*

*) کل یوم تبدی صروف اللیالی * خلقا من ابی سعیدغریبا (*

بوایکی بیت بحرخفیفك ضرب اولندندر تقطیعلری (لو رءللا) فاعلاتن (هاننفش) مفاعلن (شیبخیرن) فاعلاتن سالمه (جاورتهل) فاعلاتن (ابرارفل) مستفعلن (خلدشیبا) فاعلاتن سالمدر (کلل یومن) فاعلاتن (تبدی صرو) مستفعلن (فللیالی) فاعلاتن سالمه (خلقمن) فعلاتن مخبون (ابی سعی) مفاعلن مخبون (دنغریبا) فاعلاتن سالمدر (قائلی ابوتمامدر و بو اقتضابه مثالدر (اقتضاب لغتده اقتطاع وارتجال معناسنه در اصطلاحده کلام کندوایله ابتداوافتتاح اولنان شیدن یعنی تخلصدن ملایم ومناسب اولمیانه انتقاله دیرلر (و بو اقتضاب عرب جاهلینك مذهبیدر امریء القیس وزهیر ابن ابی سلمی ونابغه واعشی کبی ومخضرمینك مذهبی (مخضرم شول شاعردرکه جاهلیت واسلامی درك وواصل اولمش اوله لبید وحسان وکعب ابن زهیر ونابغهٔ جعدی کبی (مخضرم خضرمدن مأخوذ در شیئی بین بین قیلمغه دیرلر زیرا اول شاعرك عمری محض جاهلی ومحض اسلامی دکلدر بعضیلر دیمشکه طبقات شعرادرتدر جاهلیون ومخضرمون ومقدمون ومحدثوندر پس مقدمون مسلمیندن شول ذاتلردرکه صدراولده نشأت ایتدیلر فرزدق وجریر وذوالرمه واخطل و بحتری کبی ومحدثون ینه مسلمیندن صدر اولدنصکره نشأت ایدن ذاتلردر ابو الطیب وابو العلاء معری کبی وارباب طبقاتك جمیعسنك اقوالیله استشهاد اولنور اما طبقهٔ رابعهنك اقوالیله اولنماز اوقدر وارکه قوللری روایتلری منزله سنه قیلنه طریقهٔ جاهلیه اوزره محدثیندن عداولنان ابوتمامك قول مذکوری کبی لغات بیتین (شیب شعر رأسك بیاضنه دیرلر (الابرار جاورتهنك فاعلیدر برك جمعیدر (برخالقه دن مأخوذ خالقنه اطاعت ایتدی دیمکدر (خلد دوام و بقا معناسنه در صکره مجازا حالیت علاقه سیله جنتده استعمال اولندی (ففی رحمة الله دهاولدیغی کبی (شیبا الابراردن حالدر (شیب اشیب

کلمه سنك جمعیدر (حمر واحمر کبی لکن اولنك کسری یا ایچوندر ابیض کلمه سنك جمعی اولان بیض کبی (کل یوم تبدی نك ظرفیدر (تبدی تظهر معناسنه (صروف لیالیدن مراد حدثات ونوائبیدر (معنای بیتین) الله تعالی حضرتلری تحقیق شیبده خیری کوریدی اول شیبه ابرار شیب اولدقلری حالده جنتده مجاور اواورلردی شبان اولدقلری حالده مجاور اولمازلر ایدی لکن شیبه جنتده شبان اولدقلری حالده مجاور اولورلر صکره اقتضاب طریقیله بومعنادن و بو کلامدن ملایم اولمیانه انتقال ایدوب دیرکه صروف حوادثات لیالی هرکون ابوسعیددن خلق غریب اظهار ایدر خفی بیورلمیه عدم خیریت شیبك اخبارندن هرکون ابوسعیدك خلق غریبنی دهرك صروفی ابدا واظهار ایتدیکنی اخباره انتقال ایلدی پس اخبار ثانی اوله ملایم اولمادیغندن بوکا اقتضاب دیدیلر خفی بیورلمیه شیب خیری نفی ایتمك شرعده شیبك مدح وفضلی حقنده وارداولانه موافق دکلدر شاعر مسلمك حالنه لایق اولان بومثلیدن اجتنابدر

*) وانی جدیر اذبلغتك بالمنی * وانت بما املت منك جدیر (*

*) فان تولنی منك الجمیل فاهله * والافانی غادر وشکور (*

بوایکی بیت بحرطویلك ضرب ثالثندندر تقطیعی (وانی) فعولن (جدیرن اذ) مفاعیلن (بلغت) فعول مقبوض (کبلمنا) مفاعلن مقبوض (وانت) فعول مقبوض (بماامل) مفاعیلن (تمنك) فعول مقبوض (جدیرو) فعولن محذوفدر (فانتو) فعولن (لنیمنکل) مفاعیلن (جمیل) فعول مقبوض (فاهلهو) مفاعلن مقبوضدر (واللا) فعولن (فاننی غا) مفاعیلن (درنو) فعول مقبوض (شکورو) فعولن محذوفدر (قائلی ابوتمامدر خصیب ابن الحمیدك حقنده دیدیکی قصیده سنك انتها ومقطعیدر وانتها مواضع ثلاثه نك اوچنجیسیدر جدیر خلیق وحقیق معناسنه (منی منیه نك جمعیدر مطلوب معناسنه تولنی تعطنی معناسنه فاهله مبتداء محذوفك خبریدر تقدیری فانت اهله دیمکدر والافانی اوزرینه معطوفدر (معنای بیتین) تحقیق بن حقیقم اکرسندن منی ومطالب وامانی یه واصل اواسم وسندخی بنم سندن امید ایتدیکم شیئه حقیق سین پس اکرسندن اولدیغی حالده جمیلی اعطا ایدرسن ذلك الجمیلی اعطایه سن اهل سین واکر اعطا ایتمزسن بندن صادر اولان ابرامدن بنی شومنعده تحقیق بن سکا غدر ایدیجی یم ومدیح

وقصيده‌مى سندن صادر اولان اصغا ايچون ياخود عطايای سابقه‌دن
اوتورى سكا شكر ايديجى يم

*) بقيت بقاء الدهر يا كهف اهله * وهذا دعاء للبرية شامل (*

بو بيت بحر طويلك ضرب ثانيسندندر (قائلى معريدر بعضيلر ابو اسحق ابراهيم بن عثمان بن محمد الكلبى الغزيدر وزرادن ناصر الدين ابو عبد الله ابن مكرمى مدح ايلديكى قصيده‌سندندر ديمش و بو بيت قصيده‌سنك حسن انتها وحسن مقطعيدركه انتهاء كلامى ايذان واعلام ايدوب حتى نفس ايچون كلامك ماوراسنه تشوق قالماز بوانتهاده متقدمينك عنايتلرى قليله اولوب متأخرين رعايتنده اجتهاد ايدرلر ايدى و بوكا حسن مقطع وبراعت مقطع تسميه ايدرلر ايدى (كهف جبلده اولان غاره ديرلر بعضيلر بيت معناسنه اولوب ملجأ اولان كمسنه ايچون استعاره اولنور (بريه خلق معناسنه فعيله در مفعوله معناسنه ديمش (معناى بيت) اى اهلنك كهف واماني اولان كمسنه دهر طوردقجه طور و بو بردعادر جميع بريه‌يه شاملدر يعنى بودعا بكا مخصوص دكلدر بلكه جميع بريه بونده بكا مشارك اولورلر نيچون بودعا بريه‌يه شامل اولدى زيرا مادامكه باقيسين بريه امن ونعمت وصلاح حالده اولورلر زيرا بوكا بقاك سببدر (هذا آخر ما القينا الى جنابكم العالى من البدايع من افضال الصانع من الصنايع * ولو تأملتم فيها وجدتم سوى ما برزن دقايق من الودايع * فلتنظروا فيها بعين الاعتبار ولتطلعوا على ما لا يحصى من الاسرار واجتنبوا عن التعصب والانكار * فانه يحرمكم عن مشاهدة رياض امتلأت من الازهار * وعن ان تجنوا لطائف الثمار * على انى ما اثبت فيه الا من كلام العلماء الابرار والاسلاف الاخيار * اللهم بارك لنا فيما رزقت * ولا تضيع اشجارا اورقت ومتع بظلالها الطالبين واذق من حلاوة ثمارها الحاضرين والغائبين آمين يا واسع اللطف والكرم يا رب العالمين * وتهيأ لنا الفراغ من الاتمام على وفق المرام * فى يوم الاثنين العاشر من رجب المرجب سنة اربع وثمانين ومائة والف * بمدينة اسكدار * التى كان مولدى فيها صانها الله عن الافات والاكدار وكان الافتتاح فى يوم الاثنين الحادى عشر * من شهر ربيع الاول الواقع فى السنة المزبورة بمحمية اسلامبول * حفظنا الله تعالى وعصمنا فيها مع اولادى واموالى واهلى وعيالى واصحابى بطول العمر عن جميع الافات والعاهات والامراض والهموم والغموم والوباء والبلاء بحق كهيعص وبحق طه

ويس وص وبحق حمعسق وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه اجمعين * والحمد لله رب العالمين * قاله مؤلفه الفقير ابو العصمة مصطفى عصام الدين عامله الله تعالى بالالطاف فى كل حين

بلطفه تعالى ناظم مناظم انام * شارح قصيدهٔ احسان وانعام * سلطان البرين خادم الحرمين الشريفين * السلطان ابن السلطان السلطان * عبد المجيد خان * ادام الله شوكته الى نهاية الدوران * افنديمز حضرتلرينك سايهٔ گردون پايهٔ ملوكانه‌لرنده ابو العصمه مصطفى عصام الدين افندينك ترجمه ايلمش اولديغى شرح ابيات مختصر المعانى اسميله بنام اشبو كتاب سلاست اتسامك طبع وتمثيلى داعىٔ قديم دولت * يسارى زاده مصطفى عزتك نظارت عاجزانه‌سيله طبعخانهٔ عامره‌ده اواخر محرم الحرامده رسيدهٔ حد ختام اولمشدر

سنه

۱۲۵۹

